

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ
ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА
МАКАРОВА (м. Миколаїв)
ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ «Д.А. ЦЕНОВ» (м. Свіштов, БОЛГАРІЯ)
АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ (м. Баку)**

**V Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
«Цифрова трансформація фінансового сектора
економіки»**

(м. Одеса, 9 - 10 квітня 2020 року)

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
INSTITUTE FOR MODERNIZATION OF THE EDUCATION CONTENT
ODESSA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY "KHARKIV POLYTECHNIC
INSTITUTE"
ADMIRAL MAKAROV NATIONAL UNIVERSITY OF SHIPBUILDING
(Mykolaiv, Ukraine)
D.A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS (Svishtov, Bulgaria)
AZERBAIJAN STATE ECONOMIC UNIVERSITY (Baku)**

**5th International scientific and practical Internet conference
“Digital Transformation of the Financial Sector of
Economy”**

(Odessa, Ukraine, 9-10 of April, 2020)

ОДЕСА-2020-ODESSA

УДК 336:004.9

Цифрова трансформація фінансового сектора економіки: зб. тез доповідей за матеріалами V Міжнародної наук.-практ. Інтернет-конф., 09-10 квітня 2020 р. Одеса: ОНЕУ, 2020. 348 с.

Конференція проводиться кафедрою банківської справи Одеського національного економічного університету. Видання розраховане на дослідників, викладачів і студентів економічних спеціальностей, практикуючих фінансистів, аналітиків, працівників органів державного управління.

Тези доповідей подано в авторській редакції. Усю відповідальність за достовірність і коректність змісту несуть автори. Редакційна колегія може не поділяти повністю або частково думки авторів.

Голова організаційного комітету:

Зверяков М.І., д.е.н., професор, член-кореспондент НАН України, ректор ОНЕУ

Заступники голови організаційного комітету:

Ковальов А.І., д.е.н., професор, проректор з наукової роботи ОНЕУ

Завадська Д.В., д.е.н., доцент кафедри банківської справи ОНЕУ

Члени організаційного комітету:

Гончаренко О.М., д.е.н., професор, декан факультету фінансів та банківської справи ОНЕУ

Жердецька Л.В., д.е.н., доцент, зав. кафедри банківської справи ОНЕУ

Керімов А.Е., д.е.н., професор кафедри «Економіка» АДЕУ

Коваленко В.В., д.е.н., професор кафедри банківської справи ОНЕУ

Кузнєцова Л.В., д.е.н., професор кафедри банківської справи ОНЕУ

Рогов Г. К., д.е.н., доцент, зав. кафедри фінансів Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Захарієв А.Б., к.е.н., професор, зав. кафедри «Фінанси і кредит» ЕА «Д.А. Ценов»

Гаркуша Ю.О., к.е.н., доцент кафедри банківської справи ОНЕУ

Смокова М., к.е.н., доцент, директор Центру міжнародний відносин ЕА «Д.А. Ценов»

Решетняк О.В., к.е.н., доцент кафедри міжнародного бізнесу та фінансів НТУ «Харківський політехнічний інститут», голова правління ГО «Агенція змін «Перспектива»

Ширяєва Н.В., к.т.н., доцент кафедри міжнародного бізнесу та фінансів НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Гончар К.О., аспірантка кафедри банківської справи ОНЕУ

Рекомендовано до друку Вченою радою Одеського національного економічного університету (протокол № 7 від «26» травня 2020 р.)

© ОНЕУ, 2020

© Автори тез, 2020

JEL G00; G21; L63

Chairman of the Organizing Committee:

M. Zvieriakov, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine, Rector, ONEU

Deputy Chairmen of the Organizing Committee:

A. Kovalev, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Vice-rector on scientific work, ONEU

D. Zavadska, Dr. Sc. (Econ.), Associate Professor of the Banking Department, ONEU

Members of the Organizing Committee:

O. Goncharenko, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Dean of the Faculty of Finance and Banking, ONEU

L. Zherdetska, Dr. Sc. (Econ.), Associate Professor, Head of the Banking Department, ONEU

A. Kerimov, Dr. Sc. (Econ.), Professor of the Economics Department, ASEU

V. Kovalenko, Dr. Sc. (Econ.), Professor of the Banking Department, ONEU

L. Kuznietsova, Dr. Sc. (Econ.), Professor of the Banking Department, ONEU

H. Rohov, Dr. Sc. (Econ.), Associate Professor, Head of the Finance Department, Admiral Makarov NUS

A. Zahariiev, Cand. Sc. (Econ.), Professor, Head of the Department of Finance and Credit, D.A. Tsenov AE

Ju. Garkusha, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor of the Banking Department, ONEU

M. Smokova, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Director of the Centre for International Affairs, D.A. Tsenov AE

O. Reshetniak, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor of the Department of International Business and Finance, NTU “Kharkiv Polytechnic Institute”, Head of the Board of the NGO “Change Agency “Perspectives”

N. Shyriaieva, Cand. Sc. (Tech.), Associate Professor of the Department of International Business and Finance, NTU “Kharkiv Polytechnic Institute

K. Honchar, Post-graduate student of the Banking Department, ONEU

DIGITAL TRANSFORMATION OF THE FINANCIAL SECTOR OF ECONOMY
5th International scientific and practical Internet conference

Digital Transformation of the Financial Sector of Economy: Proceedings of the 5th International scientific and practical Internet conference, April 09-10, 2020. Odessa: ONEU, 2020. 348 p.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

While every effort and care has been made to ensure the accuracy of the information contained in this publication, the publisher cannot accept responsibility for any errors or omissions it may contain. The opinions expressed in this issue are the responsibility of the author(s) and do not necessarily reflect the opinion of the editor.

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**Антипенко Надежда, Жеко Виктория**СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
БИЗНЕС-СУБЪЕКТОВ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ
БЕЛАРУСЬ12**Антипенко Надежда, Касилович Виталий**ТЕНДЕНЦИЯ РАЗВИТИЯ И СТАНОВЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ МОДЕЛИ
МЕНЕДЖМЕНТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....15**Батанова Тетяна**ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЧНИХ КАРТ ДЛЯ УПРАВЛІНСЬКОГО
КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....18**Бусыгин Дмитрий, Трафимович Светлана**МОНИТОРИНГ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР
УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ БИЗНЕС – СУБЪЕКТОВ РЕСПУБЛИКИ
БЕЛАРУСЬ.....21**Виногоров Георгий**ВОПРОСЫ РАЗРАБОТКИ МЕТОДИКИ АНАЛИЗА ЭФФЕКТИВНОСТИ РАБОТЫ
МАЙНИНГ-ФЕРМЫ.....24**Голенда Лидия, Лысёнок Дмитрий**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ БИОМЕТРИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....27**Гудзь Тетяна**

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ30

Даниліна Світлана, Барилець Павло

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТОВАРІВ.....33

Данилов ВадимУПРАВЛЕНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ СТРАХОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ КАК
ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ.....36**Данильченко Алексей, Харитонович Сергей**ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ БЕЛОРУССКОЙ ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ В
УСЛОВИЯХ УСКОРЕННОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ.....39**Zhelev Zhelyo**

TAX CHECKS ON EXPORT OF EXCISE GOODS.....42

Kańdula Sławomira, Przybylska JoannaCYBERSECURITY IN LOCAL GOVERNMENT: ESSENCE, TASKS, OLD AND NEW
THREATS.....46**Кармызов Александр**ДИДЖИТАЛИЗАЦІЯ РИТЕЙЛА КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЦИФРОВОЙ
ЭКОНОМИКИ.....47**Князева Олена**

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ: ПЕРШІ

ВИСНОВКИ	50
Ковальов Анатолій, Карпов Володимир ОБҐРУНТУВАННЯ НОВОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ПРОЕКТІВ.....	53
Курганська Елеонора ПРОБЛЕМАТИКА КАЗНАЧЕЙСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ.....	56
Лемеш Валентина НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ ДОГОВОРОВ НА ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ АУДИТ ОТЧЕТНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	59
Лемеш Валентина, Баран Анастасия АУДИТ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ОТЧЕТНОСТИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....	62
Лемеш Валентина, Бекиш Анастасия ОЦЕНКА КАЧЕСТВА АУДИТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЁ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ.....	65
Лемеш Валентина, Грынчак Федор ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ В АУДИТЕ.....	67
Лемеш Валентина, Демидкова Елизавета ОЦЕНКА КАЧЕСТВА АУДИТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ИЗМЕНЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	70
Лемеш Валентина, Кривоносова Елизавета КАЧЕСТВО АУДИТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ.....	73
Лемеш Валентина, Павлоцкая Яна, Мозолевская Татьяна СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В АУДИТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	76
Лемеш Валентина, Сергеев Виктор ЗНАЧЕНИЕ АУДИТОРСКОЙ ПАЛАТЫ В РАЗВИТИИ АУДИТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	79
Лемеш Валентина, Чеченок Полина БЛОКЧЕЙН КАК СИСТЕМА УЧЕТА БУХГАЛТЕРСКОЙ И ФИНАНСОВОЙ ИНФОРМАЦИИ.....	82
Лемеш Валентина, Чилеко Ольга ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ.....	85
Lemesh Valentina, Shkornik Yana MANAGEMENT AUDIT: THEORETICAL ASPECTS AND DEVELOPMENT TRENDS.....	88
Лешко Валентина, Шляпкин-Шляпков Евгений, Лосик Антон ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИИ В РЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНЫХ ПРОДАЖ ОАО «ПИВОВАРЕННАЯ КОМПАНИЯ АЛИВАРИЯ».....	90
Makarenko Anastasiya, Shyriaieva Natalia PECULIARITIES OF BLOCKCHAIN TECH USE IN INTERNATIONAL BUSINESS AND	

FINANCE.....	93
Малевич Юлиана, Орлов Пётр АНАЛИЗ ВНЕДРЕНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРОЕКТА НАЦИОНАЛЬНОГО ПОРТАЛА ОТКРЫТЫХ ДАННЫХ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	96
Маталыцкая Светлана, Мироновская Анна ФОРМИРОВАНИЕ УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ ОЦЕНКИ КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ.....	99
Ovechkina Olga, Klentak Christina ANALYSIS OF POTENTIAL APPLICATION POSSIBILITIES OF 5G TECHNOLOGIES IN LOGISTICS.....	102
Осипович Виталий, Осипович Татьяна ПЕРСПЕКТИВЫ СОЗДАНИЯ В БЕЛАРУСИ ЭЛЕКТРОННЫХ ТОРГОВЫХ ПЛОЩАДОК ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ.....	104
Орленко Ольга, Дубілей Дар'я ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	107
Павлов Константин, Асадуллина Наиля ФОРМЫ, ОСОБЕННОСТИ И НАПРАВЛЕНИЯ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ НА ПОСТСОВЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	109
Пархименко Владимир ОЦЕНКА ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ФУНКЦИИ БЕЛОРУССКОГО IT-СЕКТОРА ПО ДАНЫМ ТАБЛИЦ «ЗАТРАТЫ–ВЫПУСК».....	111
П'ятак Тетяна, Борзенко Володимир АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	114
Росоха Володимир УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВІРТУАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	116
Ruban Tatyana, Artimovich Ekaterina TECHNOLOGICAL INNOVATIONS IN THE DIGITAL ECONOMY IN INSURANCE.....	119
Сергеєва Олена, Іванова Тетяна ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАКОНОДАВЧИХ АКТИВ, ЯКІ РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ СТЕЙКХОЛДЕРІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	121
Синчак Віктор, Грицькова Анастасія УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	124
Синчак Віктор, Кухта Юлія ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	127
Харитонович Сергей, Данилович Полина РАЗВИТИЕ ЗОН МЕЖОТРАСЛЕВОЙ СИНЕРГИИ ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ.....	130

Чепіжко Оксана	
ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ.....	133
БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ПІД ВПЛИВОМ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	
Вовчак Ольга	
ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ЯК НОВОЇ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ФОРМИ ГРОШЕЙ	136
Гаркуша Юлія	
ОБСЛУГОВУВАННЯ РОЗДРІБНИХ КЛІЄНТІВ БАНКІВ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД.....	139
Гаркуша Юлія, Заєць Іван	
ДИСТАНЦІЙНЕ ОСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	142
Гаркуша Юлія, Марушевська Вікторія	
ПРОЦЕНТНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ.....	145
Гаркуша Юлія, Московчук Тетяна	
ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА БАНКІВ.....	148
Гаркуша Юлія, Попряга Цвітана	
ДОСТАТНІСТЬ ЗОЛОВОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ: МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ.....	150
Голенда Лидия, Новиков Егор	
КВАНТОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ЭКОСИСТЕМА БАНКА.....	153
Голенда Лидия, Телюк Виктория, Шеститко Екатерина	
РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ.....	155
Голенда Лидия, Мяделец Карина, Хаританович Екатерина	
ОБЛАЧНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ.....	157
Гончар Катерина	
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ БАНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	160
Гончаренко Анастасія	
ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....	163
Деркач Юлія, Нагорний Олег	
РОЗВИТОК БЕЗКОНТАКТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ.....	166
Деркач Юлія, Хищенко Аліна	
БАНКІВСЬКЕ СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....	169
Єгоричева Світлана	
МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ БАНКІВСЬКОГО КОМПЛАЄНСУ.....	172
Жаворонок Артур, Вайнагій Діана	
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ P2P КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	174
Жердецька Лілія, Димов Родіон	
ОЦІНКА ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	177
Жердецька Лілія, Пухкан Наталія	

ОЦІНКА СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ДИНАМІЦІ ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	180
Завадська Діана, Бахишева Натаван	
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КАНАЛІВ ЗБУТУ ПРОДУКТІВ БАНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	184
Завадська Діана, Койчева Діана	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ.....	186
Завадська Діана, Шафран Олександр	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ БАНКІВ	189
Коваленко Вікторія, Асаула Катерина	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	192
Коваленко Вікторія, Марущак Ірина	
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ.....	195
Коваленко Вікторія, Оліникова Тетяна	
МІСЦЕ ЗАОЩАДЖЕНЬ НАСЕЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ РЕСУРСІВ БАНКІВ.....	198
Кретов Дмитро, Власіна Анастасія	
ЗАОЩАДЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ.....	201
Кретов Дмитро, Чорний Ігор	
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВ.....	203
Малаш Наталія, Костенко Марія, Гуц Валерія	
ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ КРИПТОВАЛЮТЫ И ЕЕ РАЗВИТИЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	206
Макаров Олег	
ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ.....	208
Міщенко Володимир	
ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ.....	211
Науменкова Світлана	
СПРЯМОВАНІСТЬ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	214
Онищенко Юлія, Заяць Едуард	
ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ БАНКІВ.....	216
Радова Наталія, Саснко Марія	
БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	219
Рац Ольга, Страхов Андрій	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБКИ Й ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ.....	221

Решетняк Олена, Першин Євгеній	
ІННОВАЦІЙНА МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ ЗБІЛЬШЕННЯ АКТИВІВ УКРАЇНСЬКИХ НЕОБАНКІВ.....	224
Сергєєва Олена	
СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	226
Сергєєва Олена, Галіта Карина	
ПРОСУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	229
Сергєєва Олена, Ходорозя Єлизавета	
ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ЗА ДОПОМОГОЮ ОНЛАЙН СЕРВІСІВ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	232
Тарасевич Наталія	
СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО БАНКІНГУ В УКРАЇНІ.....	235
Ткачук Наталія	
ПРИНЦИПИ БАНКІВСЬКОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ.....	238
Чайковський Ярослав	
ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ І МОБІЛЬНИЙ БАНКІНГ У ДИСТАНЦІЙНОМУ БАНКІВСЬКОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ КЛІЄНТІВ В УКРАЇНІ.....	241
Чеснокова Наталя	
РАЗВИТИЕ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ.....	244
Шелудько Сергій	
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ РОЗКРИТТЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....	246
Щуревич Оксана, Стахів Ірина	
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	249
Яріш Олена	
ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ: ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	252
РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	
Антонюк Олена	
ЦІЛІ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ.....	254
Деркач Юлія, Галицька Анастасія	
ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ.....	257
Деркач Юлія, Джусенко Тетяна	
ДІЯЛЬНІСТЬ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ.....	260
Деркач Юлія, Морозова Ірина	
ВАЛЮТНА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	263
Жердецька Лілія	

ТЕОРЕТИЧНЕ УЗАГАЛЬНЕННЯ РІВНІВ, ОЗНАК ТА ВЛАСТИВОСТЕЙ СИСТЕМНОГО РИЗИКУ	266
Няньчук Наталя, Ніколаєва Катерина	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ.....	269
Радова Наталя, Беляк Ілля	
ВИКОРИСТАННЯ ЗОЛOTOВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ У СИСТЕМІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	272
Радова Наталя, Гинда Валерія	
СУЩНОСТЬ, ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНІЯ И ПОСЛЕДСТВИЯ ИНФЛЯЦИИ.....	274
Радова Наталя, Єндилєтов Артем	
РОЗВИТОК ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ США ТА ПОРІВНЯННЯ З УКРАЇНОЮ.....	277
Радова Наталя, Керманова Мадина	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	280
Радова Наталя, Коржановська Анастасія	
ВНЕСОК ДЖОНА МЕЙНАРДА КЕЙНСА У РОЗРОБЛЕННЯ КІЛЬКІСНОЇ ТЕОРІЇ ГРОШЕЙ.....	282
Радова Наталя, Мушка Дмитро	
СТІЙКІСТЬ ГРОШЕЙ ТА МЕТОДИ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ.....	285
Радова Наталя, Петрук Тетяна	
МОНЕТАРИЗМ І ЙОГО СУЧАСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ.....	288
Радова Наталя, Чакір Діана	
ЕВОЛЮЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	290
Флерко Светлана, Матюшонок Екатерина	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТЕХНОЛОГИИ БЕСКОНТАКТНЫХ ПЛАТЕЖЕЙ APPLE PAY В СОВРЕМЕННЫХ ПЛАТЕЖНЫХ СИСТЕМАХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ.....	293
ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Антипенко Надежда, Дусенок Ілля	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЗЕЛеной ЭНЕРГЕТИКИ В УКРАИНЕ.....	296
Антипенко Надежда, Есимчик Віталій	
ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ-ОСНОВА СТАБИЛЬНОГО ГОСУДАРСТВА.....	299
Болгар Тетяна	
ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ НА ВІТЧИЗНЯНУ ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ	302
Дзюблюк Олександр	
БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ.....	305
Дорофєєв Дмитро	

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ.....	308
Zvieriakov Mykhailo, Zavadska Diana	
PROBLEMS OF STATE STIMULATION OF BANK LENDING TO INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ECONOMY.....	311
Коваленко Вікторія	
РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ У НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ.....	314
Коваленко Вікторія, Васильєва Вікторія	
ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БАНКАМИ В УКРАЇНІ.....	317
Краснова Ірина	
ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	319
Лемеш Валентина, Дехтерёнок Валерий	
АУДИТ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ВОПРОСОВ КАК ИНСТРУМЕНТ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИЙ.....	322
Лемеш Валентина, Чайка Алина	
ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ АУДИТА РАЗЛИЧНЫХ СТРАН В УСЛОВИЯХ СТАНОВЛЕНИЯ ИХ ИНСТИТУТОВ.....	325
Матусевич Олексій, Чаркина Тетяна	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЩОДО УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В СФЕРІ ЗАЛІЗНИЧНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ.....	328
Міщенко Світлана	
РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ.....	331
Синчак Віктор, Грехова Олександра	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ.....	334
Тіщенко Євген	
ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКОМУ ПРОЕКТНОМУ ФІНАНСУВАННІ.....	337
Чайкова Олена, Щербак Владислава, Теплянська Катерина	
ПЛАНУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ МІНЕРАЛЬНОЇ ВОДИ УКРАЇНИ.....	340
Шевалдіна Валентина	
ІННОВАЦІЙНІ БАНКІВСЬКІ ПРОДУКТИ В УПРАВЛІННІ ВКЛАДНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ.....	343

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

ECONOMIC RELATIONS IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION

JEL Classification: M 41

Антипенко Надежда Анатольевна

к.э.н., доцент кафедры менеджмента, учета и финансов

Жеко Виктория Валерьевна

магистрант 2 курса Минского филиала Российского экономического

университета имени Г. В. Плеханова

г. Минск, Республика Беларусь

СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИЗНЕС-СУБЪЕКТОВ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В тезисах рассматривается проблематика цифровой трансформации глобальной экономики, которая затрагивает все стороны жизни общества и требует внедрения новых подходов к оценке эффективности деятельности бизнес-субъектов потребительской кооперации. Определена необходимость использования комплексной системы показателей, включающих как традиционные подходы, так и подходы, связанные с оценкой эффективности, имеющихся у субъектов хозяйствования цифровых активов.

Ключевые слова: *трансформация, цифровая экономика, показатели, цифровые активы.*

В условиях цифровой трансформации экономики для бизнес-субъектов, включая организации потребительской кооперации Республики Беларусь, появляется возможность свободно пользоваться цифровыми активами, которые позволяют иметь такие преимущества на рынке, как прямое и быстрое взаимодействие с целевыми сегментами рынка. Поэтому на первое место в современных условиях развития цифровой экономики выходит оценка экономической и финансовой эффективности цифровых активов, которые определяют экономическую эффективность бизнес-субъекта в целом [3].

Цифровые активы, обеспечивающие свободный неконкурентный доступ к различным моделям данных, пространственным моделям, технологическим моделям, позволяют бизнес-субъектам иметь временные конкурентные преимущества, используя которые, организация может гибко управлять жизненным циклом своих бизнес-процессов. Для оценки эффективности

деятельности бизнес-субъектов в цифровой экономике нужно использовать систему показателей, которые определяют как финансово-экономическую, так и цифровую эффективность бизнес-субъектов. При этом, если для оценки эффективности финансовых результатов используются традиционные показатели, связанные с валовым доходом, окупаемостью затрат, прибылью и другими, то для оценки цифровой эффективности бизнес-субъектов, необходимо учитывать цифровые активы нового типа, которые формируются за счет создания моделей и структур пространственного взаимодействия, участвующих в новой экономической цифровой среде [3].

В экономической практике используется несколько подходов к оценке эффективности деятельности бизнес-субъектов. При оценке эффективности бизнес-субъектов потребительской кооперации в основном используется подход с позиции обобщающей оценки эффективности, на основе комплекса показателей, который состоит в оценке экономической эффективности, которая основывается на изучении и анализе, имеющихся у организаций ресурсов и затрат, т. е. основным критерием эффективности деятельности является экономическая эффективность [4]. При этом экономическая эффективность определяется сопоставлением экономического результата, который называется экономическим эффектом и расходом ресурсов, затраченных на полученный результат. Экономическая эффективность бизнес-субъектов потребительской кооперации является обобщающим результатом, который характеризует производственно-хозяйственную деятельность и эффективность использования ресурсов в процессе производства и реализации продукции, работ и услуг [3].

Экономическая эффективность организации потребительской кооперации определяется по показателям, утвержденным Постановлениями Совета Министров Республики Беларусь [1]. В соответствии с этими законодательными актами основными показателями экономической эффективности организаций являются: *коэффициент ликвидности, который характеризует обеспеченность организации краткосрочными активами для погашения краткосрочных обязательств; коэффициент обеспеченности собственными оборотными средствами, показывает, сколько у организации имеется собственных оборотных средств для обеспечения финансовой устойчивости; коэффициент обеспеченности обязательств организации активами, показывает, насколько она может самостоятельно рассчитываться по своим обязательствам.*

Для того чтобы иметь полное представление о причинах и следствиях полученных результатов, необходимо знать, какие потенциальные возможности имеет и упускает организация. В условиях цифровой трансформации экономики, райпо необходимо ускоренно внедрять и распространять новые информационные технологии в свою деятельность, чтобы активно формировать свои цифровые активы, позволяющие внедрять новые модели взаимодействия с партнерами, потребителями и формировать новые рынки, их сегменты и ниши для реализации

производимой продукции, работ и услуг. Особенно это касается оптовой и розничной торговли. Для потребительской кооперации Республики Беларусь актуальным является формирование цифровой инфраструктуры электронной торговли [4], так как ускорение внедрения и распространения новых цифровых технологий в торговле потребительской кооперации позволит не привязывать свою торговую деятельность к конкретному географическому региону.

Цифровая экономика переходит от конкуренции на основе конкурентных преимуществ, основанных на экономии постоянных и переменных затрат, к конкурентоспособности, основанной на уникальности производимой продукции, работ, услуг и процессов [5]. Уже сегодня у бизнес-субъектов потребительской кооперации имеется возможность создавать виртуальную реальность, в которой стоимость приобретаемых товаров и услуг превышает стоимость реальных товаров и услуг, приобретаемых за ее пределами [2].

Таким образом, развитие информационно-коммуникационной инфраструктуры бизнес-субъектов потребительской кооперации является необходимым условием повышения эффективности их деятельности через стирание территориальных границ между участниками цифрового рынка, который позволяет значительно более эффективно осуществлять обслуживание целевых сегментов рынка, которые могут превращаться в глобальные рынки на основе внедрения стратегий специализации и диверсификации.

Список использованных источников:

1. Инструкции о порядке расчета коэффициентов платежеспособности и проведения анализа финансового состояния и платежеспособности субъектов хозяйствования. [Текст] // в ред. постановления Минфина, Минэкономики от 04.10.2017 N 33/23
2. Стратегия развития информатизации в Республике Беларусь на 2016–2022 годы. Протокол заседания Президиума Совета Министров Респ. Беларусь, 3 нояб. 2015 г. N 26 [Текст] // Консультант Плюс: Беларусь. / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. — Минск, 2020.
3. Антипенко, Н.А. Особенности устойчивого развития бизнес-субъектов в условиях цифровизации экономики Республики Беларусь / Н.А. Антипенко // Бухгалтерский учет и анализ. – 2020. – № 1. – С. 46-50.
4. Зеленков, М.Ю. [Текст] Критерии и методы оценки эффективности цифровизации управления транспортно-логистическими системами. // Тренды и управление. – 2019. – № 2. – С. 76 - 90.
5. Ковалев, М. М. Цифровая экономика – шанс для Беларуси: моногр. [Текст]/ М. М. Ковалев, Г. Г. Головенчик. – Минск : Изд. центр БГУ, 2018. – 327.- С.18

Антипенко Надежда Анатольевна

к.э.н., доцент кафедры менеджмента, учета и финансов

Касилович Виталий Николаевич

магистрант 2 курса Минского филиала Российского экономического

университета имени Г. В. Плеханова

г. Минск, Республика Беларусь

ТЕНДЕНЦИЯ РАЗВИТИЯ И СТАНОВЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ МОДЕЛИ МЕНЕДЖМЕНТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В представленных материалах рассматриваются различия, история эволюции и формирование национальной модели менеджмента на территории России и Республики Беларусь. Выяснено, что основу успешной деятельности любого предприятия, выполнение всех поставленных стратегических целей и задач при максимальной своей эффективности решает выбранная и реализованная система менеджмента и её принципы.

Ключевые слова: *менеджмент, национальная модель управления, эффективность.*

На данный момент, в мире широко известны две отличные друг от друга разнополярные модели менеджмента: американская и японская. Данные модели управления на собственном примере демонстрируют характерные индивидуальные и принципиальные различия, объяснимые национально-историческими особенностями, культурой и менталитетом нации. Американская модель менеджмента демонстрирует ориентацию на прибыль с достаточно жёстким подходом к вопросу управления персоналом, японская модель – на долгосрочную ориентацию и личный рост сотрудников. Западноевропейская модель менеджмента в своей основе имеет американские корни, однако, может показаться, что европейская философия сравнительно близка японской. Но это не так, поскольку главная фундаментальная разница этих моделей состоит в том, что Европа – это индивидуалистское общество, а японское (азиатское) общество строится на коллективизме. Поэтому место европейского менеджмента, где-то по середине, где он занимает свою промежуточную, прагматичную позицию.

Любые системы менеджмента, во всём своём разнообразии, имеют право на существование, при условии своей конкурентоспособности и тесной взаимосвязи с особенностями национальной культуры общества, нации. Можно смело утверждать о становлении некой своей, региональной – национальной модели менеджмента с ярко выраженными национальными чертами и ментальностью такой как: немецкая пунктуальность, американский прагматизм, японский патернализм или российская доброжелательность и небрежность.

Однако, как утверждают классики, у России есть одна важная ментальная особенность, «европейские корни» и «азиатское лицо». Поэтому менеджмент в России и Республике Беларусь заключён в некоторые противоречия между двумя этими взаимоисключающими положениями, сущностями, явлениями. Всё это результат глубокого исторического развития системы менеджмента, при столкновении противоборствующего (европейского) и восточного (азиатского) элементов. И если мы ведём речь о евро-менеджменте, то на территории данного региона (Россия, Республика Беларусь) можно смело утверждать о существовании своей уникальной восточно-европейской модели управления. Большие политические и социально-экономические потрясения на просторах бывшего СССР конца XX века послужили огромным толчком к развитию новой формы управления на территории России, Беларуси и других стран СНГ. Управленческой базой того периода стали теории и практики пришедшие с запада в виде заимствованных и скопированных с импортных моделей менеджмента, которые и были пересажены в почву местного бизнеса. Западная теория на тот момент не являлась идеально приспособленной и адаптированной к данным условиям. Однако требовались готовые решения, позволяющие в короткие сроки реформатировать бизнес сообщество и всю систему менеджмента, исходя из новых реалий и вызовов того времени.

Национальная модель управления (менеджмента) – это не изобретение или инновация, а в первую очередь эволюция самой системы менеджмента, сформированная на собственной модели экономического развития определённого региона. Из этого следует, что модель менеджмента не должна быть импортной, а родиться самостоятельно и быть родной, выстраданной, органичной, соответствующей культурной, исторической памяти и традициям своего народа. И главное, не рушить основы и принципы управления, на которых сложилась и держится вся действующая модель управления, не вызывая при этом отторжения у тех, кто управляет, и особенно у тех, кем управляют.

В западноевропейских странах изначально использовались две модели развития: модель свободной конкуренции (либеральная модель), и социально-ориентированная экономика. Для либеральной модели основным рычагом-регулятором выступает свободный рынок и минимальное вмешательство государства в экономику. Для социально-ориентированной модели хозяйственного развития характерно сочетание преимуществ рыночной системы и социальной политики государства, оптимального вмешательства государства в экономику региона. Таким образом, любая национальная модель менеджмента поставлена на решение основной и главной задачи – повышение эффективности и конкурентоспособности деятельности организации. На определённом этапе развития, у менеджмента возникают проблемы с выбором той самой, необходимой, особенной принципиальной модели управления как наиболее адаптированного инструмента к местным, национальным условиям. Поскольку,

бездумная практика заимствования других моделей или опыта может оказаться фатальной и чужеродной в восприятии, приводя к отрицательным и негативным результатам в управлении. По сути, формирование самой системы или модели управления необходимо начинать с микроуровня – на уровне предприятий, фирм и компаний. Не забывая, что каждое предприятие или регион (макроуровень) имеет свой ряд уникальных особенностей, присущих только ему одному. На это прямо и косвенно влияют различные факторы как: различные формы собственности, стили управления, трудовой потенциал коллектива, уровень производственной культуры, материально технической базы и т.д. Особое внимание следует обращать на иностранные предприятия и филиалы компаний, которые находятся в разных странах, что, существенно влияет на сам порядок ведения бизнеса в виду кросс-культурных барьеров и различий. Данный фактор должен предостерегать менеджмент от чрезмерных увлечений заимствованиями и копирования чужеродных, недостаточно известных импортных моделей управления. В любом случае, смысл неизменен – что хорошо одним, неприемлемо, а может быть и губительно, для других, а перемены неизбежны. И одной из главных факторов таких перемен является, всеобщая глобализации и интернационализации делового сообщества.

Таким образом, именно глобализация может стать одним из главных драйверов экономического развития бизнеса и систем управления в ближайшем будущем. Эффективность менеджмента завтрашнего дня зависит, на сколько полно будут обладать знаниями и свободой передвижения менеджеры в глобальном масштабе. Современный менеджер обязан обладать отличными управленческими навыками, владеть иностранными языками и возможностью разбираться в культурных различиях решать проблемы кросс-культурного менеджмента. По мере стирания границ и при усилении процессов глобализации, можно смело утверждать и прогнозировать дальнейшую трансформацию национальной и мировой системы менеджмента, с последующей её эволюцией.

Список использованных источников:

1. Семенова, И.И. История менеджмента: учебное пособие / И.И. Семенова. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва: Юнити, 2015. – 199 с.
2. Гриффин Р., Пастей М. Международный бизнес. 6-е изд. / Пер. с англ. под ред. А. Г. Медведева. – СПб.: Питер, 2015. – 1088 с: ил. – (Серия «Классика МВА»).
3. Касилович, В.Н. Роль и оценка человеческого капитала в современном менеджменте. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=42457832> (дата обращения: 02.04.2020).

Батанова Тетяна Володимирівна
*здобувач кафедри економіки, права та управління бізнесом
начальник науково-редакційного відділу
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЧНИХ КАРТ ДЛЯ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Тези присвячено актуальним питанням вдосконалення стратегічного управління та розвитку промислових підприємств України в умовах кризових явищ в економіці. Розглянуто питання розробки стратегічних карт для ефективної реалізації управлінських функцій на підприємстві. Запропоновано застосування інструментарію збалансованої системи показників для контролю реалізації стратегічних завдань розвитку промислових підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності.

Ключові слова: *стратегічний розвиток, управлінський контроль, збалансована система показників, стратегічна карта.*

Успішна реалізація стратегії для будь-якого підприємства зрештою пов'язана з отриманням прибутку, сталим розвитком та збереженням конкурентних позицій у визначеному ринковому сегменті або конкретній галузі. Зважаючи на постійну турбулентність та невизначеність ринкового середовища, глобальні кризові економічні явища, а також світову пандемію COVID-19, які створюють негативні умови для функціонування будь-якого бізнесу загалом та промислових підприємств зокрема, питання підвищення їх конкурентоспроможності та ефективного розвитку залишаються актуальними для наукових досліджень.

Сучасні підприємства та компанії в умовах цифрової економіки мають бути структуровані на основі нових концептуальних рішень. Задля досягнення стійких конкурентних позицій та розвитку їх діяльність передбачає інтеграцію бізнес-процесів, ефективну взаємодію з клієнтами та постачальниками, орієнтацію на покупця, глобалізацію бізнесу, активне впровадження інновацій та просування продукції на Інтернет-платформах, інтелектуалізацію праці тощо. Управління такими підприємствами потребує висококваліфікованих менеджерів для організації ефективної взаємодії між усіма підрозділами та досягнення необхідних результатів діяльності конкретного бізнесу [1].

Розроблена в 1990 рр. Р. Капланом і Д. Нортонем збалансована система

показників, ЗСП (Balanced Scorecard, BSC) є ефективним інструментом реалізації стратегії та оцінки ефективності діяльності підприємств різної галузевої спрямованості за відповідними ключовими індикаторами, а отже заслуговує на увагу та може бути запропонована для практичного застосування в сучасних кризових умовах функціонування.

Схема побудови ЗСП для розробки стратегічних карт наведена на рис. 1.

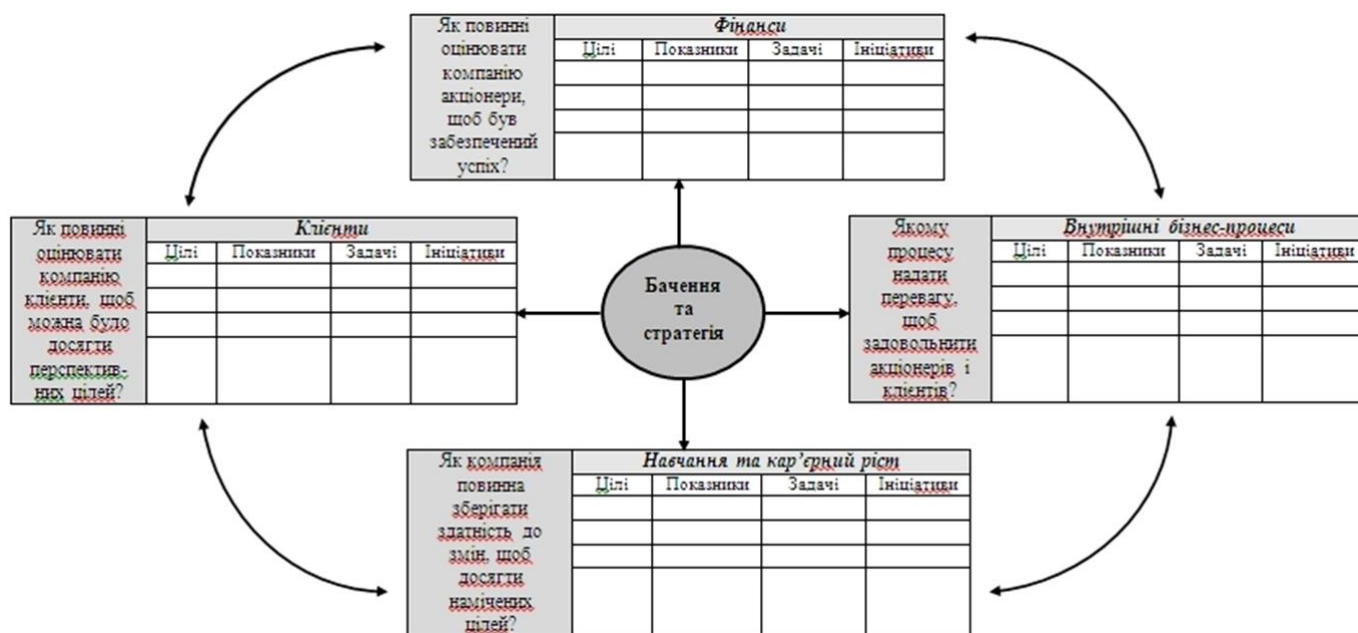

Рис. 1. Принципова схема побудови збалансованої системи показників для розробки стратегічних карт

Джерело: побудовано автором на основі [2, с. 13].

Ця система дозволяє оцінити ефективність діяльності підприємства за такими основними чотирма збалансованими параметрами, як фінанси, взаємовідносини з клієнтами, внутрішні бізнес-процеси, навчання і розвиток персоналу. ЗСП відображає важливість взаємозв'язку показників системи оцінки ефективності та стратегії, а її мета полягає в тому, щоб трансформувати місію компанії в конкретні завдання та показники результативності [2, с. 2–4].

Розробка ЗСП на етапі планування передбачає побудову стратегічних карт з відображенням зв'язків між завданнями, які необхідно виконати задля досягнення конкретної цілі, та дозволяє відстежувати їх реалізацію за допомогою ключових показників результативності (Key Performance Indicators, KPI) [3].

Фінансова складова ЗСП відображає традиційні фінансові показники діяльності такі, як операційний прибуток, залишковий дохід, економічна додана

вартість, надходження від інвестицій (ROI). Клієнтська складова визначає тип клієнтів або ринків, до обслуговування яких прагне підприємство. До цього блоку доцільно включити такі показники як: надходження від реалізації; кількості споживачів; утримання наявних клієнтів, претензії покупців та ін. Обов'язковим показником є зростання клієнтської бази, яке визначається кількістю реалізованої продукції новим споживачам.

Складова внутрішніх бізнес-процесів визначає процеси, які важливі для успіху підприємства. Такими бізнес-процесами є: процеси інновацій, операційні і післяпродажного обслуговування. Інноваційні процеси характеризують такі показники: відсоток реалізації нової продукції в загальному обсязі реалізації; кількість впровадження нових видів продукції порівняно з конкурентами; час забезпечення беззбитковості. Основними показниками операційного процесу є виробнича собівартість продукції. У цьому ж блоці важливо показати досягнення якості продукції, надійність і своєчасність її випуску, оперативність обслуговування, післяпродажний сервіс та ін.

До складової навчання та зростання варто включити такі показники: підготовка працівників, характеристика інформаційної системи, мотивація, наділення працівників повноваженнями і забезпечення узгодженості.

Підсумовуючи, варто зазначити, що успішне функціонування вітчизняних промислових підприємств можливо тільки завдяки використанню принципово нових бізнес-моделей, інструментарію та сучасних програмних продуктів в управлінні, які не тільки пройшли апробацію, але й значно підвищили конкурентоспроможність зарубіжних підприємств в різних країнах світу.

Список використаних джерел:

1. What is a Balanced Scorecard? A short and simple guide for 2020. URL: <https://balancedscorecards.com/balanced-scorecard> (Last accessed: 20.01.2020).
2. Каплан Р. С., Нортон Д. Система сбалансированных показателей. От стратегии к действию / Пер. с англ.; изд. 2-е, испр. и доп. Москва : Олимп-Бизнес, 2003. 304 с.
3. Ольше Н.-Г., Рой Ж., Веттер М. Сбалансированная система показателей. Практическое руководство по использованию / Пер. с англ. Москва : ИД «Вильямс», 2006. 304 с.

МОНИТОРИНГ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ БИЗНЕС – СУБЪЕКТОВ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В тезисах рассматривается необходимость использования современных инновационных подходов и механизмов в управлении дебиторской задолженностью в целях устойчивого развития компании в долгосрочной перспективе. Обоснована необходимость применения расширенного набора индикаторов оценки дебиторской задолженности.

Ключевые слова: *дебиторская задолженность, контрагенты, анализ, контроль.*

В условиях инновационной экономики Республики Беларусь возникает потребность использования современных подходов к управлению и информационному обеспечению управленческого менеджмента как ключевого фактора достижения устойчивого роста. Усилившаяся потребность в эффективном стратегическом управлении бизнес - структур Республики Беларусь определило особую значимость механизмов разработки современных решений в области стратегического менеджмента. [1, с. 42]. Успех в решении задачи повышения конкурентоспособности современного бизнеса определяется не только эффективностью использования ресурсной базы компании, но и широким внедрением современных управленческих технологий.

В организациях, различных форм собственности и видов деятельности, дебиторская задолженность является наиболее значимым видом активов. Постоянная дебиторская задолженность организаций является неотъемлемой составляющей ее функционирования, что может приводить как к развитию экономического субъекта, так и к увеличению риска предпринимательской деятельности [2, с. 65]. Увеличение дебиторской задолженности, изменение структуры активов и пассивов, связанное с одновременным увеличением кредиторской задолженности может привести к отсутствию денежных средств на счетах организации, к росту экономической зависимости от кредиторов и, в конечном счете, к потере ликвидности и угрозе банкротства. Это обуславливает необходимость постоянного мониторинга и анализа дебиторской задолженности,

который включает в себя формирование информации о величине, структуре дебиторской задолженности, а также наличии и объемах просроченной задолженности. Методика анализа в целях оптимизации дебиторской задолженности, как правило, включает: анализ абсолютных и относительных показателей состояния, структуры и движения краткосрочной и долгосрочной дебиторской задолженности; оценку структуры краткосрочной и долгосрочной дебиторской задолженности в общем составе активов компании; анализ соотношения дебиторской задолженности с результатом основной деятельности (выручкой от продаж); анализ удельного веса сомнительной задолженности в составе общей суммы дебиторской задолженности; оценка изменения дебиторской задолженности по срокам ее образования и др. [3, с. 48].

В процессе анализа эффективности управления задолженностью стандартно используют целую систему показателей. Наиболее обобщающим качественным показателем эффективности является оборачиваемость дебиторской задолженности. Скорость оборачиваемости любого вида оборотных активов стандартно оценивается с помощью трех взаимосвязанных показателей: коэффициента оборачиваемости (количества оборотов, совершаемых оборотными средствами за определенный период (год, полугодие, квартал)), коэффициент загрузки (показатель, обратный коэффициенту оборачиваемости) и длительности одного оборота в днях. В целях эффективного управления дебиторской задолженностью необходим качественный учет и анализ за ее состоянием в бизнес-структурах не зависимо от форм собственности и особенностей их функционирования. Рациональное управление дебиторской задолженностью в бизнес – структурах позволяет оптимизировать задолженность таким образом, при котором она будет своевременно инкассироваться. Оптимальный размер дебиторской задолженности достигается с помощью своевременного применения управленческих средств и методов, которые позволяют снижать потери от отсутствия платежей, а также обеспечивать своевременное пополнение оборотных активов – в данном отношении задачей управленческого звена является правильный выбор и применение данных методов. Для выработки целесообразных стратегических решений субъекта управления необходимо получать качественную информацию о функционально-параметрических стадиях (снабжение, производство и сбыт), а также внешних факторах (конкуренты, поставщики, потребители, каналы продаж и др.), что приводит к рациональности стратегического менеджмента и создает предпосылки для изменения бизнес-процессов. Под воздействием факторов внешней среды особое внимание уделяется аналитическим методам оценки клиентов, конкурентов и их позиций, а также анализ внутреннего потенциала бизнес-субъектов, что способствует цифровизации экономики Республики Беларусь. Нужно отметить, что цифровизация не является единственным трендом в мировой практике. На различных стадиях функционирования бизнес-субъектов предпринимательской

деятельности происходит переход от простой автоматизации существующих технологий к инновациям, на основе модифицированных, конвергентных технологий. В рамках анализа дебиторской задолженности в целях оценки благонадежности контрагента необходим расширенный набор индикаторов, направленных на получение качественных данных с минимизированными затратами.

Тенденции современной экономики свидетельствуют о том, что обеспечение стабильности деятельности и устойчивости экономического развития является одной из значимых проблем для белорусских компаний. В жесточайшей конкуренции рынка риск неоплаты или несвоевременной оплаты счетов повышается, что приводит к возникновению дебиторской задолженности. Адекватный размер этой задолженности в процессе финансово-хозяйственной деятельности неизбежен, однако при этом его уровень должен соответствовать допустимым значениям. Сомнительная дебиторская задолженность свидетельствует о нарушениях клиентами платёжной практики, что влечет за собой ухудшения финансового состояния компании и требует соответствующих мер для устранения негативных последствий. Оперативное, своевременное реагирование и принятие адекватных мер, реализуется при осуществлении систематического анализа и внутреннего аудита посредством бухгалтерского учёта клиентов компании [3, с. 46].

Проведенный анализ управления дебиторской задолженностью свидетельствует о необходимости разработки расширенного набора индикаторов, направленных на получение качественных данных о состоянии расчетов с дебиторами. Таким элементом управления выступает своевременный мониторинг, позволяющий снижать риск невозврата дебиторской задолженности и образования просроченной задолженности, оперативно определять потребность в дополнительных ресурсах для покрытия дебиторской задолженности, вырабатывать рациональную политику предоставления кредитов, что приведет к улучшению финансового состояния и снижению предпринимательских рисков.

Список использованных источников:

1. Антипенко, Н.А. Влияние качества финансовой отчетности на экономическую безопасность / Н.А. Антипенко, В.И. Донцова, Л.И. Тищенко // Бухгалтерский учет и анализ. – 2019. – № 2. – С. 41-45.
2. Антипенко, Н.А. Практика инновационного финансово-инвестиционного менеджмента: учеб. пособие / Д.Ю. Бусыгин, Ю.Н. Бусыгин, Н.А. Антипенко. – Минск: БГАТУ, 2016. – 116 с.
3. Самылин, А. И. Финансовый менеджмент: учебник / А.И. Самылин. – М.: ИНФРА-М, 2019. – 413 с.

ВОПРОСЫ РАЗРАБОТКИ МЕТОДИКИ АНАЛИЗА ЭФФЕКТИВНОСТИ РАБОТЫ МАЙНИНГ-ФЕРМЫ

Тезисы посвящены рассмотрению новых понятий, входящих в практику работы белорусских субъектов хозяйствования (криптовалюта, блокчейн, токен, биткоин, майнинг и т.д.). Впервые излагается оригинальная методика анализа рентабельности работы майнинг-фермы. Представлены рекомендации, направленные на повышение эффективности функционирования методики.

Ключевые слова: *криптовалюта, майнинг, рентабельность, майнинг-ферма.*

Декрет Президента Республики Беларусь №8 «О развитии цифровой экономики» [1] вступил в силу 28 марта 2018 года и дал сильный импульс росту резидентов Парка высоких технологий. Тем самым этот правовой акт внес очень существенный вклад в повышение инвестиционной привлекательности Беларуси и цифровизацию ее экономики. Принятие данного декрета ввело в хозяйственную практику новые понятия, такие как: криптовалюта, блокчейн, майнинг, токен, биткоин и др.

Криптовалюта – это виртуальные деньги, которые в отличие от фиатных средств не имеют физического выражения. Единицей такой валюты является «coin» (переводе с английского языка – «монета»). Ключевой особенностью криптовалюты является отсутствие какого-либо внутреннего или внешнего администратора. Поэтому банки, налоговые, судебные и иные государственные и частные органы не могут воздействовать на транзакции каких-либо участников платежной системы.

Создание криптовалют предшествует их распределению среди владельцев, под которыми Декрет понимает субъекты гражданского права (как физические, так и специальные юридические лица), которым цифровой знак (токен) принадлежит на праве собственности или на ином вещном праве. Владельцем цифрового знака (токена) указанные лица могут стать через майнинг (дословно с англ. – добыча) – отличную от создания собственных цифровых знаков (токенов) деятельность, направленную на обеспечение функционирования реестра блоков транзакций (блокчейна) посредством создания в таком реестре новых блоков с информацией о совершенных операциях. Майнинг – процесс добычи новых

единиц криптовалют. Его главная цель – получение прибыли. За основу исследования было взято СП, которое зарегистрировано в Парке высоких технологий в качестве резидента и в стратегии развития которого было принято решение о майнинге криптовалюты. Автору не известны какие-либо литературные источники, где бы рассматривалась проблематика, исследуемая в данных тезисах доклада. По его мнению, в самом общем виде экономическую эффективность работы майнинг-фермы целесообразно определить через показатель рентабельности:

$$P_m = \frac{\Pi}{З(С)} * 100 \quad (1)$$

где P_m – рентабельность майнинга; Π – прибыль, полученная от реализации криптовалюты; $З(С)$ – затраты, связанные с процессом майнинга.

В свою очередь усеченную себестоимость можно представить как совокупность затрат на электроэнергию, амортизацию оборудования, ремонт оборудования, заработную плату основную персонала, заработную плату дополнительную персонала, налоги, отчисления в бюджет и во внебюджетные фонды, отчисления местным органам власти. Следовательно, рентабельность майнинга можно записать следующим образом:

$$P_m = \frac{\Pi}{С} * 100 = \frac{Ц - (Э + А + РО + ЗО + ЗД + НО)}{Э + А + РО + ЗО + ЗД + НО} * 100 \quad (2)$$

где $Ц$ – продажная цена реализованной криптовалюты; $Э$ – затраты электроэнергии; $А$ – амортизация оборудования; $РО$ – затраты на ремонт оборудования; $ЗО$ – заработная плата основная персонала; $ЗД$ – заработная плата дополнительная персонала; $НО$ – налоги, отчисления в бюджет и во внебюджетные фонды, отчисления местным органам власти.

Исследование показало, что за отчетный период по зарегистрированному СП общая экономия затрат на майнинг составила 16,8 тыс.руб., что составляет 2,6 % от планового уровня. При этом затраты на ремонт оборудования возросли на 12 тыс. руб. или на 30 %. Это обусловлено тем, что произошла непредвиденная серьезная поломка дорогостоящего оборудования, и процесс майнинга какое-то время не осуществлялся. Электроэнергия не потреблялась, поэтому имеется экономия по этой статье затрат на 22 тыс. руб. или на 4,23 % от планового уровня. Непродолжительное время штат персонала был не укомплектован, вследствие чего имеется экономия по заработной плате основной персонала в сумме 6 тыс. руб., что составляет 12,5 % от плана.

Продажная цена реализованной криптовалюты (при условии прямого списывания общехозяйственных затрат и расходов на реализацию на сч. 90-5 «Доходы и расходы по текущей деятельности» - «Управленческие расходы» и сч.

90-6 «Доходы и расходы по текущей деятельности» - «Расходы на реализацию» соответственно) планировалась на уровне 740,6 тыс. руб., а фактическая составила 784 тыс.руб.

Имеем кратный тип модели факторной системы. Для расчета влияния факторов используется прием цепных подстановок:

$$P^I - P_0 = \Delta P_{\text{ц}}; \quad (3)$$

$$P^{II} - P^I = \Delta P_{\text{э}}; \quad (4)$$

$$P^{III} - P^{II} = \Delta P_{\text{А}}; \quad (5)$$

$$P^{IV} - P^{III} = \Delta P_{\text{рО}}; \quad (6)$$

$$P^V - P^{IV} = \Delta P_{\text{зО}}; \quad (7)$$

$$P^{VI} - P^V = \Delta P_{\text{зд}}; \quad (8)$$

$$P_1 - P^{VI} = \Delta P_{\text{НО}}; \quad (9)$$

$$P_1 - P_0 = \Delta P. \quad (10)$$

Результаты проведенных автором расчетов свидетельствуют о том, что наиболее существенное влияние на увеличение уровня рентабельности затрат на майнинг оказал рост продажной цены реализованной криптовалюты на 43,4 тыс. руб., что привело к росту рентабельности на 6,74% или на 67,4% от изменения результативного показателя. Благодаря снижению затрат на электроэнергию на 22 тыс. руб. рентабельность возросла на 4,36% или на 43,6% от общего изменения результативного признака. В тоже время вследствие роста затрат на ремонт оборудования на 12 тыс. руб. рентабельность снизилась на 2,44% или на 24,4% от изменения результативного показателя. Требуется уделить должное внимание своевременной профилактике работы действующего оборудования.

Использование предложенной методики на практике поможет субъектам хозяйствования оперативно выявлять негативные моменты в ходе процесса майнинга и принимать, при необходимости, соответствующие управленческие решения.

Список использованных источников:

1. О развитии цифровой экономики: декрет Президента Республики Беларусь от 21 декабря 2017 года №8. URL: http://president.gov.by/ru/official_documents_ru/view/dekret-8-ot-21-dekabrya-2017-g-17716/ (дата обращения: 08.04.2020).
2. White L.H. The market for cryptocurrencies. Cato Journal, 2015, Vol. 35, Iss. 2, pp. 383–402.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ БИОМЕТРИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ

В тезисах рассматривается распространение биометрических технологий в финансовой сфере на территории СНГ. Определены технологии распознавания лица. Обосновано, что в условиях цифровизации биометрические технологии позволяют максимизировать уровень защиты персональных данных.

Ключевые слова: *биометрические технологии, технологии распознавания лица, цифровизация экономики, информационная безопасность.*

В условиях становления цифровой экономики банки конкурируют за доверие клиентов. Цифровизация банковской сферы невозможна без обеспечения безопасности персональных данных клиентов, поэтому им необходимо модернизировать системы информационной безопасности, что позволит коммерческим банкам занимать лидирующие позиции на цифровом рынке банковских услуг. В настоящее время к инновационным инструментам защиты персональных данных клиентов относят, в первую очередь, биометрические технологии. Доход рынка биометрических технологий за 2018 г. составил 21,8 млрд долл. США, что превысило прогнозные значения, вычисленные в 2016 году [1]. Мировой рынок биометрических технологий по итогам 2018 года продолжает демонстрировать рост, хотя его темпы несколько замедлились, но составили 118,2 % [1]. Лидирующей биометрической технологией аутентификации является анализ отпечатков пальцев – данный сектор занимает 52 % биометрического рынка. 23 % составляет идентификация лица, 25 % – остальные технологии.

Особенное внимание в связи с эпидемией вируса COVID-19 стоит уделить именно технологиям распознавания лица, так как они позволяют минимизировать физический контакт с окружением при совершении, например, процедуры оплаты. Кроме того, у таких систем есть и множество других преимуществ. Использование технологии распознавания лиц значительно повышает точность идентификации клиента и даёт возможность выделять модели мошеннического поведения. Так, например, в настоящее время широкое распространение получили системы интернет-банкинга, и одной из проблем является невозможность точно определить, непосредственно ли клиент банка в данный момент использует эту

услугу. Защита с помощью пароля является уязвимой перед хакерами, а использование распознавания лица обеспечивает полную безопасность. Способов использования технологии распознавания лица как маркетингового решения и средства обеспечения безопасности множество: приветствие клиента и продвижение специального персонализированного предложения, анализ потока людей, селфи для оплаты и подтверждения транзакции, бескарточный эквайринг, предотвращение мошенничества при использовании мобильных устройств для входа, фейс-контроль доступа в отделения банков, аутентификация сотрудников при доступе к информационным системам банка, обнаружение неочевидных связей различных юридических лиц в целях предотвращения совершения финансовых махинаций, подтверждение транзакций в банкоматах и точках самообслуживания. Обладая таким большим количеством преимуществ, биометрические технологии прочно держат за собой пальму первенства в числе самых перспективных технологий для дальнейшего развития информационной безопасности. Стоит отметить, что система оплаты через распознавание лица уже запускалась в сети пиццерий Papa John's в России и по итогам пилотного проекта среднее время расчета клиента составило 2-3 секунды [2], в отличие от 30 и 20 секунд для наличных и банковских карт соответственно [2], что указывает на эффективность данной технологии. В Украине ПриватБанк и платежная система Visa запустили технологию биометрической оплаты покупок FacePay24 для розничных торговых точек, благодаря которой покупатели могут оплачивать товары «лицом». Как сообщили в пресс-службе банка, первыми украинскими торговыми точками, в которых покупатели могут оплачивать товары с применением новой технологии, стали четыре магазина национальной сети НОР НЕУ в Днепре [3]. Одним из первых кейсов по внедрению биометрии в банковскую сферу в Беларуси был проект Приорбанка по внедрению голосовой биометрии в 2015 году. Приорбанк стал первым банком в Беларуси, который начал использовать подобный метод аутентификации клиентов. Среди основных предпосылок для реализации проекта стало возросшее количество обращений клиентов в контакт-центр с запросами, требующими подтверждения личности клиента. Процент таких звонков достаточно высок – 68%. Голос клиента уникален. Имитатор, как правило, может подделать интонацию, высоту, даже тембр, но другие характеристики голоса, учитывающие строение гортани, расположение голосовых связок и прочие физиологические особенности конкретного человека, подделать невозможно. Как утверждают в Приорбанке, система за время ее действия сбоя не давала. Особенности технологии позволяют подтвердить личность клиента по голосу при небольших физиологических отклонениях (небольшая хрипота, заложенность носа), а также при наличии посторонних шумов. В случае если система все же не подтвердила личность клиента по голосу, оператор контакт-центра предоставит информацию после проверки клиента «по знаниям» (паспортные данные, кодовое слово, номер карточки и т.д.). Кроме этого, в ноябре 2019 года Приорбанк запустил своего голосового виртуального консультанта. Он приветствует клиентов при звонке в

контакт-центр банка. Его зовут ВиК – сокращение от Виртуальный Консультант – искусственный интеллект на базе технологии распознавания естественной речи клиента. Он понимает смысл вопроса, с которым обращается клиент, и переключает звонок на специалиста, который способен обслужить его наилучшим образом. Клиентам банка ВиК может предоставлять информацию об остатке на счете, оповещать о технологических работах и даже присылать уведомление об их окончании. На многие вопросы, касающиеся обслуживания в Приорбанке, он отвечает самостоятельно, без привлечения оператора». Приорбанк внедрил Виртуального консультанта совместно с украинским системным интегратором NovaIT, которая помогает разрабатывать промышленные платформы для автоматизации центров коммуникаций в обеих странах. Кроме того, в Беларуси клиенты Межбанковской системы идентификации могут для входа в личный кабинет вместо пароля использовать свои биометрические данные (фото- и видеоизображение, голос). Пока в проекте участвует три банка: Приорбанк, БПС-Сбербанк и БелВЭБ. Также в данный момент банк «Дабрабыт», проводит тестирование системы видеоидентификации, при регистрации в которой надо будет предоставить фото страниц паспорта и в режиме онлайн зафиксировать лицо на камеру [4].

Подводя итог, отметим, что количество успешно функционирующих проектов в области биометрических технологий показывает жизнеспособность такого рода систем, в том числе и в финансовой сфере. Тем не менее, биометрия пока что находится на начальной стадии проникновения во все сферы жизни человека, поэтому, учитывая все её преимущества, необходимо популяризировать подобные системы и стимулировать их развитие.

Список использованных источников:

1. Подрез, А. Биометрические технологии и перспективы их использования в финансовой сфере., Банковский вестник, № 11, 2018, с. 61-66.
2. Инновации в Fintech: биометрия как средство платежа. Кейсы внедрения в России / J'son & Partners Management Consultancy. URL: https://json.tv/ict_telecom_analytics_view/innovatsii-v-fintech-biometriya-kak-sredstvo-plateja-keysy-vnedreniya-v-rossii-20181203041108 (дата обращения: 19.03.2020).
3. ПриватБанк при поддержке Visa представил технологию FacePay24 / ПриватБанк. URL: <https://privatbank.ua/ru/news/2019/9/12/1010> (дата обращения: 19.03.2020).
4. Банк Дабрабыт представит систему видеоидентификации клиентов / Банк Дабрабыт. URL: https://bankdabrabyt.by/about/news/novosti_bank/bank-dabrabyt-predstavit-sistemu-videoidentifikatsii-klientov-s-ispolzovaniem-biometricheskikh-danny/ (дата обращения : 20.03.2020).

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У тезах розглядаються теоретичні та практичні аспекти цифровізації економіки держави. Виявлено основні проблеми переходу України до цифрової економіки та перспективи її подальшого розвитку.

Ключові слова: *цифровізація, цифрова економіка, інформаційні-комп'ютерні технології, інновації, промисловість.*

Цифровізація – це суспільний процес, у витоків якого стоїть людський інтелект, втім рухається у напрямі до створення штучного інтелекту. На часі відбувається диверсифікація факторів виробництва за конкретно-історичних умов розвитку людської цивілізації. Класичними факторами виробництва є праця (цілеспрямована діяльність людей), земля (природні ресурси), капітал (засоби виробництва). У відповідності до вимог часу їх види розширюються. Основною цифрової економіки є інформаційні ресурси, на які спрямована інтелектуальна праця людини. Результатами останньої є інтелектуальний капітал, що втілюється у створенні комп'ютерних програм, веб-ресурсів та діджитал-технологій. Отже, набір факторів виробництва у цифровій економіці залишається класичним, однак їх зміст піддається якісній трансформації. У зв'язку з цим доречно навести думку І. Прігожина з приводу того, що «творчу активність та інновації людини можна розглядати як посилення законів природи» [3, с. 67]. Таким чином, формується висновок про нерозривний еволюційний зв'язок природних та штучних ресурсів, який досить точно описується словами українського вченого А. Гальчинського: «Творчість людини продовжує творчість природи» [2, с. 18]. Отже, цифрова економіка є результатом трансформації людською творчістю функціонування економічних процесів, що у системному розумінні дозволяє визначити її сутність як «сконструйовану людиною реальність».

Згадаємо важливу тезу вчення В. І. Вернадського про те, що Людина, олюднюючи природу, виступає геологічною силою формування ноосфери і стає творцем нового буття. Вчений наголошує, що майбутнє зосереджене в руках інтелектуально розвиненої людини [1, с. 482]. Це означає, що всі процеси інтелектуалізуються, й економічний розвиток будь-якого рівня не є виключенням. Так, сьогодні в епоху динамічного розвитку інформаційних та комп'ютерних технологій беззаперечним фактом є те, що успішна перспектива

підприємства залежить від рівня інтелектуалізації його діяльності. Стабільний фінансовий стан підприємства у сучасному економічному середовищі має будуватися на синтезі матеріальних досягнень науки та інтелекту як ключових ресурсів епохи постіндустріалізму, який за словами Ю. Яковця уособлює «інтегральну гуманістично-ноосферну світову цивілізацію» [5, с. 110]. Нині ідеологія споживацького суспільства є регресивною і, на думку авторитетних вчених, формує фундаментальні засади кризових потрясінь сучасності [2, с. 26]. Цифровізація економіки спрямована на урівноваженість матеріального та ідеального, при домінуванні останнього, та виявляється у гуманізації економічного життя постіндустріального суспільства, в якому на перший план виходять олюднені потреби: пізнання, комунікації, співпраця та єднання з іншими. Цифрова економіка формується «за шарденівською логікою «диференційованої єдності» «на принципах асиметричної децентралізації, різновекторності горизонтальних артикуляцій, зростаючої індивідуалізації» [2, с. 24]. Теоретичні засади цифрової економіки полягають у розробці дієздатної в інноваційному сенсі наукової концепції економічного розвитку на перспективу. «Економіка може вважатися дієздатною лише тоді, коли вона живе майбутнім» [2, с. 27]. Нині концепція розвитку цифрової економіки України має п'ять основних векторів: «цифрова» індустрія, тобто сфера інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ), як галузь економіки; «цифрова» інфраструктура; «цифровізація» бізнесу, промисловості; «цифрові» навички, компетенції та лідерство; «цифрова» культура. Феномен цифровізації економіки по-українськи полягає в тому, що є кому створювати ІКТ, але внутрішній попит на них майже відсутній. Український інтелект розвиває «економіку знань» де завгодно, але не в Україні. І це не вина компаній та громадян: вони роблять це там, де є реальний запит на їх інтелект та знання. Тому, «цифровізація» України – це питання розвитку внутрішнього ринку споживання продукції та послуг сфери ІКТ. Немає ринку – немає «цифровізації», немає «цифровізації» – немає ефективної та конкурентоздатної економіки. Окреслимо основні перспективні напрями цифровізації економіки України [4].

1. Створення на підприємствах «смарт-фабрик», тобто «розумних виробництв», які працюють на таких технологіях, як «хмарні» обчислення, безпроводні комунікації, дистанційне управління та обслуговування, кібербезпека, інтеграція систем управління, інтеграція та краща співпраця в ланцюжку доданої вартості, 3D-друк та інші. За рахунок оптимізації процесів управління та виробництва «старт-фабрики» забезпечують підвищення ефективності діяльності підприємств.

2. Таргетинг з використанням спеціально розробленого програмного продукту промислових секторів з метою оцінки головних факторів їх конкурентоздатності – рівня R&D, якості людського потенціалу, технологічного рівня виробництва, експортного потенціалу, перспектив росту тощо. Це дозволить отримувати достовірну інформацію для подальшого планування та зниження ризиків як для власників, так і потенційних інвесторів.

3. Створення «промислових ІКТ-реакторів», тобто спільних компетентних груп із представників ІКТ та промисловості, орієнтованих на співпрацю та розробку нових продуктів і послуг. Такий підхід дозволить ІКТ проникнути у промисловий сектор та вплине на появу нових розробок, R&D, інновацій.

4. Створення інжинірингових кластерів – потужних розробників у промисловому інжинірингу. Їх якість та кількість може кардинально вплинути на промислові інновації, R&D, експортний маркетинг і т. д. Діяльність компаній із промислового інжинірингу направлена саме на пошук та розробку нових промислових продуктів, генерацію ідей, промисловий дизайн, створення прототипів, тощо.

5. Створення галузевих дорожніх карт «цифрової» трансформації для окремих підприємств та цілих секторів промисловості. Для багатьох підприємств така карта – це не просто план дій та ініціатив щодо «цифровізації», це – план реанімації та повернення в економічне середовище конкурентоспроможного суб'єкта господарювання.

Отже, намагатися реалізувати інерційний сценарій розвитку економіки України стандартними інструментами означає подальше її погіршення. Тому, за короткий проміжок часу українській промисловості (та економіці загалом) потрібно навчитися діяти по-новому. Використання «цифрових» інновацій стає чи не єдиним можливим джерелом конкурентоспроможності секторів промисловості, а людський капітал – основою економічного відновлення та зростання. Майбутня перевага України у світовій економіці має спиратися на створення високої доданої вартості товарів і послуг, якісне управління виробничо-збутовими ланцюжками та ефективне використання ресурсів.

Інтеграція «цифрових» технологій в економічні процеси має стати одним із пріоритетів державної економічної політики. Саме держава у цьому питанні має відігравати ключову роль – через сприяння та створення необхідних умов заохочення бізнесу до модернізації та переходу до цифрових технологій. «Цифрова» економіка – це основа стратегії майбутнього. Тому, в еру «цифрових» економік затримка із подоланням «цифрового» розриву в Україні є загрозою для її конкурентоздатності та суворим викликом для соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. Москва: Наука, 1989. 261 с.
2. Гальчинський А. С. Принципи ноогенези в контексті вчення В. Вернадського. *Економіка України*. 2010. № 5. С. 16–29.
3. Пригожин И. Р. Конец определенности. Время, хаос и новые законы природы. Ижевск: НИИ «Регулярная и хаотическая динамика», 2000. 208 с.
4. Цифрова адженда України – 2020. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 30.03.2020).
5. Яковец Ю.В. Откат глобализации и трансформация мировой экономики. *Международная жизнь*. 2009. №8. С. 109–116.

Данилина Светлана Алексеевна

*к.э.н., доцент кафедры общей экономической теории и
экономической политики*

Барилец Павел Сергеевич

*студент 5 курса факультета экономики и
управления предпринимательством
Одесского национального экономического университета
г. Одеса, Украина*

КЛАССИФИКАЦИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТОВАРОВ

В тезисах рассматривается классификация информационных товаров по форме, циклам развития и функциональному назначению. Обосновано, что предложенная классификация обеспечивает выделение наиболее существенных особенностей производства и реализации информационных товаров каждой из сегментных групп.

Ключевые слова: *информационные товары, нематериальные товары, информационная реальность.*

Товары являются связующими звеньями между производителями и потребителями. С синергетической точки зрения, именно посредством товаров предприятия обмениваются с внешней средой (потребителями) веществом, энергией и информацией, осуществляя производственный метаболизм. Для социально-экономической системы товары являются носителями информационных сигналов, посредством которых приводятся в движение трансформационные процессы в обществе.

Общей чертой любых товаров является то, что они создаются с целью продажи и получения прибыли. Не являются исключением и информационные товары. Специфика же подобных товаров заключается в том, что при их производстве и использовании (потреблении) ведущую роль играет информация [1, с. 86]. Природа, содержание и формы реализации продукции под условным названием «информационные товары» настолько многообразны, что трудно даже перечислить их все возможные проявления. Но их можно классифицировать по следующим признакам.

1. По форме сущностной природы реализации информационные товары могут разделяться на две группы – материальные и нематериальные. Материальные продукты реализуются в материальной форме, их «информационность» обусловлена определяющим значением информации при производстве или использовании продукции.

Нематериальные товары реализуются в нематериальной форме, естественно, посредством материальных носителей информации (бумаги, магнитных носителей и пр.).

2. По функциям, выполняемым в экономической системе, информационные товары делятся на две группы – средства производства и предметы потребления.

Средства производства, в свою очередь, могут различаться функциями, выполняемыми в производственном цикле. В частности, информационные товары могут выполнять роль: сырья (база данных, статистическая и аналитическая информация, экспертные оценки и пр.); средств труда (компьютерные программы, технологические решения, управленческие технологии и пр.); предметов труда или полуфабрикатов (генетическая информация, рукописи и варианты художественных произведений и пр.); продуктов труда (советы, рекомендации, информационные услуги посредников и пр.).

Предметы потребления могут различаться назначением использования в обществе. По сферам возможного применения можно выделить также группы товаров: для производственного назначения (например, справочники для ведения подсобного хозяйства, пособия для самоподготовки и пр.); для бытового назначения (например, системы регулирования влажности или температуры); для экологического назначения (мониторинговые системы); для воспроизводства человека как биологического организма (рекреационные услуги и инвентарь); для удовлетворения социальных потребностей человека (культурные и художественные произведения, туризм, культурные и спортивные услуги, зрелища и пр.).

3. В зависимости от объектов, на которые воздействуют информационные продукты, они различаются на товары: воздействия на человека (образовательные технологии, услуги, произведения искусства и пр.); воздействия на живую материю (вне человека) (генная инженерия, технологии сельского и лесного хозяйства и пр.); воздействия на неживую материю (наукоемкие средства производства); воздействия на нематериальную реальность (компьютерные программы, технологии сбора и обработки данных и пр.).

4. По степени законченности цикла развития, информационные продукты могут быть дифференцированы на две группы: товары законченного цикла развития (компьютеры, оборудование, приборы, печатная продукция, монументальные произведения и пр.); товары, способные к саморазвитию без непосредственного участия людей, которые их создали (выведенные человеком биологические существа: породы животных, сорта растений, штаммы микроорганизмов; некоторые виды компьютерных программ, например, компьютерные вирусы; в перспективе действующие модели искусственного интеллекта, саморазвивающиеся роботы).

5. По отношению к информационной реальности, товары условно можно разделить на следующие группы: товары, материализующие информацию (пример

наукоемкие изделия и услуги);предназначающиеся для воздействия на информацию (компьютеры, запоминающие устройства); использующие информацию в производстве как «рабочее тело» (генная инженерия, образовательные технологии); использующие информацию как предмет потребления (туризм, парфюмерия); сами являющиеся информацией (компьютерные программы, виртуальные услуги) [2, с. 132-133].

Несмотря на развернутость такой классификации, следует отметить, что при выделении каждой из групп, в различной мере учитывается происхождение информации (вид информационной деятельности, по результатам которого она получена) и форму представления информации.

В рамках этой классификации для управления информационной деятельностью предприятия наиболее важным является дифференциация по степени завершенности цикла развития (производства-потребления) на товары завершенного цикла (различные группы информационных товаров, например, персональные компьютеры) и товары, способные к саморазвитию (например, компьютерные вирусы, модели искусственного интеллекта и пр.). Данное разделение позволяет предприятиям соответствующим образом планировать свою информационную деятельность по производству определенных видов информационных товаров и их послепродажному обслуживанию.

Подводя итоги отметим, что в целях дальнейшей детализации целесообразно в рамках каждой из выделенных групп выделять конкретные виды информационных товаров, перечень которых предложен мировыми аналитическими агентствами. Дифференциация по статусу информационной деятельности производителей и функциональному назначению позволяет в дальнейшем выделить важные особенности производства и потребления, общие для состава каждой из рассматриваемых групп. В свою очередь, такие знания оптимизируют информационную деятельность предприятий посредством более полного учета всех необходимых факторов, таких как критерии отбора материала и глубины его аналитической переработки, формы представления отобранной информации и т.д.

Список использованной источников:

1. Цифровая экономика: социально-психологические и управленческие аспекты: коллективная монография / под ред. Камнева Е.В., Полевая М.В., Симонова М.М. – Москва: Прометей, 2019. 172 с.
2. Мельник, Л.Г. Информационная экономика [Текст]: учеб. пос. / Л.Г. Мельник. – Сумы: Университетская книга, 2003. – 288 с.

Данилов Вадим Витальевич
зам. директора представительства Государственного предприятия
«СТРАВИТА» по г. Минску и Минской области»
г. Минск, Республика Беларусь

УПРАВЛЕНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ СТРАХОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

В тезисах рассматриваются подходы к управлению человеческим капиталом страховой организации в условиях перехода к цифровой экономике. Акцентируется внимание на инструментах повышения производительности труда.

Ключевые слова: *человеческий капитал, «цифровизация», производительность труда, страховые организации*

Основным фактором социально-экономического развития страхования является человеческий капитал, что особенно актуально в условиях активной цифровизации экономических отношений. Данные изменения требуют реализации принципиально новых подходов к управлению человеческим капиталом, что позволит увеличить эффективность его использования в новых условиях хозяйствования, в том числе повысить производительность труда. В рамках идеи «цифровизации» экономики за исключением «цифровой» торговли преследуется увеличение производительности труда и снижение издержек производства за счет применения информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). Инструменты повышения производительности труда можно разделить на «экономические» и «управленческие». Экономический инструментарий направлен на модернизацию производства, оптимизацию производственных процессов, сокращение рабочего времени на производство продукта и т.д. Управленческий инструментарий основан на общеизвестных методах управления. Оптимизированный симбиоз экономического и управленческого инструментария позволяет влиять на изменение в сторону увеличения производительности труда. В свою очередь цифровой инструментарий в связке с управлением человеческим капиталом позволяет увеличить эффективность экономического и управленческого инструментария.

Однако, применение ИКТ выявило ряд проблем практического применения. В качестве примера в области страхования, можно привести низкую подготовленность персонала страховых организаций к изменяющимся условиям хозяйствования с цифровой направленностью. Так, учитывая специфику оказания страховых услуг можно с уверенностью сказать, что основным активом страховой

компании является человеческий капитал, носителями которого являются специалисты и страховые агенты. Именно специфическая подготовка специалистов и агентов позволяет страховой организации развиваться и получать прибыль. В состав специфической подготовки входит определенный уровень знаний специалистов, который позволяет создавать успешный страховой продукт, производить актуарные расчеты и разрабатывать правила страхования. Уровень подготовки страховых агентов позволяет последним эффективно взаимодействовать с потребителями (клиентами) страховых услуг в части заключения и перезаключения договоров страхования. С момента внедрения в страховую отрасль технологических процессов «цифровизации», произошло временное снижение эффективности деятельности агентской сети страховых организаций, поскольку не все агенты обладают необходимыми для эффективной работы знаниями в области ИКТ, и не представляют взаимодействия с клиентом вне поля личного (живого) общения. Одновременно, с учетом возможности заключения договора страхования на сайте страховой компании, в зависимости от вида страховой услуги клиенту, как правило, необходима консультация страхового агента (специалиста), без которой, как показывает практика, клиент в большинстве случаев не заключит договор страхования. Иными словами, существуют «понятные» для потребителя страховые продукты которые давно предлагаются на страховом рынке, такие как КАСКО, обязательное страхование гражданской ответственности владельцев транспортных средств и др., ценность которых и механизм функционирования давно сформированы и понятны потребителю, что позволяет заключать подобные договоры без участия страховых агентов (специалистов). Однако, и по таким известным и востребованным страховым продуктам клиентам, как правило, необходима минимальная консультация специалиста (агента), не говоря о достаточно сложных и малоизвестных видах страхования как накопительное страхование жизни и дополнительной пенсии.

Таким образом, использование ИКТ для повышения эффективности деятельности страховой организации возможно лишь при условии качественного изменения ее человеческого капитала, поскольку работая с клиентами в сети интернет страховой агент (специалист) как минимум снижает временные затраты на заключение договора. Для повышения эффективности деятельности страховой организации в условиях цифровой экономики, в том числе повышения производительности труда, необходимо адаптировать механизм управления человеческим капиталом страховой организации к новым условиям хозяйствования. Суть адаптации сводится к трансформации человеческого капитала из сформированного состояния в качественно новое состояние, позволяющее максимально использовать человеческий капитал в новых условиях. Адаптация механизма управления человеческим капиталом страховой компании состоит из следующих этапов: комплексная оценка человеческого капитала

страховой организации; прогнозирование человеческого капитала страховой организации; принятие соответствующего управленческого решения с учетом результатов прогнозирования; разработка и внедрение в текущую деятельность страховой организации собственной CRM-системы с учетом специфики страхового бизнеса. Для оценки человеческого капитала и человеческого потенциала предлагается использовать теорию нечетких множеств, которая представляет собой современный аппарат формализации различных видов неопределенностей, возникающих при моделировании широчайшего класса объектов любой природы. Для прогнозирования человеческого капитала можно предложить использование механизма, построенного на основании теории искусственных нейронных сетей [1]. В свою очередь, внедрение CRM-системы с учетом специфики страхового бизнеса позволит: автоматизировать и стандартизировать бизнес-процессы при работе с клиентами с целью увеличения продаж, сокращения времени обслуживания, снижения возможных ошибок с участием человеческого фактора и повышения общего качества услуг; сформировать полные отчеты, позволяющие оценить эффективность персонала (человеческого капитала) / подразделения / компании в целом, а также создать прогнозные модели, проанализировать поведение и предпочтения потребителей и возможные их потребности [2]. Одновременно внедрение CRM-системы позволит увеличить производительность труда за счет сокращения трудоемкости бизнес-процессов и увеличения выработки.

Таким образом, в результате проведения адаптации механизма управления человеческим капиталом страховой организации произойдет формирование дополнительных компетенций и навыков, в том числе междисциплинарных компетенций, которые позволят специалистам и страховым агентам, приобрести знания не только в области менеджмента, экономики, финансов, но и в области цифровых технологий, что в конечном итоге приведет к повышению эффективности деятельности страховой организации, в том числе увеличению производительности труда.

Список использованных источников:

1. Данилов, В.В. Прогнозирование развития человеческого капитала страховой организации / В.В. Данилов // Финансы, Учет, Аудит. – Мн., 2019. – № 5. – С. 42-44.
2. Данилов, В.В. Управление человеческим капиталом как фактор совершенствования бизнес-процессов страхового предприятия / В.В. Данилов // Актуальные проблемы экономической деятельности и образования в современных условиях: сб. науч. трудов Четырнадцатой Междунар. науч.-практич. конф. (г. Оренбург, 22 апреля 2019 г.) / отв. ред. О.С. Лазарева; ред. кол.: А.А. Снатенков, Л.В. Зотова, Е.В. Лаптева; Минобрнауки России, Оренбургский филиал РЭУ им. Г.В. Плеханова. Красноярск: Научно-инновационный центр, 2019 – 441 с. – С. 344-349.

JEL Classification: O11; O12

Данильченко Алексей Васильевич

*д.э.н., профессор, декан факультета маркетинга,
менеджмента, предпринимательства*

Харитонович Сергей Алексеевич

*ст. преподаватель кафедры маркетинга
Белорусского национального технического университета
г. Минск, Беларусь*

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ БЕЛОРУССКОЙ ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ В УСЛОВИЯХ УСКОРЕННОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ

В тезисах рассматривается проблематика становления экономики знаний в Республике Беларусь. Обоснована необходимость повышения уровня технологичности и наукоемкости экспорта, концентрации усилий на производстве высокотехнологичных товаров в реальном секторе национальной экономики.

Ключевые слова: экономика знаний, догоняющая модернизация.

Экономика знаний как новейшая стадия институциональной эволюции современного общества базируется на растущей когнитивизации всех хозяйственных процессов в постиндустриальных странах мира. Синтез различных подходов к определению экономики знаний позволяет рассматривать ее в качестве институциональной модели современной экономической системы инновационного типа, основанной на приоритетности интеллектуальной собственности, креативного труда, наукоемкого производства, непрерывного образования и роста потребностей в самореализации [1; 2]. Такой вывод вытекает из анализа эволюции научных исследований по экономике знаний. В связи с этим выскажем концептуальный подход к «экономике знаний» как новейшей стадии институциональной эволюции постиндустриального общества, основанного на: растущей глобализации экономических и производственных процессов; информатизации общества и бизнеса; доступности современных информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) и информации; неуклонном возрастании знаний и интеллектуального капитала как ключевого ресурса (когнитивизация), где основная роль будет отводиться интеллектуальной собственности, креативному труду, непрерывному образованию и самореализации индивида.

Формирование экономики знаний связано с режимом догоняющего развития и модернизацией промышленности по отношению к ведущим экономикам мира. Белорусская экономика проходит постиндустриальный и информационный этапы развития ускоренными темпами, что затрудняет быструю адаптацию существующих институтов и институциональных условий в целом к экономике

знаний.

При этом существует ряд предпосылок и значительный накопленный потенциал для ускоренной реализации экономики знаний в Республике Беларусь: финансирование образования по сравнению со странами бывшего Советского Союза в республике находится на высоком уровне, на протяжении последних 7 лет и составляет в среднем около 5% от ВВП Беларуси, что соответствует средним мировым показателям; накопленный научный потенциал позволяет реализовывать прогрессивные наукоемкие проекты, способные конкурировать с зарубежными аналогами при более низкой стоимости; ускоренное развитие информационно-коммуникационных технологий является неотъемлемой чертой белорусской экономики, в том числе за счет создания Парка высоких технологий, технопарков, белорусско-китайского индустриального парка «Великий камень».

Современный этап развития экономики знаний в Республике Беларусь характеризуется рядом проблем: низкие показатели доли экспорта инновационной (высокотехнологической) продукции в общем объеме производства не соответствуют имеющемуся образовательному и научному потенциалу белорусского общества, который реализуется не в полной мере; с одной стороны, недостаточный уровень разработки и особенно внедрения научных и инновационных технологий сдерживает развитие высокотехнологичного сектора, а с другой – отсутствует устойчивый спрос на новые научно-технические разработки у реального сектора экономики. Это сдерживает финансирование науки и техническую модернизацию производства и как результат в белорусской экономике доминирует IV технологический уклад; удельный вес сферы услуг в ВВП не достигает 50 %. Это означает, что Республика Беларусь не завершила переход на постиндустриальную стадию экономического развития.

В концентрированном виде, уровень развития экономики знаний Республики Беларусь, в сравнении с мировым и европейским, характеризуется степенью технологичности и наукоемкости экспорта товаров и услуг. Анализ уровня технологичности белорусского экспорта показывает, что его отставание от среднего значения для 35 стран Европы обусловлено низкой долей высокотехнологичных товаров, которая в общем объеме экспорта Беларуси составляет всего 2,7% при среднеевропейском значении в 13%. В тоже время Беларусь сопоставима по среднетехнологичным товарам высокого уровня 28,2 % (в Европе 28,6 %). Это свидетельствует о необходимости концентрации усилий на производстве высокотехнологичных товаров в реальном секторе национальной экономики. В состав наукоемких услуг входят финансовые, рыночные и высокотехнологичные услуги, при этом основу высокотехнологичных услуг формирует сектор ИКТ. Его экспорт является наиболее конкурентоспособным в Беларуси даже в сравнении с другими странами Европы. Так, доля сектора ИКТ в общем экспорте услуг в 2017 г. составляла 18,6%, а в 2018 г. увеличилась до 23,1%. Вместе с тем по другим наукоемким услугам Беларусь несколько уступает

среднеевропейскому уровню (табл. 1).

Таблица 1.

**Динамика изменения уровня технологичности и наукоемкости экспорта
Республики Беларусь**

Структура технологичных и наукоемких товаров и услуг	Вклад в общий экспорт товаров и услуг, %			
	2015	2016	2017	2018
Высокотехнологичные товары	2,0	2,2	2,1	2,1
Среднетехнологичные товары высокого уровня	22,2	23,0	21,9	22,3
Высокотехнологичные наукоемкие услуги	3,5	4,4	4,5	4,9
Финансовые наукоемкие услуги	0,1	0,1	0,1	0,1
Рыночные наукоемкие услуги	3,1	3,4	3,3	3,9
Высоко- и среднетехнологичные и наукоемкие товары и услуги, всего	30,9	33,2	31,9	33,3

Источник: рассчитано по данным [3-5].

В условиях информационного интегрирования мира складываются предпосылки для глобализации таких процессов, которые до сих пор оставались локальными по своей природе. В результате и Беларусь получает доступ к глобальной системе знаний для развития совокупного национального интеллекта и роста международной конкурентоспособности. Более того, формирование экономики знаний в стране может обеспечить не только ускоренную модернизацию промышленности, но и догоняющее экономическое развитие высокоразвитых стран.

Список использованных источников:

1. Данильченко, А.В., Харитонович, С.А. Экономика знаний в контексте постиндустриального развития Республики Беларусь / А.В. Данильченко, С.А. Харитонович // Новости науки и технологий. – 2019. – № 1.
2. Байнев, В.Ф. Индустриальная революция в «постиндустриальном» обществе / В.Ф. Байнев // Беларуская думка. – 2017. – № 5. – С. 50-55.
3. О состоянии и перспективах развития науки в Республике Беларусь по итогам 2018 года: Аналитический доклад / под ред. А. Г. Шумилина, В. Г. Гусакова. – Минск: ГУ «БелИСА», 2019 г. – 280 с.
4. О состоянии и перспективах развития науки в Республике Беларусь по итогам 2017 года: Аналитический доклад / под ред. А. Г. Шумилина, В. Г. Гусакова. – Минск: ГУ «БелИСА», 2018 г. – 282 с.
5. О состоянии и перспективах развития науки в Республике Беларусь по итогам 2016 года: Аналитический доклад / под ред. А. Г. Шумилина, В. Г. Гусакова. – Минск: ГУ «БелИСА», 2017 г. – 222 с.

TAX CHECKS ON EXPORT OF EXCISE GOODS

The research is aimed to analyze the control procedures applicable to the export of excise goods. For this purpose, the main characteristics of the “Export mode” for exporting excise goods are determined. The “Export mode” is divided into stages - a preliminary departure declaration; inspection of excise goods; collection of excise goods and verification at the customs office of exit. On this basis, the technology of application of the control impact is analyzed.

Keywords: *tax inspections, exports, excise goods, procedures.*

The goals of each country's economic policy are limited to securing financial resources for the country, creating conditions for regulating the economy, as well as influencing the emerging inequality in market relations and income levels of the population. The export of excise goods is a process that complies with customs and excise legislation. The *excise duty controls* are therefore carried out by the customs authorities while respecting the provisions of Tax-Effective Code Action (DODC) [3], and the Customs Act. This is the reason why control over excisable goods involves the carrying out of checks and audits on the activity of companies, specifically related to the export of excise goods. Checks and audits are *specific forms* of control that establish the facts and circumstances relevant to the control actions [1, p. 93-124]. They are applied by both the revenue authorities of the NRA and the customs inspectors of the Customs Agency applying the excise legislation.

The implementation of control is the opposite of everything from the preparation of exported excise goods. The stages of “Export mode” are [2, p. 103-133]: 1) *Preliminary departure declaration*; 2) *Inspection of excise goods*; 3) *Raising of excise goods*; 4) *Verification at the customs office of exit (VCOE)*

1. Control procedures for the advance departure declaration.

Formal documentary verification is subject to the customs declaration (EAD) and the electronic excise document (e-AD), which the exporter draws up and submits to the competent customs office by electronic means. This is done by the exporter before the excise goods are removed from the customs territory of the Union. The deadline for submission of both documents depends on the transport through which the excise goods will be exported – up to 30 minutes by air, up to 1 hour by road, up to 2 hours by rail and up to 24 hours by water. Information relating to the nature, quantity and value of the

excise goods exported shall be examined. Excise goods are placed under “*Export Mode*” from the moment they are removed from the tax warehouse. In the event of an *actual check (inventory)* the exporter is obliged to submit a *Logbook for stock* availability for inspection. In the case of export, the exporter is obliged to immediately enter the data on the exported excise goods in the *Logbook for stock*. In this way, the quantities of excise goods left from the warehouse can be compared with the quantities of excise goods leaving the customs territory of the EU. On the *documentary checks* shall also be accompanied by information relating to the type of vehicle, final destination, date and place of loading.

2. Inspection of excise goods.

The excise goods to be exported should be presented to the customs office for *identification* and *verification* purposes. Excise goods intended for export shall be presented on the day on which the customs declaration and the electronic excise document are lodged. The checks are aimed at establishing, in an indisputable way, the completeness and accuracy of the information contained in the documents produced. For the purposes of the excise duty, *documentary checks* shall be carried out to which the documents relating to the cargo of the vehicle are subject. The customs authorities may also, where possible, carry out a *factual check*. It is expressed in terms of load. Control authorities are entitled to take samples for analysis if the load permits, and they can count and measure the quantity of excise goods (eg cigarette stacks, bottles of alcohol, etc.). The purpose is to identify the excise goods by type, quantity, technical and technological characteristics. The identification of the excise goods allows one to compare the actual availability with the information from the two documents submitted electronically in advance. It is essential for the proper functioning of the customs procedure for the export of excise goods that the exact identification and documentary proof of their *origin* is clearly defined. Control in this area covers not only the documents produced, certifying the origin of the goods, but also the evidence collected for that purpose and their interpretation by the control authorities. While the first check is rather formal and involves the mandatory requisites of *certificates of origin*, the second should establish whether there are grounds for issuing such a document and whether the information entered therein is true.

3 Raising of excise goods.

An important point in this procedure is that all exported goods, regardless of their status (Union or non-Union), are placed under customs supervision. This effectively terminates the exporter's powers to carry out any action on the goods other than to transport them in the unaltered state to the office of departure. With the granting of the authorization for the lifting of the goods, the control procedures at the customs office of export end but the export customs procedure is not terminated. After picking up the goods, they must be transported to the office of departure (OD) within the time limit set by the inspection bodies. The scope for customs control is limited here, and therefore this procedure is not crucial for the proper functioning of export customs procedure.

However, without its separation, the logical link between the different control procedures would be broken

4. Verification at the customs office of exit (VCOE).

In addition to the above-mentioned control activities at the customs office of export, checks are also carried out at the original, where the goods actually leave the customs territory of the Union. *Documentary checks* carried out by the customs authorities in this procedure are rather formal but cover all export documents. Physical checks are carried out on an optional basis, with control sites identified using the “*risk analysis method*”. It relies mainly on the accumulated and processed operational information about the objects of control. At the same time, the professional skills and experience of border guards who facilitate the detection of unlawful acts by traders or carriers should not be underestimated. The customs office of export terminates the supervision of the goods declared for export. After receiving confirmation from the customs office of exit, the export operation has been completed successfully and the goods have actually left the customs territory of the Union. In view of the possibility for customs offices of two different Member States to participate in the organization of export operations within the EU, an electronic exchange of information between the competent customs administrations is in place within the Union. When exporting excise goods outside the customs territory of the EU, the excise duty paid on them is subject to refund in accordance with the provisions of our excise legislation. In order to certify the right of reimbursement, the following documents should be attached to the request submitted by the person concerned: a copy of the invoices for purchased excise goods at prices including excise duty or customs declaration for imported excise goods for which excise duty is claimed; the export invoice, except where the person exports the goods to a third country in his own name; analysis certificate (if issued for exported goods); a customs declaration certified under the customs legislation in which the person is entered as the exporter of the goods.

In conclusion, we should note that excise duty export control procedures *increase the degree of protection* in the internal market from unwanted or fictitious excise goods exports. Tax checks on documents accompanying excise goods and factual checks on goods allow *to limit illegal actions* by exporters. A preliminary analysis of the facts and circumstances contributes to a proper risk assessment, which in turn *positively influences* the completeness of the control impact.

References:

1. Tananeev, Em, Stoykova, P. *Tax control and administration / Данъчен контрол и администрация (преработено и допълнено издание)*. Faber. V. Tynovo. 2020. p. 93-124.
2. Tomeva, M., Antov, M., Petkova, Z. *Currency and Customs Control / Валутен и митнически контрол*. Tsenov, 2018. p.103-133.
3. Tax-Effective Code Action. 2006.

JEL Classification: H56; H83

Kańdula Sławomira

Cand. Sc. (Econ.), Professor of the Department of Public Finance

Przybylska Joanna

Cand. Sc. (Econ.), Assistant Professor of the Department of Public Finance

Poznań University of Economics and Business

Poznań, Poland

CYBERSECURITY IN LOCAL GOVERNMENT: ESSENCE, TASKS AND THREATS

The thesis is aimed to indicate the risks associated with the provision of e-services and local government tasks in the field of cybersecurity. The essence and main problems of the cybersecurity providing in a local government are determined.

Keywords: *cybersecurity, cyber-attacks, local government.*

Ensuring cybersecurity of information systems used by local government to carry out public tasks has recently become one of the key challenges that these entities have to face. In the conditions of a coronavirus pandemic and the universality of remote work of over 2,800 local government units in Poland, the importance of cybersecurity is growing from the point of view of both their supplier and user. Providing cybersecurity in a local government unit is important not only because of the need to implement legal requirements on this entity, but primarily to guarantee the confidentiality, integrity, availability and authenticity of resources processed in information systems used to carry out public tasks. The number and scope of tasks carried out by local government units cause that they process huge amounts of data, including sensitive data. In turn, the implementation of digitized official services by these entities is associated with the need to ensure the security of this data also, and perhaps above all, in IT systems. It is necessary to prepare structures and procedures that will enable an appropriate response to the appearance of so-called an incident, i.e. an event that has or may have a negative impact on cybersecurity. As part of the adopted solutions, it is necessary: to ensure incident management; to report the incident to the appropriate entity within 24 hours of its detection; to provide incident and critical incident handling in cooperation with the relevant entity by providing necessary data, including personal data.

Local government units are developing e-services. This increases the number of cyber-attacks. Cybercriminals use errors that arise when creating e-services that are committed by designers, implementation specialists, administrators and users (citizens). The problem in the area of cybersecurity is today malware, hacking, unauthorized access or collection of information. The implementation of solutions to minimize these threats encounters various barriers [1; 2, p. 5]. Local government units will strive to seize the

opportunities that are associated with the concept of industry 4.0. The use of the Internet of Things (IoT), cloud computing and Big Data will be increasingly popular. New areas of cyber-attacks are associated with these technologies. The IoT device protection capabilities are small because they are not well encrypted, they always work (always-on sensing) collecting redundant data and the operating systems of old devices are not updated. These devices are autonomous with respect to humans, so the interactions are limited and besides these devices (e.g. sensors) are physically available to hackers. Local government has no control over data security and full knowledge of the principles of cloud data processing. So, he can't make rational security decisions. Experts have identified the following nine critical threats to cloud security (ranked in order of severity): data breaches, data loss, account hijacking, insecure application programming interface, denial of service, malicious insiders, abuse of cloud services, insufficient due diligence, shared technology issue [3, p. 79]. Local government units are not yet aware of the risks associated with the use of Big Data. The very collection of data and the search for regularities pose a threat to users. There is concern about how the collected data will be used in the future and whether hackers can steal it. Residents handle their current affairs daily, using electronic means more and more often. New e-services create a field for new cyber-attacks, because by focusing on their functionality, their providers and users make many mistakes. Awareness and appropriate competence in the field of cybersecurity of local government administration staff are of key importance for the proper implementation of public services.

In conclusion, we should note that the ensuring of the traditional e-services security and services using new technologies is a very big challenge for local government. There are three important aspects to note. The first, because of the complexity of IT systems, the imperfections of their users and the sophistication of attackers it is difficult to implement effective cybersecurity system. The second is to build awareness of management staff and their role in shaping security policies not only in terms of correctness or completeness of records, but above all in the practical use of this tool in everyday work. The last one is building competence of IT staff in offices. As a consequence, this will ensure a sustainable local government contribution to the construction of the national cybersecurity system.

References:

1. Brumfield C. *Why local governments are a hot target for cyberattacks*. 2019. URL: <https://www.csoonline.com/article/3391589/why-local-governments-are-a-hot-target-for-cyberattacks.html> (Last accessed: 06.04.2020).
2. Zaballos A.G., Herranz F. G. *From Cybersecurity to Cybercrime: A Framework for Analysis and Implementation*. 2013. Inter-American Development Bank, P. 5.
3. Singh J. *Cyber-Attacks in Cloud Computing: A Case Study*. International Journal of Electronics and Information Engineering. 2014. Vol. 1 (2). P. 78-87.

Кармызов Александр Владимирович
*магистр экономических наук, ассистент кафедры экономики
торговли и услуг
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

ДИДЖИТАЛИЗАЦИЯ РИТЕЙЛА КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Тезисы посвящены рассмотрению некоторых вопросов трансформации рыночной модели, описывающей функционирование современной социально-экономической системы, в ответ на появление и коммерциализацию инноваций, кардинальным образом меняющих бизнес-процессы. Материалы основаны на использовании обзоров и статистических сведений о функционировании социально-потребительского комплекса Республики Беларусь.

Ключевые слова: *торговля, розничная торговля, Интернет-торговля, интернет-магазин, торговая инновация.*

Появляющиеся с достаточной периодичностью инновационные решения, позволяющие не только увеличить степень удовлетворения потребностей жителей определенных территорий, но и дающие возможность продавцам, некоторым образом, сформировать у потенциальных покупателей новые желания, оказывают заметное влияние на состав и структуру современных рынков. Результатом их применения является расширение географических, установление новых товарных и временных границ данных рынков. Сегодня очевидным является то, что коммерчески ориентированное использование инновационных решений генерирует устойчивые конкурентные преимущества с большей эффективностью, чем иные способы их обеспечения.

Сегодня можно выделить две большие группы субъектов, использующих те или иные инновационные решения, цифровизирующие взаимоотношения между розничным продавцом и покупателем в Беларуси. В *первую группу* входят те субъекты, которые ранее занимались традиционной торговой деятельностью: имели в распоряжении физические торговые объекты (магазины, супермаркеты, киоски и т.д.) (так называемая, оффлайн-розница). Инновационными пионерами здесь являются крупные торговые сети, осуществляющие мониторинг среды и имеющие достаточные ресурсы для вложений в информационные системы и цифровые продукты. Переход в сектор онлайн-розницы для них выступает одновременно и в качестве канала диверсификации деятельности, и как средство привлечения дополнительных клиентов в традиционные точки продаж.

Широко используемыми инструментами в данном контексте выступают: создание и поддержка динамичности официального сайта, создание собственного интернет-магазина (как правило, с более привлекательными ценами, чем в

традиционных местах продаж, но и сравнительно узком ассортименте); ведение страниц и организация маркетинговых мероприятий в наиболее популярных социальных сетях (Instagram, VK, Facebook и т.д.); перенос системы лояльности в цифровую среду (посредством предложения собственного мобильного приложения, личного кабинета на официальном сайте и т.д.); присутствие в наиболее популярных мессенджерах (WhatsApp, Viber, Telegram) и осуществление посредством данных сервисов рекламной рассылки.

Во *вторую группу* входят те субъекты, деятельность которых невозможна без сетевых технологий. Это преимущественно небольшие компании и индивидуальные предприниматели, администрирующие один или несколько интернет-магазинов, специализированных на товарах (как правило импортного происхождения) одной или нескольких смежных товарных групп. У многих из них нет точек продаж оффлайн с достаточным запасом товаров (вместо них организуются пункты выдачи заказов, в которые доставляются покупки по предварительной договоренности). Если традиционный торговый объект (оффлайн-магазин) и имеется, то он дополнительно выполняет функции как переводчика потенциальных покупателей в сеть, так пункта выдачи заказов. Самостоятельно он вносит сравнительно небольшой вклад в общую выручку (до 20-25 %) от продаж компании. Данные субъекты намного активнее продвигают свои услуги через социальные сети и мобильные приложения, так как именно от их конверсии напрямую зависит их выживание на рынке. Существование данных субъектов было бы затрудненным и при отсутствии специализированных порталов, агрегирующих их предложение (наиболее известным таким порталом является китайский AliExpress; в Республике Беларусь ведущую роль играют deal.by, onliner, Яндекс.Маркет, 1k.by и др.). В совокупности данные субъекты вносят заметный вклад в экономику государства. Например, в Республике Беларусь ежегодно увеличивается и количество интернет-магазинов. Так, за период 2014-2016 гг. их число возросло на 24,8 %, в 2018 г. – снизилось на 1,4 % по отношению к 2017 г. При этом – абсолютное их большинство принадлежит микроорганизациям и малым предприятиям [1]. Отдельным компонентом результата функционирования торговой сферы – розничного товарооборота – является объем продаж интернет-магазинами. Его рост является сравнительно ускоренным по отношению к общесистемным трансформациям потребительского рынка [1]. В то же время, важность структурных трансформаций, затрагивающих все сферы экономики, осознается и белорусским руководством. Согласно Национальной стратегии устойчивого социально-экономического развития на период до 2030 г. (далее – НСУР-2030), одними из приоритетных направлений государственного администрирования в Республике Беларусь являются: развитие электронной торговли (электронный документооборот и маркетинг, электронные закупки) и логистики, что позволит увеличить долю интернет-торговли в розничном товарообороте организаций торговли; расширение использования системы электронного декларирования; создание условий для создания Интернет-магазинов и расширения мобильных платежей [2]. Доля интернет-магазинов в

общем объеме розничного товарооборота выступает в качестве целевого ориентира макроэкономического развития. Сложившиеся темпы экономической динамики в среде интернет-торговли позволяют предсказывать достижение обозначенных в НСУР-2030 стратегических целей в течение всего горизонта прогнозирования. При этом разрыв между ожидаемым и требуемым уровнем будет с течением времени сокращаться (рис. 1).

Рис. 1. Прогноз доли интернет-торговли в розничном товарообороте, %
 Источник: составлено автором на основе [2].

Таким образом, цифровизация экономики, неизбежно затрагивая все ее сферы, требует от торговли соответствующих трансформаций. На современном этапе они связаны как с образованием полностью цифровых бизнес-моделей (функционирование только онлайн), так и с переводом части бизнес-процессов в цифровую среду. Диджитализация бизнес-процессов выступает источником конкурентных преимуществ, что обеспечивает сравнительно ускоренный рост продаж онлайн. В то же время, неизбежным следствием цифровизации является транснационализация (в т.ч. торговли), что в настоящий момент должным образом не учтено в стратегии развития рассматриваемых рынков, ограниченных административно-территориальными рубежами Республики Беларусь.

Список использованных источников:

1. Розничная и оптовая торговля, общественное питание в Республике Беларусь. Статистический сборник. / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. — 2019. URL: <http://www.belstat.gov.by/upload/iblock/81b/81b9fafd8934ca2ec4a2a5dd34ab1f88.pdf> (дата обращения: 08.04.2020).
2. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2030 года. / Министерство экономики Республики Беларусь. URL: <http://www.economy.gov.by/uploads/files/NSUR2030/Natsionalnaja-strategija-ustojchivogo-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya-Respubliki-Belarus-na-period-do-2030-goda.pdf> (дата обращения: 08.04.2020).

Князева Олена Альбертівна
*д.е.н., професор кафедри економіки підприємства та
корпоративного управління
Одеської національної академії зв'язку імені О. С. Попова,
м. Одеса, Україна*

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ: ПЕРШІ ВИСНОВКИ

У тезах розглядається проблематика впровадження цифрових сервісів в Україні під час запровадження загальнонаціонального карантину. Визначено слабкі місця у розвитку цифрової економіки та суспільства, спричинених розповсюдженням COVID-19 та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: цифрова економіка, проблеми, пандемія.

Сучасні тренди розвитку соціально-економічних процесів спрямовані на побудову суспільства, що базується на цифрових технологіях. В Україні прийнято Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [1], яка має за мету «...здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій». За останні роки було здійснено низку заходів щодо впровадження основних положень означеної Концепції та переходу до нових форматів соціально-економічних відносин загалом. Так, активізувалися платформи електронної комерції та фінансових послуг, з'явилися електронні державні послуги та суспільні проекти, отримали розвитку системи кібербезпеки тощо. Втім, реалії сучасності, а саме пандемія, яка викликана розповсюдженням COVID-19, стала лакмусовим папірцем поточного рівня цифровізації вітчизняної економіки. В умовах, коли країна оголосила загальнонаціональний карантин та перехід на дистанційний спосіб здійснення соціально-економічних процесів, визначилася низка проблем та недоліків щодо впровадження цифрових сервісів. До перших висновків, які можна зробити вже сьогодні, належать такі:

1. В країні на законодавчому рівні майже не врегульована система дистанційної праці. Відсутні відповідні закони та постанови. На підприємствах, які застосовують систему *freelance*, це здійснюється за особистим договором. Для державних підприємств (наприклад, освітні установи) такого виду діяльності для майже усього трудового колективу взагалі не передбачено.

2. Майже відсутнє загальнонаціональне бачення цифрових платформ освітньої, юридичної, управлінської та іншої діяльності. Заклади освіти, які масово перейшли до дистанційної системи надання освітніх послуг, кожна самотужки вирішує це питання. Проблема тут полягає не лише у відсутності єдиного підходу, а й у відсутності відповідних ліцензійних програм, слабкої

комп'ютерної грамотності частини учасників освітнього процесу (наприклад, вчителі похилого віку), неповному забезпеченні доступу до інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у сільській місцевості тощо.

3. Слабка ІКТ грамотність низки громадян щодо можливості отримання *on-line* фінансових послуг. До запровадження карантину це питання майже не виникало, оскільки ті, хто не має можливості чи бажання долучатися до цифрових сервісів, отримували послуги у відділеннях. Але на сьогодні, коли фінансові установи суттєво скоротили кількість працюючих відділень, виникла проблема щодо забезпечення населення банківськими послугами. Біля відділень накопичуються черги, що небезпечно з точки зору дотримання умов карантину.

4. Оголилася транспортна проблема, яка полягає у відсутності в більшості міст електронних квитків на муніципальний транспорт. В умовах впровадження у великих містах системи спеціальних перевезень на міському транспорті це призвело до суттєвих проблем із транспортною логістикою. До того ж недосконалим виявилися договірні відносини із недержавними перевізниками (маршрутними таксі), які масово відмовилися працювати за умови обмеження кількості пасажирів в салоні, мотивуючи збитковістю таких перевезень.

5. Виникла проблема соціального захисту населення похилого віку, яке потребує самоізоляції. Існуюча система реєстрації місяці проживання громадян не відбиває реального становища, оскільки внутрішня та зовнішня міграція є дуже активною, але майже неконтрольованою. Тому дуже складно визначити осіб похилого віку, які дійсно мешкають окремо та потребують соціальної допомоги в умовах карантину.

6. Окремої уваги заслуговує питання надання медичних послуг в цифровому форматі. Відповідно до [1], цифрова медицина повинна забезпечувати взаємодію між пацієнтами та медичними працівниками за допомогою цифрових технологій шляхом переведення медичного документообігу в електронний формат та цифровізації медичних послуг через розбудову телесистем надання дистанційних медичних послуг, онлайн-діагностики та моніторингу стану здоров'я людини. Насправді в умовах пандемії громадянам запропонували телефони гарячих ліній та дистанційне спілкування із лікарями (за наявності відповідного договору).

7. Проблема життєздатності реального сектору економіки. Вже низка вчених та практиків говорять про негативні наслідки зупинки економіки. Незважаючи на констатацію розвитку та впровадження в Україні цифрової економіки та суспільства, насправді Індустрія 4.0 (чи «розумне виробництво»), яка має базуватися на Інтернеті речей, *big data*, хмарних обчисленнях, штучному інтелекті, нейронних мережах тощо, знаходяться в стані формування і майже непридатна для масового застосування на підприємствах. Цей висновок базується також на тому, що, за [2], великі підприємства, які мають ресурси для впровадження засобів Індустрії 4.0, становлять 0,06% від загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності країни. 97,4% підприємств країни – це малі підприємства та СПД. Вони, по-перше, не завжди мають фінансові ресурси для запровадження цифрових сервісів, по-друге, сфера їх діяльності не передбачає

активне запровадження цих сервісів (наприклад, кав'ярня), по-третє, власники не мають інформації про можливості цифрових сервісів та їх застосування у власному бізнесі. До того ж більшість малих підприємств до сьогодні не розвивали систему он-лайн обслуговування та доставки. Тому з вищезначених та інших причин в умовах карантину змушені призупинити діяльність. Ураховуючи, що такі підприємства, у більшості своїй, або взагалі не мають, або мають невеликі фінансові резерви, довготривалий карантин призведе до швидкого закриття цих підприємств.

8. Загострення проблеми безробіття, яка є природним наслідком попередньої проблеми. Тимчасово закриті підприємства, відповідно до власних ресурсів, чи відправляють працівників у відпустку (за власний рахунок чи за рахунок підприємства), чи скорочують кількість персоналу. Причому на державному рівні відстежити чи запобігти звільненню дуже складно, оскільки серед представників малого бізнесу не рідке явище неофіційного працевлаштування. Тобто виникає проблема прихованого безробіття. Відкриті в країні вакансії кур'єрів не вирішують цієї проблеми, оскільки ці посади вимагають певного фізичного навантаження. Також важливо усвідомити, що в країну повернулися громадяни, які були працевлаштовані за кордоном. Після самоізоляції вони також поповнять кількість безробітного населення. При цьому система дистанційного навчання та перекваліфікації таких працівників майже відсутня. Тому потенційно після карантину можемо очікувати різкий підйом кількості безробітного населення.

9. Активізація злочинності як у фізичному просторі, так і в кіберпросторі. Ці процеси є природними наслідками більшості попередніх висновків. Причому, на наш погляд, слід очікувати зростання саме кіберзлочинності як наслідку переходу низки видів діяльності в мережеве середовище. До цих злочинів слід віднести: виток персональних даних через сервіси мережевого спілкування громадян та установ, злочини у фінансовому *on-line* середовищі, можливі кібератаки на установи та підприємства тощо.

Це лише перші висновки щодо ситуації, що склалася. Ці та інші наслідки пандемії, які визначили слабкі місця у розвитку цифрової економіки та суспільства, потребують ретельного аналізу та дослідження з боку науковців. У підсумку слід визнати, що Україна, як і більшість країн, виявилася не готова до швидкого переходу економіки та суспільства на цифровий формат ведення бізнес-процесів та суспільних відносин. Тому доцільним є активізація та розвиток саме тих критичних секторів суспільно-економічних відносин, які виявилися найбільш невідповідними до такого розвитку подій.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 03.04.2020).
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 03.04.2020).

JEL classification: O220

Ковальов Анатолій Іванович

д.е.н., професор, проректор з наукової роботи

Карпов Володимир Анатолійович

к.е.н., професор, начальник науково-дослідної частини

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ОБГРУНТУВАННЯ НОВОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ПРОЕКТІВ

Тези присвячені дослідженню проблеми розрахунків ефективності проекту на прикладі одного з головних його оціночних показників – NPV (net present value – чистий дисконтований дохід). Доведено, що включення в розрахунки показників ефективності витрат, які дисконтуються одночасно з доходами, чисельно збільшують дисконтований рівень прибутковості проекту.

***Ключові слова:** інвестиційний проект, ставка дисконтування, чистий приведений дохід, ефективність проекту.*

Загальноприйнятим вважається наступне правило оцінки ефективного проекту [1-3]: якщо $NPV > 0$, то $PI > 1$, $IRR > i$ (проект ефективний), якщо $NPV < 0$, то $PI < 1$, $IRR < i$ (проект неефективний), якщо $NPV = 0$, то $PI = 1$, $IRR = i$ (нульова ефективність), де NPV – чистий приведений дохід; PI – індекс прибутковості; IRR – внутрішня норма дохідності; i – ставка дисконтування. У статті, що опублікована в 2014 [1] було показано, що традиційно використовувані більшістю теоретиків та аналітиків дисконтовані показники ефективності проектів у низці випадків не відображають реальну прибутковість (збитковість) проекту.

У загальному вигляді економічну ефективність проекту можна визначити таким виразом [2, с.103]:

$$E = f(t, k, R_1 \dots R_n, A), \quad (1)$$

де E – комплексний показник ефективності; t – чинник часу; k – інфляція; $R_1 \dots R_n$ – чинники ризиків; A – альтернативність проекту.

Наведена вище функція малопридатна для практичного використання через свою багатовимірність. Більшість авторів і аналітиків використовують набір критеріїв ефективності, що відображають з різних сторін реалістичність проекту. Як основний вимірник прибутковості проекту, скоригований з урахуванням тимчасового фактора, використовують показник чистого приведенного доходу (net present value, NPV). Ця величина характеризує загальний абсолютний результат інвестиційної діяльності, її кінцевий ефект. Під NPV розуміють різницю дисконтованих на один момент часу показників доходу $B(t)$ і витрат на реалізацію

проекту $C(t)$. У цьому випадку t є номером року життєвого циклу проекту. Якщо доходи й витрати представлені у вигляді потоку надходжень, то NPV дорівнює сучасній величині цього потоку. Величина NPV є основою для визначення інших вимірників ефективності. Якщо потік надходжень характеризується величинами $R_t = B(t) - C(t)$, причому ці величини можуть бути як позитивними, так і негативними, тоді за умови, що ставка порівняння дорівнює i , маємо [2, с.105]:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B(t) - C(t)}{(1+i)^n} = \sum_{t=1}^n \frac{R(t)}{(1+i)^n}. \quad (2)$$

Якщо первісні витрати – A виділяються в так званий нульовий період, то формула 2 перетвориться до наступного виду:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{R(t)}{(1+i)^n} - A. \quad (3)$$

Формули 2 та 3 з одного боку являють собою функцію ефективності проекту, а, з іншого, числовий ряд розрахунку грошового потоку. Як функція ефективності ці формули є складною модифікацією гіперболи або статечної функції, вид якої залежить від динаміки грошового потоку. Як числовий ряд – це модифікація геометричної прогресії, вид якої також залежить від динаміки грошового потоку.

За результатами аналізу загального підходу до функції ефективності за формулою 1 (зниження грошового потоку до кінця життєвого циклу проекту; збільшення грошового потоку до кінця життєвого циклу проекту; коливання грошового потоку в плинні життєвого циклу проекту), автори дійшли висновку, що у всіх трьох випадках, знак грошового потоку змінюється з негативного на позитивний, в останньому випадку з мінуса на плюс, потім знову на мінус і т.д. Також доведено, що теоретично можлива зворотна ситуація: коли грошовий потік міняє знак з мінуса на плюс (не з огляду на нульовий період). При цьому можуть виникати ситуації, коли NPV є більшим чи дорівнює сумарному чистому грошовому потоку. Здавалося б, така ситуація неможлива виходячи з виражень 2, 3. Проте, показники ефективності проекту, засновані на розрахунку NPV в деяких випадках не відображають реальної ефективності проекту.

Зазначена вище ситуація, на нашу думку, виникає внаслідок того, що в розрахунки показників ефективності включаються витрати, які дисконтуються одночасно з доходами і тим самим, чисельно збільшують дисконтований рівень прибутковості проекту (при дисконтуванні негативної величини витрат збільшується сумарна прибутковість). Хоча, якщо виходити з теорії цінності грошей у часі [3, с. 353], саме витрати народжують майбутню вартість – PV . Тобто в кожний період часу t витрати $C(t)$ породжують майбутні доходи $B(t)$. За змістовим навантаженням $C(t)$ є для періоду t первісною величиною P для майбутнього потоку доходів $B(t)$, тому включати витрати в розрахункову дисконтовану частину показника ефективності проекту, вважаємо, не доцільно.

Для оцінки загальної ефективності проекту пропонуємо застосовувати показник сумарного дисконтованого доходу з вирахуванням сумарних витрат за проектом за весь життєвий цикл проекту (*PVNC*):

$$PVNC = \sum_{t=1}^n \frac{R(t)}{(1+i)^n} - \sum_{t=0}^n C(t) \quad (4)$$

Зауважимо, що на практиці дуже часто зустрічаються проекти, в яких наприкінці строку експлуатації нарастають поточні витрати, пов'язані з його ліквідацією. Числовий приклад такого проекту представлений в табл. 1.

Таблиця 1

Умовний приклад розрахунку *NPV* і *PVNC* проекту

Початкові витрати	80	Показники	Періоди					Усього
Ставка дисконтування	0,15		1	2	3	4	5	
Одиниці виміру грошового потоку	ум. од.	Поточні витрати	0	0	0	0	1000	1000
		Загальні витрати за проектом	–	–	–	–	–	1080
Життєвий цикл проекту	5	Доходи	390	350	360	210	240	1550
		$\sum R$	470					
		NPV	502,7					
		PVNC	-0,123					

Згідно даних, представлених табл. 1 $NPV=502,7 > \sum R=470$, що абсолютно викривлює основні постулати часової теорії грошей. Насправді сумарні дисконтовані доходи не покривають загальні витрати за проектом $\sum_{t=1}^n \frac{R(t)}{(1+i)^n} = 1079,9 < \sum_{t=0}^n C(t) = 1080$, вони приблизно рівні, показник $PVNC = -0,123$ близький до нуля. Виходячи із значення $PVNC$, проект, з точки зору часової вартості грошей, має нульову ефективність.

За підсумками проведеного дослідження зробимо висновок, що правило $NPV > 0$, $PI > 1$, $IRR > i$ діє не завжди. У деяких варіантах реалізації проектів (спонсорство, кредити з відстрочкою платежів, інші форми інвестування за рахунок позикових коштів) це правило можуть не відображати реальної прибутковості (збитковості) проекту. Розрахунок показників ефективності має супроводжуватися економічним аналізом грошових потоків проекту.

Список використаних джерел:

1. Карпов В. А. Нове бачення правила позитивного значення чистого дисконтованого доходу для ефективних проектів / В. А. Карпов, Т. В. Батанова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 2. – № 53. – С. 71–77.
2. Карпов В. А. Проектний аналіз: навч. посіб. / В. А. Карпов, В. О. Улибіна. – Одеса: ОДЕУ, 2006. – 150 с.
3. Кучеренко В. Р. Бізнес-планування фірми / В. Р. Кучеренко, В. А. Карпов, О. С. Маркітан. – К.: Знання, 2006. – 425 с.

JEL Classification: H61; G18

Курганська Елеонора Іванівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА КАЗНАЧЕЙСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ

В тезах розглянуто проблематику казначейського управління фінансовими ресурсами в умовах політичної кризи. Виділено недоліки системи дистанційного обслуговування та пропозиції щодо вирішення досліджених проблем.

Ключові слова: економічна сфера, система казначейства, органи казначейської служби, система дистанційного обслуговування.

Зміни в політичній та економічній сфері країни на фоні пандемії вимагають від Уряду України застосування дієвих заходів впливу та фінансових важелів щодо регулювання ситуацією в площині концентрації фінансових ресурсів та управління фінансовими потоками. Система казначейства надає можливість максимально точно спрогнозувати ресурси країни для прийняття стратегічних рішень, особливо важливо це в умовах політичної кризи. Чітка й скоординована діяльність органів казначейської служби країни спрямована на забезпечення своєчасного надходження і цільового спрямування державних ресурсів, чим досягається розв'язання важливих завдань бюджетної політики держави щодо здійснення відповідних реформ. Саме сьогодні при визначенні курсу України в політичній та економічній сферах щодо напрямків подальшого руху країни, аналіз системи казначейства має надати відповіді щодо можливостей здійснення соціальних та економічних зрушень для розбудови та відродження економіки [1].

В даній роботі проведемо аналіз динаміки темпів приросту середньомісячних показників єдиного казначейського рахунку (ЄКР), який являє собою ефективний та дієвий метод управління за видатками в системі казначейства (рис. 1, 2).

Відповідно до даних ліній тренду, представлених на рисунку, наявна позитивна тенденція обох досліджуваних показників. Зокрема, динаміка темпу приросту середньомісячних показників ЄКР за 2019 р, яка побудована за допомогою поліноміальної лінії тренду третього ступеня, вказує на поступову тенденцію зниження (рис. 1). Зазначимо, що проблеми сучасного управління бюджетом в більшій мірі пов'язані та посилені умовами переходу на дистанційне обслуговування в органах казначейської служби та недосконалістю впровадженого механізму. Перехід до системи дистанційного обслуговування

(СДО) має такі переваги, як: оперативність здійснення видаткової частини бюджету, оптимізація часу, економія паперу, нівелювання корупційних схем.

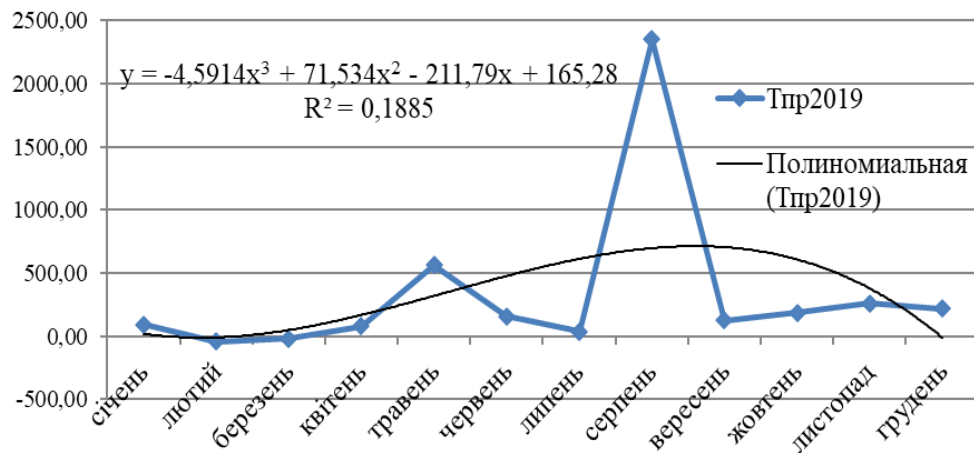

Рис. 1. Динаміка темпу приросту середньомісячних показників ЄКР за 2019 р.
Джерело: складено автором за даними [1; 2].

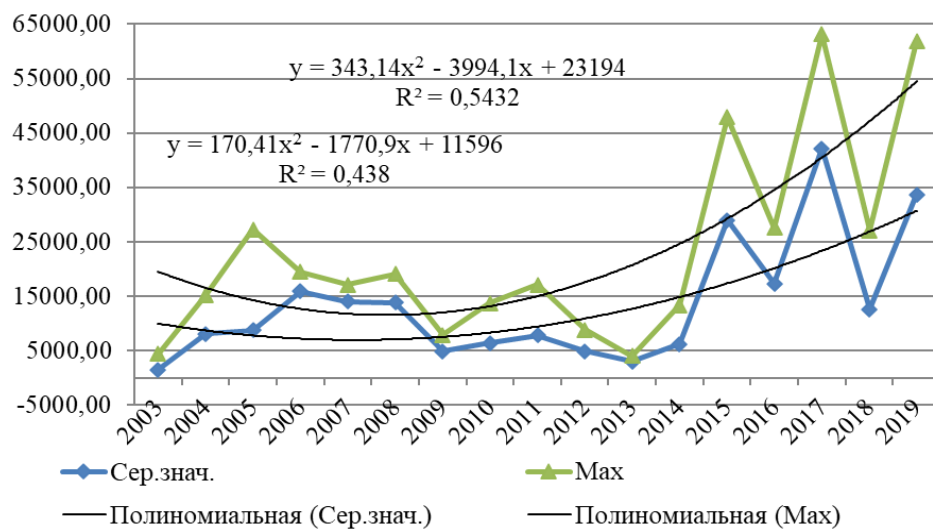

Рис. 2. Динаміка темпу приросту середньомісячних показників ЄКР в розрізі середньорічних та максимальних значень за допомогою поліноміальних ліній тренду другого ступеня за період 2003-2019 рр.
Джерело: складено автором за даними [1; 2].

Разом з тим, до спродукованих недоліків вказаної системи віднесемо: недоопрацьоване технічне забезпечення програми СДО, Є-КАЗНА, збої системи технічного забезпечення – нестабільність інтернету, що унеможливило перевірку даних по проведенню через базу системи «Prozorro» (наприклад, по наявності перевірки угод, чи проведення платежів по спецпризначенню тощо). Крім того, результати тендерних процедур, зміни до річних планів, забезпечення проведення платежів обмежується часовим інтервалом у 3 дні. Платежі не проводяться в

розрізі видатків, доки не будуть опубліковані річні плани. Також здійснюється ряд помилок технічного характеру – програма втягує платежі навіть без відповідного фінансування програм чи відкритих зобов'язань.

Проведене дослідження надало змогу дійти висновків та внести пропозиції щодо подальшого розвитку системи казначейства в площині забезпечення функціонування в розрізі видаткової частини та проблематики казначейського управління фінансовими ресурсами в умовах політичної кризи [3; 4]. Серед основних проблемних питань виділимо: складність та надмірну кількість рахунків щодо здійснення видатків; тенденцію до збільшення кількості порушень і сум зобов'язань з виконання місцевих бюджетів; недосконалість системи «Є -Казна», СДО, яка має ряд недоліків (при практичному застосуванні зависає програма, відсутній інтернет-зв'язок, подвоюються операції та ін.); питання кадрового відтоку, тобто відсутність відповідного кадрового забезпечення, мотивації в умовах високого психологічного навантаження, відсутність критеріїв розрахунку навантаження на одного спеціаліста [5].

Для вирішення вищевказаних проблем необхідно забезпечити вдосконалення процесу впровадження електронного казначейства, яке здійснюється шляхом застосування нових принципів використання передових інформаційних технологій. Також забезпечити завершення процесу запровадження інноваційних складових казначейського обслуговування, вдосконалення програми СДО, Є-КАЗНА, Є-ЗВІТНІСТЬ; застосовування в подальшому сучасних інформаційних технологій, а не їх тестових варіантів; посилення контролю за видатковою частиною бюджету, модернізація та уніфікація казначейських процедур і забезпечення підвищення ефективності, прозорості та доступності інформації в сфері державних та місцевих фінансів, проведення превентивних мір та заходів для запобігання порушень законодавства.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-портал Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 03.04.2020).
2. Державна казначейська служба в Україні. Головне управління в Одеській області. URL: <https://ode.treasury.gov.ua/ua/news/vhidne-saldo-yedinogo-kaznachejskogo-rahunku-po-odeskij-oblasti-stanom-na-01112019> (дата звернення: 02.04.2020).
3. LIGA 360. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/dku1760?an=7&ed=2019_03_27 (дата звернення: 02.04.2020).
4. Kurhanska E. The System Of The Treasury In Ukraine: Actuality And Prospects Of Development. Research Papers in Economics and Finance. Poznan, Poland. –№ 2(3), 2018. – p.15 – 22.
5. Кублікова Т.Б., Курганська Е.І. Система казначейства: управління фінансовими ресурсами// Монографія.-Одеса:ОНЕУ.-2015.-С.324

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ ДОГОВОРОВ НА ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ АУДИТ ОТЧЕТНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В тезисах рассматриваются особенности заключения договора на оказание аудиторских услуг по обязательному аудиту годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности. Приводятся действия заказчика аудиторских услуг, доля в уставных фондах которых принадлежит Республике Беларусь или находится в республиканской собственности по обязательному аудиту.

Ключевые слова: *обязательный аудит, договор, конкурс, цена предложения, конкурсная процедура.*

Сегодня общепризнанным в кругу специалистов, работающих с экономической информацией, фактом является мнение, что используемая для различных целей экономическая информация в большинстве своем базируется на бухгалтерской информации, сформированной и представляемой в бухгалтерской (финансовой) отчетности. Для повышения доверия к ней во всем мире привлекаются независимые специалисты – аудиторы. Республика Беларусь в этом плане не является исключением. В последние годы наметились изменения в области заключения договоров на аудит, в том числе обязательный аудит. Однако до настоящего времени остаются ряд нерешенных проблем в отношении процедур закупки аудиторских услуг по обязательному аудиту годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности.

Уточним, обязательный аудит бухгалтерской и (или) финансовой отчетности – это аудит бухгалтерской и (или) финансовой отчетности, обязательность проведения которого установлена Законом Республики Беларусь «Об аудиторской деятельности» и иными законодательными актами [1, п. 1 ст. 22]. При этом ежегодно проводится обязательный аудит годовой индивидуальной и консолидированной (в случае ее составления) бухгалтерской и (или) финансовой отчетности, составленной в соответствии с законодательством Республики Беларусь (далее – ГБФО) [1, п. 3 ст. 22]: акционерных обществ; Национального банка; банков, банковских групп, банковских холдингов; бирж; страховых организаций, страховых брокеров; резидентов парка высоких технологий; организации, осуществляющей гарантированное возмещение банковских вкладов

(депозитов) физических лиц; профессиональных участников рынка ценных бумаг; акционерных инвестиционных фондов; управляющих организаций инвестиционных фондов; специальных финансовых организаций; иных юридических лиц, у которых объем выручки от реализации товаров (выполнения работ, оказания услуг) за предыдущий отчетный год превышает 500 000 базовых величин (на 31 декабря предыдущего отчетного года) начиная с отчетности за 2020 г. По отчетности за 2019 г. обязательный аудит ГБФО проводился у организаций, объем выручки у которых за 2018 г. превышал в эквиваленте 5 тыс. евро по официальному курсу белорусского рубля к евро, установленному Национальным банком Республики Беларусь на 31.12.2018 г. Оказание аудиторских услуг осуществляется на основании договора оказания аудиторских услуг, заключенного в соответствии с требованиями Закона Республики Беларусь «Об аудиторской деятельности» и иных актов законодательства между аудиторской организацией или аудитором – ИП и заказчиком аудиторских услуг [1, п. 1 ст. 25].

Договор на оказание аудиторских услуг регулируется положениями гл. 39 Гражданского кодекса Республики Беларусь, ст. 25 Закона Республики Беларусь «Об аудиторской деятельности» и другими нормативными правовыми актами [3, 8], в том числе МСА; правилами аудиторской деятельности [1, п. 2 ст. 24]. Здесь следует уточнить, что для заказчика аудиторских услуг устанавливаются более жесткие требования при заключении договоров. Они осуществляют закупки за счет собственных средств с применением конкурсов, электронных аукционов и других видов конкурентных процедур закупок, а также процедуры закупки из одного источника [3, подп. 2.1]. В отечественной аудиторской практике конкурсы на закупку аудиторских услуг проводились и раньше. Однако в ряде случаев в конкурсной документации устанавливались такие требования, которые для конкретного вида аудита ГБФО не являлись обязательными, что ограничивало доступ исполнителей к участию в процедуре закупки и противоречило нормам права [3, подп. 2.5]. Такое положение дел приводило к демпингу и недобросовестной конкуренции. Теперь же организации обязаны установить в документации о закупке в составе требований к участвующим в закупках аудиторским организациям и аудиторам – индивидуальным предпринимателям следующие обязательные требования [4, подп. 1.3]: 1) наличие сведений об участниках в реестре аудиторов, аудиторов – индивидуальных предпринимателей, аудиторских организаций; 2) представление участниками информации, подтверждающей соблюдение ими принципа независимости; 3) установлен запрет на установление организациями в документации о закупке определенных требований. Однако из этого правила есть исключения: запрет не применяется в случаях, когда: 1) осуществляются закупки за счет собственных средств аудиторских услуг по проведению обязательного аудита ГБФО, составленной в соответствии с МСФО; 2) в рамках одной процедуры одновременно

осуществляется закупка за счет собственных средств аудиторских услуг по проведению обязательного аудита ГБФО, составленной в соответствии с законодательством Республики Беларусь, и годовой финансовой отчетности, составленной в соответствии с МСФО; 3) такие требования являются требованиями внешних пользователей отчетности. Прежде чем заключить договор оказания аудиторских услуг с новым заказчиком, аудитор должен определить, не приведет ли выбор этого заказчика к возникновению угроз нарушения основных принципов аудиторской деятельности [2, п. 28]. Оценка и сравнение предложений участников проводятся в соответствии с критерием «цена предложения» и нестоимостными критериями в зависимости от их удельного веса, установленного организацией в документации о закупке. При этом удельный вес критерия «цена предложения» должен составлять не менее 40, но не более 50%. Удельный вес каждого из нестоимостных критериев не должен превышать 20% [4, подп. 1.6]. Сравнение предложений участников по критерию «цена предложения» производится без учета включенного в цену предложения НДС в случае, если в соответствии с законодательством заказчик вправе принять данный налог к вычету. Победителем конкурентной процедуры закупки определяется лицо, предложившее лучшие условия в соответствии с критериями и способом оценки и сравнения, указанными в документации о закупке [3, ч. 1 подп. 2.9]. На практике нередки случаи, когда несколько участников получают равную оценку. [3, подп. 1.6].

С учетом изложенного, Аудиторской палате по согласованию с наблюдательным советом по аудиторской деятельности предстоит в ближайшее время разработать методические рекомендации по оценке и сравнению организациями предложений участников, включая формирование нестоимостных критериев [4, абз. 2 п. 3]. Пока же данный вопрос остается до конца не урегулированным.

Список использованных источников:

1. Закон Республики Беларусь от 12.07.2013 № 56-З «Об аудиторской деятельности».
2. Национальные правила аудиторской деятельности «Профессиональная этика лиц, оказывающих аудиторские услуги», утвержденные постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 19.12.2007 № 189.
3. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 15.03.2012 № 229 «О совершенствовании отношений в области закупок товаров (работ, услуг) за счет собственных средств».
4. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 28.12.2019 № 936 «О вопросах закупок товаров (работ, услуг), аттестации и подтверждения квалификации аудиторов».

JEL Classification: M42

Лемеш Валентина Николаевна

к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита в отраслях народного хозяйства

Баран Анастасия Михайловна

*студентка 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

АУДИТ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ОТЧЕТНОСТИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ

В тезисах рассматривается проблематика цифровизации интегрированной отчетности. Представлены этапы и раскрыты принципы составления аудита интегрированной отчетности.

Ключевые слова: *интегрированный учёт и отчетность, аудит интегрированной отчетности.*

Требования к содержанию отчетности и ее составу меняются под воздействием запросов пользователей. Для удовлетворения запросов стейкхолдеров, необходимо стремиться к раскрытию информации о текущей деятельности, планах и принимаемых решениях в увязке с перспективным видением макроэкономических изменений и стоящих перед организацией задач, сформулированных в стратегии его развития. Данное условие предполагает трансформацию учета и отчетности из традиционных форм в интегрированную. В условиях ограниченности ресурсов и рынков сбыта становится очевидным, что аналитика и анализ данных обеспечивают правильность принимаемых решений, предоставляя конкурентное преимущество. Анализ данных производится исходя из аналитики, содержащейся в учете и отчетности. Данные в цифровой форме являются нематериальным активом в цифровой экономике на микро- и макроуровне. Это подтверждает, что цифровая экономика и интегрированный учет и отчетность взаимосвязаны. Внедрение интегрированного учета и отчетности, основанного на использовании возможностей технологий цифровой экономики, позволит Республике Беларусь достичь ЦУР и позволит выйти на новый уровень конкурентоспособности на мировом рынке [1].

Интегрированный отчет – это краткое сообщение о том, как стратегия, управление, эффективность и перспективы организации приводят к созданию стоимости в краткосрочной, среднесрочной и долгосрочной перспективе. Это означает комплексное представление результатов деятельности компании с точки зрения, как финансовой, так и другой значимой информации. Интегрированная

отчетность обеспечивает более широкий контекст для данных о производительности, разъясняет, как важная информация вписывается в операции или бизнес, и может помочь сделать принятие решений компании более долгосрочным [2].

Основными принципами составления интегрированной отчетности являются: стратегическая направленность; ориентация на будущее; структурированность и четкость информации; адаптация к изменениям и учет интересов заинтересованных сторон; краткость, надежность и существенность [3].

Интегрированная отчетность является ключевым инструментом, используемым для информирования заинтересованных сторон о проблемах устойчивости компании. Основываясь на Международной структуре интегрированной отчетности, выпущенной Международным советом по комплексной отчетности, авторы запросили мнения аудиторов и пользователей отчетов о ревизии о некоторых аспектах обеспечения комплексной отчетности. Анализ ответов показывает, что интегрированное заверение отчетности важно, но есть много проблем (как методологических, так и связанных с характеристиками нефинансовой информации), которые аудиторы должны преодолеть. Отчетные компании и аудиторы должны работать над преодолением этих проблем. Первые должны улучшить качество нефинансовой информации, а последующие должны адаптировать свои аудиторские процедуры [4].

Аудит, направленный на содействие в подготовке интегрированной отчетности, состоит из нескольких этапов:

1. *Оценка содержательной части ИО:* оценка бизнес-модели и разработка (корректировка) стратегии предприятия; определение заинтересованных пользователей ИО; определение существенных вопросов, необходимых для раскрытия в ИО; определение финансовых и нефинансовых показателей и взаимосвязи между ними; определение наиболее важных показателей, отражающих эффективность деятельности и реализацию «социальной и экологической» стратегии.

2. *Разработка структуры ИО:* разработка концепции ИО с учётом интересов сторон; на основе ключевых показателей определение разделов ИО; разработка количественных и качественных критериев работы предприятия для каждого раздела ИО; оценка конкурентных преимуществ организации и определение методики их раскрытия в разделах ИО.

3. *Подготовка информации ИО:* оценка качества, надежности и достоверности существующих баз данных, в том числе учетных систем; гармонизация учетных систем в соответствии со стратегией предприятия; оценка и диагностика процесса сбора данных для формирования нефинансовых показателей; разработка и внедрение общего регламента сбора и обработки информации для подготовки ИО; мониторинг автоматизированных систем обработки данных и разработка рекомендаций.

4. *Заполнение ИО*: оценка процесса создания ценности (продукции, работы или услуги), внешнего и внутреннего воздействия на него на всех этапах производства; проведение консолидации данных в соответствии со структурой ИО; определение и оценка путей распространения ИО.

Аудиторская проверка интегрированной отчетности должна помочь предприятию достичь информационной прозрачности. Для этого аудитором могут быть использованы следующие аудиторские процедуры: проверка соответствия процесса подготовки отчетности принципам подготовки интегрированной отчетности, отраженным в руководящих документах, разработанных Международным советом по интегрированной отчетности; проверка соответствия процесса подготовки интегрированной отчетности принципам и положениям устойчивого развития; мониторинг бизнес-модели предприятия и оценка ее раскрытия в интегрированной отчетности, в том числе проведение тестирования, анкетирования и опросов руководителей и менеджеров; оценка реализации стратегии развития предприятия через проведение анализа финансово-хозяйственной деятельности; оценка взаимодействия предприятия с заинтересованными сторонами, в том числе мониторинг корпоративных ресурсов, СМИ, изучение протоколов совещаний, конференций и т.д.; сравнение интегрированной отчетности с отчетами аналогичных по размеру предприятий, отрасли [5].

На основании проведенного исследования можно сделать вывод, что интегрированная отчетность является ключевым инструментом, используемым для информирования заинтересованных сторон о проблемах устойчивости компании. Ведение аудита интегрированной отчетности позволяет не только повысить наполняемость бюджета и снизить риск налоговых санкций, но и осуществлять контроль за подразделениями интегрированных компаний, в которых формируется первичная информация по хозяйственным операциям.

Список использованных источников:

1. Малиновская О. В. Цифровизация экономики и интегрированного учёта и отчетности // Бух. учет и анализ. – 2019. - № 9 (273). – С. 46-50.
2. Integrated reporting URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Integrated_reporting (дата обращения: 05.04.2020).
2. Шамонин Н. Н. Интегрированная отчетность и её аудит – современное состояние и направления развития. – 2014. – 41 с.
3. Integrated Reporting Assurance: Perceptions of Auditors and Users in Spain URL: www.mdpi.com/journal/sustainability (дата обращения: 05.04.2020).
4. Вокина Е.Б. Аспекты аудита и экономического анализа интегрированной отчетности. – 2015. – 23 с.

JEL Classification: M42

Лемеш Валентина Николаевна

к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита в отраслях народного хозяйства

Бекиш Анастасия Олеговна

*студентка 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА АУДИТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЁ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

В тезисах рассматривается современное состояние внутренней и внешней оценки качества аудита в Республике Беларусь. Предлагаются перспективные направления совершенствования системы оценки качества аудиторской деятельности в Республике Беларусь.

Ключевые слова: *оценка качества аудита, внутренняя оценка, внешняя оценка, международные стандарты аудита.*

Необходимость развития системы оценки качества оказываемых аудиторских услуг вызвана постепенным развитием и становлением аудиторской деятельности в Республике Беларусь. По состоянию на 1 апреля 2020 года в стране было зарегистрировано 77 аудиторских организаций, 329 аудиторов – индивидуальных предпринимателей и 1330 аудиторов. Под оценкой качества аудита следует понимать систему мер, методик и процедур по анализу соблюдения аудитором, аудитором – индивидуальным предпринимателем, аудиторской организацией правил аудиторской деятельности, международных стандартов аудиторской деятельности, Кодекса этики профессиональных бухгалтеров, основных принципов аудиторской деятельности, а также обоснованности сформированных ими выводов и выраженного в установленной форме аудиторского мнения.

Существуют следующие два вида оценки качества аудита: 1) внутренняя оценка – осуществляется аудиторской организацией, аудитором – индивидуальным предпринимателем в соответствии с установленными ими внутренними правилами аудиторской деятельности; 2) внешняя оценка – осуществляется Аудиторской палатой в отношении её членов – аудиторских организаций, аудиторов – индивидуальных предпринимателей в соответствии с правилами Аудиторской палаты по внешней оценке, качества работы аудиторских организаций, аудиторов – индивидуальных предпринимателей, которые основываются на принципах осуществления Аудиторской палатой внешней оценки качества работы аудиторских организаций, аудиторов – индивидуальных предпринимателей, утвержденных Министерством финансов [2].

Согласно законодательству Республики Беларусь элементами системы внутренней оценки являются профессиональные требования, профессиональная компетентность, поручение заданий, контрольные полномочия, консультирование, работа с аудируемыми лицами, оценка и анализ эффективности процедур оценки. Аудиторская организация при необходимости может проводить диагностическую оценку системы внутренней оценки качества с привлечением экспертов, по внутренней оценке [3]. Внешняя оценка в Республике Беларусь осуществляется с применением следующих её видов: полная (комплексная); тематическая; мониторинг системы внутренней оценки. В Республике Беларусь ведётся работа по совершенствованию оценки качества аудиторской деятельности [1]. В частности, продолжается процесс унификации белорусского законодательства с Международными стандартами аудита. Так, с 6 декабря 2019 года начала функционировать Аудиторская палата, создан государственный реестр аудиторских организаций, аудиторов. Однако, несмотря на проведённую работу, в системе организации оценки качества аудита в Республике Беларусь всё ещё существуют вопросы, требующие решения. Можно выделить следующие перспективные направления её развития: совершенствование законодательства и интеграция белорусского аудита в международное профессиональное сообщество; усиление роли саморегулируемой организации с определением требований к ней и введением механизмов оценки качества работы субъектов аудиторской деятельности; совершенствование процедур аттестации на право получения квалификационного аттестата аудитора и критериев оценки профессиональной компетентности аудиторов; усиление мер ответственности аудиторских организаций, аудиторов – индивидуальных предпринимателей, аудиторов за нарушение законодательства и условий договора оказания аудиторских услуг.

Таким образом, совершенствование системы внутренней и внешней оценки качества аудита в Республике Беларусь и гармонизация национального законодательства с международными требованиями будет способствовать расширению международных экономических связей, углублению интеграционных процессов и вовлечению Республики Беларусь в мировое сообщество.

Список использованных источников:

1. Лемеш, В.Н. Изменения в правовом регулировании оценки качества работы аудиторов // Информационно-правовая система «Нормативка.by». URL: <https://normativka.by/lib/document/79653/sid/ed07ca6df00f4ae2b06bbdd9eec5ab9>. (дата обращения: 09.04.2020).
2. Об аудиторской деятельности: Закон Респ. Беларусь, 12 июля 2013 г. № 56-З: с изм. и доп.: текст по состоянию на 18 июля 2019 г. // Нац. Реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2013. – 2/2054.
3. Об утверждении национальных правил аудиторской деятельности: Постановл. Мин. финансов Респ. Беларусь, 23 янв. 2002 г. № 8: с изм. и доп.: текст по состоянию на 18 окт. 2019 г. // Нац. Реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2002. – 8/7750.

JEL Classification: E52

Лемеш Валентина Николаевна

*к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета,
анализа и аудита в отраслях народного хозяйства*

Грынчак Федор Михайлович

*студент 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ В АУДИТЕ

В тезисах рассматривается проблематика цифровой трансформации в аудиторских организациях. Изучено влияние цифровизации на развитие бизнеса аудита. Определены пути улучшения роли аудита, как механизма управления, в условиях цифровой трансформации. Акцентировано внимание на важности внедрения цифровых технологий для обеспечения необходимых изменений в сфере стандартов аудита.

Ключевые слова: *аудит, аудиторские организации, цифровизация, трансформация.*

В современном мире существует тенденция постоянно расширяющегося цифрового пространства и совершенствования технологий. В данной ситуации очень большую роль играют информационные цифровые технологии, которые определяют направление изменений для многих сфер деятельности, в том числе для сферы аудита. «Цифровое преобразование требует переосмысления во многих кампаниях и показывает, что существует большая потребность в преобразованиях в этой области. Важно понимать, что, цифровая трансформация – это не улица с односторонним движением и требует гибких методов, чтобы наилучшим образом реагировать на непрерывные изменения на рынке» – Профессор, доктор Пол Дрюс, Университет Люфана в Люнебурге [4].

Для начала стоит отметить, что тема аудита в условиях цифровой экономики уже рассматривалась в Республики Беларусь. Например, Лемеш В.Н. освещала проблема наличия существенных отличий между системами бухгалтерского учета и аудита не только в рамках союзных государств, но и иных стран мира [1]. В целом, движущей силой в сторону цифровой трансформации являются как социальные закономерности, так и собственные внутренние законы. Данная трансформация является скорее вынужденной мерой, которую диктуют внешние силы, в том числе технологический рост и развитие. В условиях быстротечности и емкости передаваемой информации в современном мире, рынки и корпоративные управленческие системы должны реагировать с максимально быстро, а во многих

случаях и в реальном режиме времени, вот почему очень важно чтобы аудит отвечал требованиям времени в отношении цифровых технологий. В настоящее время, у сферы аудита не остается иного выбора, кроме как начать работу с информационными технологиями, связанными со сбором, анализом и консолидацией больших объемов данных.

Существует такое понятие как риск-ориентированная концепция. Ее можно рассматривать с двух позиций. С одной позиции – это риски, связанные с проведением аудиторских проверок, а с другой стороны – это возможность аудита применять дифференцированный подход к исходным данным. Исходя из этого аудит на сегодняшний день все больше использует появляющиеся инновационные технологические решения. Собственно, о каких инновационных технологических решениях имеется ввиду: Всеохватывающая дигитализация (цифровая трансформация) окружающей жизни; Большие данные (big data); Проведение в режиме реального времени учета и отчетности; Непрерывный аудит (непрерывное наблюдение за оцифрованной учетной информацией аудируемого объекта, дабы получить более полную картину всех транзакций и выявить недобросовестные действия) [2]. Отметим, что одним из таких достаточно важных инновационных технологических решений является внедрение автоматизированных рабочих процессов, таких как электронный документооборот и автоматизация функции управления аудитом. На сегодняшний день многие системы управления аудитом предлагают весьма полезный и удобный функционал, но эти системы часто считаются слишком сложными, а их внедрение приносит лишь большие временные издержки, как итог – функционал таких инструментов не полностью.

Однако, несмотря на некоторые негативные аспекты, в современном мире, аудиторские фирмы все больше осознают потенциал таких технологий, как блокчейн, программные роботы, искусственный интеллект и наука о данных для целей проведения окончательных аудитов [3]. Также чтобы справиться с богатством и структурной сложностью объемов данных (big data), используются такие базы данных как NoSQL или кластерные вычисления (Hadoop, Spark) [4]. Электронный документооборот не только служит средством оптимизации бизнес-процессов, но и приносит пользу с экологической точки зрения, минимизируется расход бумаги, что является дополнительным поводом для заявления аудиторской кампании о своей социальной ответственности, что в свою очередь может послужить как элемент привлечения новых клиентов, ведь как известно, действия, проводимые в области социальной ответственности, позволяют кампаниям заслужить лояльность клиента.

Высокое качество аудита повышает качество финансовой информации и способствует лучшему контролю со стороны менеджеров и принятию решений инвесторами. С течением времени, постепенно аудиторские фирмы оцифровывают, изучают, как использовать большие данные и новые цифровые инструменты, чтобы повысить ценность предоставляемых услуг для своих

клиентов. Такая цифровизация может улучшить качество аудита и лучше удовлетворить акционеров и другие заинтересованные стороны, сделав аудит более актуальным. Во-первых, с помощью цифровых инструментов, таких как анализ больших данных, аудитор может оценить все данные проверенной фирмы и больше не использовать метод выборки. Действительно, цифровизация процессов аудита позволяет ему улучшить оценку рисков и качество суждений, выявляя все аномалии и предлагая решения найденных проблем. Наконец, аудит может также сфокусироваться на текущих данных, а не только на исторических данных, чтобы дать перспективное представление об устойчивости аудируемой фирмы путем оценки текущего уровня продаж [5].

Проведенный анализ цифровой трансформации в аудите свидетельствует о четко выраженной необходимости цифровых изменений в сфере аудита, а также об эффективных технологических решениях, которые применяются и могут применяться в аудите и улучшают его качество. Применять вышеизложенные технологические решения – значит идти в ногу со временем, а их игнорирование незамедлительно приведет к технологическому отставанию и невозможности дальнейшего существования.

Список используемых источников:

1. Лемеш, В.Н. Форсайт бухгалтерского учета и аудита в условиях цифровой
2. Экономіки / В.Н. Лемеш // Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали VII всеукр. наук.-практ. конф. 26 квітн. 2018 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль : Крок, 2018. 167 с.
3. Панков, В.В. Трансформация института аудита в условиях применения цифровых технологий. / В.В. Панков // Журнал “Аудит” №12-2019. URL: https://gaap.ru/articles/Transformatsiya_instituta_audita_v_usloviyakh_primeneniya_tsifrovyykh_tekhnologiy/ (дата обращения: 26.03.2020).
4. Залевская, М.А., Галюта, О.Н. Цифровая трансформация внутреннего аудита. URL: <http://uecs.ru/makroekonomika/item/5216-2018-11-26-10-25-25?pop=1&tmpl=component&print=1> (дата обращения: 26.03.2020).
5. Felix Krieger. The digital transformation in auditing – an industry undergoing change? URL: <https://www.zapliance.com/en/blog/digital-transformation-in-auditing> (дата обращения: 26.03.2020).
6. Technological Forecasting and Social Change. The digital transformation of external audit and its impact on corporate governance. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162518320225> (дата обращения: 26.03.2020).

JEL Classification: M42

Лемеш Валентина Николаевна

*к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета,
анализа и аудита в отраслях народного хозяйства*

Демидкова Елизавета Андреевна

*студентка 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА АУДИТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ИЗМЕНЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В тезисах рассматриваются актуальные вопросы, связанные с оценкой качества аудита. Выделены основные изменения, которые были внесены в законодательство Республики Беларусь, касающиеся оценки качества работы аудиторских организаций, и перспективы развития.

Ключевые слова: *аудит, оценка качества аудита, Аудиторская палата.*

Качество услуг, которые оказывают наши отечественные аудиторы, находится под большой критикой как непосредственно со стороны самих аудиторов, так и со стороны представителей академической науки, а также под пристальным вниманием заказчиков аудиторских услуг. Следует отметить, что проблема качества аудита рассматривается и за рубежом.

Вопросы контроля качества аудита рассматривали зарубежные авторы и белорусские ученые, которые внесли определенный вклад в рассматриваемую проблему. К числу тех, кто активно обсуждал различные аспекты контроля качества аудита, следует отнести В. Лемеш, С. Коротаева, Ю. Новикову, Д. Гавриленко, Е. Морозову, Д. Панкова, В. Мякинью и др. Использование полученных ими результатов в области организации контроля качества аудита, преимущественно сводились к фактической оценке результатов оказанных услуг, но не было теоретических аспектов и процедур контроля качества и показателей, по которым проводился бы контроль качества аудита[2].

С начала 2020 года были внесены изменения в Закон Республики Беларусь (далее – РБ) «Об аудиторской деятельности», которые в значительной степени повлияют на рынок аудиторских услуг. До этого в Беларуси была достаточно слабая законодательная база, которая регулировала контроль качества аудиторских услуг, а также отсутствовал единый орган самоуправления аудиторских организаций. С учетом изменений 2020 года был предложен целый

ряд новшеств, с помощью которых есть возможность повысить качество аудиторских услуг в нашей стране.

Постановлением Министерства финансов РБ от 18.10.2019 № 59 «Об оценке качества работы аудиторских организаций, аудиторов, осуществляющих деятельность в качестве индивидуальных предпринимателей, аудиторов» была утверждена Инструкция о принципах осуществления аудиторской палатой внешней оценки качества работы аудиторских организаций и внесены дополнения и изменения в национальные правила аудиторской деятельности «Внутренняя оценка качества работы аудиторов» [3]. В ст. 2 Закона РБ «Об аудиторской деятельности» (далее Закон №56-3) оценка качества работы аудитора, аудитора – индивидуального предпринимателя (далее аудитор – ИП), аудиторской организации трактуется как система мер, методик и процедур по анализу соблюдения аудитором, аудитором – ИП, аудиторской организацией правил аудиторской деятельности, международных стандартов аудиторской деятельности, принимаемых Международной федерацией бухгалтеров, Кодекса этики профессиональных бухгалтеров, принимаемого Международной федерацией бухгалтеров, основных принципов аудиторской деятельности, а также обоснованности сформированных ими выводов и выраженного в установленной форме аудиторского мнения [1]. Согласно ст. 29 Закона № 56-3 оценка качества работы аудиторских организаций состоит из внутренней оценки качества работы аудиторов и внешней оценки качества работы аудиторских организаций, аудиторов – ИП [1]. Если рассматривать внутреннюю оценку качества работы аудиторов, то Законом №56-3 установлено, что такая оценка осуществляется аудиторской организацией, аудитором – ИП в соответствии с установленными ими внутренними правилами аудиторской деятельности [1]. Требования к организации внутренней оценки качества работы аудиторов и принципы её осуществления устанавливаются международными стандартами аудиторской деятельности и национальными правилами аудиторской деятельности. В новой редакции Закона №56-3 появились большие изменения, которые касаются внешней оценки качества работы аудиторских организаций, аудиторов – ИП. Спустя 20 лет вновь была создана Аудиторская палата (далее – АП). И теперь внешняя оценка качества работы аудиторских организаций, аудиторов – ИП осуществляется АП. АП вновь была создана, чтобы решить некоторые проблемы в сфере аудиторской деятельности: вопросы, которые касаются качества аудиторских услуг; демпинг со стороны некоторых участников рынка и прочее. Вновь созданная АП должна будет обеспечивать надежность бухгалтерской отчетности, что очень важно, так как опыт показывает, что иностранные инвесторы достаточно ясно представляют высокую степень риска инвестиционной деятельности в развивающихся странах, основанную на недоверии к данным бухгалтерской отчетности, подготовленной по нормам национальных учетных регуляторов.

Министерство финансов, проводя проверки соблюдения аудиторскими организациями, аудиторами – ИП законодательства об аудиторской деятельности, будет учитывать результаты АП, по внешней оценке, качества работы аудиторских организаций. Согласно ст. 3 Закона №56-З основными принципами аудиторской деятельности являются независимость, конфиденциальность, профессиональная компетентность, профессиональное поведение [1]. Следовательно, возникает вопрос, а как аудиторы теперь будут проводить проверку качества работы своих же коллег и одновременно конкурентов? Исходя из принципов аудиторской деятельности – это будет вопрос этики. При возникновении конфликтов они будут рассматриваться правлением АП. Также в новой редакции Закона №56-З мы наблюдаем внедрение МСФО в Беларуси, что естественно повысит качество аудиторских услуг. Например, теперь необходимо иметь в штате не менее трех аудиторов, которые имеют специальную подготовку в соответствии с МСФО [1]. Соответственно, такие специалисты будут проходить специальное обучение, что в конечном итоге приведет к улучшению качества аудиторских услуг. Процесс внешней оценки качества работы всего аудита в нашей стране – сложная и новая задача. По новому законодательству, этот процесс будет внедряться в соответствии с утвержденным планом-графиком АП на год.

Таким образом, мы наблюдаем ситуацию, что вновь введенный орган самоуправления аудита – АП наделен полномочиями проведения внешней оценки качества проведения аудита в Республике Беларусь. Вполне логично, что такое нововведение приведет к «очистке» рынка аудиторских услуг. С целью достижения объективной оценки качества аудита необходимо: сформировать критерии компетентности членов АП, осуществляющих проверку и внешнюю оценку качества работы аудиторских организаций, а также провести оценку квалификационных требований и профессиональных способностей работников АП; обеспечить подготовку, повышение квалификации для достижения необходимой компетентности с учетом требования законодательства.

Список использованных источников:

1. Закон Республики Беларусь «Об аудиторской деятельности» от 12.07.2013 № 56-З // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2020.
2. Лемеш, В. Н. Организация контроля качества аудита в Республике Беларусь: состояние и перспективы развития / В. Н. Лемеш // Научные труды Белорусского государственного экономического университета / М-во образования Респ. Беларусь, Белорусский гос. экон. ун-т; [редкол.: В. Н. Шимов (гл. ред.) и др.]. – Минск: БГЭУ, 2018. — Вып. 11. - С. 259-265.
3. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 18.10.2019 № 59 «Об оценке качества работы аудиторских организаций, аудиторов, осуществляющих деятельность в качестве индивидуальных предпринимателей, аудиторов» // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2020.

JEL Classification: M42

Лемеш Валентина Николаевна

*к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета,
анализа и аудита в отраслях народного хозяйства*

Кривоносова Елизавета Евгеньевна

*студентка 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

КАЧЕСТВО АУДИТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

В тезисах рассматриваются критерии обеспечения качества аудита. Указаны недостатки действующей системы обеспечения качества аудита в Республике Беларусь. Определены возможные альтернативы для решения существующих проблем.

Ключевые слова: *аудит, аудиторские услуги, качество аудита.*

Одна из главных проблем для белорусского аудита – недостаточно высокое качество оказываемых аудиторских услуг. От качества во многом зависит результат проведения аудиторских проверок, а значит и эффективность деятельности, как отдельных компаний, так и экономики в целом. Поэтому необходимо выделить основные недостатки в системе качества аудита Республики Беларусь.

Понятие «качество аудита» ученые трактуют по-разному. Профессор С. Панкова определяет качество аудита как «обобщенный эффект аудиторской проверки, выраженный в степени соответствия мнения аудитора потребностям заинтересованных пользователей в объективной информации, содержащейся в бухгалтерской отчетности аудируемого лица» [4, с. 137]. А. Глущенко и А. Худякова определяют качество аудита как «соответствие выполняемых аудитором процессов, связанных с проведением проверки, требованиям пользователей информации, содержащейся в аудиторском заключении» [1, с. 22]. Качество аудита во многом зависит от качества и уровня стандартов аудиторской деятельности, поэтому республиканские правила аудиторской деятельности должны соответствовать международным стандартам аудита. Согласно международным стандартам аудита, качественный аудит – это аудит, проведенный в соответствии с международными стандартами аудита, применимыми национальными стандартами или практикой [3].

Но зарубежные стандарты могут быть поставлены над национальными стандартами аудиторской деятельности и приобрести юридическую силу на

территории Республики Беларусь, что позволит иностранным аудиторским компаниям использовать такое преимущество для монопольного завышения цен, а также получить доступ к экономической конфиденциальной информации общественно значимых организаций.

Недостаточно высокий спрос на аудиторские услуги – еще одна проблема для качества аудита. Чаще всего руководство предприятий воспринимает процесс экспертных оценок как вынужденную необходимость, важность аудиторского заключения зачастую недооценивают и относятся как к формальности, а белорусский рынок аудита держится преимущественно на обязательных видах. Стоимость аудита – это еще один из немаловажных критериев, влияющих на качество аудиторских услуг. Как и в любых рыночных отношениях, здесь наблюдается расхождение интересов – одна сторона хочет максимально снизить, а другая, насколько возможно завысить цену оказываемой услуги. Так как в Республике Беларусь аудиторская проверка чаще всего формальность – средства на данную услугу затрачиваются незначительные.

Согласно статистике в Республике Беларусь, после принятия Закона «Об аудиторской деятельности», начиная с 2015 года число аттестованных аудиторов начало стремительно снижаться. Аналогичная тенденция наблюдается и в отношении аудиторских организаций (на 1 января 2020 года в Республике Беларусь 1394 аудиторов – это на 18 аудиторов меньше, чем в 2019 году). Таким образом, рынок аудиторских услуг сужается. Этот процесс можно связать с возрастанием конкуренции среди аудиторов, которые ведут активную борьбу за каждого клиента. Несмотря на то, что многим частным компаниям, необходимы качественные аудиторские проверки, преобладающим фактором для аудиторов все еще остается обязательный аудит, потребителями которого преимущественно являются государственные предприятия, претендующие на бюджетную поддержку. В период с 2016 по 2018 численность проаудированных организаций возросла, возросло соответственно и число оказанных услуг. За 2018 год 84 аудиторскими организациями оказано услуг на сумму 62784 тыс. руб. (за аналогичный период прошлого года 83 аудиторскими организациями было оказано услуг на сумму 49347 тыс. руб.). Тем не менее, аудит Беларуси находится еще на стадии развития и значительно отстает по сравнению с аналогичной деятельностью в зарубежных странах. В Республике Беларусь большое количество нормативно-правовых актов посвящено регулированию аудиторской деятельности что свидетельствует, с одной стороны, о важности развития собственной системы независимого контроля в стране, а с другой стороны, об отсутствии единой политики в области регулирования аудита. Несомненно, следует правильно расставить приоритеты, и создать план поступательного преобразования и повышения эффективности аудиторских услуг.

В качестве одной из целей обеспечения качества аудита можно выделить удовлетворение потребностей внутренних и внешних пользователей в

своевременной, полной и объективной информации, содержащейся в аудиторском заключении или отчете. Данная цель может быть достигнута за счет: внесения изменений в закон Республики Беларусь «Об аудиторской деятельности», разработки документа по контролю качества работы аудиторов, а также обеспечения его применения на практике с раскрытием целей, задач, принципов, функций, а также показателей и методик [3, с. 215]; подготовки высококвалифицированных аудиторов за счет: внедрения высоких технологий в образовательный процесс; использования зарубежного опыта при подготовке специалистов, учета меняющихся экономических условий при составлении образовательных программ (которые будут предполагать не только экономические, но и финансовые и юридические знания); улучшения информационного обеспечения потенциальных клиентов за счет публикации рейтингов на основе одного или нескольких критериев, которые позволят пользователям лучше ориентироваться при выборе аудиторских услуг именно в том аспекте, который представляется для них наиболее важным; повышения доверия к аудиторским компаниям и осознания эффективности их работы и их авторитета за счет строгого соблюдения требований при проведении аудиторской проверки и обеспечения высокого качества аудита; создания компьютерных программ для оптимизации обработки информации аудита; стажировки специалистов за рубежом; международного обмена сотрудниками, с целью использования передового международного опыта при проведении аудита.

Таким образом, качество аудита напрямую влияет на эффективность принимаемых управленческих решений пользователями бухгалтерской информации. На данный момент на рынке аудиторских услуг Республики Беларусь наблюдается положительная тенденция и, несмотря на некоторые проблемы в области аудита, страна имеет все шансы благополучно преодолеть их и приблизиться к показателям более развитых стран.

Список использованных источников:

1. А. В. Глущенко, А.С. Худякова Система обеспечения качества аудита //Международный бухгалтерский учет. 2011. 20-28 с.
2. Лемеш, В.Н. Контроль и аудит: учеб. пособие / В.Н. Лемеш.– 2-е изд. , перераб. и доп. Минск: Амалфея, 2020 – 340 с.
3. Лемеш В.Н., Аликулова Л.Б. Контроль качества аудита в Беларуси. Экономический рост Республики Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Минск, 16 мая 2019 г.). – Минск : БГЭУ, 2019. – 375 с. (215-216 с.).
4. Панкова С.В. Сущность аудита и подходы к определению его качества // Вестник Оренбургского государственного университета. 2002. № 2. 135–139 с.

JEL Classification: M42

Лемеш Валентина Николаевна

*к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета,
анализа и аудита в отраслях народного хозяйства*

Павлоцкая Яна Эдуардовна,

Мозолевская Татьяна Николаевна

*студентки 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В АУДИТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В тезисах рассматривается влияние современных информационных и цифровых технологий на аудиторскую деятельность. Предлагаются возможные пути ее совершенствования и обосновываются приоритетности таких направлений, как технология блокчейн, работа с большими данными и переход к непрерывному аудиту.

Ключевые слова: аудит, информационные технологии, цифровые технологии, блокчейн, инновации.

В скором времени модифицирование аудита в условиях применения современных информационных и цифровых технологий станет необходимостью для каждой аудиторской компании, желающей оставаться конкурентноспособной на рынке. Ввиду того, что данная тема еще недостаточно освещена, ей уделяют все больше внимания. В частности, В. Лемеш в своей научной работе «Форсайт бухгалтерского учета и аудита в условиях цифровой экономики» отмечает, что сегодня невозможно найти отрасль, в которой в той или иной мере не были бы задействованы информационные технологии, интегрированные в процессы производства и реализации продукции, работ, услуг [1, с. 147].

В качестве основных направлений развития аудита выступают компьютеризация и интеграция в инновационную среду. Компьютеризация аудиторской деятельности подразумевает, главным образом, использование персональных компьютеров и специализированных компьютерных программ на всех этапах аудита. Проведение компьютерного аудита основывается на регулярно обновляющемся и развивающемся программном обеспечении, которое представлено, главным образом, специализированным программным обеспечением аудиторской деятельности. Оно может быть разработано как для частного пользования, так и массового тиражирования. Например, британская компания Ernst & Young (EY) разработала следующие собственные программные продукты: EY Canvas – глобальная платформа для онлайн-аудита, позволяющая

специалистам беспрепятственно оказывать аудиторские услуги клиентам в любой точке мира; EY Helix – профессиональная аналитическая платформа, включающая в себя набор инструментов для сбора данных и их анализа, которые значительно увеличивают не только объем получаемой информации, но и ее ценность; EY Atlas – исследовательская платформа в области бухгалтерского учета и финансовой отчетности, предназначенная для использования на смартфонах и планшетах и предоставляющая аудиторам интегрированный, согласованный и простой в использовании способ поиска информации [2].

Со все большим наращиванием технологических мощностей и объемов информации стало ясно, что собираемые данные и системы компьютеризации не только дают позитивный эффект, но и требуют ресурсов, обслуживания и внимания, поэтому организации стремительно осваивают цифровые технологии. Не остается сомнений, что интеграция аудита в инновационную среду в кратчайшие сроки выведет его на совершенно новый уровень. Инновационные направления развития аудита могут быть представлены внедрением технологии блокчейн, возможностью работы с большим объемом данных и переходом к непрерывному аудиту. Технология блокчейн, которая представляет собой цифровой реестр экономических транзакций, использующий криптографию для поддержания безопасности, может изменить форму аудиторской деятельности по двум сценариям. Первый – возможность автоматической проверки и сокращение времени на ее проведение, так как блокчейн обеспечивает прозрачность, долговечность, надежность и высокое качество данных. Второй сценарий – ввиду появления возможности автоматически проверять огромные массивы данных аудиторы могут направлять свои усилия на проведение более сложных проверок. Аудиторские организации «большой четверки» начали разрабатывать продукты, в основе которого лежит блокчейн, в 2016 году, когда были предложены первые решения для упрощения внедрения блокчейн-технологий в бизнес компаний EY. В 2018 году PwC и EY представили набор программных инструментов для повышения качества аудита корпоративных транзакций, однако предложенные продукты являются закрытыми и доступны только компаниям, работающим в частных блокчейнах. В числе заслуг у EY также и Blockchain Analyzer – система для улучшения анализа деятельности и мониторинга транзакций в блокчейне, позволяющую собирать максимальный объем данных о любых операциях из многочисленных блокчейн-реестров, а, следовательно, проводить более глубокую проверку операций с криптовалютами [3].

Совершенствование форм работы с информацией в аудите наиболее полно и последовательно реализуется обращением к большим данным, которые представляют собой использование передовых аналитических методов в отношении очень больших и разнообразных наборов данных, которые включают в себя различные типы, такие как структурированные или неструктурированные и потоковые или пакетные данные. Большие данные поступают от датчиков,

устройств, сетей, журнальных файлов, транзакционных приложений, видео/аудиоустройств, Интернета и социальных сетей – большая часть из них генерируется в реальном времени с высокой скоростью и в очень больших масштабах [4]. Применяя такие методы аналитики, как машинное обучение, интеллектуальная аналитика и анализ данных, статистика и другие, аудиторы имеют возможность анализировать новые ранее недоступную или непригодную информацию с целью принятия более эффективных и быстрых решений. Одним из передовых направлений аудиторской деятельности является непрерывный аудит – метод аудита, в основе которого лежит прямое обращение к процедурам непрерывного прямого наблюдения за всеми процессами аудируемой системы, в том числе в виде оцифрованной учетной информации. Такой аудит фокусируется на сплошном обследовании, а не на случайно выборке, что гарантирует более доскональную и всестороннюю проверку рисков и управления системы, способствует раннему выявлению рисков, нарушений, отклонений и применению профилактических мер их предупреждения.

Подводя итоги, можно сказать о том, что на данный момент многие аудиторские компании на практике сталкиваются лишь с процессом компьютеризации. Однако количество организаций, желающих идти в ногу со временем, стремительно растет. Продемонстрированные технологии блокчейн, большие данные и непрерывный аудит обладают потенциалом коренным образом изменить аудиторскую деятельность, ставя перед ней все новые задачи и усиливая конкуренцию между аудиторскими компаниями. В ближайшем времени инновационные технологии откроют многим конкурентоспособным аудиторским компаниям не только новые возможности для повышения производительности и увеличения объемов рынка, но и лягут в основу новых аудиторских продуктов и услуг.

Список использованных источников:

1. Лемеш, В. Н. Форсайт бухгалтерского учета и аудита в условиях цифровой экономики Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали VII всеукр. наук.-практ. конф. 26 квітн. 2018 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль: Крок, 2018. 167 с.
2. Официальный сайт аудиторской организации Ernst & Young. URL: https://www.ey.com/en_gl/ (дата обращения: 06.03.2020).
3. «Большая четверка» аудиторских компаний начала переход на блокчейн. URL: <https://bitcryptonews.ru/news/blockchain/bolshaya-chetverka-auditorskix-kompanij-nachala-perexod-na-blokchejn/> (дата обращения: 14.03.2020).
4. Развитие новых информационных моделей для внутреннего аудита на основе технологии больших данных URL: <https://www.audit-it.ru/articles/audit/a105/984798.html/> (дата обращения: 15.03.2020).

JEL Classification: M42

Лемеш Валентина Николаевна

*к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета,
анализа и аудита в отраслях народного хозяйства*

Сергеенко Виктория Андреевна

*студентка 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета,
г. Минск, Республика Беларусь*

ЗНАЧЕНИЕ АУДИТОРСКОЙ ПАЛАТЫ В РАЗВИТИИ АУДИТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В тезисах рассматривается необходимость в создании Аудиторской палаты как единого органа самоуправления и регулирования аудиторской деятельности в Республике Беларусь. Приводятся результаты деятельности палаты за период её существования.

Ключевые слова: *аудит, Аудиторская палата, аудиторская организация, международные стандарты финансовой отчетности.*

Проблема регулирования аудиторской деятельности в Республике Беларусь в настоящее время обрела особую актуальность. Результатом этого может служить создание в Беларуси Аудиторской палаты, которая начала осуществлять свою деятельность с 6 декабря 2019 г. Также был разработан и утвержден временный регламент документооборота, связанный с вступлением членов в Аудиторскую палату. Аудиторской палатой осуществляется взаимодействие с Министерством финансов Республики Беларусь по вопросам организации деятельности Аудиторской палаты, а также в реализации проекта Европейского союза «Поддержка Министерства финансов по международным стандартам аудита».

До этого момента, в Республике Беларусь существовали только объединения аудиторов: Ассоциация аудиторских организаций, Союз Сертифицированных Аудиторов и Бухгалтеров (АСБА), Ассоциация профессиональных аудиторов. Таким образом, в Республике Беларусь до сих пор действует ряд общественных объединений аудиторов, каждое из которых стремится поднять статус представителей этой профессии. Однако значительная часть аудиторов и аудиторских организаций не входят ни в одно аудиторское объединение. Именно поэтому и была создана в 2019 году создана Аудиторская палата как единственный орган самоуправления аудиторской деятельностью [1].

Стоит отметить, что это не первое учреждение Аудиторской палаты в истории суверенной Беларуси. Постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 17.08.1992 была образована Аудиторская палата при Совете

Министров Республики Беларусь, на которую была возложена организация системы услуг за соблюдением установленного порядка осуществления финансовых и хозяйственных операций, правильности отражения их в оперативном и бухгалтерском учёте и др. Однако самым большим недостатком в её работе была сильная зависимость от Совета Министров Республики Беларусь, из-за чего встал вопрос действительно ли Аудиторская палата являлась органом самоуправления. Поэтому в 1994 г. Аудиторская палата при Совете Министров Республики Беларусь была преобразована в аудиторскую палату Республики Беларусь на принципах самоуправления и самофинансирования.

Возвращаясь к настоящему времени, стоит отметить, что «современная» Аудиторская палата действительно является более независимой организацией, чем была раньше. Примером может служить хотя бы формирование её доходной части бюджета (в 2019 году за счет вступительных взносов – 154800 руб., общий размер поступлений с учетом авансирования членских взносов – 162753,84 руб.). Расходы же за 2019 год составили 2309,77 руб., структура которых представлена на рис. 1:

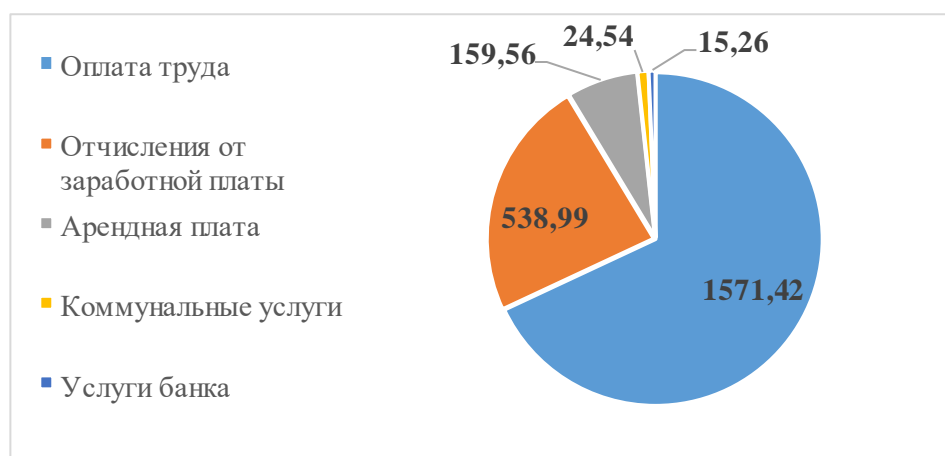

Рис.1. Структура расходов Аудиторской палаты Республики Беларусь в декабре 2019 г., руб.

Источник: составлено по данным [2].

Таким образом, наибольшую долю в расходах Аудиторской палаты составила такая статья расходов, как оплата труда, что говорит об активном функционировании палаты, выполняя свои прямые функции, с самого начала её учреждения. Стоит также отметить, что членами Аудиторской палаты стали 73 аудиторские организации и 272 аудитора – индивидуальных предпринимателя, что подтверждает соответствие их деятельности всем установленным нормам и требованиям.

Помимо функционирования в качестве органа регулирования аудиторских организаций внутри страны, Аудиторской палатой принято участие в семинарах и

встречах по проекту Европейского союза «Поддержка Министерства финансов по международным стандартам аудита». Комитетом по содействию соответствию программ деятельности Аудиторской палаты требованиям международных профессиональных объединений, иными комитетами проведена предварительная работа по налаживанию взаимодействия с профессиональными организациями – членами Международной федерации бухгалтеров, которые могли бы оказать содействие при вступлении в Международную федерацию бухгалтеров. Проведена работа по определению основных направлений деятельности Аудиторской палаты по вопросам участия в обучении и повышению профессионального уровня аудиторов на 2020 – 2022 гг. Повышение международного сотрудничества является важной составляющей при внедрении Республики Беларусь на международный рынок аудиторских услуг, ведь на данный момент всего 36% от общего числа аудиторских организаций-членов Аудиторской палаты оказывают услуги по проведению обязательного аудита годовой финансовой отчетности в соответствии с МСФО и 26% являются членами международных сетей [2].

Основными направлениями деятельности Аудиторской палаты на 2020–2022 гг. будут являться: совершенствование законодательства об аудиторской деятельности, участие в обучении и повышении профессионального уровня аудиторов, ведение реестров аудиторов-индивидуальных предпринимателей и аудиторских организаций, внешняя оценка качества работы аудиторских организаций, аудиторов – индивидуальных предпринимателей и иная деятельность.

Таким образом, создание Аудиторской палаты определенно идет на пользу развитию рынка аудиторских услуг не только внутри страны, но и за её пределами. К тому же, согласно международному опыту, её создание должно исключить случаи допуска на рынок недобросовестных аудиторов, контролировать и оценивать качество их работы.

Список использованных источников:

1. Лемеш, В. Аудиторская палата Беларуси. Прошлые и будущее / Экономическая газета. – Минск, 2018. URL: <https://clck.ru/Fi6RG> (дата обращения: 08.04.2020).
2. Отчет за 2019 г. / Официальный сайт Аудиторской палаты Республики Беларусь. – Минск, 2020. URL: <https://clck.ru/MsMgU> (дата обращения: 08.04.2020).

JEL Classification: M41

Лемеш Валентина Николаевна

*к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета,
анализа и аудита в отраслях народного хозяйства*

Чеченок Полина Вадимовна

*студентка 3 курса учетно-экономического факультета
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

БЛОКЧЕЙН КАК СИСТЕМА УЧЕТА БУХГАЛТЕРСКОЙ И ФИНАНСОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

В тезисах рассматривается содержание и возможности применения технологии блокчейн. Раскрываются особенности применения в бухгалтерском учете технологии блокчейн, токенов и криптовалюты.

Ключевые слова: блокчейн, токен, бухгалтерский учет, криптовалюта.

BlockShow Europe в мае 2018 года опубликовала Топ-10 лучших стран для активного использования технологии «Блокчейн», который учитывает нормативную базу, инициативы и использование блокчейна. Лидерами являются Эстония, Швейцария и Япония. Основными положительными критериями в вышеуказанных странах являются прогрессивно-разрабатываемое законодательство в сфере цифровой экономики и регулировании «крипто-отношений», активная поддержка стартапов, преимущественно начиная с внедрения технологии в систему государственного управления, эффективная работа криптовалютных бирж и некоторые другие аспекты, в том числе и политическое и экономическое развитие в целом.

С принятием Декрета Президента Республики Беларусь №8 «О развитии цифровой экономики» [1] в Беларуси была легализована технология реестра блоков транзакций «Блокчейн» и дано право юридическим и физическим лицам владеть цифровыми знаками – токенами. Блокчейн – это децентрализованная база данных, в которой все записи (блоки) связаны между собой с помощью средств криптографии. Технология была предложена в 2008 г. и впервые стала использоваться как основа криптовалюты Bitcoin, где играла роль распределенного реестра для всех операций с цифровыми монетами. Криптовалюта – это разновидность цифровой валюты, учёт внутренних расчётных единиц которой обеспечивает децентрализованная платёжная система, работающая в полностью автоматическом режиме. Токен представляет собой компактное устройство, предназначенное для обеспечения информационной безопасности пользователя, также используется для идентификации его владельца,

безопасного удалённого доступа к информационным ресурсам и так далее. Как правило, это физическое устройство, используемое для упрощения аутентификации.

Каким же образом возможно применить технологию «блокчейн» в бухгалтерском учете? Во-первых, технологию можно сравнить с типичной бухгалтерской программой, только в примитивном виде и с минимизацией деталей. Это далеко не положительный момент, но дает стимул к совершенствованию системы, так как изначально технология не создавалась конкретно для целей учета и контроля. Во-вторых, она соответствует некоторым основным принципам бухучета: информация, помещенная в систему «блокчейн» является надежной и правдивой, так как любые изменения в уже записанные блоки невозможны, и отсутствует возможность подделки или подмены данных; этой информации можно доверять, даже если доверие к контрагенту отсутствует; каждая транзакция осуществляется только при одобрении обеими сторонами и записывается дважды: в одинаковой сумме у каждой из сторон и отражается в одинаковой оценке по дебету одного и кредиту другого счета. Это соответствует такому принципу бухучета как двойная запись.

Информация системы открыта и одновременно защищена, что обеспечивает ее прозрачность. Но существует проблема конфиденциальности информации. Однако это считается разрешимым, так как пользователи цепи могут иметь коды-шифры, или так называемые «ключи» для просмотра определенной информации, то есть, использовать приватный блокчейн. Основное преимущество технологии – это ускорение осуществления операций: возможность работать без посредников, банков; нет необходимости сверки расчетов. Формирование и списание дебиторских и кредиторских задолженностей сторон сделки будет происходить одновременно в одинаковой оценке в момент транзакции. Подтверждать факт транзакции и ее оценку не придется. Бухгалтеру останется только правильно классифицировать приобретенный/переданный актив и соответствующий доход/расход. В соответствии с вышеупомянутым Декретом [1] возникшие (добытые) в процессе майнинга или приобретенные иным способом токены признаются активами; размещение юридическими лицами созданных ими токенов приводит к возникновению обязательства перед владельцами этих токенов.

Министерство финансов Республики Беларусь приняло НСБУ «Цифровые знаки (токены)», который определяет порядок формирования в бухучете информации о токенах. В соответствии с ним, полученные организацией токены принимаются к учету в зависимости от способа их получения и предполагаемого назначения [2]. Стоимость денежных средств, электронных денег, токенов другого вида, привлеченных от первых владельцев в результате размещения собственных токенов, отражается по дебету счетов «Долгосрочные финансовые вложения», «Товары», «Расчетные счета», «Валютные счета», «Специальные счета в банках», «Краткосрочные финансовые вложения» и др. счетов и кредиту счетов «Расчеты

по краткосрочным кредитам и займам», «Расчеты по долгосрочным кредитам и займам». То есть, токены признаются в бухучете либо как инвестиционный актив, либо как эквивалент денежных средств, либо в качестве готовой продукции или товаров. А об учете криптовалюты, как таковой, точных указаний нет. И, так как по своей сути она является цифровой валютой, а действующий типовой план счетов не предусматривает ее учет, целесообразно открыть новый счет, например, «Счета учета криптовалюты».

Возвращаясь к доработке технологии «блокчейн» в качестве системы учета, стоит отметить следующее: 1) к каждому блоку, содержащему факт совершения операции должен быть привязан пакет документов или иная полезная информация о совершенной операции (документ, на основании которого она проведена, условия ее проведения, обязательные реквизиты, контрагенты сделки), и возможно одновременное ее отражение в финансовом и налоговом учете, то есть первичные документы могли бы формироваться автоматически внутри системы на условии электронной цифровой подписи; 2) возможна разработка автоматизированного формирования типовых форм отчетности, таким образом не упуская ни единой совершенной операции; 3) каждый последующий блок содержит в себе информацию всех предыдущих, что не дает возможности внести дополнительные операции между уже выстроенными блоками – с одной стороны это может сформировать проблему отсутствия полноты информации, если существуют случаи, при которых нарушена логическая последовательность совершения операций, а с другой стороны – повышение требования к точности и достоверности оперативного учета.

Таким образом, использование технологии «блокчейн» может привести к ускорению процесса хозяйственной деятельности компаний, а также привести весь учет, отчетность и контроль к единым мировым стандартам. Однако следует оценивать целесообразность такого перехода и его последствия с учетом экономической ситуации в мире. Как минимум, так как любое практическое действие требует для себя теоретическое основание – наиболее важным на данный момент является разработка нормативно-правовой базы по переходу экономики на «цифровую» и разработка плана внедрения технологии.

Список использованных источников:

1. Декрет Президента Республики Беларусь № 8 от 21 декабря 2017 г.: «О развитии цифровой экономики» // Официальный Интернет-портал Президента Республики Беларусь. – 2017. URL: http://president.gov.by/ru/official_documents_ru/view/dekret-8-ot-21-dekabrya-2017-g-17716/https://ruscoins.info/news/top-10-naibolee-blagopriyatnih-stran-dlya-kriptovalyut/ (дата обращения: 10.03.2020).
2. Лемеш, В.Н. В Республике Беларусь новый объект учета – токены. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія: матеріали IV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 28 грудня 2018 р.) – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. – 195 с. С. 158-161.

JEL Classification: M42

Лемеш Валентина Николаевна

*к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета,
анализа и аудита в отраслях народного хозяйства*

Чилеко Ольга Владимировна

*студентка 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

К ВОПРОСУ О ДЕМПИНГЕ АУДИТОРСКИХ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

В тезисах рассматривается проблема демпинга аудиторских услуг в Республике Беларусь в связи с цифровой трансформацией и сокращением числа организаций, подлежащих обязательному аудиту. Обоснована недостаточность ежегодно принимаемых мер со стороны государства для решения проблемы демпинга.

Ключевые слова: *аудит, аудитор, аудиторская организация, демпинг.*

В Республике Беларусь аудиторская деятельность регулируется такими законодательными актами, как: указ Президента Республики Беларусь «О международных стандартах аудиторской деятельности», закон «Об аудиторской деятельности», а также рядом постановлений Совета Министров Республики Беларусь и нормативно правовых актов Министерства финансов [1].

Аудиторские организации, аудиторы – индивидуальные предприниматели, имеющие достаточное количество ресурсов для внедрения новых цифровых технологий обработки информации, получают преимущество перед остальными участниками рынка аудиторских услуг в части оптимизации цены проведения аудита, что может привести к ценовому демпингу. Аудитор – физическое лицо, имеющее квалификационный аттестат аудитора, выданный Министерством финансов Республики Беларусь [4]. По состоянию на 1 января 2019 года в Республике Беларусь насчитывается 1412 аудиторов, что является самым низким показателем с 2011 года (рис. 1).

Аудиторская организация – коммерческая организация, осуществляющая аудиторскую деятельность. В 2013 году Законом было предусмотрено, что в штате аудиторской организации должно состоять не менее пяти аудиторов, для которых эта организация является основным местом работы. Поскольку крупные аудиторские организации обладают необходимым потенциалом и ресурсами не только для проведения аудита любой сложности, но и для повышения профессионального уровня своих работников, их укрупнение способствует более качественному проведению аудита [4].

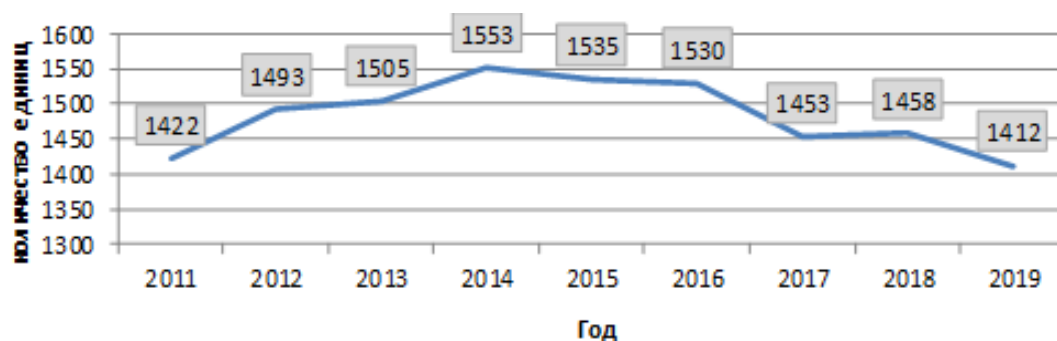

Рис. 1. Численность аудиторов

Источник: составлено по данным [2].

В результате принятия такого требования можно заметить резкое сокращение аудиторских организаций с 139 до 72 (рис.2).

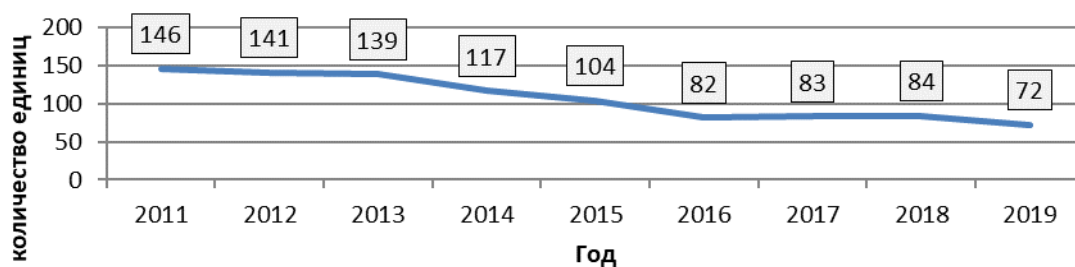

Рис. 2. Динамика количества аудиторских организаций в 2011-2018 гг.

Источник: составлено по данным [2; 5].

Снижение требования к количеству аудиторов в штате аудиторской организации наиболее вероятно приведет к дроблению аудиторских организаций и увеличению числа компаний, сопоставимых по объему деятельности с аудиторами – индивидуальными предпринимателями, привлекающими аудиторов по трудовым договорам. Рост количества компаний при неизменном спросе на аудиторские услуги приведет к усилению конкуренции и увеличению демпинга на рынке. Наличие достаточно жесткой конкуренции среди аудиторских организаций, порождающей ценовой демпинг, свидетельствует о том, что на сегодняшний день не наблюдается недостатка в аудиторских организациях. Проблема демпинга в аудите характерна не только для Беларуси, но и для других стран постсоветского пространства. В этой связи учёными, специалистами в сфере аудита ведется активный поиск путей противодействия демпингу, что обуславливает актуальность рассматриваемой проблемы и её значимость для повышения эффективности аудиторской деятельности.

В качестве основных мер по борьбе с демпингом в аудите могут применяться [3]: установление минимальной стоимости аудиторской проверки; установление минимальной стоимости 1 чел.-дн. проведения аудита организации;

установление единых подходов к определению трудоемкости аудита конкретной организации, заказывающей его проведение. Эффективной мерой по борьбе с демпингом при проведении тендеров является отклонение заказчиками аудита минимальных и максимальных ценовых предложений, поступивших от участников тендера. Субъекты хозяйствования, осуществляющие выбор аудиторской компании, кроме ценового фактора должны учитывать и иные, не менее значимые, чем цена, аспекты (критерии). Одним из таких критерием может являться рейтинг аудиторской компании на рынке аудиторских услуг. В Беларуси такой рейтинг осуществляется специализированными коммерческими изданиями, а участие в них добровольное. Однако поскольку данные рейтинги проводятся без участия Министерства финансов Республики Беларусь, а статистические данные, представленные аудиторскими организациями, отсутствуют в свободном доступе, есть основания полагать, что некоторые из приведенных конкурсантами данных могут не соответствовать действительности. Особо можно отметить, что в связи с созданием Аудиторской палаты борьба с демпингом, борьба «за чистоту рядов» аудиторского сообщества должна стать ее одной из первоочередных задач.

В заключении отметим, что, не смотря возникающие проблемы, развитие белорусского аудита должно идти в ногу с мировыми технологиями. Появление этих технологий в Беларуси и их доступность широкому кругу аудиторов – основа развития национального аудита и появления национальных компаний, успешно конкурирующих с западными. Важным моментом в организации аудиторской деятельности в Республике Беларусь является применение, в соответствии с новой редакцией закона «Об аудиторской деятельности», Международных стандартов аудита и Кодекса профессиональной этики бухгалтеров. Это поможет упорядочить аудиторскую деятельность и решить ее проблемные вопросы.

Список использованных источников:

1. Акты законодательства / Министерство финансов. URL: <https://clck.ru/MsZTm> (дата обращения: 02.04.2020).
2. Итоги работы рынка аудиторских услуг. / Министерство финансов. URL: <https://clck.ru/MsZRd> (дата обращения: 02.04.2020).
3. Коротаев С.Л., Немеровец А.В. Актуальные проблемы аудита в Республике Беларусь: демпинг // Научный вестник Ужгородского университета. – 2015. URL <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/4376> (дата обращения: 01.04.2020).
4. Лемеш В.Н. Аудит: пособие / В.Н. Лемеш. – 4-е изд., перераб. и доп. – Минск: Амалфея, 2020. – 292 с.
5. Лемеш, В.Н. Контроль и аудит: учеб. пособие / В.Н. Лемеш. – 2-е изд., перераб. и доп. Минск: Амалфея, 2020 – 340 с.

JEL Classification: E52

Lemesh Valentina

*Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor of the Department of
Accounting Analysis and Audit in the Sectors of the National Economy*

Shkornik Yana

*2nd year student of the Faculty of International Economics
Belarusian state Economic University
Minsk, Republic of Belarus*

MANAGEMENT AUDIT: THEORETICAL ASPECTS AND DEVELOPMENT TRENDS

With the current study we aim to consider the concept of the management audit and its practical application in the world and in the Republic of Belarus. The author's suggestions for improving the audit package are presented.

Keywords: *management audit, accounting, management audit services, management accounting.*

In the conditions of the formation of market relations in Belarus, with the development of entrepreneurial activity, the problem of maximum effective business management increases significantly, regardless of the type of economic activity and the form of ownership of the organization. In this regard, the importance of the accounting and analysis system as the main information base for monitoring and making management decisions increases immeasurably.

At present, there are many types of audit: medical, sports, personnel, environmental, etc. We have made a bet on management audit. It is revealed that the concept of "management audit" is not legally fixed in any country in the world, and there is no common understanding of the content of management audit. There is no exact meaning either in the business community or in the scientific community, so the term "management audit" has many interpretations [1]. In this research paper, we will consider this economic phenomenon from the point of view of the scientist I. Rabenko, who considers that management audit implies control of accounting and tax accounting [3, p. 6-10]. We agree with the scientist's position, but we guess that although management audit is based on accounting, it also affects the necessary adjustments in the management process. In a broader sense, management audit is closely related to the analysis of the organization's management system, identifies problems and determines ways to solve them, and affects the effectiveness and efficiency of management decisions. Therefore, there is a growing trend among large organizations to create their own management audit services and departments, i.e. multi-profile specialists who will be qualified in accounting and tax accounting, finance, as well as in the social sphere as management. The results of management audit are necessary for owners of organizations

and their founders; managers, including the lower and middle levels; members of Supervisory boards; insurance companies that serve the organization; rating centers. A management audit specialist regularly conducts internal document management reviews; evaluates the effectiveness of management and makes recommendations for its improvement; develops both operational and strategic goals; researches and develops options for transforming the organization's activities such as mergers, acquisitions, liquidation, etc. It is difficult for a manager of a large organization to keep track of all financial flows, since some accounting transactions are reflected late, and accountants do not always manage to fully implement the system of posting transactions based on analytical indicators. Thus, the manager does not fully see the entire financial situation, so consulting a management audit specialist will help prevent unnecessary spending. It should be noted that today management audit services exist in many large and medium-sized organizations, and in the Republic of Belarus – in all commercial banks. The management audit system is particularly relevant for open joint-stock companies with an extensive network of branches and structural divisions, holding companies that combine a large number of legal entities, regional network companies, as well as organizations that make financial statements according to international standards. You do not need a staff of the specialists, because one specialist can carry out business trips to affiliated companies. Accordingly, hiring such a specialist will not significantly increase the company's costs. The importance of management audit is underestimated in our country, while the market of management audit services is growing. The survey showed that 85% of 100 respondents consider it appropriate to hire such an employee. But it should be noted that such a specialist is rare in our country, because the educational programs of higher education institutions do not include a set of disciplines in which a specialist in management audit should be qualified [2].

Thus, the effectiveness of the organization's functioning and the optimal decisions made by its management directly depend on the quality of internal management accounting. Management audit has a positive impact on the growth of the business entity's performance and ensures transparency of management. Therefore, the modern education system must keep up with the times and be able to meet the needs of doing business in the 21st century.

References:

1. Management audit of enterprises. URL: https://studme.org/40013/buhgalterskiy_uchet_i_audit/upravlencheskiy_audit_predpriyatiy (Last accessed: 22.03.2020).
2. Ways to improve audit. URL: <https://works.doklad.ru/view/8pfqx0O8jT4.html> (Last accessed: 23.03.2020).
3. Ажигалиева, А.С. Управленческий аудит в системе управления предприятием: теоретические аспекты и тенденции развития / А. С. Ажигалиева //Государственное управление. Электронный вестник. – 2014. – №46. – С.6-10.

JEL Classification: M37

Лешко Валентина Николаевна

к.э.н., доцент кафедры маркетинга

Шляпкин-Шляпков Евгений Иванович

студент 1 курса института магистерской подготовки

Лосик Антон Александрович

студент 4 курса института социально-гуманитарного образования

Белорусского государственного экономического университета

м. Минск, Республика Беларусь

ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИИ В РЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНЫХ ПРОДАЖ ОАО «ПИВОВАРЕННАЯ КОМПАНИЯ АЛИВАРИЯ»

Тезисы посвящены влиянию интернет-технологии на реализацию личных продаж ОАО «Пивоваренная компания Аливария». Обоснована необходимость виртуализации выставочных мероприятий для обеспечения эффективности продаж и прироста прибыли.

***Ключевые слова:** выставка, лидогенерация, нетворкинг, виртуальный стенд, интернет-выставка.*

В быстро меняющихся условиях рынка любой компании крайне важно обеспечивать реальных и потенциальных потребителей наиболее полной и достоверной информацией о себе и своем бизнесе. Выставка – это хорошая возможность для демонстрации достигнутых деловых успехов, эффективная рекламная акция, возможность найти новых партнеров и клиентов, заключить новые контракты, оценить конкурентов и тенденции рынка, определить свое положение на нем. Ярмарки и выставки с давних пор были и остаются эффективным средством продвижения предпринимательства. Во всем мире выставки играют значительную роль в расширении и развитии организаций.

Виртуальные ярмарки и выставки требуют несравненно меньших вложений – как финансовых, так и прочих: сил, времени, человеческих ресурсов. Появляется возможность представить на выставку свой товар или услугу за несколько минут, не выходя из офиса. Современные выставки перемещаются в Интернет. Информация о тысячах торговых показах расположена на сайтах www.tsnn.com, www.intemettradeshowslist.com. На сайте www.allexpo.rti – «все выставки on-line» – представлена информация о выставках по отраслям. На петербургском сайте www.exponjs.ru представлена информация о городских выставках – сроках, тематике, организаторах [1].

У ОАО «Пивоваренная компания Аливария» необходимо несколько комбинаций из четырех основных целей при участии в выставках: лидогенерация;

продвижение продукции и прямые продажи на выставке; повышение узнаваемости бренда; нетворкинг на выставке с клиентами и партнерами.

Лидогенерация включает в себя личное взаимодействие: проведение деловых встреч, и конференций, а также различные маркетинговые исследования. Если грамотно организовать процесс продвижения, продажи будут качественными и быстрыми. Кроме того, ОАО «Пивоваренная компания Аливария» удастся скорее возвращать оборотные финансовые средства, устанавливать деловые взаимоотношения с потребителями и вместе с этим повышать спрос на свои товары. Подобные положительные тенденции расширяют производство и повышают эффективность хозяйственной деятельности. Стоит отметить, что в результате участия в выставке каждый экспонент получает бонус в виде повышения узнаваемости бренда, независимо от того, есть ли у него эта бизнес-цель изначально. Осведомленность потребителей о торговой марке прямо влияет на объемы продаж товара, поэтому значительное внимание ОАО «Пивоваренная компания Аливария» должно быть уделено повышению узнаваемости бренда. От популярности торговой марки зависит конкурентоспособность продукции и перспективы долгосрочного роста бренда. Ассоциативная связь бренда с выбранной выставкой повлияет на то, как другие будут реагировать на ОАО «Пивоваренная компания Аливария». Проведение выставки приведет и к узнаваемости, и к лояльности аудитории. Нетворкинг на выставке позволяет экономить на затратах на деловые встречи. Сразу много партнеров и клиентов собираются в одном месте, не приходится тратить на транспорт и представительские расходы, чтобы побеседовать с каждым из них.

ОАО «Пивоваренная компания Аливария» может использовать виртуальный бизнес-стенд, который даст возможность ознакомиться не только с продукцией организации, но и с новостями, инвестиционными предложениями, вакансиями ОАО «Пивоваренная компания Аливария». Согласно правил участия в интернет-выставках стенд ОАО «Пивоваренная компания Аливария» оформляет организатор выставки. Виртуальный стенд – это многофункциональный программно-методический комплекс моделирующий действие изучаемых явлений, приборов, механизмов и технических средств.

Ссылаясь на расценки создания виртуального стенда в проекте интернет-выставок (табл. 1), можно сказать, что размещение виртуального бизнес-стенда для ОАО «Пивоваренная компания Аливария», как для зарубежной организации составит 5,21 тыс. р. Данные затраты на осуществление интернет-выставки сведем в таблицу 2. По данным таблицы 2 видно то, что единовременные затраты на осуществление мероприятия составят 7,26 тыс. р., текущие составят 1,63 тыс. р. Общие затраты на проведение мероприятий составляют 8,89 тыс. р. Оценка эффективности использования мероприятия производится исходя из прогнозируемого прироста прибыли [2]. Исходя из прогнозируемого прироста продаж на 40-45 % организации в результате участия в интернет-выставке,

прирост прибыли организации должен составить: 10,91 тыс. р.

Таблица 1

Стоимость создания и размещения виртуальных стендов

Тип стенда	Для российских организаций	Для зарубежных организаций
Эконом-стенд, тыс. р.	4,23	5,21
Стандарт-стенд, тыс. р.	18,16	21,1
Бизнес-стенд, тыс. р.	25,39	30,3
Индивидуальный стенд, тыс. р.	Цена договорная	Цена договорная

Источник: составлено по данным [1].

Тогда прирост прибыли от участия в интернет-выставке с учетом запланированных дополнительных расходов составит: $10,91 - 8,89 = 2,02$ тыс. р. Чистая прибыль ОАО «Пивоваренная компания Аливария» составит: $Пч = 2,02 - 2,02 \times 0,18 = 1,65$ тыс. р. Тогда эффективность участия в интернет-выставке составит: $Э_m = 1,65 / 8,89 = 18,56 \%$.

Таблица 2

Затраты интернет-выставки ОАО «Пивоваренная компания Аливария»

Статья затрат	Сумма, тыс. р.
1. Единовременные затраты	
Стоимость затрат для организации виртуальной выставки	0,5
Стоимость регистрации в платных каталогах	0,8
Первоначальный капитал на копирайт	0,75
Виртуальный стенд	5,21
2. Текущие затраты	
Аренда ссылок	0,80
Ежемесячный копирайт	0,83
Итого	8,89

Источник: составлено по данным [1].

Таким образом, произведенные расчеты и оценка эффективности показывают, что эффективность участия в интернет-выставке составляет 18,56 % чистой прибыли в расчете на каждый р. вложенных в рассматриваемое мероприятие. Экономический эффект составит 1,65 тыс. р.

Список использованных источников:

1. Сайт «Bitrix24». URL: <https://www.bitrix24.by> (дата обращения: 01.03.2020).
2. Шаврук, Е. Ю. Основные механизмы продвижения товаров и услуг / Е. Ю. Шаврук. – Минск: БГЭУ, 2016. – Вып. 9. – С. 400-406.

JEL Classification: O00; F230; F300

Makarenko Anastasiya

Assistant Professor of the International Business and Finance Department

Shyriaieva Natalia

Cand. Sc. (Tech.), Associate Professor of the International

Business and Finance Department

NTU “Kharkiv Polytechnic Institute”

Kharkiv, Ukraine

PECULIARITIES OF BLOCKCHAIN TECH USE IN INTERNATIONAL BUSINESS AND FINANCE

In the research peculiarities of blockchain technologies use in international business and finance are considered. It seems that the Industry 4.0 touches all spheres of business environment as well as a government. To handle the blockchains the risks and benefits should be taken into consideration.

Key words: *blockchain, finance, international business, business environment.*

Distributed ledger technologies known as blockchain causes lots of excitement among tech-savvy businesses. Supporters of blockchain lay high hopes on the technology to gain an edge over rivals. In this paper we will consider opportunities that blockchain brings for international business and its drawbacks. The first known ledgers emerged 5,000-10,000 years ago in Mesopotamia and were used as markers of transactions to keep track of things like the crops prices [1]. Current blockchains are digital memory devices for recording and verifying transactions and terms of engagement.

Blockchain can address a number of problems in international business and finance such as verification, transparency, paying for contributions to intellectual property, and efficiency of supply chains just to name a few. Currently the Danish shipping giant Maersk and IBM announced a joint venture to create a real-time digital ledger for global shipping. Walmart tracks its shipping with the blockchain. The technology is quite helpful in establishing origins and ownership, which is much needed in financial sector, i.e. audit. The cargo, transport, and shipping industry has long suffered from a lack of transparency with regard to the sourcing and timing of shipments, which public ledgers might be able to solve. Verification can also be helpful in real estate, hiring and running a background check before employment, and banking. Blockchain can help to spread the use of smart contracts, which are digital agreements that are automatically executed once a consensus on an event's outcome is generated on a blockchain [2]. This makes them tamperproof and highly efficient. Such finance and banking industry giants as JPMorgan and Goldman Sachs are devoting resources into

research on smart contracts [2]. In trade finance smart contracts can help to speed up processes as users can attach internet of things (IoT) sensors to the shipment vehicles to monitor temperature and provide real-time updates that are automatically recorded in blockchain. Online feedback through blockchain records outcomes and enables both sides to reach a consensus about the condition of the delivery. If everything is satisfactory, the smart contract is cleared, and a transfer of money is triggered. Despite all the hype and obvious advantages of blockchain technology, not that many businesses are ready to implement it even in developed economies. In a Deloitte survey of 308 senior executives at large U.S. companies, 39% of respondents had little or no knowledge about blockchain technology. A survey of more than 200 board-level, non-IT executives in the U.K. yielded similar results: about 40% said they do not fully understand the technology, and less than 10% believe their organizations have the necessary skill sets to adopt it [3]. Besides, the technology itself has one too many chinks in the armor. Although blockchain is widely viewed as unbreakable because advanced cryptographic techniques are used to encode the data and ensure that it is not altered, there are vulnerabilities to be exploited. Mostly, those are the most vaunted features for which the technology is being praised for, that might fail or have unintended consequences: private keys; software flaws; anonymity; high customization cost [4]. Private keys are such large numbers that majority of users have to write them down, and these notes are at high risk of being found by others. Besides, if private key is lost, an access to account is lost forever. Information is added to the blockchain with the software code, which can have flaws.

Some researchers argue the blockchain systems provide pseudonymity rather than anonymity. That is because users in a blockchain system are disguised but still need to fully or partially identify themselves to interact outside the system. Princeton University researchers found that 53 out of 130 web merchants that accept cryptocurrency have routinely leaked end users' identifiable data in the form of a cookie (also known as a session ID) [4]. Besides, anonymity is double-edged sword as it is appreciated by illegal transactions users. Many executives worry that large investments in the technologies will outpace the gains. Enterprise executives exploring blockchain can't leave it solely to the technologists. These issues require industry expertise from stakeholders around the world. Many practitioners advise businesses should take up blockchain considering all its advantages and disadvantages. Use of the technology won't bring solutions unless there is a strategy behind it. In creating a blockchain, organizations need to define the specific problem they are trying to solve. They must determine which transactions or interactions the blockchain should capture and who should have access to which portions. Companies should understand how to configure, design, and use blockchain technologies in unique ways. The strategy needs to be linked to the company's unique capabilities and resources [1]. Business should review its existing resources and look for ways to leverage them with blockchain. In general, it's advised to answer 3 questions before investing in blockchain implementation: what value will business offer, how

public will its blockchains be, what incentives will it offer to participate. Moreover, blockchain governance is still the unfinished business. We are witnessing unexpected user behaviors that become problematic to address without robust governance. Stakeholders need a mechanism for agreeing on which changes need to be made, when, how, and by whom. There is still notable reluctance to participate in development of open standards to govern the emerging technology. Only 20 of the Fortune 500 corporations are considering governance issues through their participation in two of the largest blockchain consortia, Hyperledger and EEA (Dell, Microsoft, Intel, IBM, FedEx, Oracle, JPMorgan Chase are among them) [5]. Once these issues are taken care of and more businesses embracing the technology companies will find solutions to the current drawbacks. An independent QA firm could test software before it is put into use. Reducing the number of software flaws will be initiated. Some form of an on/off switch could be incorporated into the blockchain's software. Potentially anyone seeking to use a given blockchain (and to be assigned public/private keys) must be vetted first, and a record of the owner and the private key must be kept in a secure location. Alternatively, all passwords could be stored in a company safe. If the owner of that digital wallet were unavailable, the password could be retrieved.

In conclusion, architectural changes in value creation do not happen overnight. They will generate resistance from regulators and businesses worrying about their revenue models. Such fundamental costs as verifying the attributes of a transaction and the cost of exchanging value within a network will be reduced with widespread use of blockchain. But smooth functioning of the technology requires every key actor in an business environment to participate.

References:

1. What Problems will you Solve with Blockchain? Teppo Felin and Karim Lakhani. MIT Sloan Management Review. URL: <https://sloanreview.mit.edu/article/what-problems-will-you-solve-with-blockchain/> (Last accessed: 30.03.2019).
2. Navigating the Next Wave of Blockchain Innovation: Smart Contracts Lin William Cong, interviewed by Frieda Klotz. MIT Sloan Management Review. URL: <https://sloanreview.mit.edu/article/navigating-the-next-wave-of-blockchain-innovation-smart-contracts/> (Last accessed: 02.04.2019).
3. Preparing for a Blockchain Future. Michael Ferguson. MIT Sloan Management Review. URL: <https://sloanreview.mit.edu/article/preparing-for-a-blockchain-future/> (Last accessed: 25.03.2019).
4. Blockchain Isn't as Unbreakable as You Think. Stuart Madnick MIT Sloan Management Review. URL: <https://sloanreview.mit.edu/article/blockchain-isnt-as-unbreakable-as-you-think/> (Last accessed: 03.04.2019).
5. Unleashing the Power of Blockchain in the Enterprise. Don Tapscott and Ricardo Viana Vargas. MIT Sloan Management Review. URL: <https://sloanreview.mit.edu/article/unleashing-the-power-of-blockchain-in-the-enterprise/> (Last accessed: 06.04.2019).

JEL Classification: O22

Малевич Юлиана Игоревна

д-р. полит. наук, профессор кафедры политологии

Орлов Пётр Николаевич

студент 3 курса Института социально-гуманитарного образования

Белорусского государственного экономического университета

г. Минск, Республика Беларусь

АНАЛИЗ ВНЕДРЕНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРОЕКТА НАЦИОНАЛЬНОГО ПОРТАЛА ОТКРЫТЫХ ДАННЫХ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В тезисах, на материалах нормативных и программных документов, а также мониторинга сайта, анализируется опыт внедрения и функционирования в Республике Беларусь национального портала открытых данных. Результаты, полученные в ходе исследования, свидетельствуют о некоторых расхождениях в декларируемых целях и реальной практикой реализации проекта.

Ключевые слова: *открытые данные, цифровизация, электронные услуги, государственное управление.*

Позиционирование Республики Беларусь как высокоразвитого государства, ориентированного на стимулирование деловой инициативы и развитие предпринимательства невозможно представить без открытости органов государственной власти и управления. Решить эту задачу предстоит проекту национального портала открытых данных, который можно рассматривать в качестве катализатора инновационной деятельности в сфере госуправления, а также цифровизации государственного сектора.

Создание национального портала предусмотрено рядом нормативно-правовых актов (программа социально-экономического развития Республики Беларусь, утвержденная Указом Президента Республики Беларусь № 466 от 15 декабря 2016 г., программа деятельности Правительства Республики Беларусь на 2016–2020 годы, утвержденная постановлением Совета Министров Республики Беларусь № 274) и программных документов (Государственная программа развития цифровой экономики и информационного общества на 2016–2020 годы, утвержденная постановлением Совета Министров Республики Беларусь № 235 от 23 марта 2016 г.) как практического инструмента развития в Беларуси сектора информационных услуг для населения и бизнеса, базирующегося на использовании данных государственных органов и организаций, опубликованных в открытом виде, доступном для машинного считывания.

Как говорит нам обоснование необходимости принятия постановления Совета Министров Республики Беларусь «О функционировании национального портала открытых данных на базе единого портала электронных услуг» основной целью создания портала является обеспечение высокого уровня доступности информации о деятельности государственных органов и организаций, о политической, экономической, культурной и международной жизни, состоянии окружающей среды и другой информации в виде открытых данных для физических и юридических лиц [1].

С 11 по 20 мая 2019 года Министерством связи и информатизации Республики Беларусь было организовано общественное обсуждение проекта постановления «О функционировании национального портала открытых данных на базе единого портала электронных услуг» [5].

При введении запроса в поисковой системе Google сайт оказался доступен в сети Интернет по адресу: <https://data.gov.by>. Отмечается, что сайт работал в тестовом режиме в течение 2019 года [2].

Для нас стало интересным проанализировать количество наборов открытых данных государственных органов и организаций по факту и в соответствии со сводными целевыми показателями, характеризующими цели Государственной программы (рис. 1, 2).

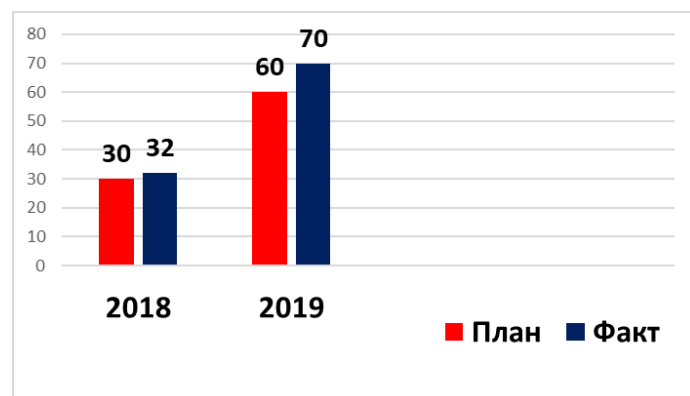

Рис.1. Количество наборов открытых данных государственный органов и организаций на основании краткой информации о реализации Государственной программы развития цифровой экономики и информационного общества в 2019 году

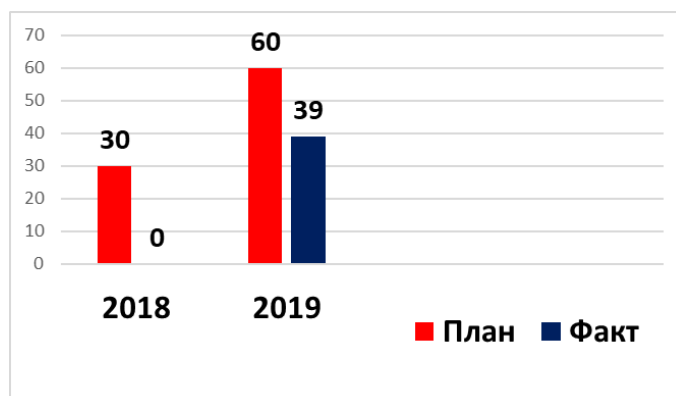

Рис. 2. Количество наборов открытых данных государственный органов и организаций на основании мониторинга сайта национального портала открытых данных Республики Беларусь

Источник: собственная разработка на основе результатов мониторинга.

Результаты, представленные на рис. 1, взяты из краткой информации о реализации Государственной программы развития цифровой экономики и информационного общества в 2019 году, размещенной на официальном интернет-портале Министерства связи и информатизации Республики Беларусь. Мы же

решили механическим путем проверить достоверность опубликованной государственным органом информации. Зайдя во вкладку «Наборы открытых данных» на сайте национального портала нашему вниманию был представлен каталог данных. Всего нами было обнаружено две страницы (39 записей) набора открытых данных. Все они были опубликованы за 2019 год. Результаты мониторинга сайта представлены на рис. 2.

Таким образом, в результате проведенного нами исследования выяснились расхождения в официальной опубликованной информации и реальной практике реализации проекта. Мы далеки от того, чтобы в академической работе выносить суждения ценностного характера относительно всего вышеперечисленно, однако, ограничимся констатацией факта о недопустимости подобного рода явлений.

Имея достаточное финансирование из собственных средств, а также средств республиканского бюджета Министерство связи информации не смогло в полной мере реализовать поставленную (на самом высоком уровне) задачу в полном объеме. Цифры статистики и реального мониторинга сайта показали расхождения в части наполнения набором открытых данных интернет-портала, что крайне недопустимо, ведь именно открытые данные сегодня можно квалифицировать в качестве эффективного инструмента госуправления, сокращения административных затрат, повышения качества обслуживания населения и доверия этого же населения к государственным институтам.

Список использованных источников:

1. Обоснование необходимости принятия постановления Совета Министров Республики Беларусь «О функционировании национального портала открытых данных на базе единого портала электронных услуг». URL: http://forumpravo.by/files/Obosnovanie_proekt_postanovlenie_SM_portal_reltingovoj_ocenki_11.05.2019.pdf (дата обращения: 08.04.2020).
2. Краткая информация о реализации Государственной программы развития цифровой экономики и информационного общества в 2019 году. URL: <https://www.mpt.gov.by/ru/gosudarstvennaya-programma-razvitiya-cifrovoy-ekonomiki-i-informacionnogo-obshchestva> (дата обращения: 08.04.2020).
3. Государственная программа развития цифровой экономики и информационного общества на 2016–2020 годы: постановление Совета Министров Республики Беларусь № 235 от 23 марта 2016 г. URL: <http://www.government.by/upload/docs/file4c1542d87d1083b5.PDF> (дата обращения: 08.04.2020).
4. Проект постановления Совета Министров Республики Беларусь «О функционировании национального портала открытых данных на базе единого портала электронных услуг». URL: http://forumpravo.by/files/Proekt_postanovlenie_SM_portal_reltingovoj_ocenki_11.05.2019.pdf (дата обращения: 08.04.2020).

JEL Classification: E52

Матальцкая Светлана Константиновна

к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета, контроля и финансов

Мироновская Анна Александровна

студентка 2 курса учётно-экономического факультета

Белорусского государственного экономического университета

г. Минск, Республика Беларусь

ФОРМИРОВАНИЕ УЧЁТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ ОЦЕНКИ КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ

В тезисах рассматривается роль и значение кредита для субъекта хозяйствования. Дано определение кредитоспособности, рассмотрены подходы к оценке кредитоспособности. Раскрыты функции кредита вне зависимости от социальной его стороны.

Ключевые слова: *учет, кредит, функции, кредитоспособность, эффективность.*

Для стабильного функционирования бизнеса субъекты хозяйствования привлекают денежные средства из разных источников, одним из таких источников является кредитование. Кредитование – это предоставление кредитодателем кредита на условиях возвратности, платности и срочности с заключением между кредитодателем и кредитополучателем кредитного договора (в письменной форме, в том числе посредством использования систем дистанционного банковского обслуживания). Кредит – это денежные средства, предоставленные кредитодателем кредитополучателю в размере и на условиях, предусмотренных кредитным договором [1].

Предоставление кредита осуществляется в следующих формах или их сочетанием: а) безналичной – путем перечисления банком денежных средств в оплату платежных инструкций, представленных кредитополучателем, либо на счет кредитополучателя; б) наличной – путем выдачи кредитополучателю наличных денежных средств в случаях, не запрещенных законодательством.

Для целей бухгалтерской, статистической и иной отчетности кредиты классифицируются на краткосрочные и долгосрочные. В соответствии с Инструкцией № 50 для отражения информации о расчетах по полученным организацией кредитам, в том числе налоговым кредитам, а также начисленным и уплаченным по ним процентам предназначены счета 66 «Расчеты по краткосрочным кредитам и займам» и 67 «Расчеты по долгосрочным кредитам и займам».

Для формирования записей в бухгалтерском учете (по кредитам, процентам, подлежащим к уплате за пользование организацией кредитом) организация должна составлять первичный учетный документ (например, бухгалтерская справка-расчет). Первичный учетный документ в таких случаях составляется на основании документов (сведений), содержащих информацию о хозяйственной операции, и (или) договора. Аналитический учет организации должны вести по каждому кредиту с группировкой информации по видам кредитных договоров и в разрезе видов валют, в которой предоставляется кредит. Это позволит оперативно оценивать экономический эффект для организации от использования кредитных средств, проводить анализ кредитоспособности.

Для снижения рисков банки и небанковские кредитно-финансовые организации оценивают кредитоспособность кредитополучателей. Кредитоспособность – это финансовые возможности заемщиков своевременно и в полном объеме рассчитываться по своим долгосрочным и краткосрочным обязательствам в связи с неизбежной необходимостью погашения заемных средств (кредитов и займов). В отличие от платежеспособности заемщика кредитоспособность не фиксирует способность погасить долги на текущую дату, а прогнозирует способность к погашению долга на ближайшую перспективу. Основным источником для оценки кредитоспособности выступает информация, которая генерируется в бухгалтерском учете, а также формируется в бухгалтерской отчетности кредитополучателя.

Кредитоспособность заемщика зависит от множества факторов, поэтому процесс оценки кредитоспособности (с позиции займодавца) должен включать в себя ряд относительно самостоятельных этапов: 1) выбор информационных источников, методов и способов анализа; 2) изучение правоспособности (кредитной истории); 3) оценка качества управления и внешних условий; 4) анализ показателей, характеризующих кредитоспособность; 5) оценка обеспечения возврата кредита; 6) определение класса кредитоспособности.

При определении кредитного качества заемщика, уровня его кредитоспособности коммерческие банки Республики Беларусь руководствуются локальными нормативно-правовыми актами, что позволяет разрабатывать и использовать собственные (авторские) методики оценки кредитоспособности.

В отечественной практике применяются следующие методы оценки кредитоспособности: *анализ делового риска*. Деловой риск связан с тем, что кругооборот фондов заемщика может не завершиться в срок, и не дать ожидаемого эффекта; *анализ денежных потоков*. Данный метод позволяет охарактеризовать степень самофинансирования заемщика, его финансовую силу, финансовый потенциал, доходность; *анализ финансовых коэффициентов* – относительных показателей финансового состояния организации.

Финансовые коэффициенты позволяют: сопоставлять результаты. Расчет и анализ финансовых коэффициентов, характеризующих способность организации

погашать свои долги, а также превращать активы в наличность, производится в соответствии с Постановлением Совета Министров РБ от 12.12.2011г. №1672 «Об определении критериев оценки платежеспособности субъектов» и Инструкцией о порядке расчёта коэффициентов платежеспособности, проведения анализа финансового состояния и платежеспособности субъектов хозяйствования, утверждённой Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь и Министерства экономики Республики Беларусь 27.12.2011г. №140/206.

Методика анализа кредитоспособности может быть представлена в виде последовательности следующих этапов: а) определение уровня (значения) показателей в отчетном и базисном периодах, абсолютное и относительное изменение показателей; б) проведение сравнительного анализа полученных значений с нормативными (оптимальными) значениями; в) оценка кредитоспособности организации; г) анализ обеспечения по кредиту; д) определение путей повышения кредитоспособности организации.

Большинство финансово-кредитных организаций Республики Беларусь для оценки кредитоспособности используют рейтинговые методики на основании коэффициентного анализа финансовых и нефинансовых показателей по разработанной в банке шкале, что связано с необходимостью обобщить и синтезировать полученные в результате анализа данные о финансовом состоянии кредитополучателя.

Таким образом, в бухгалтерском учете должна формироваться информация в разрезе кредитов (долгосрочных и краткосрочных); видов банков и отдельных договоров; по видам валюты (национальная и иностранная). Это позволит оперативно оценивать экономический эффект для организации от использования кредитных средств, проводить анализ кредитоспособности.

Для оценки кредитоспособности используются локальные документы кредитодателя. В тоже время, для обобщения и синтеза полученных данных в результате анализа данные о финансовом состоянии, кредитополучатель может самостоятельно провести оценку своей кредитоспособности, используются такие подходы как: анализ делового риска; анализ денежных потоков и анализ финансовых коэффициентов.

Список использованных источников:

1. Инструкция № 149 о порядке предоставления денежных средств в форме кредита и их возврата (погашения): постановлением Правления Национального банка Республики Беларусь № 226 от 29 марта 2018 г. URL: https://www.nbrb.by/legislation/documents/pp_149_477.pdf (дата обращения: 01.04.2020).
2. Современные методы оценки и анализа кредитоспособности предприятия. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=39224192> (дата обращения: 04.04.2020).

JEL Classification: E52

Ovechkina Olga

*Cand. Sc. (Econ.), Professor of the Department of Logistics
and Pricing Policy*

Klentak Christina

*2nd year student of the Faculty of International Economics
Belarusian state Economic University
Minsk, Republic of Belarus*

ANALYSIS OF POTENTIAL APPLICATION POSSIBILITIES OF 5G TECHNOLOGIES IN LOGISTICS

The research is aimed to consider the concept of logistics and 5G technologies its practical application in the world and in the Republic of Belarus. Authors` suggestions for improving logistics are presented.

Keywords: *logistics, technologies, growth, development, IT-industry.*

Logistics as a system of managing flow processes is aimed at the functioning of enterprises in the conditions of dynamic market development in order to meet the needs of customers. The relevance of the topic is the need to apply new technologies and use them in domestic business. 4G technologies operating at frequencies below 6 GHz no longer meet the ever-growing needs of logistics activities. In this regard, there are problems such as the lack of modern means of mechanization when unloading vehicles, interruptions in the provision of inventory – excessive volumes of one’s freeze financial resources, while a shortage of inventory is fraught with sales losses and long delivery times. 5G may allow solving these problems effectively.

5G technologies are gradually affecting many areas of human activities, including logistics. 5G is a mobile network that is replacing 4G, with improved transmission speed, network coverage and reliability. 5G works on other antennas and frequencies, gives Internet access to more devices, minimizes data transmission delays, and provides ultra-fast speeds. One of the potential features of the technology is to meet the requests of business entities. Japan, China, Finland, South Korea, the USA, Uzbekistan, and China are the pioneers in implementing 5G technologies. Belarus, in its turn, actively cooperates with the Chinese company ZTE, which shares its experience in implementing 5G technologies in logistics [1]. For the first time 5G technology in Belarus was presented at the exhibition TIBO-2019 with the support of the Belarusian company A1 and their supervising partner ZTE [2]. We, as students of the faculty of international economic relations, became direct participants of this event.

The importance of using this technology in logistics is as follows:

1. Self-driving vehicles, the implementation of which will require a new generation of communication networks. Cars can be equipped with sensors that read all kinds of information about the road situation: the nearest vehicles, weather conditions, asphalt condition, road signs, etc. Based on these data, the management of the trip can be done in automatic mode.

2. V2X. Vehicle-to-Everything is a system of exchanging data between a car and other road infrastructure objects, such as vehicles, road signs, markings, and traffic lights. Support for V2X systems is one of the key requirements for the connected vehicle of the future. V2X technology is closely related to the concept of shared mobility, which allows vehicles to exchange various information with each other, reduces the risk of human error.

3. The advantage of implementing 5G for warehouse logistics is the functional and operational application: the placement system, the acceptance system, storage, control over the entry and exit system, the turnover of the warehouse; the ability to continuously track indicators such as humidity and temperature in the room, in refrigerator cars.

The first pilot project using 5G test speeds has already been launched in Belarus. It is implemented by the operator beCloud and the manufacturer of quarry equipment JSC BELAZ. As it is known that human participation in the mining process becomes difficult and even life-threatening, which contributes to the demand for robotic equipment. Therefore, the company BELAZ actively creates effective working drones. Two 5G test stations are located directly on the plant's territory. A subscription set of 5G equipment is installed on one of the dump trucks, which allows technical specialists to test the driverless driving of the car.

According to experts, rapid growth of the new technology around the world was expected in 2020-2022. At the same time, the consequences of the 2020 pandemic will restrain its development. In the future, despite the high cost of the new technology, logistics companies will be able to monitor infrastructure more effectively, automate all processes as much as possible, and manage their fleet in real time. Belarusian state creates conditions for the development of the IT industry, which is aimed at achieving the country's competitive advantages in the digital economy of the XXI century. It is confirmed by the Decree No.8 "On the development of the digital economy" of the President of the Republic of Belarus. Meanwhile, the domestic business is not ready to actively perceive and technologically move to a new way of life. The inertia of the business in a negative way influences the development of 5G technology.

References:

1. 5G Internet: gradual deployment. URL: <https://mirdostupa.ru/5g-internet-gde-est-v-mire-postepennoe-razvertyvanie/> (Last accessed: 23.03.2020).
2. "TIBO-2019": what was shown at the largest Belarusian IT exhibition. URL: <https://42.tut.by/633213> (Last accessed: 23.03.2020).

GEL Classification: O330

Осипович Виталий Семёнович

*к.т.н., доцент кафедры инженерной психологии и эргономики
Белорусского государственного университета информатики
и радиоэлектроники*

г. Минск, Республика Беларусь

Осипович Татьяна Анатольевна

*к.э.н., доцент кафедры коммерческой деятельности и рынка недвижимости
Белорусского государственного экономического университета*

г. Минск, Республика Беларусь

ПЕРСПЕКТИВЫ СОЗДАНИЯ В БЕЛАРУСИ ЭЛЕКТРОННЫХ ТОРГОВЫХ ПЛОЩАДОК ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ

Тезисы посвящены анализу результатов опроса физических лиц Республики Беларусь. Выявлены возможности и препятствия на пути создания в стране электронных торговых площадок персонифицированных данных.

Ключевые слова: *электронная торговая площадка, персональные данные, перспективы Беларуси.*

В США и Европе создан ряд электронных торговых площадок персональных данных (ЭТПд) – платформ, благодаря регистрации на которых через Интернет продавцы (активные Интернет-пользователи) могут заключать договор о продаже своих персонализированных данных, а покупатели (предприятия, организации) могут заключать договор о покупке таких данных - информации о пользователях, которая не позволяет идентифицировать конкретного человека (из клиентских данных исключены фамилия, адрес и телефон, а добавлен, например, рекламный ID), но даёт возможность проанализировать его поведение. В научных и бизнес-кругах России активно обсуждается создание аналогичной ЭТПд [1].

В Беларуси, плодотворно развивающей внешнеторговые отношения с США и государствами Европы и сотрудничество с Россией в рамках Евразийского экономического союза, практика формирования и использования ЭТПд не применяется. При этом анализ передового зарубежного опыта показывает, что функционирование ЭТПд может быть выгодным для бизнеса (появление легального способа зарабатывать для держателей big data (банков, операторов связи и крупнейших Интернет-сервисов и т.д.), повышение эффективности маркетинга благодаря новым возможностям в области формирования ассортимента товаров и услуг, контактной политики и предупреждения мошенничества), физических лиц (возможность использовать дополнительный источник дохода, минимизация навязчивого представления им в рекламных целях бесполезных для них продукции, др.) и государства (рост налоговых платежей от участвующих в обороте таких данных юридических лиц и мотивированных в

регистрации на ЭТПд в качестве самозанятых граждан). В настоящее время данные о поле, возрасте, увлечениях и пр. персональных характеристиках, включая геолокацию, поведение на сайтах, используемые ID устройства, стоимость и структуру среднего чека, чаще всего востребованы в области выбора месторасположения и таргетирования рекламы ретейлерами, а также при скоринге банками и страховыми компаниями. С целью установить возможность создания ЭТПд в Беларуси в феврале 2020 года авторами был проведен опрос 169 физических лиц, проживающих, работающих и/или обучающихся в г. Минске и Минской области (рис. 1).

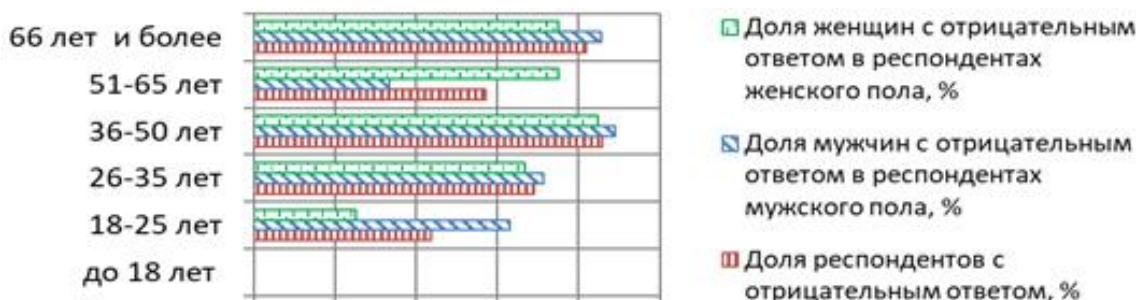

Рис. 1. Результаты анализа мнений респондентов по вопросу «Согласны ли Вы продать свои персонализированные данные ЭТПд при том, что Ваш заработок составит до трех среднемесячных заработных плат в год по оперативным статистическим данным Беларуси?»

Источник: собственная разработка на основе результатов мониторинга.

Большинство респондентов женского (66,67 % из 96 лиц) и мужского (71,23 % из 73 лиц) пола ответили на вопрос из рисунка 1 «нет». Степень привлекательности такого дополнительного заработка увеличивается по мере уменьшения возраста респондентов и приближения граждан к предпенсионному возрасту. Наименьший интерес к такого рода подработке со стороны респондентов от 36 до 50 лет может быть обусловлен характерным для этого возраста пиком карьеры, сравнительно высоким заработком и уверенностью некоторых из них, что их данные стоят дороже исследуемого предложения (26,32 %), а лиц в возрасте 66 и старше – связанными возрастными сложностями в обучении и психологическим барьером к переходу от традиционных к интерактивным методам ведения хозяйства. Обобщение мнений респондентов позволило выявить причины, по которым большинство лиц в каждой из возрастной и половой группах кроме подростков до 18 лет отнеслось скептически к адресованным к ним в опросе предложениям ЭТПд.

Устранить препятствия по созданию в Беларуси ЭТПд, которые отметили респонденты, можно за счет реализации следующих мер: мотивировать граждан суммой, большей предлагаемого в опросе вознаграждения за продажу их данных (17,16 % разнополых респондентов, возраст которых составляет 18-50, 66 лет и

более); минимизировать риски чрезмерного надоедания рекламой (39,65 % разнополых респондентов, к мнению которых по этому вопросу не присоединились лица до 18 лет); усовершенствовать механизмы защиты баз данных с персонифицированными данными от кражи через Интернет (36,69 % разнополых респондентов, точку зрения которых не разделяют лица до 18 лет). Так, получили огласку не однократные утечки персональных данных пользователей из социальной сети Facebook, случаи открытого размещения в Интернет в 2019 г. персональных данных участников государственных закупок через российские ЭТП, появление в апреле 2019 г. в Интернет базы данных пациентов скорой помощи нескольких подмосковных городов, др. [2].

Также необходимо внести в Закон Республики Беларусь от 10 ноября 2008 г. № 455-з «Об информации, информатизации и защите информации»: уточнения права собственности на персональные данные, целей и сроков использования данных граждан, согласившихся на их продажу, термина «персонализированные данные», толкование которого позволяет однозначно отличить такие данные от термина «персональные данные»; 2) юридического закрепления корректирующих мер по регулированию общедоступных данных на ЭТП и выдающих электронную цифровую подпись удостоверяющих центров. Представляется целесообразным доработать Закон Республики Беларусь от 10 июля 2012 г. № 419-з «О государственных закупках товаров (работ, услуг) и другие нормативно-правовые акты в части процедур организации в Беларуси электронных закупок, а также систематически повышать грамотность операторов ЭТП. Такой подход снизит опасения физических лиц, так как позволит предотвратить случаи появления в открытом доступе на ЭТП личных данных граждан [2].

Проведенный анализ мнений респондентов об ЭТПд свидетельствует о низкой готовности граждан Беларуси к возмездному сотрудничеству в такой форме. Решение выявленных проблем связано с необходимостью совершенствования подходов к мотивации и применению в отношении к ним инструментов маркетинга, а также доработкой законодательной составляющей рассмотренных механизмов в части защиты персональных данных.

Список использованных источников:

1. Посыпкина, А., Баленко Е., Линделл Д. Личные ценности: как россияне смогут зарабатывать на данных о себе / Раздел «Технологии и медиа» портала холдинга РБК. URL: https://www.rbc.ru/technology_and_media/19/11/2018/5bf27a9e9a7947bed179806a (дата обращения: 07.04.2020).
2. Кузнецова Е., Баленко Е. Личные данные миллионов россиян утекли через торговые площадки / Раздел «Политика» портала холдинга РБК. URL: <https://www.rbc.ru/politics/29/04/2019/5cc2df569a7947c83b69b0d5> (дата обращения: 07.04.2020).

JEL Classification: O33

Орленко Ольга Михайлівна

*к.е.н., ст. викладач кафедри економіки підприємства та організації
підприємницької діяльності*

Дубілей Дар'я Олексіївна

*студентка 4 курсу факультету економіки і управління підприємництвом
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У тезах розглянуті питання цифрової економіки, як сучасного типу господарювання та змін економічних відносин у період цифрової трансформації. Акцентовано увагу на актуальність цифрової економіки загалом та зокрема в умовах пандемії «COVID – 19». Визначено заходи, які спрямовані на розвиток цифрової економіки та реалізовані в Україні.

Ключові слова: *цифрова економіка, економічні відносини, цифрова індустрія, інновації.*

Будь-яка новітня стадія формування економіки характеризується власними відмінними рисами. Змінюються основні умови, які характеризують здатність фінансових суб'єктів, вимоги і умови їх росту, функціонування і формування, призводить до розвитку нових термінів, крім того модернізації раніше застосовуваних концепцій і методологій. У століття високих технологій, коли просування інформаційних послуг, використання інформаційних технологій, виникнення віртуальної реальності змінює образ економіки, описуючи її як «цифрову». Цифровий розділ економіки ґрунтується на інноваційних розробках, які формуються електронною індустрією [1]. Поняття цифровізації економічних відносин можна трактувати як трансформацію та вдосконалення в інформаційному просторі, в якому, в свою чергу, відбувається комунікаційний зв'язок між учасниками торгових відносин [2, с. 106].

Цифрова економіка представляє собою сучасний тип господарювання, що характеризується переважною роллю даних і методів управління ними як визначального ресурсу у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання [2, с.107]. Цифрова економіка є базою розвитку загалом і впливає на такі галузі, як банківська, роздрібна торгівля, транспорт, енергетика, освіта, охорона здоров'я і багато інших. Цифрова економіка враховує цифрову перебудову всіх сфер життєдіяльності, наділяючи їх економічним та соціальним ефектами, що несе в собі нові можливості для громадян, суспільства, а головне – для держави. Важливим сектором в цифровій економіці є виробництво цифрових товарів і надання послуг, безпосередньо пов'язаних із цифровими технологіями.

На даний період зв'язку з карантинном, викликаним пандемією «COVID – 19», тема розвитку цифрової економіки є як ніколи актуальною. В електронний формат вже повністю перейшли комунікації, ділове листування, конференції та засідання. Сьогоднішні реалії вимагають створення нових моделей ведення бізнесу, мережевої структури, що ґрунтуються на колективних методах виробництва і споживання, змінюють традиційні ринкові відносини й потребують нових рішень в галузі управління сучасною фірмою. Проте, створенню повноцінної цифрової економіки перешкоджає ряд проблем, таких як: низький рівень розвитку технологій, дефіцит інвестиційних ресурсів, низький рівень розвитку людського капіталу, відсутність або слабе функціонування інститутів. Подолання вище зазначених проблем сприятиме реалізації державою наступних заходів: розвиток інфраструктури, як основи формування нових моделей ведення бізнесу та побудови наукових і соціальних мереж; зниження бар'єрів у галузях цифрової економіки; підвищення рівня володіння цифровими технологіями, навчання і перекваліфікація фахівців; забезпечення довіри до надійності і безпеки цифрової інфраструктури; розвиток цифрового сектору економіки [3]. Серед реалізованих Українською владою заходів відмітимо проєкт «Держава у смартфоні». Імплементация мобільного додатку «Дія» у бета-режимі направлений на спрощення та значне прискорення будь-якої взаємодії громадянина чи суб'єкта господарської діяльності з державою, завдяки автоматизації електронних процесів. Перші послуги, які можна отримати через додаток, – це електронний український та закордонний паспорти, студентський, цифрове посвідчення водія та свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу.

Підводячи підсумки зазначимо, що розвиток цифрової економіки забезпечує можливість комунікацій, обміну ідеями та досвідом. Сьогодні питання щодо формування та реалізації стратегії розвитку цифрової економіки, її цифровізація є важливим напрямом як наукових досліджень, так і практикоспрямованої діяльності, адже саме цифрова економіка передбачає цифрове перетворення всіх сфер життєдіяльності, надаючи їм значний економічний та соціальний ефекти.

Список використаних джерел:

1. Джулий Л.В. Информационные системы и их роль в деятельности современных предприятий /Джулий Л.В., Емчук Л.В. // В книге: Perspective economic and management issues Collection of scientific articles. Scientific journal “Economics and finance”, “EastWest” Association For Advanced Studies and Higher Education. 2015. С. 130–134
2. Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 5. С. 105–112.
2. Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенько В.А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. Фінансовий простір. №3 (27). 2017. С.13-25.

JEL Classification: O39

Павлов Константин Викторович

*д.э.н. профессор кафедры экономики и управления
Ижевского филиала Российского университета кооперации
г. Ижевск, Россия*

Асадуллина Наиля Рамильевна

*к.э.н., доцент Ташкентского филиала Российского экономического
университета имени Г. В. Плеханова
г. Ташкент, Узбекистан*

ФОРМЫ, ОСОБЕННОСТИ И НАПРАВЛЕНИЯ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ НА ПОСТСОВЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Тезисы посвящены определению основных направлений и факторов развития процесса цифровизации экономики и общества на постсоветском пространстве и, прежде всего, в Республике Узбекистан. Выделены приоритетные направления цифровой трансформации.

Ключевые слова: направления, формы, особенности, цифровизация экономики, Узбекистан.

Современный этап мирового экономического и социального развития характеризуется существенным влиянием на него цифровизации. Как новый тренд мирового общественного развития, который пришел на смену информатизации и компьютеризации, он характеризуется следующим: основан на цифровом представлении информации, которое в масштабах экономической и социальной жизни как отдельной страны, так и всего мира приводит к повышению эффективности экономики и улучшению качества жизни.

Всестороннее раскрытие особенностей цифровизации как современного тренда мирового развития включает раскрытие сущности цифровизации, особенностей цифрового представления информации, предпосылок и возможных положительных последствий цифровизации для Узбекистана, соотношения понятий “цифровизация” и “цифровая экономика”, вызовов, угроз, возможных отрицательных последствий и рисков цифровизации для разных государств, в том числе и для Узбекистана, методов измерения степени охвата цифровизацией отдельной страны, а также включает описание современного состояния и задач цифровизации российской экономики. В настоящее время термин «цифровизация» используется в узком и широком смысле. Под цифровизацией в узком смысле понимается преобразование информации в цифровую форму, которое в большинстве случаев ведет к снижению издержек, появлению новых возможностей и т. д. Большое число конкретных преобразований информации в

цифровую форму приводит к таким существенным положительным последствиям, которые обуславливают применение термина цифровизации в широком смысле.

Как переход к цифровой информации всех сторон экономической и социальной жизни, цифровизация из простого метода улучшения разных частных сторон жизни превращается в драйвер мирового общественного развития, обеспечивающий повышение эффективности экономики и улучшение качества жизни. Поэтому под цифровизацией в широком смысле понимается современный общемировой тренд развития экономики и общества, который основан на преобразовании информации в цифровую форму и приводит к повышению эффективности экономики и улучшению качества жизни. Цифровизация пришла на смену информатизации и компьютеризации, когда речь шла в основном об использовании вычислительной техники, компьютеров и информационных технологий для решения отдельных экономических задач. Большие возможности цифрового представления информации приводят к тому, что она (цифровизация) формирует уже целостные технологические среды «обитания» (экосистемы, платформы), в рамках которых пользователь может создавать для себя нужное ему дружественное окружение (технологическое, инструментальное, методическое, документальное, партнерское и т. п.) с тем, чтобы решать уже целые классы задач [1, 48]. К особенностям информации, представленной в цифровой форме, относятся: возможность использования разнообразных физических принципов ее представления, запоминания и передачи информации, в том числе возможность зашифровать сообщение, передать его в такой форме, а потом снова дешифровать; возможность передачи информации с использованием различных материальных носителей; копирование и распространение информации без потери ее точности; многократное увеличение плотности ее записи и скорости передачи, а также «неуменьшение» и «неисчезновение» ее при потреблении [2].

Проведенный анализ свидетельствует о том, что процесс ускоренной цифровизации экономики может быть эффективен лишь при условии тесного международного сотрудничества. Основную роль в цифровой экономике Узбекистана будет играть частный бизнес с сильным предпринимательским и инновационным подходом, тогда как государство должно создавать инфраструктуру и условия для частной инициативы.

Список использованных источников:

1. Халин, В.Г. Цифровизация и ее влияние на российскую экономику и общество: преимущества, вызовы, угрозы и риски / В.Г. Халин, Г.В. Чернова // Управленческое консультирование. 2018. №10. С. 48-49.
2. Постановление президента Республики Узбекистан от 03.07.2018 №ПП-3832 “О мерах по развитию цифровой экономики в Республике Узбекистан” / Народное слово. 3 июля 2018 г.

JEL Classification: L86

Пархименко Владимир Анатольевич

к.э.н., доцент, зав. кафедрой экономики

Белорусского государственного университета информатики

и радиоэлектроники

г. Минск, Республика Беларусь

ОЦЕНКА ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ФУНКЦИИ БЕЛОРУССКОГО ИТ-СЕКТОРА ПО ДАННЫМ ТАБЛИЦ «ЗАТРАТЫ–ВЫПУСК»

Тезисы посвящены оценке агрегированной производственной функции белорусского ИТ-сектора на основе данных таблиц «затраты-выпуск». На основании доступных данных за 2016-2017 гг. осуществлен анализ структуры выпуска по экономической деятельности «Компьютерное программирование, консультационные и другие сопутствующие услуги» и сделана оценка технологических коэффициентов.

Ключевые слова: *ИТ-сектор, факторы производства, таблицы «затраты–выпуск», технологические коэффициенты.*

Используя данные межотраслевого баланса по экономике Республики Беларусь в рамках модели «Затраты–выпуск» за 2017 год (последние из доступных в настоящий момент), можно дать агрегированную оценку производственной функции такой экономической деятельности, как «Компьютерное программирование, консультационные и другие сопутствующие услуги».

Если посмотреть на структуру выпуска по указанному виду экономической деятельности за 2017 год, то очевидно доминирующее положение такой статьи, как оплата труда работников, а соответственно высокая трудоемкость и низкая материало- и капиталоемкость ИТ-продукции и услуг (табл. 1).

Если обратиться к статистике по заработной плате профильного ИТ-портала dev.by [2], в качестве среднемесячного размера заработной платы можно взять оценку размером 1658 долларов США. Исходя из среднего за 2017 год курса белорусского рубля к одному доллару США (1,9318), можно грубо оценить затраты труда в таком виде экономической деятельности, как «Компьютерное программирование, консультационные и другие сопутствующие услуги», в размере 130 385,2 тысяч человеко-часов. В соответствии с Постановлением Министерства экономики Республики Беларусь от 10 апреля 2017 г. № 9, нормативный срок службы такой категории основных средств, как «Электронно-вычислительные машины персональные, портативные компьютеры, ноутбуки» (код 48009) составляет 4 года. Так как именно это оборудование составляет значительную долю в общей стоимости основного капитала ИТ-компаний, то

можно сделать грубую оценку размера этого капитала: 257 459 тыс. руб. / 0,25 = 1 029 836 тыс. руб.

Таблица 1

Структура выпуска IT-продукции и услуг по данным таблицы «затраты–выпуск» за 2017 год

Показатель	Сумма, тыс. руб.	Доля в выпуске, %
1. Итого использовано в ценах покупателей (промежуточное потребление)	319 986	9,3%
2. Валовая добавленная стоимость в основных ценах, в том числе:	3 108 333	90,7%
– Оплата труда работников	2 712 325	79,1%
– Другие налоги на производство	52 865	1,5%
– Другие субсидии на производство	-2 388	-0,1%
– Потребление основного капитала	257 459	7,5%
– Чистая прибыль и чистый смешанный доход	88 072	2,6%
3. Выпуск товаров и услуг в основных ценах	3 428 319	100,0%

Источник: рассчитано автором на основе [1, с. 43].

Было бы целесообразным посмотреть динамику такой структуры на длительном промежутке времени, однако только с 2016 года в таблицах «затраты–выпуск» отечественная статистика стала выделять интересующий нас вид экономической деятельности (табл. 2).

Таблица 2.

Структура выпуска IT-продукции и услуг по данным таблицы «затраты–выпуск» за 2016 год

Показатель	Сумма, тыс. руб.	Доля в выпуске, %
1. Итого использовано в ценах покупателей (промежуточное потребление)	264 336	9,1%
2. Валовая добавленная стоимость в основных ценах, в том числе:	2 646 215	90,9%
– Оплата труда работников	1 755 509	60,3%
– Другие налоги на производство	49 672	1,7%
– Другие субсидии на производство	-4 523	-0,2%
– Потребление основного капитала	233 904	8,0%
– Чистая прибыль и чистый смешанный доход	611 653	21,0%
3. Выпуск товаров и услуг в основных ценах	2 910 551	100,0%

Источник: рассчитано автором на основе [4].

Ввиду отсутствия данных приходится довольствоваться имеющимся. Применяя аналогичный указанному выше подход к расчету, можно грубо оценить

затраты труда в таком виде экономической деятельности, как «Компьютерное программирование, консультационные и другие сопутствующие услуги», в размере 90 002,3 тысяч человеко-часов (1 755 509 тыс. руб. / 1,9885 руб./долл. / 12 мес. / 1510,83 долл./мес. * 11 мес. * 168 час.). Основной капитал может быть грубо оценен в размере 935 616 тыс. руб., исходя из 4-летнего нормативного срока службы компьютерной техники.

В литературе можно встретить разные методологические подходы к проблеме производственных функций в сфере компьютерного программирования, в данной работе внимание уделено расчету технологических коэффициентов агрегированной производственной функции на уровне всей белорусской IT-индустрии (понимаемой как вид экономической деятельности «Компьютерное программирование, консультационные и другие сопутствующие услуги»), которые представлены в табл. 3.

Таблица 3.

Технологические коэффициенты агрегированной производственной функции

Показатель	В расчете на 1000 руб. выпуска	
	2016	2017
Труд, чел.-час.	30,92	38,06
Основной капитал, руб.	321,46	300,39
Потребление продукции и услуг других отраслей, руб.	90,82	93,34

Полученные оценки технологических коэффициентов агрегированной производственной функции, конечно, не могут считаться надежными и устойчивыми, однако закладывают фундамент для дальнейшего анализа и прогнозирования выпуска в IT-секторе Республики Беларусь.

Список использованных источников:

1. Система таблиц «Затраты – Выпуск» Республики Беларусь: [статистический бюллетень] / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. — Минск: [б. и.], 2018.
2. Зарплата в IT // Портал Dev.by. URL: <https://salaries.dev.by/> (дата обращения: 09.04.2020).
2. Средний официальный курс белорусского рубля по отношению к иностранным валютам // Национальный банк Республики Беларусь. URL: <https://www.nbrb.by/statistics/rates/avgrate> (дата обращения: 09.04.2020)/
3. Таблицы «Затраты–выпуск» в Республике Беларусь за 2016 год. URL: <https://www.belstat.gov.by/upload/iblock/e8b/e8bf60811351bdc739cf5ae2827b2461.pdf> (дата обращения: 09.04.2020)/

JEL Classification: G32

П'ятак Тетяна Вікторівна

к.т.н., професор кафедри міжнародного бізнесу та фінансів

Борзенко Володимир Іванович

к.т.н., професор кафедри менеджменту інноваційного підприємництва

та міжнародних економічних відносин

НТУ «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У тезах розглядається модель організації поетапного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства на основі факторного аналізу та прогнозуванні зміни економічних показників підприємства на коротких часових інтервалах. Обґрунтована можливість оптимізації менеджерами результатів господарської діяльності підприємства в залежності від впливу зовнішнього середовища в умовах розвитку кризових процесів в економіці.

Ключові слова: *економічні показники, криза, управління, оптимізація*

В умовах розвитку світової кризи, скорочення міждержавних економічних зв'язків та зниження платоспроможності внутрішнього споживача товарної продукції, перед підприємствами постає складна задача забезпечення їх сталого функціонування. Важливим елементом ефективного функціонування підприємства є управління виробничою та збутовою діяльністю [1]. Збереження стабільних економічних показників діяльності підприємства досягається прибутковістю по окремих товарних групах його продукції, що в значній мірі, визначається залученням додаткових обігових коштів [2]. На економічні показники діяльності впливають такі фактори: частка підприємства на товарному ринку; конкурентоспроможність продукції (робіт, послуг); ділова репутація підприємства; залежність підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів; наявність неплатоспроможних дебіторів; ефективність господарських і фінансових операцій.

Ступінь впливу приведених факторів на фінансову діяльність підприємства різна і повинна оцінюватися за допомогою кількісних показників. Для прийняття управлінських антикризових рішень запропоновано використовувати два коефіцієнти, що відображають ступінь впливу на економічні показники за визначений період часу та динаміку їх зміни. Перший коефіцієнт рекомендується розраховувати за формулою:

$$Ki = \frac{\Delta Yi}{\Delta Xi} \quad (1)$$

де X_i - вхідні фактори, U_j - вихідний економічний показник, ΔX_i , ΔU_j - абсолютна зміна фактору параметра за час Δt , Δt – часовий лаг зміни вхідного параметру при переході підприємства у новий фінансовий стан.

Другий коефіцієнт визначає динаміку зміни економічного показника відносно динаміки вхідного фактору:

$$\rho_i = \frac{(U_i - U_{i-1}) \div U_{i-1}}{(X_i - X_{i-1}) \div X_{i-1}} \quad (2)$$

де U_{i-1} , X_{i-1} - початкове значення вихідного показника і вхідного фактору, U_i , X_i - значення вихідного показника і вхідного фактору через певний період часу Δt_i .

Другий показник ρ_i може змінюватися по величині протягом певного періоду часу Δt_i . Така зміна може бути апроксимована лінійною або нелінійною функцією в залежності від особливостей організації та функціонування підприємства. Наприклад, лінійною функцією типу $\rho = \alpha x$, або нелінійними функціями $\rho = 1 - e^{-\alpha x}$ та $\rho = (1 - e^{-\alpha x})(1 - e^{-\beta x})$.

При лінійній залежності другого показника, ступінь впливу визначеного фактору впливу на економічні показники діяльності підприємства зберігається на протязі періоду Δt . При нелінійній залежності ступінь впливу фактору змінюється за період Δt і з'являється потреба ділити цей період на більш короткі проміжки часу, з метою досягнення за більш короткі проміжки часу лінійної залежності другого показника. Це надає можливість підприємству більш швидко адаптуватися до виникаючих викликів, як у зовнішньому середовищі, так і в організаційній структурі самого підприємства. Нелінійна залежність другого показника, спричинена зміною величини різних факторів за період Δt , таких як, наприклад, зростання витрат на сировину, збільшення дебіторської заборгованості, необхідність залучення короткострокових кредитів та інше. Під впливом таких факторів змінюється динаміка показника U_j .

Розрахунок показників ΔU_j по сукупності вхідних факторів X_i , за визначені більш короткі проміжки часу, надає можливість досягти в цілому за період Δt найбільш прийнятних економічних результатів діяльності за рахунок оптимізації управлінських рішень на кожному етапі. Гнучка система прийняття управлінських рішень надає можливість оптимізувати економічні показники в залежності від змін, які відбуваються в зовнішньому і внутрішньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Борзенко В. І. Стратегія управління дебіторською заборгованістю підприємства / В. І. Борзенко, Т. В. П'ятак // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2018. – № 48 (1324). – С. 16-20.
2. Борзенко В. І. Оптимізація управління фінансово-господарською діяльністю підприємства / В. І. Борзенко, Т. В. П'ятак // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2018. – № 37 (1313). – С. 143-146.

JEL Classification: M11

Россоха Володимир Васильович

*д.е.н., головний науковий співробітник відділу організації менеджменту,
публічного управління та адміністрування
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВІРТУАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Встановлено передумови інтеграції підприємств на базі інформаційно-технологічної інфраструктури бізнес-простору. Розглянуто процеси формування віртуальних об'єднань учасників ринкових відносин. Запропоновано шляхи підвищення ефективності партнерських взаємодій на засадах управління розвитком економічних відносин у середовищі віртуального співробітництва.

Ключові слова: управління, інтеграція, ефективність, товар, цінність.

Система економічних контактів завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям переходить в інтерактивний режим, заснований не на ринкових цінових сигналах, а на прямому зв'язку продавців і покупців через Web-сайти. Індивідуалізація виробництва і визначення його параметрів виробником в кооперації зі споживачем витісняє традиційних торговельних посередників інформаційними платформами *on-line* середовища Інтернет-компаній з базами даних про запити численних груп користувачів за сферою уподобань. В теорії менеджменту концептуально розглядають мережу як нову форму організації та розвитку віртуальної інтеграції незалежних підприємств, які співпрацюють через телекомунікаційні засоби на базі єдиного інформаційного простору, об'єднують свої ресурси для формування додаткових компетенцій у ланцюжку створення споживчої цінності [1].

Віртуальний тип інтеграції означає, що всі процеси здійснюються на договірній основі сторонні підприємства, а базова компанія лише проектує, спрямовує, організовує їх. Його основу становить інформаційний характер кооперації і функціональна конкуренція (за замовлення). Перехід до віртуального способу інтеграції підприємств у бізнес-середовищі і вибір відповідної стратегії зумовлений такими особливостями: наявністю інформаційної інфраструктури, що дає можливість співробітничати віртуально; сумісністю внутрішньої організації і культури з інформаційно-технологічною інфраструктурою бізнес-простору. Об'єднання на основі віртуальної інтеграції дають змогу використовувати унікальні ринкові можливості, які відокремлено учасники не можуть реалізовувати. Такі об'єднання створюють у найпередовіших галузях і регіонах без юридичного оформлення. Зазвичай вони не мають чіткої структури,

спеціального координувального центру, територіально можуть перебувати далеко один від одного [2]. Партнери об'єднуються на основі взаємної довіри, моральної відповідальності, зацікавлення в досягненні чітких загальних цілей.

З позицій менеджменту віртуальну інтеграцію розглядають на стратегічному, структурному, організаційному і технологічному рівні. На *стратегічному рівні* беруть до уваги фрагментарність та мінливість структури об'єднання, орієнтованість на появу ідей, що визрівають навколо можливостей. Основним стратегічним ресурсом визнають час, що забезпечує прискорення ділового циклу. Пропозиції нових можливостей здійснюють через формування потреби клієнта. Бізнес будують на пошуку можливостей і розвитку сильних сторін, а не розв'язанні проблем. На *структурному рівні* враховують рівноправність співробітництва на засадах аутсорсингу (outsourcing), делегування другорядних операцій і процесів бізнес-підрозділу, який виконує їх ефективніше за інших, необхідність оптимізації внутрішніх бізнес-процесів для отримання явних переваг, залежність реалізації відносин у віртуальному об'єднанні від етапу конкретного проекту. На *організаційному рівні* розглядають побудову відносин на ідеях, компетентності та партнерстві учасників, розподілі обов'язків і взаємодії працівників у процесі виконання робіт у межах віртуального об'єднання. На *технологічному рівні* доводять бізнес-процеси створення продукту (послуги) до замкнутого циклу, що передбачає моделювання і вдосконалення його в режимі реального часу.

Варто зазначити, що в процесі трансформації структури економіки відбувається перерозподіл основних ресурсів та інформаційних потоків від традиційних галузей матеріального виробництва до сфери послуг, які фактично належать до сфери нематеріального виробництва. Проявами цього процесу є розроблення програмного забезпечення для інтеграції й консолідації знань у розподільній системі підтримки рішень, наукових досліджень, які в уніфікованому вигляді пропонують користувачам, створення загальної платформи для ефективного управління проектами і процесами.

Управління ефективністю взаємодій суб'єктів господарювання в умовах віртуальної інтеграції передбачає скорочення витрат, підвищення цінності товару і конкурентоспроможності розподільної мережі. Зниженню витрат сприяє зменшення кількості постачальників, а відповідно й угод і видатків на управління діловими стосунками, прискорення обміну інформації й координації діяльності та зниження коливання попиту. Консолідація постачальників і клієнтів сприяє зростанню обсягів, ефекту масштабу, зменшенню бюрократичних процедур у ланцюжку постачань, скороченню постійних витрат. Залучення постачальників до вдосконалення, модернізації та виходу продукту на ринок знижує собівартість продукції. Підвищення цінності продукту забезпечує управління ланцюгами постачань, що ґрунтується на принципах масового виробництва й індивідуального підходу до споживача концепції масового пристосування. Використання

принципів цієї концепції обумовлює консолідацію і скорочення клієнтської бази в ланцюжку “виробник–споживач”. Цінність товару підвищує й пропозиція покупцю інтегрованого рішення у взаємозв’язку виробу та послуги з концентрацією уваги на кінцевому споживачеві. Спільне розв’язання цих питань налаштовує на розроблення пакетних рішень щодо збереження продукції в процесі її складування, перевезення та ефективного продажу [3].

Шляхом консолідації постачальників і клієнтів цінність продукту підвищують компанії, які володіють брендами, мають нерозривні глибокі зв’язки з покупцями. Побудова неформальних взаємодій зі споживачами, постачальниками та іншими партнерами через Інтернет дає змогу приймати замовлення, надавати послуги, задовольняти потреби, організувати повне обслуговування покупців і управляти ланцюжком цінності. Основу системи віртуальної інтеграції становить єдиний формат поширення даних, “вбудовування” в операції своїх клієнтів, використання Інтернету для трансформації процесу, поєднання основних компетентностей і аутсорсингу. Скорочення витрат і підвищення цінності товару сприяє досягненню конкурентної переваги. Проте на відміну від традиційної конкуренції, ознакою якої є боротьба між підприємствами за замовлення від конкретного клієнта, консолідація постачальників і клієнтів більшою мірою окреслює межі партнерства між суб’єктами господарювання, які визначають залежністю постачальника від здобутків клієнта і продажів його виробів. Водночас слід урахувати, що розмитість і нечіткість меж віртуальних організацій зводить до можливості контролю за діяльністю працівників, а нерегулярність взаємодій із колегами нівелює мотивацію. Менеджерам вищого рівня потрібно чітко визначати мету проекту, делегувати право ухвалення рішень безпосереднім виконавцям, орієнтуватися в сучасних технологіях й виконувати завдання комунікативного і мотиваційного характеру.

Отже, віртуальна взаємодія характеризує *продуктивне партнерство* організацій, їхню ділову взаємодію з метою досягнення загальних і несуперечливих цілей. Таке партнерство учасників ринкових відносин спрямоване на отримання кожним партнером переваг і вигод від співробітництва шляхом раціонального розподілу функцій, активного використання стратегічних переваг і ключових компетенцій кожного партнера в умовах злагодженої взаємодії на ринку.

Список використаних джерел:

1. Данилович-Кропивницька М. Л., Живко З. Б. Становлення мереж як організаційних структур. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/29265/1/015_091_099.pdf (дата звернення: 03.04.2020).
2. Россоха В. В. Кластерні засади просторової інтеграції суб’єктів господарювання. АгроІнКом. 2013. № 1–3. С. 82–87.
3. Виртуальная интеграция повышает производительность. URL: https://logistics.ru/9/11/i20_1470.htm (дата звернення: 06.04.2020).

TECHNOLOGICAL INNOVATIONS IN THE DIGITAL ECONOMY IN INSURANCE

It is considered that the development of the insurance sector is impossible without the use of advanced technologies and the Internet environment. The use of digital technologies creates new opportunities in insurance for both policyholders and insurance companies. This thesis will attempt to outline the technological innovations in the insurance sector as a tool to increase sales of insurance products, improve the quality of interaction between the insured and the insurer and reduce the costs of insurance companies.

Keywords: *insurance, technological innovation, digital economy, telematics, digitalization.*

The development of the insurance sector, like other elements of the financial system, is impossible without the use of advanced technologies and the Internet environment. The use of digital technologies creates new opportunities in insurance for both policyholders and insurance companies. The following digital innovations are highlighted that change the business models and technological platform of the modern insurance market: Internet of Things (IoT) (telematics, sensors and devices focused on the Internet of things); Big Data; Artificial Intelligence (AI); Chatbots; Machine Learning; Blockchain. Consider some of them in more detail.

The most widespread telematics received in car insurance in the form of technology “black box”. This technology involves the collection and transmission over a wireless network in real time of data from a device (black box) located in a vehicle. The black box determines the driving style, speed, time of use, routes, location, functional state of the vehicle. Telematics technologies are also gaining ground in property insurance (smart home), cargo insurance, and voluntary medical insurance. So, the company Beam Dental (USA) uses a smart toothbrush that tracks how well customers care for their teeth [1]. Also, in this area of technological innovation can be distinguished the use of unmanned devices in order to improve the efficiency of the organization of insurance processes. These innovations are implemented in three areas: risk monitoring, risk assessment and loss management. Unmanned devices allow to collect information (for example, on the condition of roads and railways, crops, etc.) and provide information that is important not only to optimize the damage assessment process, but also to solve global problems.

According to experts [2], these technological innovations will allow insurance companies to reduce the combined ratio characterizing the efficiency of their activities to 21%, and in real estate insurance, reduce risks by 40-60%. “Big Data” and business analytics tools make it possible to analyze in real time large volumes of various factors that affect risks and loss-making. Using these technological innovations optimizes the standard business processes of insurance companies. The proliferation of Big Data has led to the development of on-demand insurance programs (for example, car insurance while traveling, home insurance during departure). Technological innovations based on artificial intelligence (AI) have become widespread. The use of artificial intelligence improves the process of formation of an insurance product, making it more effective in terms of customer expectations, as well as in terms of speed of services and their cost. According to experts [3], by 2035, technologies based on artificial intelligence will increase corporate productivity in 16 industries in 12 countries by an average of 38%. The main advantages of using blockchain technology in insurance are the following [4; 5]. The use of smart contracts allows to provide automatic insurance payments, reduce risks and generally improve the quality of customer service. Blockchain technologies contribute to the decentralization of markets, making them digital and more secure, which reduces the processing time of requests and the cost of transactions. High transaction processing speed allows to select the individual cost of services and makes the market more flexible. Blockchain technologies make it possible to develop new types of insurance (P2P insurance, microinsurance, point (parametric) insurance), and increase the availability of insurance services for a larger number of users.

Thus, the technological innovations of the digital economy in insurance provide increased competitiveness of insurance products and insurance companies, increase the requirements for the quality of training of personnel for insurance companies, promote the expansion of the range of insurance products, and increase the efficiency and socialization of insurance companies. The development of digitalization in insurance will be facilitated by research aimed at assessing the effectiveness of the use of new technologies and predicting the transformation processes of the insurance industry and its infrastructure.

References:

1. Telematics portal. URL: <https://www.telematics.com/> (Last accessed: 04.04.2020).
2. Insurance and Technology. Evolution and Revolution in Digital Word. URL: <https://www.the-digital-insurer.com/wp-content/uploads/2014/10/372-evolution-revolution-how-insurers-stay-relevant-digital-world.pdf> (Last accessed: 04.04.2020).
3. Business Insider Intelligence. URL: <https://www.businessinsider.com/> (Last accessed: 04.04.2020).
4. Digital Forest. URL: <https://digiforest.io/> (Last accessed: 04.04.2020).

Сергєєва Олена Степанівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Іванова Тетяна Вікторівна
студентка 4 курсу факультету «Центр заочної форми навчання»
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ, ЯКІ РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ СТЕЙКХОЛДЕРІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Тези присвячено дискусійним питанням щодо визначення законодавчих актів які регламентують діяльність стейкхолдерів в Україні. Визначено, що для подальшого успішного регулювання розвитку діяльності стейкхолдерів в умовах цифрової економіки важливим є усунення ряду недоліків та прийняття законодавцем ряду нормативно-правових актів, норми яких будуть більш чітко регулювати дану діяльність.

Ключові слова: *стейкхолдер, банк, нормативно-правовий акт, цифрова економіка, регулювання.*

Розвиток банківського сектору в умовах цифрової економіки є необхідною умовою нормального функціонування економіки будь-якої країни. Так як, банківська система є однією із найважливіших складових фінансового ринку, саме діяльність банків України тісно пов'язана із взаємодією з широким колом стейкхолдерів, які функціонують як всередині організації, так і за її межами. Взаємодія банку зі стейкхолдерами завжди пов'язана як з можливістю розвитку банківської установи при гармонізації їх інтересів, так і з можливістю виникнення додаткових небезпек та загроз в умовах наявності конфлікту інтересів. В процесі розбудови демократичної правової держави та становлення ринкової економіки важливого значення набуває вдосконалення банківської системи в державі та належне правове регулювання діяльності стейкхолдерів в банківській установі. Таким чином, у ринковому середовищі України із сталою конкуренцією для банківського бізнеса виникає необхідність вивчення і аналізу нормативно-правової бази закріплення впливу та взаємодії стейкхолдерів в банківській діяльності в умовах цифрової економіки.

З огляду на все вищевикладене, порушена проблематика має завжди перебувати у колі наукових інтересів вітчизняних і зарубіжних учених. Дослідженню ефективності правового регулювання присвятили свої праці Ю. Ващенко, Д. Гетьманцев, Л. Єфимова, І. Заверуха, О. Качан, О. Костюченко, О. Орлюк, О. Олейник. Проблеми ефективності законодавства в сфері державного управління детально знайшли своє відображення у дослідженні М. Старшинського.

Проаналізувавши спеціальне законодавство [1; 2; 3; 4; 5], потрібно зазначити що воно в першу чергу спрямоване на врегулювання взаємовідносин між суб'єктами ринку банківських послуг. До нього належать «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», Закон України «Про валюту і валютні операції», Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та інші.

Як відомо, в Україні правові механізми захисту прав споживачів фінансових послуг знаходяться на доволі низькому рівні, тому Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» та Закон України «Про споживче кредитування» [3] передбачає: установлення повноважень державних органів щодо захисту прав споживачів фінансових послуг і визначення принципів захисту прав споживачів; надання регуляторам ринків чіткого переліку повноважень із захисту прав споживачів фінансових послуг; запровадження відповідальності фінансових установ за порушення прав споживачів фінансових послуг. Таким чином, вищезазначеними нормативно-правовими актами визначено принципи взаємозв'язку й процедуру захисту споживачів фінансових послуг на ринку.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» передбачає, ліквідацію Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та розподіл повноважень із регулювання фінансового ринку між НБУ і Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. На нашу думку, цей закон дасть можливість забезпечити збалансований і системний підхід у напрямі ефективного розвитку небанківського фінансового сектору, переходу від секторальної моделі регулювання до ефективнішої інтегрованої моделі та створить можливість для комплексного розвитку функції регулювання ринкової поведінки та захисту прав споживачів на фінансовому ринку [4].

Національний банк України оприлюднив 26 березня 2020 року для громадського обговорення пропозиції до проекту закону «Про фінансові послуги та діяльність з надання фінансових послуг». Ухвалення даного документу дасть змогу учасникам ринку отримати якісно нові правила діяльності, завдяки яким розширяться їхні можливості функціонування. Ключові вимоги спрямовані на захист прав споживачів та контроль доброчесної ринкової поведінки, забезпечення прозорості структури власності, наявності якісного корпоративного управління та втілення ризик-орієнтованого підходу у нагляді, пропорційного за обсягом вимог до ступеню ризиковості компаній. На сьогоднішній день, залишається також вкрай актуальним питання прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до законодавчих актів України щодо удосконалення деяких механізмів регулювання банківської діяльності», яким передбачається неможливість відновлення діяльності виведених з ринку банків і повернення його колишнім власникам, а також умови виплати екс-власникам, інтереси яких було порушено через

виведення фінансової установи з ринку, відшкодування збитку лише у вигляді грошової компенсації. Треба зазначити, що станом на 10.04.2020 рік у даний законопроект було внесено більш як 16 000 тисяч поправок. На нашу думку, законопроект встановлює мораторій на зупинення/припинення розпочатої процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку, у тому числі у разі визнання протиправними (незаконними) та скасування індивідуальних актів НБУ та/або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що були підставою для її початку [5].

Таким чином, прийняття даного законопроекту без ретельних до опрацювань може призвести до появи нового «свавільного» закону, який не міститиме належних гарантій захисту акціонерів банку та перетворить НБУ на так званий каральний орган. Більше того, такий законодавчий крок може послабити позицію України на світовій арені, особливо що стосується іноземних інвестицій у банківський сектор та негативно позначиться на взаємодії стейкхолдерів в умовах цифрової економіки. З метою забезпечення умов для зміни основних засад інтеграційного розвитку банківської системи в умовах цифрової економіки відповідно до світових стандартів доцільно реалізувати систему послідовних правових заходів, що охоплюють: систематизацію законодавчих та нормативних правових документів, що регулюють функціонування стейкхолдерів в умовах цифрової економіки в єдиний нормативно-правовий акт, який визначав би поняття «стейкхолдерів», види, правове положення кожного суб'єкта який здійснює певний вплив на банківську систему держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-вр. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 08.03.2020 р.).
2. Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці: Постанова Правління Національного банку України від 14.07.2006р. №267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0935-06> (дата звернення: 08.03.2020 р.).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг: Закон України від 20.09.2019 р. №122_20. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-20> URL: (дата звернення: 08.03.2020 р.);
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.09.2019р. № 79-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20> (дата звернення: 08.03.2020 р.);
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення деяких механізмів регулювання банківської діяльності: Проект Закону України від 30.03.2020 р. № 2571-д. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68492 (дата звернення: 08.03.2020 р.).

Синчак Віктор Петрович

*д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування*

Грицькова Анастасія Павлівна

*студентка магістратури факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто сутність та особливості управління фінансовими ресурсами торговельного підприємства. Визначено основні напрями управління фінансовими ресурсами торговельного підприємства.

Ключові слова: *фінансові ресурси, оборотність активів, кредиторська та дебіторська заборгованість, управління фінансовими ресурсами.*

Управління фінансовими ресурсами в умовах нестабільності національної економіки належить до актуальних питань фінансового менеджменту. Адже для того, щоб підприємство могло швидко та гнучкіше реагувати на зміни в мінливій економіці йому необхідно не лише мати достатньо фінансових ресурсів, але й ефективно ними управляти як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі. Саме фінансові ресурси є важливим джерелом здійснення господарської діяльності. Проте особливо гостро питання управління фінансовими ресурсами постає в роботі торговельних підприємств, в яких вони повинні використовуватися ще більш ефективно, зважаючи на швидкість обороту грошових коштів. Тому навіть незначне збільшення періоду у здійсненні обороту грошових ресурсів, як власне і затримка в накопиченні інвестиційного капіталу, продукує турбулентність у фінансових потоках, що створює фінансово-управлінські проблеми, які потребують окремого дослідження та вирішення.

З літературних джерел відомо, що під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства. Вони формуються ще до початку діяльності підприємства в процесі утворення статутного фонду. Далі ці кошти інвестуються для забезпечення виробничо-господарської діяльності, розширення і розвитку виробництва (мікрорівень) [3]. Для забезпечення цих процесів необхідне ефективне фінансове управління. Адже управління фінансовими ресурсами підприємств є одним з ключових чинників організації їх виробничо-господарської діяльності. Для його забезпечення фінансове діяльність

повинна спрямовуватися на оптимізацію фінансових потоків, координування фінансових операцій, забезпечення їх впорядкування та точного «балансування».

Головною метою управління фінансовими ресурсами торгівельного підприємства є забезпечення діяльності оптимальним обсягом фінансових ресурсів у кожний конкретний період часу, своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності підприємства, раціональне використання фінансових ресурсів, максимізація прибутку та пошук резервів зміцнення фінансового стану підприємства та його платоспроможності. Важливою умовою для забезпечення означеної мети є достовірне визначення об'єктів і суб'єктів такого управління. До суб'єктів управління прийнято відносити персонал фінансових підрозділів підприємства, які здійснюють вплив на об'єкт управління. Об'єктом управління є фінансові відносини, що виникають між підприємством та його засновниками, державою, фізичними та юридичними особами; джерела формування, напрями використання, обсяг, склад та структура фінансових ресурсів [2, с.81]. Відзначимо, що фінансові ресурси використовуються на всіх етапах операційного циклу суб'єктів господарювання, а також здійснюють забезпечення та обслуговування інвестиційної та фінансової діяльності [1, с.196]. Для аналізу управління фінансовими ресурсами необхідно оцінити тенденції загальних показників, які з різних сторін його характеризують. Проведемо коефіцієнтний аналіз показників оборотності активів, кредиторської та дебіторської заборгованостей торгівельного підприємства на прикладі ПМП «Принцип» (табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнтний аналіз показників оборотності в управлінні фінансовими ресурсами торгівельного підприємства

Показник	Нормативне значення	На кінець року			Відхилення 2018 р. від 2016 р. (+/-)
		2016	2017	2018	
Аналіз ділової активності підприємства					
Коефіцієнт оборотності активів	збільшення	5,7	4,95	3,21	-2,49
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	збільшення	205,31	196,98	223,85	18,54
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	збільшення	12,03	14,08	12,29	0,26
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів 360:4.2	зменшення	1,75	1,82	1,60	-0,15
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів 360:4.3	зменшення	29,92	25,5	29,29	-0,63
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	збільшення	20,75	22,37	19,11	-0,36

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства.

З даних табл. 1 видно, що коефіцієнт оборотності активів, який вказує на рівень оборотності всього капіталу, інвестованого в підприємство, у 2016-2018рр. зменшився на 2,49. Така зміна є негативним показником, оскільки значно

зменшилася оборотність активів у цих роках. При цьому коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс на 0,26, а дебіторської – на 18,54, що свідчить про підвищення рівня окупності кредитних ресурсів. У зв'язку із цим відбулося зменшення у строках погашення дебіторської та кредиторської заборгованості відповідно на 0,63 та 0,15 днів. Отже в майбутньому не можливо буде погасити кредиторську заборгованість за рахунок дебіторської.

Також в ході аналізу виявлено, що стаття активу балансу «гроші та їх еквіваленти» становить 60-70% від загальної суми активів, протягом досліджуваного періоду, що є негативним показником. Адже головним завданням раціонального використання тимчасово вільних фінансових ресурсів є їх примноження шляхом інвестування. Тому для управління заборгованістю підприємству доцільно проводити найбільш дієві для нього методи. До них ми відносимо реструктуризацію як комплекс дій, спрямованих на зміну структури боргу через форми новації (заміни одного договору іншим між тими ж сторонами угоди, як от обмін боргу на векселя, тощо) та пролонгацію (відстрочення платежу без зміни сторін договору, зокрема через взаємозаліки, виконання зустрічних зобов'язань, тощо). До основних напрямів поліпшення управління грошовими коштами для підприємств торгівлі, відносимо: залучення на банківські депозити як найпростіший, але найменш ефективний спосіб; вкладення в акції інших суб'єктів, як найбільш сучасний спосіб інвестування; придбання нерухомості як поширений метод для невеликих підприємств; розширення бізнесу шляхом відкриття філій в сусідніх і віддалених регіонах, доставки товару безпосередньо до покупців з використанням інтернет-ресурсу.

Отже, для ефективного управління фінансовими ресурсами торговельного підприємства необхідно зважати на оборотність капіталу, дебіторської та кредиторської заборгованостей. При цьому слід враховувати, що в роботі торговельного підприємства потрібно дотримуватися їхнього оптимального розміру та її частки в загальній сумі оборотних активів. Це позитивно впливатиме як на платоспроможність і ліквідність, так і на мінімізацію ризиків, пов'язаними з цими показниками.

Список використаних джерел:

1. Богма О.С., Павлова А.С. Особливості управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств. Вісник Запорізького національного університету. 2012. Вип. 1(13). с. 195-199.
2. Меренкова Л.О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2016. Вип.24. с. 79-83.
3. Хрущ Н. В. Аналіз та оцінка рівня прибутковості фінансових ресурсів підприємства / Н. В. Хрущ // Економіст. – 2007. – № 7. – С.28 – 31.

Синчак Віктор Петрович

*д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування*

Кухта Юлія Вікторівна

*студентка магістратури факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У тезах розглядається роль видатків місцевих бюджетів у забезпеченні розвитку територій в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Проведено аналіз видатків на соціально-економічний розвиток місцевого бюджету міста Хмельницького. Запропоновано заходи щодо підвищення активності населення у реалізації проектів «Бюджет участі» та «Єдина система місцевих петицій».

Ключові слова: *видатки місцевих бюджетів, бюджет участі, органи місцевої влади, соціально-економічний розвиток територій.*

Загальноприйнятим в економічній теорії та вітчизняній практиці є визнання провідної ролі видатків бюджетів у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку суспільства. Важливого значення набувають питання практики реалізації місцевих ініціатив завдяки налагодженню комунікації органів місцевої влади з мешканцями територій шляхом публічного звітування головних розпорядників коштів місцевих бюджетів в умовах діджиталізації. Зазначена робота дозволяє дослідникам виділяти дві форми звітування [1, с. 40]: традиційну і унікальну, які не лише відрізняються за своїм змістом, але й суттєво змінюють підходи до оцінювання ефективності видатків, використання коштів, доступності інформації та створення умов для комунікацій влади та суспільства. При цьому стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в країні також має значний вплив на соціальну спрямованість і фінансову діяльність органів місцевого самоврядування, оскільки всю звітність, а також інформацію щодо співпраці, їхні фахівці публікують на офіційних веб-джерелах.

Такі підходи до оцифровування допомагають створювати й реалізовувати нові форми взаємодії суспільства, з одного боку, та органів місцевої влади – з іншого, робити їхню діяльність прозорою. Адже місцеві органи самоврядування повинні вирішувати не лише локальні проблеми, але й ті, що пов'язані і з розвитком територій. Тому склад і структура видатків місцевих бюджетів за

останні роки відображають як їхню соціальну спрямованість [2, с. 333], так і їх витрачання на розвиток територій, на що здійснюють вплив і мешканці населених пунктів.

Яскравим прикладом співпраці жителів з представниками органів влади є проект «Бюджет участі», за допомогою якого кожен громадянин може брати участь в розподілі визначеної суми коштів міського бюджету через проектні пропозиції, шляхом проведення відкритого громадського голосування. Проте така форма співпраці має також ряд недоліків:

нормативно-правова база складається з міських постанов або програм розвитку, а законодавчого закріплення, на жаль, немає;

завищена вартість робіт у бюджетах програм часто є причиною відхилення владою проектів громадських активістів;

репрезентативність вибірки, оскільки голосує переважно середній клас, тож невідомо чи відповідають проекти інтересам інших верств населення міста;

низький рівень поінформованості населення про проект.

На противагу усім недолікам перевагою є зростання видатків на соціально-економічний розвиток певної території. У цьому ми можемо переконатися, поглянувши на статистичні дані міста Хмельницького у розрізі трьох років (рис.1).

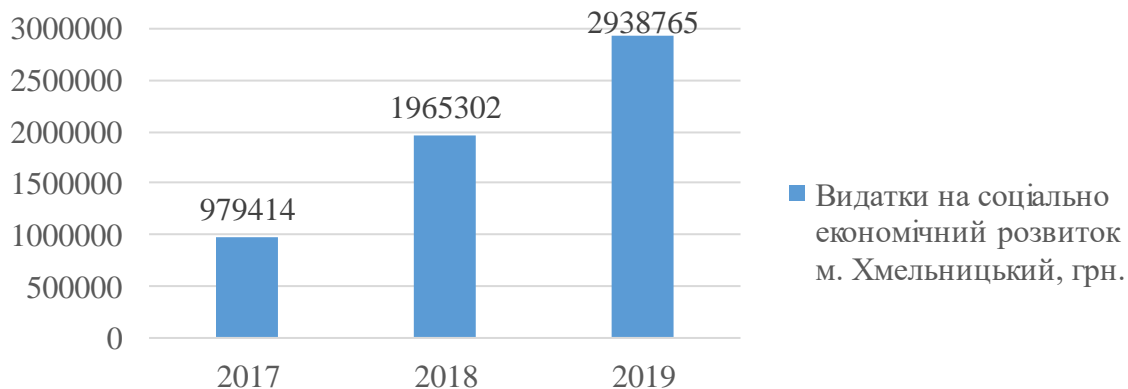

Рис.1. Фінансування «Бюджету участі» у місті Хмельницькому
Джерело: складено за даними [3].

Відповідно до даних, представлених рисунком, у 2017 р. з місцевого бюджету на благоустрій було виділено 979417 грн, у 2018 р. – 1965302 грн., а у 2019 р. число збільшилося майже втричі і становило 2938765 грн. Варто зазначити, що населення щороку стає усе більш зацікавленим у такій формі взаємодії з місцевою владою. Збільшення видатків майже у три рази свідчить про те, що за допомогою комунікаційних технологій можна покращувати добробут жителів саме там, де це дійсно потрібно. Таким чином стає можливим використовувати бюджетні кошти більш ефективно.

Ще одним рушієм соціально-економічного розвитку територій в умовах цифрової трансформації є проект «Єдина система місцевих петицій». За допомогою такої форми співпраці з органами місцевої влади громадяни можуть реагувати на ефективність розподілу видатків місцевих бюджетів, а також звертати увагу посадовців і громадськості на проблеми, які існують в реальному часі. Безумовно, в цих питаннях спостерігаються тимчасові недоліки, зокрема щодо справедливого підходу до голосування з боку місцевих жителів.

Проте подолання зазначених недоліків по цих двох проектах – це лише питання часу та рівня поінформованості й свідомості жителів міста. Для їх подолання доцільно з боку органів влади вжити такі заходи:

- створити та закріпити нормативно-правові документи щодо регулювання проектів на загальнодержавному рівні;
- організувати проект, за допомогою якого можна підвищити компетентність охочих громадян у фінансовому плануванні із подальшою співпрацею з органами влади;
- запуск реклами в соціальних мережах (популяризація проекту з охопленням різних верств населення).

Підводячи підсумки зазначимо, що роль видатків місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку територій в умовах цифрової трансформації посідає важливе місце. Завдяки комунікаціям і зворотному зв'язку, мешканці територій можуть взаємодіяти з органами місцевої влади та покращувати власний добробут, вирішувати стратегічні та поточні питання. В умовах децентралізації проекти з оцифровування мають позитивну тенденцію щодо впровадження на всій території України, а їх використання лише сприятиме ефективному та цільовому використанню коштів місцевих бюджетів на потреби відповідних територіальних громад. З урахуванням того, що цифрові технології стали необхідною частиною життя будь-якої людини, вони посідають особливе місце у використанні видатків місцевих бюджетів і відповідно у соціально-економічному розвитку територій.

Список використаних джерел:

1. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. Унікальний досвід організації публічного звітування про результати використання коштів обласного бюджету: уроки для поширення // Фінанси України. 2017. №3. С.36-50.
2. Юрій С. І. Бюджетна система: підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 624 с.
3. Громадський Проект Хмельницький: Бюджет участі. URL: <https://gp.khm.gov.ua/> (дата звернення: 23.03.2020).

Харитонович Сергей Алексеевич

ст. преподаватель кафедры маркетинга

Данилович Полина Олеговна

*студентка 3 курса факультета маркетинга, менеджмента и
предпринимательства*

Белорусского национального технического университета

г. Минск, Республика Беларусь

РАЗВИТИЕ ЗОН МЕЖОТРАСЛЕВОЙ СИНЕРГИИ ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ

В тезисах рассматривается проблематика развития экономики знаний и формирования ее институтов для эффективного функционирования. Особое внимание уделяется преимуществам использования и создания инновационной продукции в современных условиях, а также возникновению и развитию зон синергии в формировании ядра экономики знаний.

Ключевые слова: *экономика знаний, четвертая индустриальная революция, инновационный продукт, зона синергии, конкуренция.*

Экономисты рассматривают знания как один из видов ресурсов, который используется людьми в их работе и повседневной жизни. Как ресурс, знание обладает всеми свойствами продукта: его можно генерировать, обрабатывать, хранить, продавать и покупать. Появление понятия «экономика знаний» связано с распространением концепции постиндустриального общества, которая подразумевает, что основные ресурсы развитых стран в настоящее время задействованы в наукоемком секторе экономики. Знания и наукоемкие проекты становятся одним из важнейших продуктов общественного производства, а современная экономика становится зависимой от успешно реализуемых в ней знаний.

Формирующиеся институты экономики знаний представляют собой систему устойчивых экономических и партнёрских отношений между субъектами интеллектуальной деятельности: организации, реализующие функции генерации, коммерциализации и внедрения знаний (университеты, научно-исследовательские организации, инновационные и венчурные компании, кластеры и технопарки и т.д.); органы и институциональные механизмы государственного регулирования (включая правила и нормы, процедуры и стандарты) сокращение жизненного цикла новых продуктов до 2-3 лет (постепенное снижение спроса на данный продукт и дальнейшее его отсутствие по истечении указанного срока); механизмы саморегулирования и добровольные институциональные инициативы (неформальные нормы, ценности, лучшие практики бизнеса, отраслевые и

корпоративные стандарты и др.) расширение рынка инновационной продукции (ее изобилие); институции (виды и способы креативного умственного труда, в том числе профессии высокой квалификации, а также наукоемкие отрасли и виды деятельности). Расширение общего объема инженерных знаний в планетарном масштабе и углубление специализации различных инженерных и научных кадров.

Отметим, что наука и техника в результате эволюции за долгие годы развития и накопления сформировали огромный информационный пласт. При этом в настоящее время, в условиях четвертой индустриальной революции, без владения данной информацией на высоком экспертном уровне создание по-настоящему инновационного продукта практически невозможно. С другой стороны, необходимо углубление специализации различных инженерных и научных кадров, поскольку общий объем информации растет, как следствие, усиливается и ее сегментация, и распределение по различным сообществам, структурам и отдельным исследователям. Развитая отраслевая конкуренция наряду с формированием ядра экономики знаний за счет наложения смежных взаимодействующих отраслей, дающих синергетический эффект от межотраслевого взаимодействия, способствует развитию конкурентного преимущества страны на мировых рынках. Совокупность конкурентных преимуществ отрасли формируется в процессе её становления. Первоначально, как правило, формируется единичный благоприятный фактор, который служит началом развития отрасли или отраслевого направления. Затем появляются и формируются новые конкурентные преимущества, что приводит к развитию внутреннего потенциала отрасли и расширению ядра экономики знаний.

Первоначальное преимущественное обладание специализированными знаниями способствует зарождению конкурентоспособного на внешнем рынке продукта (услуги), предшествующего возникновению новой отрасли в экономике страны, отличающейся высокой зависимостью от знаний. Научные изыскания учреждений высшего образования являются основой для формирования и освоения новых технологий, входящих в ядро экономики знаний. Возникновение и развитие зон синергии в формировании ядра экономики знаний связано с родственными отраслями, входящими в тесную научную взаимосвязь. Предприятия зон синергии станут первыми предприятиями, формирующими ядро экономики знаний с последующим развитием передовых технологий и появлением новых предприятий, производящих продукцию нового технологического уклада. Параметры спроса могут являться одним из основных факторов развития ядра экономики знаний. Внутренний спрос может формировать точки роста определенных направлений в различных отраслях, причём они могут дополнять друг друга и приводить к новым инновационным продуктам для отрасли или сферы услуг. Формирующие точки роста в дальнейшем могут формировать ядро экономики знаний для отрасли и экономики страны в целом. Для успешного становления экономики знаний и его ядра необходима

конкуренция на местном или внешнем рынках. Соперничество позволяет усиливать точки роста, которые формируют инновации в отрасли.

Эволюция ядра экономики знаний ведет к зарождению новых зон синергии и, соответственно, к расширению или созданию нового ядра экономики знаний или точек роста, которые в итоге могут сформироваться в новый продукт или отрасль, способную создать ключевую технологию. В формировании ядра экономики знаний должна присутствовать как межотраслевая диффузия знаний, технологий, так и межотраслевая конкуренция, не позволяющая замкнуться ядру и превратиться в закрытую систему. В случае потери инновационной конкурентоспособности одной или несколькими отраслями, входящими в ядро экономики знаний, может наблюдаться распад всего ядра. Отрасли, имеющие наибольшую конкуренцию и участвующие в глобальных процессах, в дальнейшем смогут стать платформой для развития новых точек промышленного роста и избежать «эффекта домино».

Исходя из вышеизложенного, к основному фактору, влияющего на формирование ядра экономики знаний, отнесем инновационность процессов: - в научно-техническом направлении, в менеджменте организации, в финансово-экономических составляющих; в формировании человеческого капитала, способного реализовывать сложные, нестандартные как технические, так и управленческие задачи; в способности отраслей, входящих в ядро экономики знаний, в кратчайшие сроки внедрять и реализовывать сложные наукоёмкие проекты.

Проведенный анализ свидетельствует о том, что экономика знаний в значительной степени развивается вокруг больших массивов данных и интернета, что предполагает формирование институтов экономики знаний, между которыми согласованные партнёрские отношения будут способствовать развитию зон межотраслевой синергии знаний и технологий. И в то же время это влечёт за собой колоссальные изменения расстановки сил внутри классических экономических отраслей, использующих принципы устаревших технико-технологических укладов, и как следствие приведёт к потере конкурентоспособности подобных отраслей.

Список использованных источников:

1. Тенденции и формирование экономики знаний. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=514305> (дата обращения: 01.04.2020).
2. Библиотека диссертаций. URL: <http://www.dslib.net/econom-teoria/institucionalnye-struktury-jekonomiki-osnovannoj-na-znaniyah.html> (дата обращения: 04.04.2020).

Чепіжко Оксана Вікторівна
*аспірантка кафедри банківської справи
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Тези присвячено теоретичним основам поняття «трансформація». Визначено основні аспекти та особливості трансформаційних процесів у фінансовій системі. Виявлено основні напрями та форми трансформацій фінансового сектору.

Ключові слова: банк, банківська система, фінансова система, трансформація, реорганізація.

Розвитку будь-яких економічних систем, галузей та секторів притаманна об'єктивна системна динаміка, що характеризується постійними динамічними процесами – трансформаціями. Ідеалізовано, такі процеси передбачають зміну попередньо домінуючої структури/форми/сфери діяльності, яка на певному етапі розвитку визнана неефективною, та створення якісно нової формації. Метою трансформації є забезпечення удосконаленого формату реалізації усіх процесів і забезпечення максимальної продуктивності діяльності.

Термін «трансформація» є досить поширеним у різних сферах, проте чіткого розуміння щодо нього досі немає. Як наслідок трансформацію ототожнюють із реструктуризацією, реформацією, перетворенням, оновленням, що насправді є окремим формами прояву трансформації. У літературі термін «трансформація» (лат. «transformatio» – перетворення, «trans» – через, за + «forma» – форма, вид, образ), характеризується як процес перетворення структури, форм і способів, зміни цільової спрямованості діяльності, істотних властивостей чого-небудь. Фактично, семантикою терміну «трансформація» є розвиток, вияв діалектичних змін форм і фаз існування будь-яких систем та притаманних їм структур [1].

Встановлено, що більшість підходів до трактування сутності терміну «трансформація» пропонують під ним розуміти: процес у довго- та короткостроковій перспективі, що залежить від складності структури системи у координатах «складність системи – час трансформації» (чим складніша система тим довший час трансформації цієї системи); процес досягнення загальносистемної ефективності і стабільності та стійкості кожного з елементів системи; системний / комплексний процес, що передбачає кількісні / якісні зміни та обумовлений зовнішніми та внутрішніми факторами; природне, еволюційне

явище, що характеризується перетворенням системи, без можливості повернення до попереднього стану чи рівня розвитку; збалансований, багатогранний, реформаторський процес, що впливає на всі аспекти діяльності, та не залежить від економічних циклів [2].

Виходячи із зазначеного вище, під трансформацією пропонуємо розуміти процес, обумовлений екзогенними та ендегенними факторами, який передбачає фундаментальні якісні та кількісні зміни, метою яких є перебудова системи на ефективнішу та стабільнішу за рівнем, через перетворення структури, організації, зв'язків та властивостей її елементів. В свою чергу, значення поняття «трансформація фінансової системи» пропонуємо тлумачити як процес, спрямований на якісні та кількісні перетворення всіх рівнів функціонування системи, спрямованих на підвищення фінансової стабільності та надійності, що у сукупності забезпечить ефективність та еволюцію діяльності фінансового сектору. Також зауважимо, що трансформація фінансового сектору представляє собою керований регуляторними органами (наприклад центральним банком) процес, що зумовлений нарощенням концентрації ризиків для суб'єктів системи (наприклад кредиторів, вкладників та інших агентів), розповсюдженням дестабілізуючих факторів, настанням інших несприятливих наслідків для фінансової стабільності та монетарної сфери.

До характерних ознак процесу трансформації відносяться: змінюваність; незворотність; альтернативність; інтенсивність; прогресивність; синхронність; інноваційність; стратегічність; комплексність та системність. В свою чергу, ключовими характеристиками трансформації є: об'єкт та його структурні елементи; стратегія, мета, чинники, що формують особливості трансформації; часові характеристики; види, типи та форми трансформації; ризики трансформаційних процесів; наслідки трансформації.

Будь-яку фінансову систему можна зобразити у вигляді взаємодії таких ключових елементів як: 1) організаційний (види банківських, небанківських та інших фінансових установ, банківська інфраструктура, рівні банківської системи); 2) функціональний (функції та принципи фінансової та кредитної діяльності); 3) регуляторний (нормативно-правова база, регуляторні органи фінансового сектору) [3]. З огляду на це, до основних аспектів трансформації фінансового сектору включимо: фундаментальні зміни фінансової системи (функціональні зміни); організаційно-структурні перетворення (реструктуризація); перебудова системи регулювання фінансового сектору (зміна підходів до регулювання банківських, небанківських установ та інших фінансових компаній); гармонізація крос-секторних відносин (узгодження змін між різними сферами діяльності країни, як результату трансформації одного сектору економіки).

Зазначимо, що ключові особливості трансформації фінансового сектору полягають у: перетворенні на фундаментальному рівні економічних відносин між агентами системи (банками, небанківськими установами, фінансовими

компаніями, державою); модифікації якісних та кількісних функціональних характеристик; оновленні структури та кількості елементів системи включаючи взаємодію між ними; прямій кореляції між ефективністю трансформації та інституційною здатністю регулятора (центрального банку), його незалежністю, компетентністю, адекватністю та превентивністю реакції на потрясіння у фінансовій системі; врахуванні світового досвіду щодо проведення трансформаційних процесів; притаманності ризиків трансформаційного процесу (можливості виникнення трансформаційної кризи, трансформаційної нестабільності тощо) [1].

Залежно від класифікаційної ознаки виокремлюють такі напрямки трансформації фінансового сектору, як: інноваційний, організаційний (інституційний), функціональний та комбінований. В свою чергу до основних форм трансформації фінансового сектору відносяться: реструктуризаційна (стихійна та реформаторська); регуляторна (за ініціативи центрального банку); інноваційно-оновлювальна (зумовленими розвитком діджитал технологій та процесів). Варто зазначити, що трансформаційні зміни на різних рівнях призводять до виникнення ефекту «зараження», результатом якого є поширення наслідків трансформації з макrorівня на первинних суб'єктів господарювання [4].

Підводячи підсумок відмітимо, що важливість трансформації у фінансовому секторі економіки проявляється у тому, що трансформація характеризується масштабністю процесів, які є стратегічними та спрямовані на забезпечення довгострокової ефективної та стабільної фінансової діяльності. Будь-яким системам, в т. ч. фінансовим та банківським, необхідно періодично ініціювати процеси трансформацій з метою нарощення вартості структури, відповідати попиту ринку, впровадження антикризових чи інших стратегій та забезпечення фінансової стабільності банку.

Список використаних джерел:

1. Дрозд І.В. Організаційно-функціональні аспекти трансформації банківського сектору економіки України. *Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки: тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених*. 2018. с. 29-32
2. Огерчук М. О. Теоретичні основи трансформації банківської системи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 1. с. 368-375.
3. Дрозд І. В. Організаційно-функціональна трансформація банківського сектору економіки України : дис. канд. екон. наук : 08.00.08. 2019. 306 с.
4. Чернюк Л. Г. Трансформаційні процеси в економіці України та її регіонах: проблеми та перспективи. *Збірник наукових праць ВНАУ*. № 1 (48). 2011. с. 252–256.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ПІД ВПЛИВОМ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

BANKING SYSTEM UNDER THE INFLUENCE OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT

GEL Classification: 210

Вовчак Ольга Дмитрівна

*д.е.н., професор, зав. кафедри фінансів, банківської справи та страхування
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ЯК НОВОЇ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ФОРМИ ГРОШЕЙ

Тези присвячено розгляду сутності цифрових валют, їх переваг і ризиків для банківської системи. Акцентовано увагу на аспектах впровадження цифрової валюти центральними банками окремих країн. Висвітлено досвід впровадження е-гривні в Україні в рамках пілотного проекту НБУ.

Ключові слова: *цифрова валюта, центральний банк, фінансові технології, переваги цифрової валюти, ризики цифрової валюти.*

У сучасному світі поява грошей у цифровій формі є наслідком їх еволюційного процесу, що зумовлено розвитком технологічного укладу суспільства і промислових революцій. Тенденції розвитку Четвертої промислової революції все більше засвідчують пов'язаність всіх процесів з цифровим світом. За оцінками Українського інституту майбутнього до 2030 року частка цифрової економіки у ВВП найбільших країн світу може досягнути 50-60%. При реалізації форсованого розвитку цифровізації та цифрової економіки в Україні цей же показник може становити 65% вітчизняного ВВП [1]. Тому важливим завданням в найближчий час буде адаптація суспільства до цифрових реалій. З цією метою в Україні 17 січня 2018 року схвалена Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [2]. У фінансовому секторі суттєве зростання ролі інновацій, розроблення нових платіжних технологій, способів здійснення електронних платежів без використання платіжних карток, використання різного роду крипто активів, скорочення частки готівки в обігу багатьох країн призвели до ідеї випуску центральними банками власних цифрових валют, зокрема щоб утримати свою провідну роль в платіжній системі та витримувати конкуренцію за умов розвитку інновацій у фінансовому секторі.

За даними Банку міжнародних розрахунків сьогодні 80% центробанків у світі в тому чи іншому вигляді працюють над цифровою валютою і найближчим часом передбачається, що кожен десятий центробанк може вже випустити власну

цифрову валюту для користування широким загалом. Фактично свою цифрову валюту як аналог існуючим фіатним грошам, сьогодні впровадили: Сенегал, Сінгапур, Туніс. Водночас серед центральних банків немає єдиної позиції щодо впровадження цифрової валюти, що, на нашу думку, зумовлено відсутністю єдиного трактування її сутності. Так, за визначенням Європейського центрального банку, цифрова валюта центрального банку – цифрова форма фіатних грошей, яка є загальнодоступною, випускається державою і має статус законного платіжного засобу [3]; за Банком міжнародних розрахунків – це зобов'язання центрального банку, виражені в наявній одиниці обліку, яка служить як засобом обігу, так і засобом збереження [4]; Міжнародний валютний фонд визначає її як цифрову форму існуючих фіатних грошей, яка випущена центральним банком і може виконувати функцію законного платіжного засобу [5]. Згідно з комбінаціями властивостей валюти дослідники виділяють такі схеми її використання: як цифровий еквівалент готівки; для міжбанківських розрахунків; як інструмент монетарної політики; як еквівалент рахунку, відкритого в центральному банку.

Національний банк України ще у 2018 році запустив пілотний проект щодо вивчення можливостей випуску власної цифрової валюти – електронної гривні або е-гривні, результати якого були оприлюднені восени 2019 р. У рамках пілотного проекту е-гривня одержала чітке визначення та форму застосування, а саме як національна валюта, яка має однакову вартість із готівковими та безготівковими грошима, та як засіб платежу, а не накопичення. Вона розглядається як альтернативний засіб (інструмент) для здійснення миттєвих платежів на невеликі суми фізичними особами на ринку України. В межах випробовування технології блокчейн-платформи «Е-гривня» Нацбанком було випущено надзвичайно обмежену кількість е-гривні – трохи більше 5 тисяч гривень. При цьому вся емісія е-гривні увійшла до грошового агрегату М0- готівка в обігу поза банками. У рамках проекту було також досліджено ефективність роботи розподілених реєстрів як бази для випуску та обігу такої валюти, протестовано технологію для її випуску і обігу, створено тимчасову методологічну базу з тимчасовими правилами і тимчасовий регламент та побудовано тимчасову бухгалтерську модель функціонування цифрової валюти. Нацбанк з метою забезпечення реалізації свого мандату (забезпеченні цінової та фінансової стабільності) також провів дослідження щодо виявлення можливого впливу такої цифрової валюти на макроекономічну стабільність і щодо необхідності узгодження правових аспектів випуску та обігу е-гривні. Результати досліджень центральних банків, у тому числі і Нацбанку виявили як переваги, так і ризики впровадження ними цифрових валют. До основних переваг можна віднести те, що вона допомагає зробити суспільство більш фінансово інклюзивним, фінансові послуги – доступнішими, а платежі – швидшими та дешевшими, і, як наслідок, це може зміцнити довіру населення до центрального банку та фінансових послуг загалом, оскільки такі гроші цілком безризикові та гарантовані на 100% державою. Важливе значення полягає також в тому, що цифрова валюта зменшує потребу готівки в обігу країни, яка має високу вартість обслуговування за рахунок витрат на її створення,

перевезення, зберігання та утилізацію (станом на 01.01.2019 в готівковому обігу країни перебувало готівки на загальну суму понад 400,1 млрд грн, загальна кількість банкнот на душу населення становила 69 штук, а розмінних монет – 293 штуки), а це, своєю чергою, позитивно впливає на зменшення тіньового обігу, для якого характерним є використання саме готівкових грошей. Навпаки, частина центробанків, противників впровадження цифрової валюти мають перестороги щодо того, як цифрова валюта може вплинути на трансмісію монетарної політики, на її здатність впливати на вартість грошей в економіці та в кінцевому підсумку на інфляцію. До ризиків застосовування цифрової валюти насамперед відносять використання різних технологій, оскільки як блокчейн та інші різновиди технології розподілених реєстрів, так і інші платформи ще надто недосконалі і не виключають збоїв у роботі системи чи доступу до Інтернету. Є небезпека, того, що цифрова валюта центробанку потенційно може повністю змінити ландшафт банківської системи, адже, якщо більша частина населення перейде на використання цифрової валюти центробанку, яка замінить готівку та банківські рахунки, то банки перестануть бути основним фінансовим посередником.

Необхідно брати до уваги, що впровадження будь-якого інноваційного продукту на ринку відбувається поступово і потребує значних зусиль та фінансових вкладень. Вітчизняний ринок платіжних послуг є високо конкурентним, тому впровадження е-гривні потребуватиме значних інвестицій на модернізацію платіжної інфраструктури для такого інструменту та популяризації і просування е-гривні серед користувачів для масового використання.

Список використаних джерел:

1. Частка цифрової економіки у ВВП. Український інститут майбутнього. URL: <https://www.uifuture.org> (дата звернення: 02.04.2020).
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження Кабінету міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 03.04.2020).
3. Cryptocurrencies and tokens, ECB FXCG update. URL: https://www.ecb.europa.eu/paym/groups/pdf/fxcg/2018/20180906/Item_2a_Cryptocurrencies_and_tokens.pdf (Last accessed: 04.04.2020).
4. Central bank digital currencies, Committee on Payments and Market Infrastructures, March 2018, Bank for International Settlements. URL: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d174.pdf> (Last accessed: 04.04.2020).
5. Casting Light on Central Bank Digital Currency, IMF Staff Discussion Note, Tommaso Mancini Griffoli, Maria Soledad Martinez Peria, Itai Agur, Anil Ari, John Kiff, Adina Popescu, Celine Rochon, November 12, 2018/ URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2018/11/13/Casting-Light-on-Central-Bank-DigitalCurrencies-46233> (Last accessed: 05.04.2020).

ОБСЛУГОВУВАННЯ РОЗДРІБНИХ КЛІЄНТІВ БАНКІВ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД

У тезах розглядається особливості обслуговування роздрібних клієнтів банків. Проаналізовано альтернативні канали продажу банківських послуг представникам роздрібного бізнесу.

Ключові слова: банк, роздрібний бізнес, дистанційне обслуговування, Інтернет-банкінг.

Необхідність активного розвитку ринку роздрібних банківських послуг як важливого сегмента сукупних банківських послуг викликана загостренням конкурентної боротьби між банками та пошуком додаткових джерел залучення фінансових ресурсів. Зазначені обставини і пояснюють формування того сегмента ринку банківських послуг, який спрямований на задоволення споживчих потреб населення. Останні відіграють важливу роль у розвитку економіки країни, особливо на мікрорівні: задоволення потреб роздрібних клієнтів банків (фізичних осіб та приватних підприємців, що до них прирівнюються), підвищення їх життєвого рівня за рахунок надання споживчих кредитів, вплив на розвиток малого бізнесу [1, с. 441].

Банківські установи надають роздрібним клієнтам різноманітні послуги, розробляють нові та поширюють їх на ринку, також підтримують вже наявні продукти банку. Визначену діяльність банків об'єднує ринок роздрібних банківських послуг [2, с. 20].

Сьогодні, на етапі відновлення показників діяльності банків, банківський сектор використовує найдешевші для досягнення такої мети схеми. Набувають актуальності альтернативні канали продажу стандартних послуг і продуктів, що мають інноваційний зміст та за своєю сутністю є електронним віддаленим обслуговуванням.

Зокрема, система онлайн-банкінгу (online banking) стає щоразу популярнішою і здійснюється за допомогою: телефону – телебанкінг (telebanking); персонального комп'ютера – е-банкінг (e-banking); Інтернету – Інтернет-банкінг (Internet banking); портативних пристроїв – мобільний банкінг (mobile banking). Окрім перерахованих, існують послуги, засновані на системі віддаленого доступу: відео-банкінг (video-banking) – отримання банківських послуг за допомогою відеоконтакту зі співробітниками банку та ін. [3, с. 99-100].

Проведений моніторинг розвитку Інтернет-банкінгу в Україні дав змогу виокремити банки лідери та визначити значну диференціацію у розвитку систем дистанційного банківського обслуговування роздрібних клієнтів.

Варто відмітити, що найбільший функціонал (більше 40 опцій - від переказів і відкриття депозитів до ведення домашньої бухгалтерії та придбання квитків) у Приватбанку. 37 опцій доступно в системі Інтернет-банкінгу Першого Українського Міжнародного Банку, 35 - в Альфа-Банку.

Однією з найпопулярніших послуг до якої проявляють інтерес користувачі інтернет-банкінгу є можливість дистанційно оплачувати комунальні послуги. Більше 70% операцій - це грошові перекази, поповнення мобільних телефонів і оплата комунальних послуг.

За інформацією GooglePlay українці встановили на свої Android-смартфони додаток Privat24 понад 5 млн разів, якщо врахувати, що кількість смартфонів у мережах українських операторів дорівнює близько 10 млн, то можна дійти висновку, що Privat24 використовує кожен другий власник AOS-пристроїв, а це абсолютний результат для платіжних додатків на Android серед користувачів України та Східної Європи [4, с. 41].

До альтернативних каналів продажу банківських продуктів також слід віднести усі партнерські зв'язки із забудовниками, ріелтерами, автодилерами та іншими брокерами. Саме такі взаємовідносини реально дають змогу нарощувати кредитні портфелі, ресурсні та клієнтські бази, а це для банків - основне завдання. Особливості альтернативних каналів продажу стандартних послуг і продуктів зображені в табл. 1.

Таблиця 1.

Особливості альтернативних каналів продажу стандартних послуг і продуктів

Канал продажу	Характеристика
Інтернет-банкінг	Здійснення банківських транзакцій та інформаційний обмін через Інтернет
Банкомат	Проведення розрахунків і готівкових операцій з використанням платіжних карток здійснюється через автоматичні пристрої
Центри самообслуговування	Автономні пристрої, встановлені у філіях банку, супермаркетах, вокзалах тощо
Контакт-центр	Системи пристроїв для автоматичного або напівавтоматичного з'єднання клієнта з фахівцями банку
Мобільний зв'язок	Здійснення транзакцій та отримання інформації власником рахунку з використанням супутникової, стільникового зв'язку та мобільного телефону

Ще однією популярною технологією продажу для банків став кобрендинг - ефективним маркетинговим інструментом просування платіжних карт і залучення нових клієнтів. Реалізація програм банків торгових, транспортних, розважальних,

туристичних компаній є одним з напрямків розширення клієнтської бази карт - підрозділів банків.

Зокрема, АТ «Укрсиббанк» є програма лояльності «Очевигода» - це ексклюзивна програма лояльності для власників карток банку. З нею клієнт отримує вигідні пропозиції, знижки та подарункові сертифікати за розрахунки картою в закладах-партнерах АТ «Укрсиббанк». Дана програма доступна всім власникам карток банку. У АТ КБ «Приватбанк» є програма лояльності «Бонус Плюс», яка передбачає можливість власникам карток банку отримувати бонуси до 20% у мережі партнерів банку. Програма лояльності «ВіДі АвтоСіті» АТ «Ощадбанк», дає можливість отримати бонуси, ексклюзивне обслуговування та подарунки в автосалонах «ВіДі АвтоСіті», а також користування спеціальними пропозиціями партнерів програми лояльності «ВіДі АвтоСіті» (туристичних фірм, салонів краси, ресторанів, готелів). Власники карток «Власний рахунок» ПАТ «Банк Восток» отримують вдвічі або втричі більше балів за покупки в «Сільпо» в залежності від виду картки та додатково +1 бал на «Власний Рахунок» за кожен витрачений гривню в інших магазинах і інтернеті.

Підводячи підсумок зазначимо, що розвиток банківської діяльності в сучасний період усе більш спрямовується на розширення спектру фінансових послуг. Це пов'язано зі зростаючим рівнем конкурентної боротьби між банками, а також посиленням ролі небанківських посередників фінансового ринку. Пошук нових джерел формування фінансових ресурсів, здійснення активних операцій передбачає становлення і розвитку такої важливої складової банківського бізнесу як роздрібний. В умовах ринкових відносин завжди актуальним і перспективним є співпраця банків з роздрібними клієнтами, забезпечення їх в повній мірі банківськими послугами як у мережі відділень, так і у дистанційний спосіб.

Список використаних джерел:

1. Собків Й.О. Суть роздрібного ринку банківських послуг та підходи до його сегментації // Фінансова система України. – 2011. – №18. – С. 441-446.
2. Ткачук В.О. Маркетинг у банку : навчальний посібник / Ткачук В.О. – Тернопіль: “Синтез– Поліграф”, 2006. – 225 с.
3. Демченко А.М. Інноваційний механізм ритейлу в банківському секторі України:[Текст] Спец. 08.00.08: Дисертація наукового ступеню кан. екон. наук / Демченко Андрій Михайлович // ДВНЗ «Університет банківської справи». – Київ, 2019. – 234 с.
4. Шевчук Ю.В. Оцінка використання фінансових інновацій на фінансовому ринку України // Економіка та держава. – 2019. - №5. – С. 39-44.

ДИСТАНЦІЙНЕ ОСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ БАНКІВ В УКРАЇНІ

У тезах розглядається теоретичні основи дистанційного банківського обслуговування. Охарактеризовано види дистанційного обслуговування клієнтів банків.

Ключові слова: *банк, банківська послуга, дистанційне банківське обслуговування, Інтернет-банкінг.*

У сучасний період банківське обслуговування повинно не тільки відповідати основним вимогам фінансового ринку і враховувати побажання клієнтів у процесі їх обслуговування, а й імплементувати інноваційні та високотехнологічні елементи у процес обслуговування для забезпечення конкурентоспроможності банківських продуктів. Нині споживачі фінансових послуг, перш за все, потребують від банку надійності, різноманітності, а також, мобільності та технологічності сервісу обслуговування. У зв'язку з цим, банки у розвинутих економіках вдаються до дистанційного обслуговування клієнтів, що дозволяє проводити певні фінансові операції (поповнення/зняття коштів з депозитного вкладу, сплата за комунальні послуги, мобільний зв'язок, Інтернет, переказ коштів на іншу картку тощо) без відвідування клієнтом відділення банку [1, с. 878].

Дистанційним банківським обслуговуванням є надання банківських послуг (надання банківських продуктів) на відстані, без відвідування клієнтами офісу банку, без безпосереднього контакту з співробітниками банку - з будинку, офісу, автомобіля і т.д. [2]. На сьогодні Інтернет-банкінг надає можливість клієнтам користуватися такими послугами та операціями: переказ коштів між своїми рахунками/картками; переказ коштів на рахунки/картки іншої особи; здійснення SWIFT переказів; здійснення конвертації валют; здійснення оплати комунальних та інших платежів; виконання сервісних операцій над рахунками картами – відкриття, закриття, обслуговування; робота із депозитними рахунками; робота над кредитними рахунками; побудова графіків, виписок, звітів за своїми продуктам та ін. Це далеко не весь перелік доступних сервісів в Інтернет-банкінгу. Їх кількість постійно збільшується, модифікуються наявні сервіси [3, с. 117]. Найбільш активними в напрямку дистанційного обслуговування клієнтів в Україні є: АТ КБ «ПриваБанк», АТ «ПУМБ», АТ «Райффайзен Банк Аваль»,

АТ «Укрсиббанк», АТ «Укрсоцбанк». Лідером за впровадженням інтернет-технологій в Україні, безперечно, є АТ КБ «ПриватБанк», клієнтська база якого давно перевищує мільйон осіб. За останній період значно активізувалися нові учасники ринку, серед яких – ПАТ «Ощадбанк». Роблячи ставку на розвиток технологій безконтактних платежів. Зокрема банк у 2017 р. запустив додаток «Ощад РАУ», за допомогою якого клієнти зможуть здійснювати платежі без фізичної наявності платіжної картки або готівки. Для проведення платежу потрібен лише мобільний телефон із підтримкою технологій безконтактних платежів NFC. За версією FinAwards 2019 премію найкращого Інтернет-банкінгу України здобув «ПриватБанк» (Private24). Private24 здійснює найбільший спектр функцій. Тут є і прості перекази на карту, й комунальні платежі, й бюджетні платежі. Загалом, розробники неабияк постаралися, задовольнивши потреби навіть найвимогливіших клієнтів. Більш того, всі функції Private24 знайти дуже просто і швидко. А сам Інтернет-банкінг - працює, як годинник. За допомогою Private24 можна не тільки побачити залишок на рахунку, подивитися виписку по карті і зробити платіж, а також тут можна замовити платіжну картку, в тому числі кредитну. Можна як відправити, так і отримати переказ за найпоширенішими міжнародними системами швидких грошових переказів, а також на будь-яку карту VISA, оплатити комунальні послуги та здійснити платіж у будь-яку точку земної кулі завдяки системі SWIFT-переказів [4, с. 1173]. У сучасних світових банківських системах клієнтам надаються наступні види дистанційних послуг:

1. РС-банкінг – це технологія дистанційного банківського обслуговування, що передбачає установку на комп'ютер клієнта відповідного програмного забезпечення (клієнтської частини). Підключення до відповідного сервера відбувається через мережу Інтернет. Прикладом РС-банкінгу є система «Клієнт-Банк».

2. Інтернет-банкінг (Internet-banking) – це технологія дистанційного банківського обслуговування, за якої доступ до рахунків і операцій по рахунках надається в будь-який час і з будь-якого комп'ютера, що має доступ до Інтернету. Для виконання операцій використовується браузер, тобто відсутня необхідність установки клієнтської частини програмного забезпечення системи.

3. Мобільний банкінг є найновішим дистанційним каналом доставки банківських послуг; це технологія дистанційного банківського обслуговування, яка передбачає установку на мобільний телефон клієнта необхідного програмного забезпечення (клієнтську частину). Підключення до відповідного сервера здійснюється через мережу Інтернет. Повноцінний сервіс передбачає, що мобільний телефон є таким же засобом платежу, як і банківська карта. Проте на даний момент у багатьох країнах функціонує неповний варіант мобільного банкінгу, так званий SMS-банкінг з інформаційним рівнем доступу, що дозволяє одержувати по SMS виписки про операції по рахунках, здійснювати спостереження за рахунком і т.д. У деяких випадках можливий операційний

доступ – оплата обмеженої кількості послуг, рідше – товарів. При цьому мобільний банкінг, як правило, доступний лише власникам дебетових або кредитних карт банку.

4. Телефонний банкінг – це технологія дистанційного банківського обслуговування, яка надає можливість отримувати по телефону інформацію про стан рахунків, пластикових карт і платежів у банку. Для здійснення операцій за рахунком клієнта (оплата комунальних послуг, телефонних переговорів тощо) за допомогою системи «телефонний банкінг» клієнт у договорі з банком про розрахунково-касове обслуговування або іншому договорі про надання банківських послуг зазначає інформацію, потрібну банку для списання ним коштів з рахунку клієнта. Ідентифікацію клієнта для доступу до системи «телефонний банкінг» здійснюють за допомогою засобів ідентифікації, передбачених у договорі між банком і клієнтом

5. Обслуговування з використанням банкоматів та засобів банківського самообслуговування. Сучасні банкомати, крім традиційного зняття готівки, додатково надають можливість здійснювати грошові перекази, оплачувати рахунки, купувати різного роду ваучери, поповнювати рахунки мобільних телефонів тощо.

Виходячи з проведеного дослідження зазначимо, що в умовах цифровізації економіки, розвиток банківського сектору повинен швидко та ефективно впроваджувати новітні технології в свою діяльність, розвивати дистанційне обслуговування споживачів банківських послуг, шукати нові, перспективні шляхи співпраці з клієнтами. Використання передових технологій в обслуговуванні дасть змогу банкам раціонально розподілити свої ресурси, мінімізувати витрати, вдосконалити обслуговування клієнтів і підвищити якість пропонованих банківських послуг, що підвищує рівень конкурентоспроможності як окремого банку так в цілому банківської системи країни.

Список використаних джерел:

1. Репета М.М., Смолінська С.Д. Напрями удосконалення фінансових послуг банків України // Молодий вчений. – 2018. – №10 (62). – С. 878-880.
2. Дистанційне банківське обслуговування. URL: https://stud.com.ua/50186/informatika/distantsiye_bankivske_obsługovuvannya (дата звернення: 01.04.2020).
3. Кучанський О.Ю., Мазурак В.В. Перспективи розвитку в Україні систем дистанційного обслуговування клієнтів // Управління розвитком складних систем. – 2015. – №23. – С. 115-119.
4. Москальов А.А., Рудько А.О. Інтернет банкінг як напрям розвитку банківських послуг // «Молодий вчений». 2018. - № 11 (63). – С. 1172-1175.

Гаркуша Юлія Олександрівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Марушевська Вікторія Володимирівна
студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ПРОЦЕНТНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

У тезах розглядається сутність та завдання процентної політики Національного банку України. Проаналізовано ефективність процентної політики в Україні.

Ключові слова: *процентна політика, коридор процентних ставок, ключова процентна ставка, облікова ставка, відсоток.*

Значний вплив на функціонування економіки країни має процентна політика центрального банку. За допомогою процентного каналу трансмісійного механізму грошово-кредитної політики національні регулятори впливають на вартість грошей на ринку, на процентну політику комерційних банків та інших учасників грошового ринку. Змінюючи ключову ставку, центральний банк інформує учасників фінансового ринку щодо вектору розвитку в наступні 6-18 місяців, що є важливим моментом планування діяльності суб'єктів господарювання, інвестування, розвитку кредитування. Центральним банком здійснюється два типи монетарної політики: політика «дорогих» та «дешевих» грошей. При здійсненні політики «дешевих» грошей пожвавлюється економіка, але разом з тим збільшується інфляційний тиск. При політиці «дорогих» грошей, навпаки, відсутній відчутний інфляційний тиск, але економіка функціонує недостатньо ефективно, через нестачу грошових та кредитних ресурсів. Тому від Центрального банку вимагається доцільне чередування видів монетарної політики. Основними інструментами політики «дорогих» грошей є облікова ставка та відсоткова ставка рефінансування. Регулювання ставок є основним завданням процентної політики Національного банку України. Відповідно до Постанови НБУ № 277: «процентна політика НБУ – це регулювання Національним банком попиту та пропозиції на грошові кошти через зміну процентних ставок за своїми операціями з метою впливу на процентні ставки суб'єктів грошово-кредитного ринку та дохідність фінансових операцій»[1].

В ході проведення процентної політики НБУ застосовує такі інструменти як ключова процентна ставка та коридор процентних ставок. Ключова процентна ставка – ставка за основними операціями Національного банку України з надання або вилучення ліквідності. Коридор процентних ставок – це ставки за операціями

постійного доступу, в якості механізму підтримки ключової ставки. Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» «облікова ставка НБУ – один з монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів, а ставка рефінансування НБУ – виражена у відсотках плата за кредити, що надаються банкам, яка встановлюється Національним банком України з метою впливу на грошовий оборот та кредитування» [2]. Рівень облікової ставки впливає на показник індексу споживчих цін та курсу національної валюти відповідно до іноземних валют. Динаміка рівня облікової ставки, ІСЦ, курсу гривні до долара США у 2000-2020 р. зображено на рис. 1.

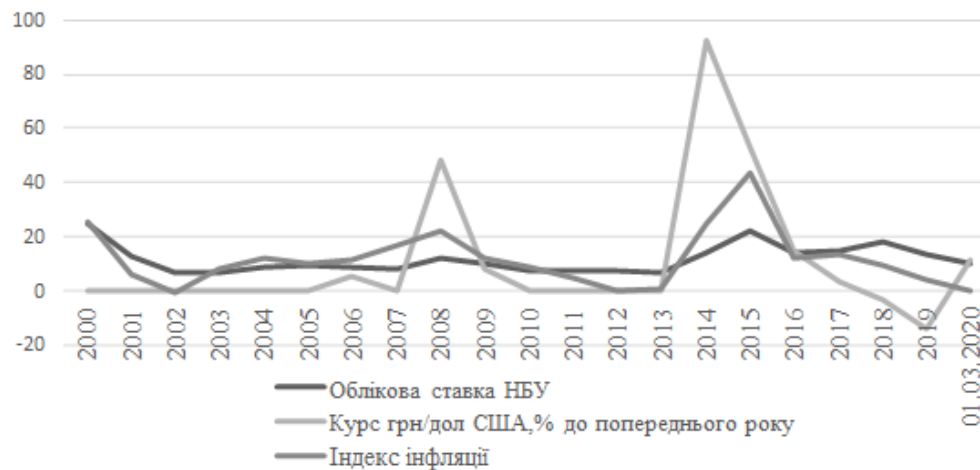

Рис.1 Динаміка рівня облікової ставки, ІСЦ, курсу гривні до долара США у 2000-2020 р., %, грн.

Джерело: складено за даними [3].

За період дослідження динаміка спостерігається відсутність значного впливу зміни облікової ставки на ІСЦ та курс національної валюти, особливо в кризових періодах. Це можна пояснити постійними значними макроекономічними ризиками в країні, значному лагу впливу зміни облікової ставки, а також варто зауважити, що фактично режим таргетування інфляції НБУ розпочав застосовувати у 2017 р., за якого основною ціллю діяльності регулятора є споживча інфляція. Окрім облікової ставки центрального банку на цінову політику комерційного банку впливають ставки на аналогічні продукти у банках конкурентах. Остаточна ставка встановлюється враховуючи всі внутрішні та зовнішні фактори. Динаміка середньої ставки рефінансування та середніх процентних ставок українських банків за кредитами та депозитами у національній валюті у 2006-2020 рр. зображена на рис. 2.

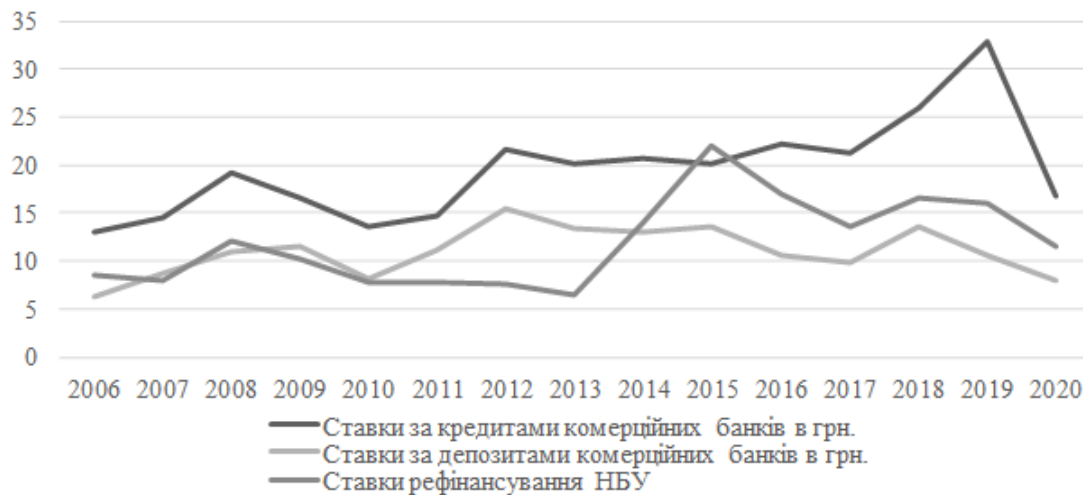

Рис. 2. Динаміка середньої ставки рефінансування та середніх процентних ставок українських банків за кредитами та депозитами у національній валюті у 2006-2020 рр.

Джерело: складено за даними [4].

З даних рис. 2 можна зробити висновок про те, що не завжди банки змінюють відсоткові ставки за кредитами та депозитами відповідно до зміни облікової ставки, що вказує на неефективність процентного каналу трансмісійного механізму в Україні. Однак, зі зміною процентної політики починаючи з 2017 р., НБУ дещо вдається впливати на зміну вартості грошей в країні.

Отже, процентна політика як складова монетарної політики Національного банку України відіграє важливу роль в регулюванні грошово-кредитного ринку України. За допомогою ключової ставки центральному банку вдається впливати на вартість грошей, масу грошей, ділову активність та на інші макроекономічні показники розвитку. За режиму таргетування інфляції, ключова ставка є основним інструментом грошово-кредитної політики. Однак, для ефективного впливу даного монетарного інструменту є важливим стан економічного розвитку, фінансового ринку в країні.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про процентну політику Національного банку України: постанова правління НБУ №277 від 21.04.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16> (дата звернення: 01.04.2020).
2. Про Національний банк України: закон України №679-XIV від 20.05.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 01.04.2020).
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua> (дата звернення: 02.04.2020).
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 02.04.2020).

Гаркуша Юлія Олександрівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Московчук Тетяна Сергіївна
студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА БАНКІВ

У тезах наведено дослідження сутності поняття «депозитна політика». Визначено характерні риси депозитної політики банку. Визначено основні напрями вирішення проблем залучення депозитних ресурсів в Україні.

Ключові слова: банк, депозит, депозитна політика банку, ресурси банків, депозитні операції.

Депозитна політика банку як складова банківського менеджменту являє собою комплекс заходів з формування депозитного портфеля, а також різноманітні форми та методи щодо реалізації конкурентних позицій на ринку депозитних послуг з метою забезпечення необхідних обсягів депозитних ресурсів [1, с. 69]. Депозитна політика банківської установи має за мету визначити найбільш пріоритетні напрями акумулювання депозитних коштів, сприяти розвитку та вдосконаленню депозитних операцій, шляхом розширення спектра послуг, покращення їх якості та ефективності надання, через всебічне задоволення потреб вкладників (юридичних та фізичних осіб). Кінцевим результатом депозитної політики банку є забезпечення стійкості окремої банківської установи шляхом досягнення встановленого рівня ліквідності та рентабельності [2, с. 79]

Характерними рисами депозитної політики банку є наступні: а) тісно пов'язана з кредитною політикою банку, оскільки забезпечує взаємозв'язок та взаємоузгодження між депозитними і кредитними операціями за термінами й сумами; б) спрямована на задоволення потреб банку в ліквідності шляхом активного залучення коштів, зокрема запозичених; в) об'єднує стратегію та тактику банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення їх найефективнішої комбінації; г) ґрунтується на асортименті високоякісних депозитних послуг, різноманітних форм і методів залучення коштів, особлива увага приділяється строковим депозитам, які сприяють підтримці ліквідності балансу банку і є більш прогнозованими; д) забезпечує стійкість депозитної бази і конкурентні переваги на фінансовому ринку [3, с. 66].

Для мінімізації ризику і підвищення ефективності депозитної політики банку необхідно постійно аналізувати і вдосконалювати роботу банківської установи по залученню депозитів. Як перспективний напрям удосконалення депозитних операцій можна запропонувати розширення кола депозитних рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування, що надаватиме вкладникам

банку додаткові можливості по використанню своїх коштів із прийнятним рівнем доходів. Основні напрямки вирішення проблем залучення депозитних ресурсів в Україні представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Основні напрямки вирішення проблем залучення депозитних ресурсів в Україні

Напрямок розробленої політики	Діяльність
Розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого	Розробка простих і зрозумілих споживачу депозитних продуктів, які б не потребували значних витрат з боку банку.
Підвищення зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках	Запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення та модернізація депозитної політики. Запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення та модернізація депозитної політики
Використання цінових методів залучення ресурсів:	Формування банками адекватної процентної політики, спрямованої на залучення та стійке утримання коштів населення на депозитних рахунках
Використання нецінових методів залучення ресурсів	Розповсюдження реклами; поліпшення якості обслуговування клієнтів; розширення спектра депозитних послуг

Джерело: складено за даними [4, с. 96].

З метою ефективного здійснення депозитної політики комерційним банкам доцільно розробляти відповідний меморандум. Для подальшого розвитку депозитних операцій та збільшення даного джерела в ресурсній базі доцільно удосконалювати існуючі та впроваджувати нові інструменти, методи та моделі. Для діяльності будь-якої банківської установи в умовах нестабільності депозитної бази необхідно, в першу чергу, зберегти вже існуючих клієнтів та ввести до депозитної лінійки гнучкі умови обслуговування депозитних вкладів. Такий підхід зумовить зростання довіри населення і приватного сектора економіки до банку. Банк зможе нарощувати обсяги надійних депозитів та використовувати ці кошти для інвестування програм розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Тарасевич Н.В. Фінансовий менеджмент у банках [Текст]: навч. посіб. / Н.В. Тарасевич. – Одеса: ОНЕУ, 2013. – 271 с.
2. Жовтун Є.В. Теоретичні аспекти депозитної політики банків // Облік і фінанси. 2016. – №3 (73). – С. 77-83.
3. Золотарьова О.В., Півняк Ю.В., Гурбич О.В. Модифікація депозитної політики комерційних банків в Україні Економіка та держава. 2015. №2. 65-69.
4. Маляренко А.В., Марущак І.О. Напрямки розвитку банківських установ в Україні // «Молодий вчений». 2016. – № 5 (32). С. – 95-98

Гаркуша Юлія Олександрівна

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Попряга Цвітана Іванівна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ДОСТАТНІСТЬ ЗОЛOTOВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ: МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ

Тези присвячено розгляду підходів до визначення достатності золотовалютних резервів держави. Проаналізовано критерії оптимального рівня офіційних резервів України.

Ключові слова: золотовалютні резерви, достатність золотовалютних резервів, грошова маса, правило Гвідотті, критерій Редді.

Золотовалютні резерви є невід’ємною умовою функціонування будь-якої держави, головною ланкою валютної системи. Вони відіграють важливу роль в економіці держави та займають особливе значення в стабілізації та регулюванні курсу національної валюти. Однією з найголовніших проблем, яка виникає у процесі управління центральним банком офіційними резервами держави є визначення їх оптимального рівня.

Проблема управління золотовалютними резервами, аналізу підходів до визначення їх достатності досліджуються багатьма вченими, аналізуються науковцями. Зокрема даній тематиці присвячені праці таких зарубіжних науковців: М. Дулі, П. Гвідотті, А. Грінспен, С. Лісондо, Д. Метісон, І. Редді. Щодо вітчизняних науковців, то окремі питання щодо формування та визначення достатності золотовалютних резервів розглядалися А. Гальчинським, В. Міщенко, А. Морозом, М. Савлуком, В. Стельмахом тощо. Незважаючи на досить високий рівень досліджень проблема визначення достатності в умовах сучасного функціонування країни залишається в полі зору.

Виконання головної функції Національного банку України – забезпечення стабільності грошової одиниці країни, реалізується за допомогою використання такого інструменту як формування і використання золотовалютних резервів. Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» золотовалютні резерви - це резерви України, відображені у балансі Національного банку України, що включають в себе активи, визнані світовим співтовариством як міжнародні і призначені для міжнародних розрахунків [1]. Оптимальний розмір золотовалютних резервів має важливе економічне значення, оскільки їх занижений обсяг погіршує платоспроможність держави на світовому ринку,

обмежує регулятивні можливості держави у монетарній сфері, а більш високий призводить до заморожування значної частини національного багатства країни на тривалий період.

Ціла низка факторів, які спонукають до формування золотовалютних резервів не дають змогу визначити оптимальний рівень, який був би оптимальний для усіх держав. Тому залежно від особливості діяльності країни, її економічного розвитку, кожна країна повинна визначати свій оптимальний рівень офіційних золотовалютних резервів. Ліквідність держави помітною мірою визначається обсягом золотовалютних резервів, якими вона володіє. У літературі відома декілька підходів щодо визначення оптимального рівня офіційних резервів країн. Рівень золотовалютних резервів залежить від загального рівня стабільності національної економіки. Якщо найбільш важливі макроекономічні показники - інфляція, державний борг, ВВП, мають оптимальне значення, то відповідно зростатиме обсяг резервів. За рекомендаціями МВФ частка золотовалютних резервів у ВВП не повинна перевищувати 10 %, оскільки занадто великий їх обсяг є ознакою слабкості національної економіки [3, с. 64]. Загальновизнаним показником достатності рівня золотовалютних резервів держави є критерій В. Редді (Індія), відповідно до якого резерви мають бути достатніми для покриття трьох місяців імпорту товарів і послуг на випадок непередбачуваного припинення надходжень від експорту та інших надходжень іноземної валюти [4, с. 48]. Варто зауважити, що критерій В. Редді був розроблений у період переважання зовнішньоторговельних торговельних операцій в платіжному балансі держави через часті обмеження руху міжнародного капіталу [5].

За критерієм П. Гвідотті (Аргентина) та А. Грінспена (США) золотовалютні резерви України повинні покривати всі зовнішні зобов'язання держави, що підлягають оплаті впродовж 12 місяців.

Д. Війнхольдс і А. Каптейн додали два фактори до критерію Гвідотті-Грінспена: а) грошову масу M_3 як індикатор обсягу внутрішнього відтоку капіталу; б) індикатор ризику країни (рівень покриття імпорту товарів і послуг держави резервами в іноземній валюті) [3, с. 64, 5].

Грошовий критерій – критерій покриття грошової маси M_2 . Достатніми вважають обсяги золотовалютних резервів держави, які покривають 20% грошової маси M_2 [5].

Більшість держав намагаються нагромадити такий обсяг резервів, який би давав можливість контролювати динаміку обмінного курсу національної валюти у разі негативного розвитку подій на валютному ринку.

Станом на 31 грудня 2019 р. офіційні резервні активи України становили 25 302,16 млн. доларів США [6]. За критерієм Редді теперішня сума офіційних резервів відповідає підходу і становить 3,9 місяця імпорту. Це найбільше значення рівня упродовж восьми років — з кінця 2011 р.

Аналіз достатності резервів за грошовим критерієм свідчить про покриття грошової маси приблизно на 42%. Станом на грудень 2019 р. обсяг національної грошової маси за даними НБУ становив 1,435 трлн грн., в еквіваленті 60 574,08 млн. доларів США [1].

Відповідно до рекомендацій МВФ частка золотовалютних резервів України у ВВП складає 15,08%. ВВП за 2019 рік у еквіваленті склав 167 773,91 млн. доларів США [6]. За критерієм П. Гвідотті та А. Грінспена ЗВР України покривають лише 18% зовнішнього боргу. На сьогодні рівень міжнародних резервів України в цілому можна вважати достатнім, але не стійким.

Оцінка визначення достатності золотовалютних резервів України свідчить про дотримання Національним банком України оптимального їх рівня відповідно до критерію В. Редді та критерію грошової маси. Однак, слід зауважити, що згідно методичних підходів для визначення достатності резервів рекомендацій МВФ а також критерію П. Гвідотті та А. Грінспена рівень вітчизняних золотовалютних резервів є недостатнім.

Отже, при визначенні оптимального рівня золотовалютних резервів не існує єдиного підходу для усіх країн світу. В залежності від економічної ситуації, особливостей середовища, в якому держава функціонує, центральний банк країни визначає достатність офіційних резервів.

Список використаних джерел:

1. Про Національний банк України: закон України №679-ХІV від 20.05.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 05.04.2020).
2. Журавка Ф.О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки України. URL: http://lib.uabs.edu.ua/library/Books_academy/807_2008.pdf (дата звернення: 05.04.2020).
3. Береславська О.І. Золотовалютні резерви України: джерела поповнення та ефективність управління / О.І. Береславська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2014. – Вип. 27. – С. 63–68.
4. Богдан Т.П. Достатність міжнародних резервів як передумова забезпечення макрофінансової стабільності / Т. П. Богдан // Економіка України. – 2012. – № 8. – С. 44–54.
5. Кравчук В. Належний рівень офіційних резервів в Україні: нещодавні зміни, оцінка та наслідки для економічної політики. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/2013/PB_02_2013_ukr.pdf (дата звернення: 06.04.2020).
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua> (дата звернення: 06.04.2020).

Голенда Лидия Константиновна
к.э.н., доцент кафедры информационных технологий
Новиков Егор Сергеевич
студент 2 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь

КВАНТОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ЭКОСИСТЕМА БАНКА

Тезисы посвящены рассмотрению содержания понятия «экосистема банка». Раскрываются основные направления развития квантовых технологий, средства и методы, разработанные в данной области, которые банки могут использовать для построения более надёжных экосистем.

Ключевые слова: *экосистема банка, квантовые технологии.*

Понятие «экосистема» в экономической литературе ещё не имеет однозначности. Так Оливер Хьюз считает, что «экосистема – это современные технологии, общий бренд, использование данных, быстрое масштабирование сервисов, снижение стоимости привлечения за счет экосистемного эффекта и масштаба. Это много сервисов, и не только в одной области» [1]. Создание экосистемы ориентировано на повышение удобства получения услуг клиентами, тем самым нацелено на увеличение числа потребителей той или иной организации. Банки, деятельность которых неразрывно связана с привлечением клиентов, сильно заинтересованы в создании экосистем. Создавая экосистему, банки расширяют партнёрскую сеть, чтобы упростить получение определённых услуг клиентам. Наиболее наглядным примером данного подхода может служить экосистема Сбербанка. Банк предоставляет различные сервисы, например «docdoc» – маркетплейс медицинских услуг и продуктов. Клиент может получить консультацию медицинского специалиста, приобрести медицинские товары, пользуясь единым входом в сервисы Сбербанка «Сбербанк ID», и рассчитаться средствами со своего счёта в Сбербанке. [2]. Однако слаженная работа системы такого рода возможна, только если во всех сервисах будут внедрены единые способы идентификации, единый интерфейс, бесшовная передача данных.

Квантовый компьютер – принципиально новое вычислительное устройство, работающее на принципах квантовой механики. Теоретические модели построения квантовых компьютеров утверждают, что создание такого устройства позволит достичь квантового превосходства – квантовые компьютеры смогут за приемлемое время решать задачи, на решение которых у классических компьютеров ушли бы годы. Сложность построения квантовых компьютеров заключается в чувствительности квантовых объектов, используемых для хранения информации, к воздействиям внешней среды. Несмотря на это, сфера квантовых компьютеров динамично развивается, ведущие IT-компании мира (Intel, IBM,

Google) периодически заявляют о новых достижениях в данной области, поэтому создание полноценных квантовых компьютеров – лишь вопрос времени, и знать, что они могут принести с собой, необходимо уже сегодня:

1. Широко известен квантовый алгоритм Шора, реализация которого на квантовом компьютере с несколькими тысячами кубитов позволит взламывать криптографические системы с открытым ключом, используемые для создания электронных подписей. Следовательно, перспектива появления многокубитных квантовых компьютеров в ближайшее время требует от банков внедрения более совершенных методов защиты информации.

2. В настоящее время банки начинают активно использовать технологию блокчейн. Вместе с тем, данная технология подвержена квантовым атакам – появление многокубитных квантовых компьютеров может привести к нарушениям в работе системы, сделает её небезопасной. Однако уже существуют разработанные на указанных ранее методах постквантовой криптографии устойчивые к квантовым атакам блокчейн-платформы (Quantum Resistant Ledger, IOTA, ArQit), которые банкам следует использовать для совершения особо важных транзакций.

3. Квантовые компьютеры позволяют реализовать алгоритм Гровера, осуществляющий поиск в неупорядоченной базе данных (БД) в среднем за \sqrt{N} шагов. Чем больше N , тем существеннее выигрыш во времени, поэтому квантовые компьютеры повысят эффективность обработки больших объёмов данных.

4. Квантовые технологии повлияют и на коммуникационные сети, используемые в банковских экосистемах. Одним из нововведений может стать использование квантовых сетей – нового вида коммуникационных сетей, в которых информация передаётся с помощью квантовых объектов – фотонов. Защита данных в них осуществляется с использованием принципов квантовой механики. Такие сети уже используются ведущими банками России – Газпромбанком и Сбербанком.

Подводя итоги отметим, что внедрение квантовых технологий в банковские экосистемы позволит ускорить процессы обработки больших объёмов данных, повысить безопасность передачи информации, реализовать методы квантовой криптографии для надёжного удостоверения подлинности электронных документов. Банковская экосистема, построенная на квантовых технологиях, будет иметь значительные преимущества перед классической экосистемой.

Список использованных источников:

1. Банк или экосистема: кто кого переживёт? / Петербургский международный экономический форум – 2019, ключевые выводы. – 2019. URL: <https://roscongress.org/sessions/spief-2019-bank-ili-ekosistema-kto-kogo-perezhivet/discussion/> (дата обращения: 24.03.2020).

2. Экосистема Сбербанка. URL: <https://www.sberbank.ru/ru/ecosystem> (дата обращения: 08.04.2020).

Голенда Лидия Константиновна

к.э.н., доцент кафедры информационных технологий

Телюк Виктория Сергеевна

Шеститко Екатерина Николаевна

студентки 2 курса факультета финансов и банковского дела

Белорусского государственного экономического университета

г. Минск, Республика Беларусь

РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В тезисах рассматривается актуальность и необходимость социальных сетей для банковской сферы. Представлены статистические данные, рассмотрены визуальный контент-маркетинг и наполненность на страницах банков Республики Беларусь.

Ключевые слова: банк, социальная сеть, визуальный контент-маркетинг.

Ни для кого не секрет, что в настоящих условиях развития информационных технологий и связи, социальные сети стали неотъемлемой частью в жизни каждого современного человека, идущего в ногу со временем. Социальная сеть (social network) – это многопользовательский веб-сайт, наполнением которого занимаются сами участники сети, в зависимости от их интересов и направления их взглядов [2].

В настоящее время всё больше банков создают аккаунты в социальных сетях, что является постоянным атрибутом взаимодействия с клиентами. Основным преимуществом создания и активного использования нового канала для взаимодействия является, прежде всего, расширение маркетинговой деятельности, поскольку информацию о продуктах и услугах можно более эффективно и быстро доводить до клиентов-подписчиков. Отметим, что в Республике Беларусь некоторые банки используют социальные сети в качестве площадки для прямого продвижения продуктов, анонса рекламных игр или акций, а также новостей о себе и своих новшествах. Реже банки делятся любопытными фактами из мира финансов и прочее. Такой подход используется на страницах в социальных сетях таких банков, как: Банк ВТБ, БПС-Сбербанк, Приорбанка, МТБанка, IdeaBank, Трастбанка. Сюда же следует отнести и Беларусбанк, который с целью более оперативного ответа на мнения и вопросы клиентов создал канал в Telegram, чат-бот и консультанта. Некоторые банки используют социальные для общения с аудиторией и выстраивания отношений с ней. Например, особенностью SMM Альфа-Банка, Белинвестбанка и Белагропромбанка является размещение любопытных фактов, цитат, головоломок. Информация о продуктах и услугах

банка публикуется в меньшей степени. Обратим внимание на то, что в связи с неблагополучной ситуацией, которая сложилась из-за коронавирусной инфекции, банки стали более социально ориентированными при взаимодействии со своей аудиторией. Так, например, Альфа-Банк перечислил 50 тыс. руб. на закупку средств защиты для социальных работников, медсестер и волонтеров. Любой участник социальной сети может поддержать созданный банком проект «Поддержим вместе», а также присоединился к инициативе «Добрый телефон». С целью осуществления профилактических мер против распространения вируса Беларусбанк обеспечил свои подразделения дезинфицирующими средствами, которыми могут воспользоваться все клиенты банка. Банк призывает активно использовать безналичные платежи, а также дистанционные каналы оплаты.

Для выявления уровня коммуникативной активности банков в сфере Интернет, проведем оценку взаимодействия с клиентами в наиболее популярных сетях VKontakte и Instagram ТОП-8 банков Республики Беларусь [1]. По результатам поведенного исследования сделаем вывод, что: по количеству подписчиков во VKontakte к первой пятерке банков относятся: БПС-Сбербанк, аудитория которого составляет 44,5 тыс. чел.; Беларусбанк – 26 тыс. чел.; Альфа-Банк – 21,5 тыс. чел.; Приорбанк – 16,1 тыс. чел. и Белагропромбанк – 14,1 тыс. чел.; по количеству подписчиков в Instagram: БПС-Сбербанк с количеством подписчиков 23 тыс. чел.; Беларусбанк – 17,5 тыс. чел.; Банк БелВЭБ – 16,3 тыс. чел.; Белинвестбанк – 9,3 тыс. чел.; Альфа-Банк – 8,6 тыс. чел. Исходя из вышеизложенного сделаем вывод, что каждый банк выбирает для себя определенную стратегию развития и привлечения клиентов в различных сетях коммуникации. В одной сети банк может занимать одно из ведущих мест, причём с сильным отрывом от других, а в другой отставать на несколько шагов от банков лидеров. Так, например, аудитория Банка БелВЭБ во VKontakte не достигает и 5 тыс. чел., однако в Instagram он занимает 3 место в топе банков Республики Беларусь.

В заключение отметим, что социальные сети становятся основным инструментом продвижения банковских продуктов, создания контакта, понимания, учета требований и пожеланий существующих клиентов. Грамотный контент, регулярное обновление веб-сайта позволит банку получить большое количество пользователей, которые впоследствии могут стать клиентами.

Список использованных источников:

1. Перечень системно значимых банков. URL: <https://www.nbrb.by/system/main-banks> (дата обращения: 28.03.2020).
2. Социальные сети от А до Я. URL: <http://www.social-networking.ru/article/social-networks> (дата обращения: 28.03.2020).

Голенда Лидия Константиновна

к. э. н., доцент кафедры информационных технологий

Мяделец Карина Юрьевна

Хаританович Екатерина Сергеевна

студентки 2 курса факультета финансов и банковского дела

Белорусского государственного экономического университета

г. Минск, Республика Беларусь

ОБЛАЧНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ

Тезисы посвящены проблематике виртуализации информационного взаимодействия банков и клиентов. Рассмотрены возможности, преимущества и недостатки применения «облачных вычислений» в банковской сфере. Акцентируется внимание на вопросах развития облачных технологий, как естественного продолжения совершенствования распределенных систем переработки информации и принятия решений.

Ключевые слова: *облако, облачные вычисления, облачные технологии, цифровизация, банк.*

В условиях цифровизации рынок банковских услуг претерпел кардинальные изменения – он динамично развивается. Сегодня недостаточно применять традиционные методы предоставления финансовых услуг, а, чтобы быть конкурентоспособным, необходимо создавать и правильно использовать новые формы привлечения и обслуживания клиентов на основе внедрения информационных технологий [1]. В качестве технологии, позволяющей виртуализировать информационное взаимодействие клиентов и банковских работников, оказывающих услуги, используются облачные сервисы, позволяющие конечным пользователям предоставлять удаленный динамический доступ к услугам, вычислительным ресурсам и приложениям через сеть Интернет. С цифровизацией экономики (Беларусь находится на 57-м месте в мире, Россия – 39-е, Казахстан – 49-е место) [2]) в сфере банковских услуг продолжает увеличиваться объем использования решений на базе облачных вычислений.

Зачем банкам облако? Например, с помощью облачных вычислений банки могут сосредоточиться на своем основном бизнесе, повышать производительность в периоды пиковой нагрузки. Вот наглядный пример: используя смартфон, сегодня можно совершать бесконтактные платежи вместо использования пластиковой карты и бумажных денег. В основе реализации этого процесса лежит облачный подход и специализированный сервис, построенный с использованием технологии HCE (Host Card Emulation), которая позволяет эмулировать физическую карту на хост-системе в облаке и передавать платежные данные

клиента в смартфон. Примечательно, что на самом устройстве никаких данных не остается, поскольку во время транзакции они поступают из облака в зашифрованном виде [3].

Согласно исследованиям, проведенным компанией IDC рынок публичных облачных сервисов включая SaaS, PaaS и IaaS растет более чем в 4,5 раза быстрее, чем вся ИТ-отрасль [4]. За последние годы вырос интерес и у белорусов к данным технологиям. В Беларуси услуги по использованию облачных технологий предоставляют компания ActiveCloud и оператор beCloud. ActiveCloud реализовала проекты по внедрению торговой системы LS Trade Fusion для торговой сети Mothercare; запустила образовательное ПО WebTutor для торговой сети ОМА; разместила на облаке ИТ-инфраструктуру Туровского молочного комбината и др. Совместно с Microsoft beCloud разработала платформу для разработки и хранения данных. Облачная платформа обеспечивает пользователям требуемый уровень безопасности в части размещения данных на территории Беларуси, а также предоставляет клиентам полный доступ к набору сервисов Microsoft Azure: контейнеры, виртуальные сервера, хранилища, SQL как сервис и многое другое. Республиканский центр обработки данных (ЦОД, дата-центр), принадлежащий СООО «Белорусские облачные технологии» (beCloud), занимается обеспечением создания и функционирования республиканской платформы для работы в облаках.

Незначительная часть белорусских банков уже начали использовать облачные технологии: БНБ-Банк реализовал совместно с компанией A1 проект по переносу ИТ-инфраструктуры банка на облачные технологии. Новая система повысила отказоустойчивость внутренней сети банка, скорость работы всех ИТ-систем и безопасность персональных данных клиентов банка; ЗАО «ТК Банк» разместил ИТ-инфраструктуру в частном облаке, созданном компанией Velcom. В результате была реализована масштабируемая отказоустойчивая инфраструктура, включающая в себя отказоустойчивый кластер из серверов, системы хранения данных, активного сетевого оборудования и источников бесперебойного питания; для решения растущих потребностей ТК Банка специалисты Velcom спроектировали и создали частное облако на базе высокотехнологичной платформы виртуализации VMware vSphere. Кроме того, компания предоставила в пользование новейшее серверное и сетевое оборудование, разместив его на территории банка. Высокие стандарты политик соответствия и безопасности финансового сектора создают массу препятствий для принятия облачных технологий. Финансовые организации обладают крупными и сложными ИТ-инфраструктурами, которые полагаются на критически важные приложения и соответствуют строгим критериям и чрезвычайно жестким требованиям безопасности. При наличии этих факторов облачные вычисления в финансовой сфере встречают со скептицизмом. С одной стороны, исследования 2015 года показали, что 89% организаций используют как минимум одно приложение в

облаке; в 2009 году, когда этот вопрос был поднят впервые, таких организаций было 57%. Тем не менее, ключевые банковские приложения до сих пор не используются в облаке. Основная причина – боязнь перевода в облако конфиденциальной банковской информации. К проблемам безопасности облаков можно отнести: отсутствие видимости и контроля над процессами в облаках; теневое ИТ; вероятность случайно публикации данных; злоумышленная утечка данных; искажение или потеря критичных данных; несоответствие требованиям регуляторов; присутствие облачных вредоносных программ; вероятность распространения вредоносных программ на всю сеть организации. Для создания благоприятных условий инновациям в банковской сфере на основе облачных технологии необходимо: проведение анализа и определение состава облачных сервисов на рынке и регуляторных барьеров для их развития; создание типовых положений договоров на аутсорсинг с учетом требований финансового регулятора к поставщику ИТ-услуг, в том числе в области управления рисками, аудита и надзора; стимулирование развития практики квалифицированного аудита и сертификации поставщиков услуг в сфере облачных технологий путем установления требований к договорам и знакам качества согласно уровню зрелости внутреннего контроля [5].

Проведённый анализ показывает, что облачные технологии предоставляют практически безграничные возможности для банковской сферы. Однако сами технологии достаточно молоды и имеют определённые проблемы, требующие решений. К ним относятся, например, сомнения в надёжной сохранности и надлежащей готовности данных к использованию и несовершенство телекоммуникаций.

Список использованных источников:

1. Батаев А. В. Анализ использования облачных сервисов в банковском секторе// Молодой ученый. – 2015. — №5. — С. 234-240.
2. Интернет-портал ЕВРАЗИЯ ЭКСПЕРТ. URL: <https://eurasia.expert/it-strana-obratnaya-storona-tsifrovizatsii-belarusi/> (дата обращения: 31.03.2020).
3. Интернет-издание о высоких технологиях Cnews. URL: <https://www.cnews.ru/reviews/ittrendy2020> (дата обращения: 31.03.2020).
4. Портал корпоративной информации Tadviser: Государство. Бизнес. Ит. URL: <http://www.tadviser.ru/index.php> (дата обращения: 31.03.2020).
5. Преимущества и недостатки облачных технологий. URL: <https://sistyle.ru/blog/item/30-clouds-advantages/> (дата обращения: 26.03.2020).

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ БАНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто основні особливості цифрової трансформації банківського сектору України в умовах наростаючої невизначеності української економіки з урахуванням операційного ризику банку. Проаналізовано цифрові тренди банківського сектору України. Наведено приклади операційних ризиків, на які найчастіше наражаються банківські установи в умовах цифровізації економіки.

Ключові слова: банк, операційний ризик, цифрова трансформація економіки, цифровий тренд.

Щоденні зміни в економічному, політичному та соціальному житті викликають ряд запитань, основними з яких є: як найшвидше пристосуватися до нових умов з найменшими втратами. Світова та вітчизняна економіка навряд чи була готова до пандемії, обмеженої мобільності та до сповільнення економічної активності. Однак, необхідно пам'ятати, що будь-яка криза дає ще більший поштовх для подальшого швидкого розвитку, змушує створювати та запроваджувати більш ефективні методи та шукати нові інструменти реалізації цілей. Трансформація банківського сектору як провідного сектору в економіці повинна стати драйвером розвитку всієї економіки країни. Слід зазначити, що цифрова трансформація економіки – це процес якісного перетворення існуючих моделей та економічних процесів з використанням новітніх цифрових технологій з метою досягнення кращих показників діяльності. Для цифрової трансформації банківського сектору України характерні наступні особливості: за допомогою цифрових технологій створення покращених банківських продуктів та послуг, оновлення та вдосконалення банківського технологічного процесу, нові підходи до реалізації банківських продуктів та послуг, застосування інноваційних програм та проектів під час здійснення банківської діяльності, впровадження та використання цифрових технологій збору, зберігання, обробки та передачі інформації [1].

Цифрова трансформація української економіки, а також банківського сектору зокрема, відбувається вже на протязі тривалого проміжку часу. Проте цей шлях навряд чи можна назвати інтенсивним. Для прискорення економічного відновлення банкам України необхідно за максимально короткі строки спростити бюрократизацію надання послуг, пришвидшити грошообіг, оптимізувати бізнес-

процеси та підвищити довіру до банківських установ. Однак, під час цих цифрових трансформацій потрібно дотримуватися балансу між їх обсягом та допустимим операційним ризиком, який банки зможуть прийняти та який неодмінно виникне в умовах прискорених технологічних змін.

Як відомо, основними джерелами операційного ризику в банках є ризик персоналу (плинність кадрів, людський фактор помилок, нехтування правилами інформаційної та технологічної безпеки), ризик технологій (збої в програмному забезпеченні, неправильна техніка експлуатації високотехнологічного обладнання), а також зовнішній ризик (наприклад, державні обмежувальні заходи, викликані пандемією, природні, техногенні, політичні катаклізми). Наразі банківська система України якраз опинилася під ударом цих трьох джерел операційного ризику, адже в українських банках дотепер існували проблеми з розробкою та експлуатацією високотехнологічних продуктів та послуг, банківська система не раз зазнавала збитків через кібератаки, війну на сході України, а 2020 рік поставив українські банки перед новим викликом – пандемією нового вірусу. Тому менеджерам банківських установ необхідно найближчим часом акумулювати всі ресурси на подолання наслідків реалізації операційного ризику. Допоміжним інструментом в такій ситуації мають стати цифрові технології.

Варто відмітити, що невідворотними в найближчий час стануть наступні цифрові тренди в банківському секторі: впровадження віртуальних банківських відділень з широким спектром дистанційних послуг; зростання обсягу цифрової інформації в хмарних сховищах; підвищення ролі та ступеню використання електронних грошей та електронних безконтактних засобів розрахунку; цифрова комунікація між різними державними структурами та банками, обмін між ними інформацією; зростання ролі штучного інтелекту (ШІ); збільшення кількості аутсорсингових договорів з FinTech компаніями; зростання потреби в швидких та доступних кредитних ресурсах тощо. Однак дані тренди при неправильно організованій системі фінансового контролінгу операційного ризику збільшують ймовірність настання операційного ризику, тому необхідно розробити чіткий план з урахуванням усіх можливостей та загроз, що можуть виникнути на шляху прискореної цифровізації банківської діяльності (рис.1).

Відповідно до кожного стимулюючого розвиток економіки цифрового тренду існує стримуючий, який може завдати серйозних збитків банку: шахрайство в сфері електронних розрахунків; конфлікти та неузгодженість дій з аутсорсинговими компаніями; низький рівень захисту банківських систем від вторгнення хакерів та кібератак; забезпечення захисту персональних даних; стримування на рівні держави цифровізації в інших сферах суспільної діяльності; відсутність організаційної культури з управління операційними ризиками, внаслідок чого ризики виявляються несвоєчасно; недостатній рівень освіченості існуючих банківських працівників у сфері цифрових технологій.

Рис. 1 Засоби, переваги та недоліки цифрових трансформацій в банківській сфері
Джерело: власна розробка автора.

Відповідно до цифрової адженди України, головними драйверами BankID та MobileID є банки на чолі з Національним банком України, а також мобільні оператори, які повинні стандартизувати засоби електронної ідентифікації, в т.ч. в сфері безпеки даних [2]. Згідно з опитуванням, у 2020 році основними операційними ризиками стануть: ІТ-збої (під час яких клієнти не зможуть отримати доступ до своїх рахунків), розкриття чи знищення інформації про клієнтів, крадіжки та шахрайство (переважно внутрішнє), аутсорсинг та ризик стійкості (можливість швидко відновити роботу після кібератак чи катаклізмів) [3].

Таким чином, для найменш болісного подолання існуючої кризи в Україні та світі банківським установам необхідно активніше запроваджувати та використовувати цифрові технології, орієнтуючись на вподобання своїх клієнтів та стратегію банківського бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Кльоба Л.Г. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/86.pdf (дата звернення: 08.04.2020).
2. Цифрова адженда України – 2020. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 08.04.2020).
3. Top 10 operational risks for 2020. URL: <https://www.risk.net/risk-management/7450731/top-10-operational-risks-for-2020> (дата звернення: 08.04.2020).

ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Тези присвячено визначенню поняття «фінансові технології». Запропоновано підходи до класифікації фінансових технологій. Визначені основні напрями діяльності FinTech -компаній в Україні.

Ключові слова: фінансові технології, краудфандінг, InsureTech, RegTech, штучний інтелект.

Цифрова економіка передбачає широке впровадження в суспільне життя нових технологій, що в підсумку призводить до прискорення обміну інформацією, яка стає основним продуктом і рушійною силою економічних відносин нового типу. Процес цифровізації економіки, що базується на впровадженні нових технологій, налічує вже кілька десятиліть.

Термін «FinTech» був введений Силіконовою долиною. Саме там було створено безліч IT-проектів, які пізніше стали «акселератором» сучасним фінтехам. Фінансові технології (FinTech) розглядаються не просто як різні методи і інструменти, що сприяють наданню фінансових послуг, але як окрема галузь економіки, яка складається з організацій, що виробляють особливий вид продукції - фінансові технології. Таким чином, FinTech можна розглядати і як окремі технології, і як галузь економіки. На сьогоднішній день існує кілька класифікацій фінансових технологій пов'язаних: 1) з фінансуванням; 2) управлінням активами; 3) платежами; 4) іншими фінансовими технологіями у сфері страхування.

Очевидно, що дана класифікація відображає, хоча й неповно, сектори фінансового ринку, на яких застосовуються відповідні технології. Крім того, пропонується розмежовувати фінансові технології, які використовуються для регулювання й нагляду на фінансових ринках в цілому та банківському зокрема. У цьому зв'язку виділяють регуляторні та наглядові технології. Регуляторні технології (RegTech) передбачає використання технологій, зокрема інформаційних (IT), в контексті здійснення процесів регулювання (моніторинг, подання звітності, комплаєнс). Наглядові технології (SupTech) стосується використання інноваційних технологій, таких як штучний інтелект (AI) та машинне навчання (ML) контролюючими органами для підтримки наглядової функції. Іншими словами, це технології самих регуляторів. Крім того, FinTech-компанії поділяються на два типи залежно від типу їхньої діяльності.

На цій основі компанії, задіяні в зазначеній індустрії, можна умовно поділити на дві групи: 1. Компанії (start-ups), які здійснюють технічні розробки та надають технічні рішення для існуючих фінансових компаній. 2. Компанії (start-

ups), діяльність яких спрямована на задоволення потреб споживачів у фінансових послугах.

Стосовно другої групи компаній (надання фінансових послуг), то напрями їхньої діяльності можна класифікувати за типом послуг:

1) Управління особистими фінансами. Цей напрям базується на пропозиції мобільних і десктопних програм, які дають змогу стежити за рухами особистих коштів, формувати докладні звіти і припущення про майбутні витрати на основі аналізу ретроспективних даних.

2) Платежі як напрям діяльності FinTech –компаній означає пропозицію інноваційні підходи до здійснення фінансових транзакцій. Цей напрям діяльності включає: платіжні термінали, безконтактні та мобільні платежі, платежі за QR-кодом, електронні та цифрові гаманці, а також криптографію (FINT, Fondy).

3) Кредитування P2P (peer-to-peer) – це напрям кредитної діяльності без участі банківської установи, який базується на розподілених технологіях. P2P-кредитування передбачає отримання та надання кредитів від споживача (суб'єкта кредитних відносин – кредитора) до споживача (суб'єкта кредитних відносин – позичальника) без участі фінансових установ.

4) Інвестиційні платформи – здійснюють задоволення попиту на послугу щодо консультацій у прийнятті рішень про напрями інвестування. FinTech – компанії цього напрямку пропонують автоматизацію процесу прийняття рішень стосовно інвестування із застосуванням аналізу на основі великих даних.

5) Колективне фондування (краудфандінг) – спосіб задоволення потреби в ресурсах за допомогою збору коштів на реалізацію будь-якого проекту через Інтернет. Нині до найбільш популярних майданчиків для отримання венчурного фінансування можна віднести Kickstarter і Indiegogo [1].

6) Підтримання безпеки означає надання послуг фінансовим установам (зокрема й банкам) на основі спрощення та автоматизації питання аутентифікації клієнтів та розроблення заходів щодо боротьби з шахрайством.

7) B2B- FinTech – напрям у діяльності FinTech -компаній, який пов'язаний зі здійсненням розрахунків й комунікаціями в бізнесі. Одним із напрямів цієї діяльності є розробка смарт-контрактів на основі блокчейна [2].

8) Здійснення грошових переказів. На відміну від технічних рішень стосовно проведення платежів, компанії цього напрямку розробляють інновації, що дають змогу переказувати грошові кошти без участі банків. Прикладами FinTech -компаній у цій сфері є наступні: way4pay, easypay, electrum, iPay.ua.

10) InsureTech – напрям розвитку страхових технологій, що пропонує ринку повністю автоматизовані страхові продукти, такі як: мобільні додатки, взаємодію на рівні Інтернету речей, P2P-страхування, автоматизацію регресних виплат (cvl.in, Alfa Protection, Insart) [1].

11) Штучний інтелект. Використання штучного інтелекту дає змогу автоматизувати значну кількість важливих банківських послуг, тому що роботи «навчаються» та постійно вдосконалюються для виконання покладених на них завдань. Фінансові послуги є ідеальною платформою для штучного інтелекту -

саме там зберігаються точні дані та записи і створюються великі дані для подальшого аналізу (Google translate або Siri від Apple) [2].

Також необхідно зазначити розвиток такого напрямку як необанки (банки-челенджери), діяльність яких базується на активному використанні FinTech – рішень. До таких установ відносяться повністю онлайн-банки (без філіальної мережі), побудовані на новітніх технологічних платформах, на відміну від застарілої інфраструктури традиційних банків. Як правило, необанки пропонують більш високі процентні ставки, низький рівень комісій (або взагалі їх відсутність) і більш високий клас обслуговування та підтримки (Monobank, MYbank, Atom Bank). Окремо варто відмітити виникнення криптовалют, функціонування яких базується на використанні блокчейну. Криптовалюта – це платіжний інструмент (іноді – інвестиційний актив), в якому використовуються розподілені мережі та публічно доступні журнали реєстрації угод, а ключові ідеї криптографії поєднані в них з грошовою системою задля створення безпечної, анонімної та потенційно стабільної віртуальної валюти. До фінтех-стартапів у сфері криптовалюти відносяться криптобіржі, обмінники, майнінгові компанії, інвестиційні та ICO-майданчики (KUNA exchange) [2]. Натомість блокчейн – це розподілена база даних, у якій зберігається інформація про кожну транзакцію, створену в системі. Використання блокчейн-рішень можливе в будь-якій сфері, зокрема й у фінансових технологіях (BitFury, ATTICLAB, BlockchainLab) [3].

Багато українських компаній FinTech зосереджуються на наданні послуг з платежів і мобільних гаманців. Більшість українських Фінтех-компаній знаходяться на стадії початку продажів або масштабування бізнесу і лише кожна п'ята компанія є зрілою. Однак, позитивна, інфраструктура, що необхідна для розвитку стартового середовища, створюється у вигляді прискорювачів та інкубаторів.

Отже, проведені дослідження дозволяють дійти висновку, що стимулювання зростання нових проєктів потребує покращення регуляторних норм, зміни законодавства, податкової політики для інноваційних компаній, а також більша простота та прозорість у створенні стартапів.

Список використаних джерел:

1. Дудинець Л.А. розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. гроші, фінанси і кредит. Вип. 22, 2018. С. 794-798.
2. Fintech in Ukraine 2018: Trends, Market Overview and Catalogue798. URL: https://data.unit.city/fin_tech/fgt34ko67mok/fintech_in_Ukraine_2018_en.pdf (дата звернення: 28.03.2020).
3. ЛІГА.TECH. URL: <https://tech.liga.net/technology/novosti/v-ukraine-predstavlena-karta-finteh-kompaniy> (дата звернення: 03.04.2020).

Деркач Юлія Борисівна

к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи

Нагорний Олег Борисович

студент 2 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК БЕЗКОНТАКТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

У тезах розглядається функціонування безконтактних розрахунків в Україні на основі технології NFC, приділена увага особливостям функціонування платіжних системам Google Pay, Apple Pay та Garmin Pay в Україні. Досліджено динаміку безконтактних карток, визначено переваги та недоліки безконтактних розрахунків та перспективи їх подальшого використання.

Ключові слова: платіж, банківська картка, POS-термінали, токен, NFC-чип.

Останнім часом фахівці визначають значну активність у розробці та впровадженні інноваційних технологій на фінансовому ринку, зокрема, в сфері розрахунків та платежів. В Україні, як і в усьому світі, еволюція ФінТех відбувалася спочатку у відповідь на банківську кризу 2008-2009 років. Переважна ж більшість усіх ФінТех-стартапів (58%) в Україні з'явилась на початку 2015 року, як наслідок внутрішньої соціально-економічної кризи 2013-2014 років. Найбільш популярні напрямки діяльності ФінТех-провайдерів представлено даними рис.1.

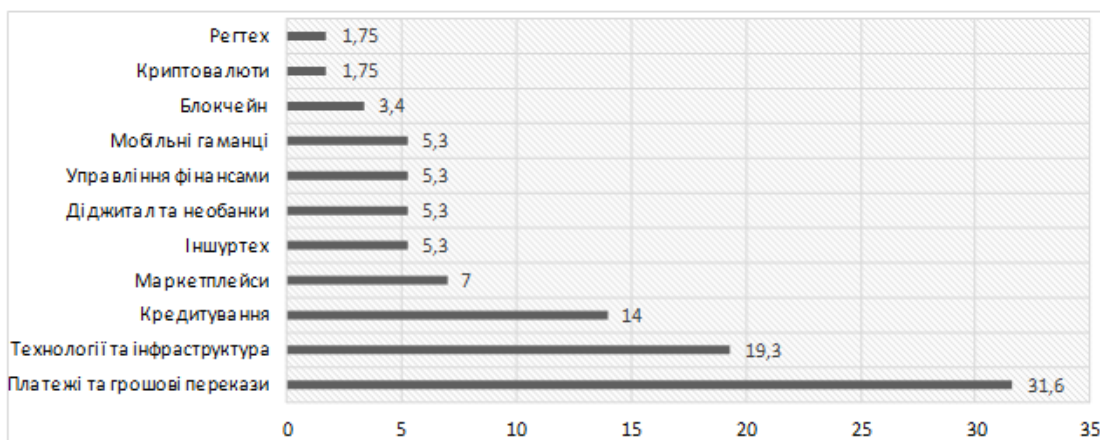

Рис.1. Результати опитування фінтех-провайдерів, щодо напрямків їх комерційної діяльності станом на 01.01.2019, %

Джерело: складено за даними [1].

Відповідно даних рис.1 основним напрямом діяльності фінтех-провайдерів в Україні (серед 59 опитуваних компаній), є платежі - 32%, технології та розвитком інфраструктури - 18% , кредитування – 14%.

Все більшого розповсюдження набуває використання безконтактної технології NFC. Технологія використання безконтактних платежів передбачає використання NFC-чіпів – маленьких плат, які є в більшості сучасних смартфонів і планшетів. Обмін даними триває 1-2 секунди, після чого відбувається оплата. Головна особливість цієї технології – високий рівень безпеки, тому що дані карти нікуди не надсилаються, а застосовується унікальний номер операції – токен, основі технології MDES – сервісу MasterCard Digital Enablement Service (MDES), який і забезпечує максимальну безпеку для розрахункових операцій. [2]

Станом на початок 2020 року в Україні функціонувало три платіжні системи безконтактних розрахунків – Google Pay, Apple Pay та Garmin Pay. У листопаді 2017 року Україна стала 15 країною в світі, яка підключилась до платіжної системи Google Pay, випередивши при цьому багато європейських країн. Apple Pay розпочала своє функціонування в Україні в травні 2018 року, випередивши Польщу та Норвегію. Apple Pay і Google Pay надають сервіс, що прив'язує до аккаунту клієнта платіжну картку, емітовану банком або іншою установою. Зазначені платіжні системи працюють з платіжними картками: Visa, MasterCard, American Express, Discover. В середині 2018 року Україна підключилась до платіжної системи Garmin Pay, яка пропонує своїм клієнтам проводити безконтактну оплату за допомогою годинників Garmin. Технологія Garmin Pay використовує датчик NFC і працює з картками Visa і MasterCard. Для активації функції оплати товарів і послуг з використанням годинника Garmin необхідно завантажити в смартфон додаток Garmin Connect, підключити його до годинника і додати банківські карти [2]. Представник Mastercard в Україні зауважив: «Україна увійшла до четвірки лідерів за кількістю безконтактних транзакцій з картками Mastercard з використанням мобільних телефонів, браслетів, смарт-годинників. Ми обігнали ряд європейських країн, де послуга NFC-платежів існувала і раніше» [3]. Українські банки також пропонують своїм клієнтам використовувати безконтактні платежі у вигляді платіжної картки з NFC-чіпом, яку на відмінну від звичайної картки, просто прикладають до пристрою, що суттєво прискорює розрахунок. Загалом у 2019 рік було емітовано 68,9 млн шт., 61,2% від цієї кількості – це активні платіжні картки, з них 20% (8,6 млн. шт). – безконтактні, що збільшились за останній рік майже удвічі (рис.2).

Відмітимо, що не зважаючи на функціонування в Україні Google Pay, Apple Pay та Garmin Pay, українці не відмовляються від безконтактних платіжних карток. Вважаємо, що причинами цього є обмежені технічні можливості використання даних сервісів. Наприклад, клієнт не зможе скористатися послугами зазначених платіжних систем, якщо в нього відсутня банківська картка. Відповідно розрахунки з використанням безконтактної картки ці обмеження

знімаються, проте в Україні не достатньо розвинута мережа POS-терміналів, оснащених NFC-чіпом, що затримує їх розповсюдження.

Рис.2 Кількість платіжних карток, емітованих українськими банками, млн. шт.

Джерело: складено за даними [4].

За результатами проведеного дослідження було встановлено, що в Україні зростають безготівкові розрахунки з використанням безконтактних технологій. Безпека, швидкість та зручність безконтактних платежів як з використанням безконтактних карток, так і за допомогою смартфонів та інших NFC-пристроїв спонукає до поширення карток, які підтримують таку технологію оплати [4]. У 2019 році безготівкові операції з використанням безконтактних карток становили третину від загальної кількості та обсягу безготівкових операцій у торговельних мережах [4]. Такий тренд сприяє підвищенню рівня прозорості розрахунків, зниженню витрат держави на використання готівки, скороченню рівня тіньової економіки, а також позитивно впливає на формування фінансової грамотності населення.

Список використаних джерел:

1. Звіт «Фінтех в Україні» // Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: https://data.unit.city/fintech/fgt34ko67mok/fintech_in_Ukraine_2018_ua.pdf (дата звернення: 02.04.2020).
2. В Украине заработал платежный сервис Garmin Pay. URL: <https://itc.ua/news/v-ukraine-zarabotal-platezhnyiy-servis-garmin-pay/> (дата звернення: 30.03.2020).
3. Україна увійшла в Топ-4 країн світу за темпами приросту NFC-платежів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/03/20/646249/> (дата звернення: 01.04.2020).
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2020).

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н, ст. викладач кафедри банківської справи
Хищенко Аліна Максимівна
студентка 2 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

БАНКІВСЬКЕ СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

У тезах досліджено динаміку розвитку кредитного портфелю фізичних осіб, визначено зміни у структурі кредитів фізичних осіб в розрізі цілей кредитування в Україні за період 2014-2019 роки. Доведено, що через негативний вплив фінансово-економічної кризи, спровокованої COVID-19, обсяги споживчого кредитування скорочуватимуться, якість портфелю споживчих позичок буде погіршуватися.

Ключові слова: банк, споживчий кредит, динаміка кредитування.

Споживчий кредит займає важливе місце у соціально-економічному розвитку більшості країн, що пояснюється прагненням населення до зростання рівня життя. Водночас активізація споживчого кредитування є економічно важливою не тільки для населення, а й для банківських установ та для розвитку економіки держави. В останні три роки відбувалося значне зростання споживчого кредитування в Україні, перш за все за рахунок збільшення доходів населення, що стало важливим драйвером зростання прибутку банківської системи.

У період соціально-економічних потрясінь 2013-2015 років портфель споживчих позичок українських банків суттєво скоротився (на 23,6%), проте, починаючи з 2017 року, відбувається поступове відновлення цього показника (рис.1).

Згідно рис. 1. для українського ринку кредитування фізичних осіб є характерним переважання споживчих кредитів над кредитами на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості. У 2019 році порівняно з 2015 роком обсяг споживчих кредитів зріс на 68 823 млн. грн., і склав 173 702 млн. грн., кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості скоротилась на 19662 млн. грн. У 2019 році порівняно з 2015 роком портфель споживчих кредитів збільшився на 22 в.п. і склав 82% від загальної кількості, кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості скоротилась на 23 в.п. і склали 15% від загальної кількості (рис.2).

Варто зауважити, що стабільне зростання іпотечного кредитування потребує дешевих довгострокових ресурсів, яких поки що бракує в нашій країні, як і в інших країнах, що розвиваються.

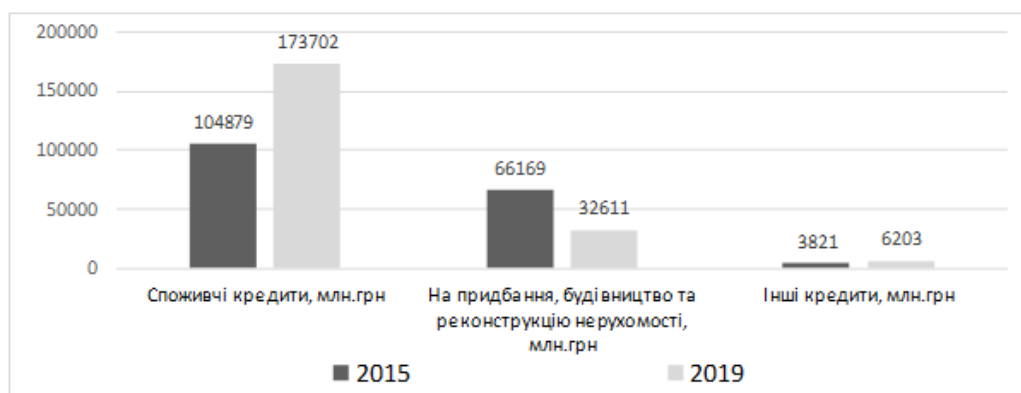

Рис.1. Позички, надані домашнім господарствам, за цільовим спрямуванням у 2015 та 2019 роках, млн. грн.
Джерело: складено за даними [1].

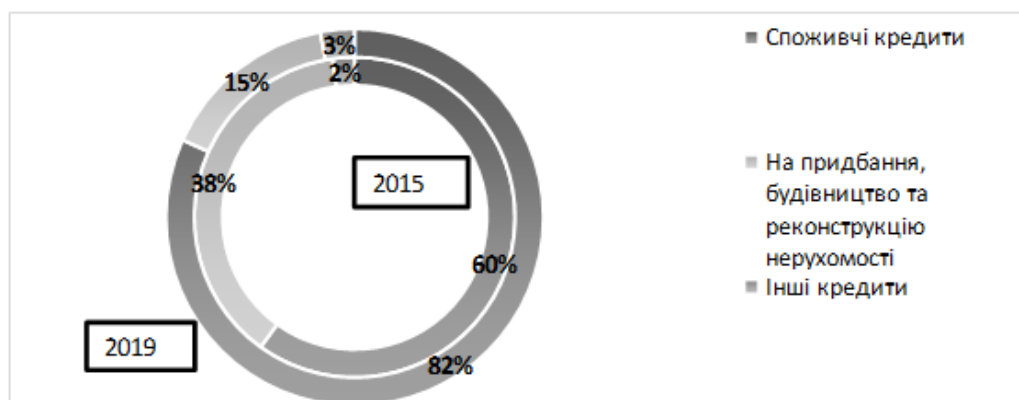

Рис. 2. Структура кредитів фізичних осіб в розрізі цілей кредитування у 2015 та 2019 роках, %
Джерело: складено за даними [1].

Досвід інших країн демонструє, що фактором відновлення кредитування у довгостроковому періоді є іпотечне кредитування, обсяги якого в Україні залишаються незначними [1]. Як свідчать данні НБУ у 2019 році доходи домогосподарств продовжували зростати, що викликало сплеск роздрібного кредитування, проте основними позичальниками короткострокових споживчих кредитів є домогосподарства саме із низькими доходами, які часто є активними позичальниками як у банках, так і в НБФУ [1]. Згідно даних НБУ саме малозабезпечені клієнти домінували у банківському портфелі споживчих кредитів і мали найбільшу частку прострочених платежів. На думку регулятора, погіршення якості кредитного портфелю фізичних осіб через недостатньо консервативну оцінку банками своїх позичальників потребує збільшення капіталу на покриття збитків [1].

Початок 2020 р. ознаменувався світовою фінансово-економічною кризою, спровокованою COVID-19. На сьогоднішній день обсяги споживчого

кредитування скорочуються через негативний вплив фінансово-економічних потрясінь, зниження купівельної спроможності та епідеміологічну ситуацію як у світі, так і в Україні. Отже, з урахуванням вищезазначених факторів, якість портфелю споживчих позичок буде погіршуватися. 17.03.2020 р. Верховна Рада України ухвалила законопроект № 3220 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19)». Згідно із цим документом штрафні санкції за прострочення виплат за споживчими кредитами скасовуються до кінця квітня 2020 року, а банкам забороняється збільшувати ставки. Крім того, забороняється збільшення відсотків за користування кредитом в період з 1 березня 2020 року по 31 травня 2020 року [2]. Відповідно, 21 березня 2020 р. АТ «Ощадбанк» та ПАТ «Південний» скасували комісію торговцям за користування POS-терміналами на період карантину. АТ «Ощадбанк» та ПАТ «ПриватБанк» з 23 березня проводять програми реструктуризації кредитів, кредитні канікули, розстрочки платежів по кредитах. Підприємці продовжать отримувати фінансування за програмами лізингу та програмою «Доступні кредити 5-7-9%». З 24 березня ПАТ «Таскомбанк» скасовує на період з 1 березня по 30 квітня 2020 нарахування штрафів, пені та комісій при виникненні простроченої заборгованості для клієнтів, які не можуть своєчасно погасити свої платежі по кредиту [3].

Таким чином, в зазначених умовах є очевидним наявність запасу міцності у вітчизняних банківських установ. НБУ, як і інші провідні центральні банки країн світу, вважає вкрай необхідним збереження банками капіталу для підтримання економіки, тому протягом наступних шести місяців банки повинні зберігати суттєвий запас капіталу для поглинання можливих збитків та підтримання кредитної діяльності своїх клієнтів, зокрема, населення. З огляду на зазначене, НБУ рекомендує банкам у найбільші 6 місяців на виплачувати дивіденди акціонерам, а направляти прибуток на збільшення капіталу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>. (дата звернення: 19.03.2020).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 2 квітня 2020 р. № 540-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20> (дата звернення: 08.04.2020).
3. Ощадбанк скасував обов'язковий платіж у розмірі 5% від суми використаного кредитного ліміту за кредитними картками на період карантину. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3001366-osadbank-na-period-karantinu-skasuvav-platu-za-koristuvanna-kreditnimi-kartkami.html> (дата звернення: 08.04.2020).

МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ БАНКІВСЬКОГО КОМПЛАЄНСУ

У тезах розкривається необхідність впровадження у банках сучасних комп'ютерних технологій для забезпечення комплаєнсу. Визначаються напрями використання штучного інтелекту у цій сфері.

Ключові слова: *банківський бізнес, комплаєнс, ризики, штучний інтелект*

Поступова цифрова трансформація банківського бізнесу, яка вже стала реальністю, охоплює різні його сфери – платіжні технології, дистанційне обслуговування клієнтів, розвиток взаємовідносин з ними, розробка і освоєння нових продуктів, ризик-менеджмент, внутрішньобанківські операції та ін. Достатньо активно інформаційні технології впроваджуються і в комплаєнс, який останній часом став одним з важливих напрямів діяльності банків в усьому світі. Під комплаєнсом (від англ. *compliance* – відповідність), як правило, розуміється складова системи управління організацією, що здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства, нормативних документів, правил наглядових органів, стандартів міжнародних організацій, кодексів поведінки.

Загальновідомо, що банківський бізнес є одним з найбільш регульованих, щоденна діяльність банків пов'язана з дотриманням великої кількості правил і нормативів. Отже, важливість комплаєнсу пояснюється тим, що реалізація ризиків невідповідності може призвести до застосування до банківських установ різноманітних санкцій, а також до їх фінансових або репутаційних втрат. За даними *Boston Consulting Group*, лише з 2008 по 2017 роки найбільші світові банки заплатили 321 млрд. дол. штрафів за різноманітні порушення, від легалізації доходів й фінансування тероризму – до маніпуляцій ринком [1]. Одночасно, практика свідчить, що забезпечувати комплаєнс тільки силами власних працівників стає все витратнішим. За підрахунками, середній банк задіює до 10-15% трудових ресурсів на виконання всіх вимог регуляторів. А такі гіганти, як *HSBC*, *Deutsche Bank* та *JPMorgan*, витрачають понад 1 млрд. дол. на рік на дотримання регуляторних норм та здійснення контролю [2]. Тому зрозуміло, що впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій для комплаєнсу є життєвою необхідністю для банків і перспективною сферою діяльності для ІТ-компаній, яка отримала назву *RegTech*.

Вирішення багатьох з таких завдань, як моделювання, сценарний аналіз та прогнозування; проведення ідентифікації клієнтів; моніторинг організаційної культури; збирання та аналіз даних для ризик-менеджменту може базуватися на використанні штучного інтелекту (ШІ), який визначається як здатність

комп'ютерних програм отримувати і застосовувати знання без участі і втручання людини. Так, *Citigroup* вже використовує систему ШІ від компанії *Ayasdi* для проходження стрес-тестування ФРС США, що раніше не завжди вдавалося без її застосування. Ця система використовує топологію, розділ математики, що вивчає явище неперервності, для розпізнавання структури даних і знаходження складних взаємозв'язків. Ряд банків тестує штучний інтелект для моніторингу переговорів менеджерів з клієнтами і проведення службових розслідувань, коли програмою миттєво аналізуються записи з багатьох різних джерел і перевіряються тексти, аудіо- і відеозаписи. Системи ШІ допомагають банкам відповідати на різноманітні запити регуляторів, у тому числі, пов'язані зі скаргами клієнтів, що, зазвичай, вимагає багато часу й ресурсів. Штучний інтелект здатний швидко знайти інформацію про будь-якого клієнта або транзакцію. Зокрема, технологія *ABBYU Compreno* обробляє дані, що містяться у наказах, звітах, листах, за необхідності, виділяючи у тексті конкретні об'єкти і зв'язки між ними: імена людей й їх паспортні дані, назви компаній й їх коди та інші характеристики. Алгоритми обробки природної мови (*NLP*) застосовуються банківськими установами для відстеження та порівняння змін у регуляторних документах. Багатьма банками технології штучного інтелекту тестуються для здійснення політики «Знай свого клієнта» і для реалізації, в цілому, системи протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, яка, як відомо, є дуже витратною. Відповідні алгоритми сканують клієнтські документи, а потім звіряють отриману інформацію з даними з Інтернету. Якщо виявляється невідповідність, піднімаються так звані «червоні прапорці», тобто попередження співробітникам банку про необхідність додаткового вивчення клієнта. Одночасно, однією з основних проблем у цій сфері виступає необхідність вивчення величезних обсягів інформації про клієнтські операції. Алгоритми ШІ, які функціонують, наприклад, у канадському *Scotiabank* або італійській групі *Intesa Sanpaolo*, аналізують транзакції з точки зору набагато більшої кількості параметрів, ніж це можливо при роботі людини, використовують машинне навчання для виявлення підозрілих операцій і таким чином суттєво зменшують число помилкових попереджень, даючи можливість співробітникам зосередитися на реальних проблемах.

На завершення, зазначимо, що технології ШІ не замінюють людину у прийнятті управлінських рішень, а допомагають зробити це швидше і якісніше, що сприяє підвищенню ефективності банківської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Finch G. World's Biggest Banks Fined \$321 Billion Since Financial Crisis. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-03-02/world-s-biggest-banks-fined-321-billion-since-financial-crisis> (дата звернення: 03.04.2020).
2. Arnold M. Market grows for 'regtech', or AI for regulation. *Financial Times*. 14.10.2016. URL: <https://www.ft.com/content/fd80ac50-7383-11e6-bf48-b372cdb1043a> (дата звернення: 04.04.2020).

Жаворонок Артур Віталійович
*к.е.н., доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та
фінансового посередництва*
Вайнагій Діана Іллівна
*студентка магістратури 1 року навчання факультету фінансів,
підприємництва та обліку*
*Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ P2P КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Тези присвячено дослідженню пірингового (P2P) кредитування, яке є відносно новим для України і водночас динамічно розвивається за кордоном. Виокремлено основні проблеми розвитку P2P кредитування в Україні (недовіра та невдоволення роботою кредитних установ; низький рівень розуміння населення умов P2P кредитування; низький рівень доходів населення та ін.).

***Ключові слова:** пірингове (P2P) кредитування, банківське кредитування, скоринг, позичальник, онлайн платформа.*

В Україні на сьогодні розвиток ринку кредитних послуг супроводжується значною кількістю системних проблем, до яких варто віднести такі: складність отримання позики фізичними особами, що не мають підтвердження офіційного працевлаштування, надвисокі позики за кредитними продуктами, тривалий час погодження довгострокових позик, складні вимоги особливо банківських установ до потенційних позичальників і та ін. Саме ці проблеми спонукають позичальників шукати нові можливості залучення позик. У даному випадку нові інформаційні технології сприяють цьому процесу і призводять до виникнення нових способів надання фінансових послуг різним клієнтам. У результаті було розроблено схему он-лайн кредитування, яке пов'язано з безпосереднім взаємозв'язком між позичальником та кредитором без опосередкованої участі банківських інших фінансових установ [3, с. 66].

Кредитування населення в Україні сьогодні є дуже перспективним напрямом діяльності як у теорії, так і на практиці, адже кредитори можуть за допомогою цього перетворити свої тимчасово вільні кошти в дохідні активи [4, с. 54]. З розвитком кредитного ринку України виникають нові сервіси кредитування. Таким напрямком є пірингове кредитування. Як і будь який процес, P2P кредитування має проблеми розвитку. Для того щоб вирішити проблеми на ринку споживчого кредитування, потрібно спочатку дослідити причини, які породжують ці проблеми. Через те що даний вид кредитування порівняно нещодавно з'явився в Україні та є малодослідженим вдалося виявити наступні проблеми, що зображені на рис. 1.

Рис. 1. Основні проблеми розвитку P2P кредитування в Україні
Джерело: власна розробка на основі [3; 4].

На нашу думку найбільша проблема це високий рівень недовіри та невдоволення роботою кредитних установ. Вперше достатнього гостро постала дана проблема під час економічної кризи в 2008 році, коли курс гривні значно знизився. Надалі недовіра закріпилась тим що кредитні установи інколи не повідомляли про додаткові витрати пов'язані з кредитом. Ці подробиці з'ясовувалися вже після підписання документів і оформлення кредиту. Чимало потенційних позичальників не поспішають вплатуватися в борги, адже вважають, що не виплатять його до кінця життя. Система P2P кредитування це новий вид кредитування, який з'явився в Україні не так і давно, тому населення не звикло до того, що кредит можна оформлювати он-лайн. Та і взагалі користувачу не зрозуміло, що буде відбуватись з його документами, які він надсилає до сайту.

Першопричиною такого ставлення до кредитування є низький рівень розуміння населення умов P2P кредитування. Більшість людей зовсім не обдумують умови на яких оформлюють кредит, а вже потім коли неможливо розірвати договір зневірюються в кредитах. Деякі люди навіть не хочуть оформлювати кредит, тому що не розуміють про що йде розмова і які умови пропонують. Якщо б була статистика не оформлених кредитів через причину нерозуміння населення процесу кредитування, то вона б мала значний показник. А все ж це стримує розвиток P2P кредитування. Якщо користувач повністю ознайомлений з умовами та специфікою роботи он-лайн платформ P2P кредитування, то він буде спокійний за свої особисті дані. Також, населення вважає, що є якісь приховані комісії, що призведуть до неможливості погашення кредиту в термін. Але ніяких прихованих комісій не існує, користувач сплачує тільки відсоток за користування кредитом кредитором та відсоток он-лайн платформі, за можливість відшукати інвестора [1, с. 147].

Ще однією проблеми розвитку є відсутність регулювання P2P кредитування в Україні законодавчою базою. Адже кредитор залишиться ні з чим при виникненні якоїсь непередбачуваної ситуації з платформою P2P кредитування. Це є досить великою перешкодою, яка вводить сумнів майбутніх кредиторів,

інвестувати свої кошти чи ні. Я вважаю, якщо б було законодавче регулювання, то значно б збільшився потік користувачів до сервісів пірингового кредитування [2, с. 85]. У платформах онлайн кредитування не встановлено чіткого механізму у непередбачених ситуаціях, що також збільшує сумніви кредиторів. Інвестуючи кошти кредитор хоче мати 100% впевненість, що ці кошти принесуть дохід. Але ж онлайн платформи можна зламати хакерською атакою чи виникнути будь-яка інша ситуація. Власники платформ поки що не мають ніяких механізмів дій у цих ситуаціях. Ще однією проблемою можна вділити недосконалу систему оцінки кредитоспроможності позичальників. Система фінансового скорингу має багато пунктів на які потрібно дати відповідь. Але в анкеті-заявці на кредит не можливо перерахувати всі можливі варіанти показників, так як це обурить позичальника і він взагалі відмовить оформлювати кредит. Система скорингу дозволяє мінімізувати ризик, але вона не гарантує 100% уникнення ризику. Тому кредитори не дуже поспішають вкладати свої кошти в сервіси пірингового кредитування, там паче що воно не забезпечені ніякими резервами. Низький рівень доходів населення, також відіграє значну роль у наданні кредитів і не тільки через платформи пірингового кредитування. Дана проблема має дуже сильний вплив на рішення позичальника брати чи не брати кредит.

Проведене дослідження свідчить про існування негативних тенденцій розвитку он-лайн сервісів пірингового кредитування в Україні, на основі якого було зроблено висновок про наявні проблеми, основними з яких є: недовіра та невдоволення роботою кредитних установ населенням; низький рівень розуміння населення умов P2P кредитування; відсутність регулювання P2P кредитування в Україні законодавчою базою; не встановлено чіткого механізму у непередбачених ситуаціях; недосконала система оцінки кредитоспроможності позичальників; низький рівень доходів населення. Вирішення даних проблем зможе надати новий поштовх у розвитку он-лайн платформ.

Список використаних джерел:

1. Дубина М.В., Жаворонок А.В., Савчук Д.Г. Світовий досвід розвитку пірингового (P2P) кредитування. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 145-151. DOI: <http://doi.org/10.32843/bses.45-27>.
2. Привалова І. М. P2P кредитування – як елемент конкуренції на ринку банківських послуг України. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2014. № 2. С. 84-88.
3. Fedyshyn M.F., Abramova A.S., Zhavoronok A.V. & Marych M.G. Management of competitiveness of the banking services. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol. 1 (28). P. 64-74. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i28.163340>.
4. Zveryakov M., Kovalenko V., Sheludko S. & Sharah E. FinTech sector and banking business: competition or symbiosis? *EconomicAnnals-XXI*. 2019. № 175 (1-2). P. 53-57. <https://doi.org/10.21003/ea.V175-09>.

ОЦІНКА ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

У тезах проаналізовано прибутковість банків України на засадах розрахунку показника співвідношення доходів та витрат. На цій основі оцінено тенденції у динаміці показника рентабельності; визначено взаємозв'язок рентабельності та індексу споживчих цін та індексу промислової продукції.

Ключові слова: банк, прибутковість банківської діяльності, індекс споживчих цін, індекс промислової продукції.

Прибутковість – це здатність банку використовувати свої ресурси для отримання доходу, який перевищує витрати. Іншими словами, це його здатність отримувати прибуток від своєї діяльності. Прибутковість – це одна із важливих складових для аналізу фінансової звітності та діяльності банку в цілому. Інші складові – це ефективність, платоспроможність та перспективи ринку. Інвестори, кредитори та менеджери використовують ці ключові поняття, щоб проаналізувати, наскільки добре працює банк та який майбутній потенціал вона може мати у випадку належного управління операціями. Необхідно зауважити, що ключові аспекти рентабельності банку – це доходи, витрати та їхнє співвідношення. Доходи - це прибуток бізнесу. Це сума грошей, зароблених від клієнтів, продаючи продукцію чи надаючи послуги. На цій основі вважаємо, що оцінка прибутковості банків України повинна відбуватися на засадах розрахунку показника:

$$Profitability = \frac{Total\ Income}{Total\ Expenses} \quad (1)$$

де *Total Income* – сума доходів, *Total Expenses* – сума витрат.

Тенденції зміни зазначеного вище показника рентабельності банків України та вплив на нього загальноекономічного стану показані на рис.1.

Відповідно до даних, представлених на рис. 1, в динаміці показника прибутковості банків можна виділити кілька етапів: 1) падіння прибутковості банків унаслідок глобальної фінансової кризи та збереження збиткової діяльності до 2012 року; 2) поступове та незначне відновлення прибутковості у період

2012 р.– 1- а половина 2014 року; 3) критичне зниження прибутковості (збиткова робота) банків України в 2-ій половині 2014 року до початку 2018 року (із позитивним значенням прибутковості в окремі місяці 2016 та 2017 рр.); 4) відновлення прибуткової роботи банків, починаючи з 2018 року, та постійне зростання прибутковості (станом на лютий 2020 року перевищення доходів над витратами становило 52%).

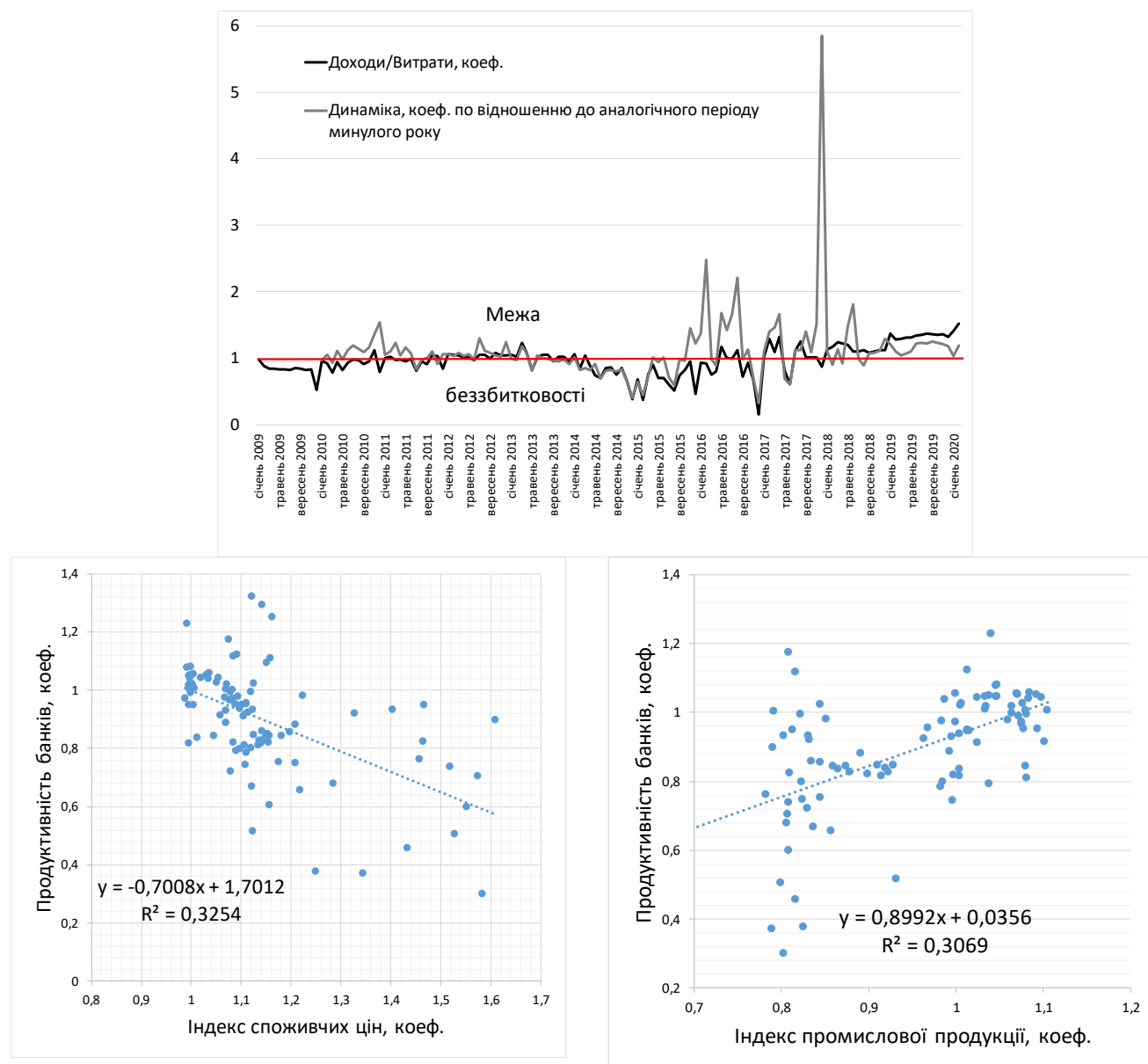

Рис. 1. Динаміка показника прибутковості банків України та його взаємозв'язок з індексом споживчих цін та індексом промислової продукції за період січень 2009- лютий 2020 рр.

Джерело: власна розробка за даними [3; 4].

Динаміка показника прибутковості банків України в останні роки є позитивною та свідчить про дуже високу ефективність банківської діяльності. Водночас, ураховуючи сучасні тенденції та високу ймовірність економічної рецесії, можна прогнозувати падіння прибутковості банків у найближчі роки. Тому банкам накопичений прибуток використовувати для зростання капіталу та підвищення стійкості у кризових умовах.

Про високу залежність прибутковості банків України від загального стану економіки свідчить достатньо високий рівень кореляції прибутковості з показниками інфляції та розвитком промисловості (див. рис. 1). Зокрема, існує кореляція між показником динаміки споживчих цін та банківською прибутковістю на рівні 32,5 %. Статистично це можна інтерпретувати наступним чином: 32,5 % динаміки рівня прибутковості банків на 32,5 % пояснюється коливанням індексу споживчих цін. Рівень R-квадрату 32,5 % є достатнім для подібних економічних моделей. Також з рис. 1 видно, що при інфляції вище 20% прибутковість банків сягає від'ємного значення. Можна зробити висновок, що банки є прибутковими в умовах, коли індекс споживчих цін не перевищує 20%. Так само 30% показника співвідношення банківських доходів та витрат пояснюється зростанням промислового виробництва (значення R-квадрат дорівнює 30,7%). Як зазначалося вище, цей рівень достатній для пояснення коливання показника прибутковості. Варто зазначити, що наявність позитивної динаміки в економіці спричиняє й позитивний результат банківської прибутковості.

У дослідженні проаналізовано прибутковість банків України як співвідношення їхніх сукупних доходів й витрат. Визначені етапи в динаміці показника співвідношення сукупних доходів та витрат банків. Зокрема, починаючи з 2018 року необхідно відмітити суттєве зростання прибутковості банків; також встановлено вплив інфляції та економічного зростання на показники прибутковості банків. На цій основі зроблено висновок стосовно необхідності капіталізації отриманого прибутку з метою забезпечення фінансової стійкості на тлі наближення економічної кризи.

Список використаних джерел:

1. Електронний словник економічних термінів. URL: <http://www.myaccountingcourse.com/accounting-dictionary/profitability> (дата звернення: 05.04.2020).
2. Доходи та витрати банків України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення: 06.04.2020).
3. Індеси промислової продукції в Україні. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/prom.htm (дата звернення: 06.04.2020).

Жердецька Лілія Вікторівна

д.е.н, доцент, зав. кафедри банківської справи

Пухкан Наталія Михайлівна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ОЦІНКА СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ДИНАМІЦІ ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

У тезах визначено сутність банківської ліквідності. Розглянуто та проаналізовано динаміку нормативів ліквідності банківської системи в 2018-2020 рр. Виявлено наявність надлишкової ліквідності за аналізований період. Обґрунтовано вплив ОВДП на ліквідність банків України.

***Ключові слова:** ліквідність, банківська система, нормативи ліквідності, міжбанківський кредит.*

Із метою запобігання банкрутства банків та погіршення фінансової стійкості та надійності банківської системи необхідним є аналіз показників їх ліквідності. Від рівня ліквідності залежить якість та повнота здійснюваних операцій з обслуговування клієнтів. Тому необхідною умовою життєдіяльності банку є підтримка достатнього рівня ліквідності. Негативний вплив через недостатню або надлишкову ліквідність має наслідки як для економіки, так і суспільства, тому центральний банк має управляти ліквідністю банківської системи. Таке регулювання здійснюється шляхом виконання покладених на центральний банк функцій та проведення відповідних операцій на макрорівні міжбанківського ринку. Підвищену увагу банків до управління ліквідністю спричиняє невизначеність економічного середовища, дефіцит банківських ресурсів, розвиток інформаційних технологій, висока волатильність фінансових ринків та посилення конкуренції між банками. Вирішення проблем ліквідності та формування інструментів управління повинно найвищим пріоритетом у діяльності банку. Задля ефективного управління ліквідністю комерційних банків потрібно здійснити розподіл ресурсів банку, забезпечити безперебійну роботу банку.

На сьогоднішній день існує досить багато праць вітчизняних та зарубіжних фахівців, присвячених дослідженню проблем банківської ліквідності. Питання управління ліквідністю комерційних банків розглядаються у працях таких вчених, теоретиків та практиків, як: О. Дзюблюк, О. Лаврушин, Л. Примостка, М. Савлук, Дж. Ф. Сінкі, А. Мороз та інших. У даних роботах вивчаються підходи до управління банківською ліквідністю, але окремі питання забезпечення необхідного рівня банківської ліквідності є досить актуальними.

Метою дослідження є оцінка динаміки нормативів та регулювання ліквідності банківської системи України.

Управління ліквідністю є одним з ключових питань в умовах зростаючих ризиків, що супроводжують банківську діяльність. Ліквідність банку – це його спроможність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, завдяки збалансованості між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів. З метою підтримання ліквідності банк повинен мати певний резерв коштів для виконання непередбачених зобов'язань, які можуть бути обумовлені як змінами стану грошового ринку, так і фінансовим станом клієнтів або банків-партнерів [1].

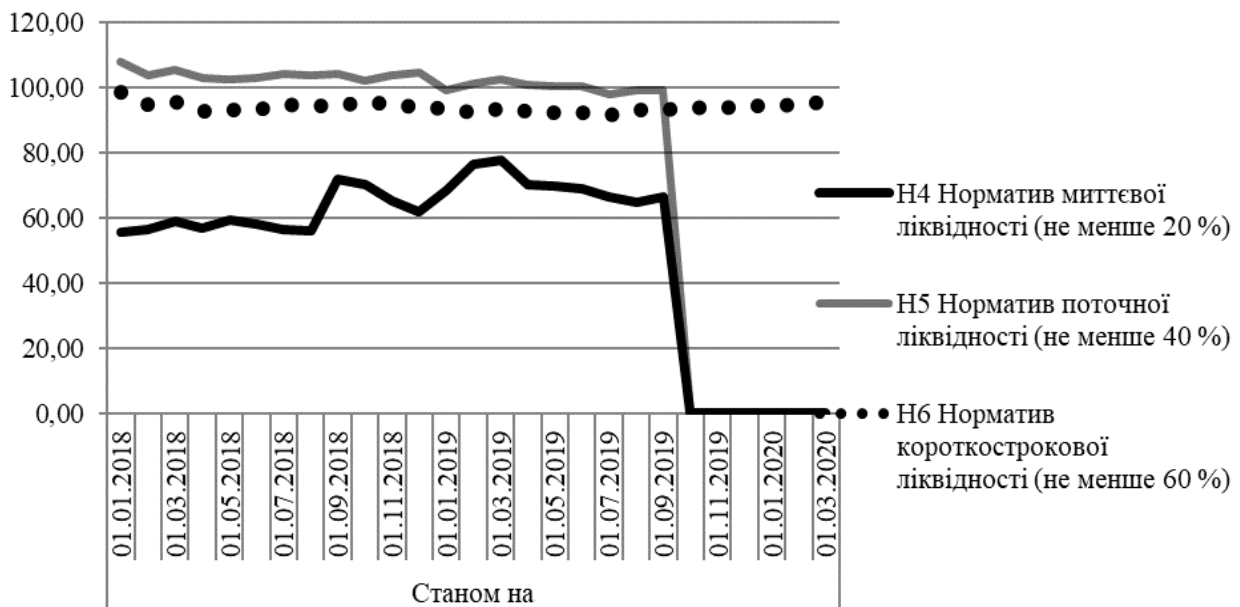

Рис. 1. Динаміка показників ліквідності банківської системи України за період січень 2018- лютий 2020 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [2].

Із рис. 1 видно, що показник поточної ліквідності за останні два роки значно перевищував нормативне значення (станом на 01.09.2018 більш ніж у два рази). Дана ситуація свідчить про значне накопичення коштів, які не приносять прибутку банкам. Показники короткострокової та миттєвої ліквідності також перевищують нормативні значення, а їх значних коливань не відбувалося. Значення короткострокової ліквідності банківської системи України становило 98,37%, що в 1,6 рази перевищує мінімальне значення, встановлене НБУ. Наведені дані свідчать, що комерційні банки дотримувалися встановлених нормативів. Указані

нормативи ліквідності значно перевищують мінімально допустимі значення, встановлені НБУ. Таким чином, спостерігається надлишкова ліквідність по банківській системі. Виникає ситуація, за якої комерційні банки, підвищуючи свою ліквідність, залучають на свої рахунки значні обсяги грошових коштів, але цим самим зменшують свій прибуток. Це може призвести до того, що банківська система стане неліквідною при умові припинення надходження грошових коштів. Тобто банки не можуть ефективно розміщувати ресурси, а накопичують їх.

З 01 грудня 2018 року банки зобов'язані дотримуватися нормативного значення коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR), встановленого Національним банком України. Цей коефіцієнт установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку грошових коштів упродовж 30 днів з урахуванням стрес-сценарію, а тому немає практичної доцільності у подальших розрахунках нормативів Н4 та Н5.

Норматив LCR відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності, характерного для кризових періодів, коли відбувається значний вплив коштів клієнтів. Даний норматив має бути не менше 100 %, його виконання свідчить про те, що банк забезпечений ліквідністю в обсязі, який достатній для повного виконання ним зобов'язань в кризових умовах упродовж 30 днів. Розглянемо наскільки банківська система України є ліквідною (рис. 2)

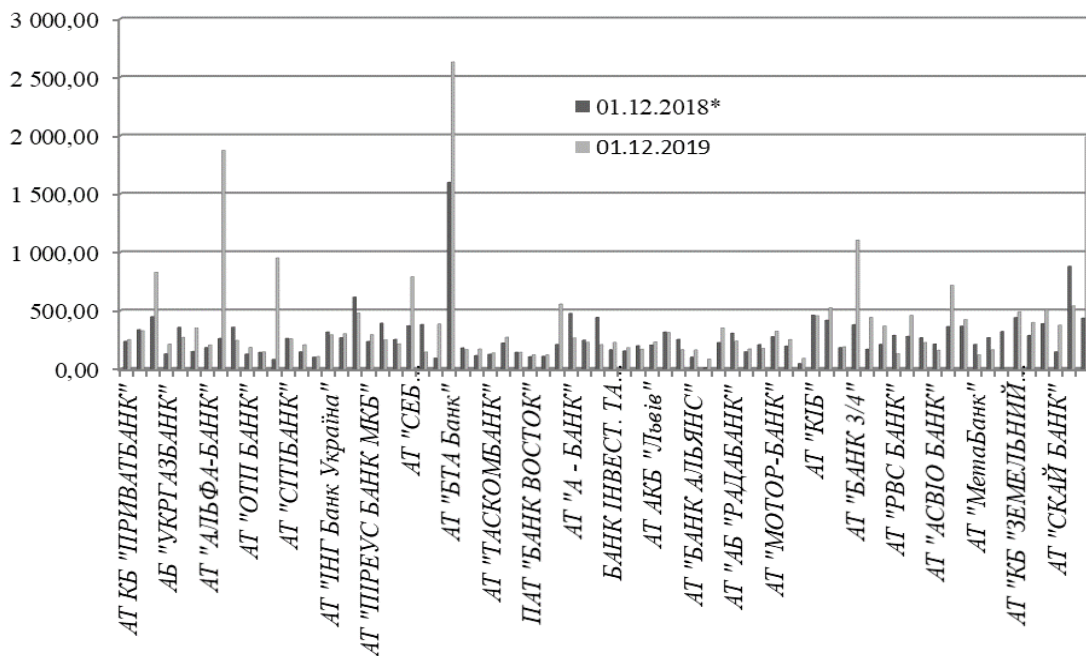

Рис. 2. Значення показника покриття ліквідності LCR комерційних банків України станом на 01.12.2018 та 01.12.2019 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [3].

На рис. 2 видно, що майже всі банки виконують норматив LCR, це свідчить про надійність банківської системи та готовність до фінансових криз або інших потрясінь. До таких банків можна віднести і системно важливі: Приватбанк (253 %), Ощадбанк (238 %), Укресімбанк (829 %), Укргазбанк (215 % на 01.12.2019), Альфа-банк (207 %), Райффайзен Банк Аваль (351 %), Укрсиббанк (248 %), Універсал банк (273 %).

Перевиконання даного показника є негативним явищем, адже банки недоотримують потенційний прибуток. До банків, які значно перевиконують показник входять: Правекс банк (617 %), БТА банк (2630 %), Промінвестбанк (951 %), МІБ (557 %), Банк ¾ (1104 %), Банк Траст-капітал (1990 %) та Український банк реконструкції та розвитку (6071 %). Банківська система України має значний профіцит ліквідності через вкладання коштів в ОВДП та депозитні сертифікати НБУ, бо вони приносять високу дохідність та вважаються безризиковими інструментами. При цьому страждає реальна економіка, в реальному бізнесі значно більше ризиків та непередбачуваних обставин.

Актуальним та складним завданням банків є ефективне управління ліквідністю, що дозволить банкам отримати максимальний дохід від активних операцій і дотримуватися нормативного рівня ліквідності.

Проаналізувавши, ми отримали значне відхилення від нормативів НБУ, тобто надмірно відволікаються кошти, які потенційно могли б приносити прибуток комерційним банкам, поки це негативна тенденція для банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт НБУ. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123427&cat_id=123216 (дата звернення: 05.04.2020).
2. Значення економічних нормативів в цілому по системі. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2> (дата звернення: 06.04.2020).
3. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції URL: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#2fs> (дата звернення: 07.04.2020).

Завадська Діана Володимирівна
д.е.н., доцент кафедри банківської справи
Бахшиєва Натаван Вагіфівна
студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КАНАЛІВ ЗБУТУ ПРОДУКТІВ БАНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Тези присвячено проблематиці формування каналів доставки банківських продуктів в умовах цифрової трансформації. Обґрунтовано необхідність застосування «проактивного» підходу до взаємодії банку з клієнтами. Охарактеризовано новітні канали розподілу продуктів банку.

Ключові слова: банк, канали збуту, дистанційне банківське обслуговування, цифровізація.

Принципи організації маркетингової діяльності передбачають не тільки розробку та впровадження якісних банківських продуктів, зокрема інноваційних, та встановлення прийнятної для потенційного клієнта ціни. Не менш важливим є вирішення питання вибору методів доставки банківських продуктів до наявних і потенційних споживачів. Вирішення цих завдань покладається на дистрибуційну політику.

Функціонування банків в сучасних умовах характеризується переходом від реактивного обслуговування клієнтів до проактивного сервісу. Використання банками стратегії проактивного маркетингу орієнтовано на отримання короткострокових вигід завдяки застосуванню нових видів аналізу. Банківські установи мають можливість виявляти, стимулювати та формувати потенційні потреби клієнта, шляхом передбачення його бажань.

Відмітимо, що сучасна система телекомунікацій докорінним чином змінила уявлення про мережу каналів доставки. Поняття системи означає, що всі канали у сукупності виконують єдине завдання – доставляти продукти клієнтам для задоволення їхніх потреб. Канали постійно модифікуються, стають більш зручними й доступними у користуванні. Залучення більшої кількості клієнтів та отримання максимального прибутку банку стає можливим завдяки використанню стратегії всебічної присутності та доступності банку. В основі стратегії полягає застосування технологій дистанційного банківського обслуговування, впровадження яких забезпечує можливість використання потенціалу масового та індивідуального підходу до клієнтів [1]. Зародження дистанційного банківського обслуговування відбулося в США ще в 20 столітті, яке розуміється як обслуговування клієнтів в Інтернеті, або ототожнюється з каналами доставки, що не потребують втручання співробітника банку.

Зауважимо, що залежно від часу загальні тенденції розвитку каналів розподілу демонструють швидкі темпи їх старіння у зв'язку з прискоренням НТП, тому Інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу, як компонентів дистанційного обслуговування, стає недостатнім, що спонукає банки до розробки більш новітніх каналів розподілу, які задовольнятимуть актуальні потреби потенційних клієнтів.

Сьогодні цифрова трансформація є головною умовою ефективної роботи на ринку банківських послуг. У цих умовах створюється принципово нова бізнес-модель, відбувається повний перегляд традиційно сформованих підходів до вирішення проблем розширення клієнтської бази, підвищується якість і швидкість сервісу [2, с. 171]. На Заході вже є приклади так званих «віртуальних» банків або моделей цифрового банкінгу, які взагалі не мають звичайних філій, і ведуть всі справи з клієнтами через мережу Інтернет. Якщо говорити про Україну, то станом на 20.03.2020, в Україні працює 4 віртуальних банки що обслуговують переважно фізичних осіб [3]. Вони позиціонують себе як виключно «мобільні банки» – орієнтовані на обслуговування віддалено через мобільний додаток, сайт або контакт-центр, за відсутності відділень.

Основними перевагами цифрового банку є: оцифрування бізнес-процесів банку; продукти і канали продажів орієнтовані на самообслуговування клієнтів та надаються в цифровому вигляді; кваліфікований персонал; системна архітектура банку. Банками все активніше використовується краудсорсинг, як механізм створення нових продуктів шляхом залучення через Інтернет широкої громадськості для дослідження і вирішення соціальних проблем, та об'єднання цифрових і банківських технологій (Fintech), створення фінансових інкубаторів.

На завершення, зазначимо, що незважаючи на різноманітність банківських систем доведення послуг до споживача, усі вони мають приблизно однакові цілі, пов'язані із забезпеченням максимального збільшення обсягу реалізації банківських продуктів. Суть усіх методів полягає в забезпеченні простоти та зручності звертання клієнтів по банківські послуги. Цифрове перетворення власних каналів збуту дозволить банкам заощадити ресурси для відкриття додаткових офісів, виключити витрати на обслуговування мережі банкоматів та її страхування тощо.

Список використаних джерел:

1. Циганова Н., Шалига Т. Дистанційний банкінг як інноваційна конкурентна перевага на ринку фінансових послуг. URL: https://www.researchgate.net/publication/289254572_Distancijnij_banking_ak_innovaci_jna_konkurentna_perevaga_na_rinku_finansovih_poslug (дата звернення: 18.03.2020).
2. Цединов О.А., Бадма-Горяева Э.О. Развитие банковского маркетинга в условиях цифровой трансформации. *Вестник Алтайской академии экономики и права*. 2019. № 2. С. 170-177.
3. Астахов А. Як виглядає інтернет-банкінг по-українськи. URL: <http://ua.prostobank.ua> (дата звернення: 20.03.2020).

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ

У тезах висвітлено особливості розвитку інновацій в банківській сфері. Охарактеризовано риси банківських інновацій, виділено їх групи. Визначено напрямки розвитку інновацій в діяльності банків в світі та Україні.

Ключові слова: банк, клієнт, продукт, обслуговування, маркетинг, інновації.

Сучасний етап розвитку світової банківської системи протікає в умовах загострення конкуренції і кризових явищ на фінансових ринках. Одним з основних факторів успішного розвитку банківської діяльності виступає політика постійних нововведень. В даний час інновації є ключовим фактором стабільності, конкурентоспроможності та сталого економічного зростання банків.

Поточні реалії банківського бізнесу дозволяють явно виділити основні каталізатори банківської інноваційної діяльності: глобалізація світових фінансових ринків і ринків банківських послуг, зростаюча конкуренція з боку банківського та небанківського секторів, світова фінансова криза, прогрес в інформаційних технологіях [1, с. 13; 4, с. 31-32]. Зазначені явища мають значний вплив на якісний і кількісний склад гравців ринку банківських послуг і приводять до ключових змін в поведінці споживачів, таким чином залишаючи банкам єдину можливість зберегти і збільшити свої конкурентні переваги завдяки впровадженню інновацій, напрямок яких і визначає стратегію розвитку банківського сектора в середньостроковій перспективі. Інновація є ринковою реалізацією нової ідеї. У банківській галузі інноваціями можна вважати економічну реалізацію нового банківського продукту або послуги, значне поліпшення вже існуючого, а також введення нового технологічного, маркетингового, управлінського або організаційного методу ділової практики ведення бізнесу. Також характерними рисами банківських інновацій є їх взаємозумовленість, подвійна природа і наявність певного життєвого циклу. Інноваційні технології в банківській галузі в значній мірі залежать від науково-технічного прогресу в інших індустріях економіки, в особливості в ІТ-сфері [2-4].

Особлива важливість функціональних і модифікаційних інновацій полягає в тому, що вони покликані вносити коригування в уже наявні продукти для досягнення найбільшої ефективності їх використання в динамічно мінливому

ринковому середовищі. Радикальні інновації пов'язані з глобальними структурними змінами в банківській системі або технологічні прориви в інших галузях економіки. Вони є досить капіталомісткими і тягнуть за собою інновації інших типів, найчастіше – технологічні або управлінські. Говорячи про інновації, які базуються на вже наявних продуктах, в першу чергу слід відзначити їх відносну дешевизну, а також низькі ризики невдач через вже наявне позитивне досвід впровадження попередніх продуктів або послуг. Прикладом є використання перехресних продуктів, наприклад факторингу або лізингу, є варіантами звичайного кредитування з додатковими послугами. Такі інновації часом називають комбінаторними, маючи на увазі об'єднання різних технологій в єдиний комплексний пакет.

В світовій банківській практиці прийнято виділяти такі групи банківських інновацій в залежності від напрямку розвитку відповідної продуктової групи з метою задоволення певних потреб клієнтів: 1) інновації на нетрадиційних сегментах ринку (страховий бізнес, фінансовий лізинг, інвестиції в нерухомість, трастові операції); 2) інновації грошово-фінансового ринку (ринок похідних фінансових інструментів); 3) інновації традиційних сегментів ринку позичкового капіталу (збільшення ефективності фінансового посередництва, депозитні сертифікати, облігації з плаваючою процентною ставкою та інше). Українські банки розвиваються в лізингової, страхової та інвестиційної діяльності, виходять на ринки дорогоцінних металів і похідних фінансових інструментів, виділяють в окремі напрямки специфічні види діяльності, наприклад, колекторські послуги. У той же час як українські, так і західні банки націлені на модернізацію технологій формування продуктів і послуг з метою зниження їх собівартості та зміцнення своїх конкурентних переваг. Створення нової продуктової лінійки, вихід на нові ринки та вдосконалення технологічних і ресурсних компонент являє собою поточну зміну і формування нової стратегії банківської діяльності. Сьогодні все більшої популярності і розвитку на світовому і українському ринку банківських послуг набувають три інноваційних напрямки, зокрема: 1) розвиток інформаційних і кібернетичних технологій (як наслідок, поява можливості ускладнення розрахункових ризикових і прогнозних моделей, розвиток інструментів інформаційної безпеки тощо); 2) впровадження клієнто-орієнтованої моделі ведення бізнесу; 3) оптимізація власних бізнес-процесів.

Активний розвиток отримали технології CRM (Customer Relationship Management). Банк повинен володіти максимальним обсягом інформації про клієнта, вміти її аналізувати і використовувати, в тому числі для крос-продажів додаткових продуктів або підвищення лояльності. Тут не можна обійти рішення компанії Oracle, наприклад SiebelCRM, активно впроваджується не тільки банками, але також іншими кредитними і фінансовими організаціями, колекторськими агентствами та іншими. Маркетингові нововведення, що дозволяють краще аналізувати потреби клієнтів за рахунок більш точного

виділення сегментів цільової аудиторії, також увійшли в фокус інноваційної стратегії багатьох банків [5]. Повертаючись до питань розвитку інновацій в українському банківському секторі, не можна обійти стороною особливості його законодавчого регулювання. Українське законодавство в галузі регулювання діяльності банків в значній мірі відстає від західного, що перешкоджає масштабного поширення нових фінансових продуктів і послуг на ринку, але в той же час відкриває горизонт великих можливостей.

Таким чином, серед основних тенденцій розвитку банківських інновацій необхідно в першу чергу відзначити зміщення акценту з цінових і кількісних характеристик фінансових продуктів на сервісні та якісні характеристики, такі, як індивідуальний підхід до клієнта, швидкість і якість його обслуговування. Основна маса запитів клієнтів спрямована на екстериторіальність і безперервність роботи систем, що змушує банки фокусуватися на засобах управління незалежно від місцезнаходження і часу доби, загальнодоступності, множинності каналів доступу та інтерактивності обслуговування, проведення операцій в режимі реального часу і мінімізації ручної обробки операцій. Інновації в зазначених областях зумовлені як мінливих клієнтським попитом, так і широким розвитком інформаційних технологій. В даний час фінансовий ринок і ринок ІТ технологій тісно переплетені, і ця взаємодія носить двосторонній характер.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому розгляді процесу банківських інновацій в залежності від різних макроекономічних і мікроекономічних чинників, а також стосовно характеру і ключовим властивостями інновацій в банківській галузі відповідно до їх класифікацією і типологією.

Список використаних джерел:

1. Гончарук В.В. Інновації фінансової структури в умовах цифрової економіки. *Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці*: матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених, 14 квітня 2019 р. Київ: КНЕУ, 2019. с. 12-15.
2. Новоселова Е.Г. Классификация банковских инноваций для определения направлений развития банковской деятельности. *Вестник Томского государственного университета*. 2006. № 9. С. 153-157.
3. Викулов В. С. Типология банковских инноваций. *Финансовый менеджмент*. 2010. № 6. С. 12–19.
4. Єгоричева С.Б. Сучасні глобальні трансформації банківського бізнесу. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи*: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., 15 жовтня 2019 р. Полтава: ПолтНТУ, 2019. С. 30-32.
5. Козьменко С.Н., Васильєва Т.А., Леонов С.В. Маркетинг банківських інновацій. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 1. С. 13-28.

Завадська Діана Володимирівна
д.е.н., доцент кафедри банківської справи
Шафран Олександра Вадимівна
студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ БАНКІВ

У тезах досліджено динаміку розподілу банків-конкурентів у Вінницькій та Черкаській областях, визначено зміни типу їх маркетингової стратегії протягом періоду з 01.01.2019 по 01.04.2020 рр. Акцентовано увагу на необхідності переходу до нових каналів розширення клієнтської бази («банк без відділень»).

Ключові слова: банк, регіон, конкурентна позиція, маркетингова стратегія.

У сучасних умовах функціонування набуває тенденція щодо комплексного підходу до розробки стратегій конкурентної боротьби банків, що полягає в узгодженні цілей, можливостей (ресурсних та маркетингових) з умовами макро- та мікросередовища.

Стратегія конкурентної боротьби, як вид ділової стратегії, визначає спосіб входу на нові ринки, принципи охоплення ринків, методи зміцнення і підвищення конкурентоспроможності продукту чи послуги банку на ключових ринках продажів. Відповідно до класифікації Ф. Котлера, усі стратегії конкурентної боротьби розподіляються на чотири типи: маркетингові стратегії ринкового лідера; маркетингові стратегії членджера; маркетингові стратегії послідовника; імітація; адаптація; маркетингові стратегії нішера. Вибір відповідного типу маркетингової стратегії банку передбачає побудову матриці конкурентних позицій банківських установ, що діють в межах певної області за секторами ринків банківських послуг за певний період часу [1, с. 49].

Для проведення дослідження було обрано АТ КБ «ПриватБанк», Черкаську та Вінницьку області. Розподіл основних банків-конкурентів в областях відповідно до матриці конкурентних позицій надано в табл. 1.

Згідно з даними, наданих в таблиці, зробимо наступні висновки. Банки-лідери використовують маркетингову стратегію ринкового лідера, яка характеризується розширенням місткості ринку, захистом своїх позицій та підвищенням ринкової частки при існуючій місткості ринку, не дивлячись на те, що АТ КБ «ПриватБанк» у двох областях протягом аналізованого періоду є ринковим лідером – його частка на ринку скорочується, у Вінницькій області з 25,5% до 23,59%, у Черкаській – з 38,71% до 30,7%. АТ «Ощадбанк» знаходиться на другому місці у групі банків-лідерів, у Вінницькій області він підвищує свою частку з 20,71 % до 20,82 %, тобто притримується стратегії лідера, і у Черкаській області його частка скорочується з 25,95% до 20,97%.

Таблиця 1

**Розподіл основних банків-конкурентів у Вінницькій та Черкаській областях
відповідно до матриці конкурентних позицій**

Період	Сектор ринку	Банки-лідери	Банки-прямі конкуренти	Банки-потенційні конкуренти	Банки-аутсайтери
Вінницька область					
01.01.2019	Активи	Приватбанк Ощадбанк	Укргазбанк	Укрсиббанк, Райффайзен Банк Аваль Укрексімбанк	Правекс Банк, ОТП Банк, ПУМБ, Креді Агріколь Банк, Сбербанк
01.01.2020	Активи	Приватбанк Ощадбанк	Райффайзен Банк Аваль Укргазбанк	Укрексімбанк, Укрсиббанк	Правекс Банк, ОТП Банк, ПУМБ, Креді Агріколь Банк, Сбербанк
01.04.2020	Активи	Приватбанк, Ощадбанк, Укргазбанк	Райффайзен Банк Аваль	Укрсиббанк	Укрексімбанк, Правекс Банк, ОТП Банк, ПУМБ, Креді Агріколь Банк, Сбербанк
Черкаська область					
01.01.2019	Активи	Приватбанк Ощадбанк	х	х	Укрексімбанк, Райффайзен Банк Аваль, ОТП Банк, ПУМБ, Укрсиббанк, Правекс Банк, Креді Агріколь Банк, Сбербанк, Укргазбанк
01.01.2020	Активи	Приватбанк	Ощадбанк	Укрексімбанк Райффайзен Банк Аваль Укргазбанк	ОТП Банк, ПУМБ, Укрсиббанк, Правекс Банк, Креді Агріколь Банк, Сбербанк
01.04.2020	Активи	Приватбанк, Ощадбанк	Укргазбанк	Райффайзен Банк Аваль	Укрексімбанк, ОТП Банк, ПУМБ, Укрсиббанк, Правекс Банк, Креді Агріколь Банк, Сбербанк

Джерело: розраховано за даними [2; 3].

Банки прямі конкуренти – це банки, що пропонують аналогічні або схожі товари та послуги одним і тим же групам споживачів. В групу банків-прямих конкурентів на початку 2020 року входять ПАТ АБ «Укргазбанк» та АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Банки-потенційні конкуренти використовують маркетингові стратегії послідовника (стратегії слідування за лідером), які характеризуються копіюванням (повним наслідуванням), імітацією (частковим наслідуванням) та адаптацією (вибірковим наслідуванням). Станом на 01.04.2020 р. і в Вінницькій області і в Черкаській областях таким банком є ПАТ АБ «Укргазбанк». У Вінницькій області він стабільно займає місце серед банків-прямих конкурентів і в квітні 2020 року переходить до групи банків-лідерів. у Черкаській він поступово збільшує частку ринку з 8,12% до 16,38% і переходить з банків-аутсайдерів до групи банків-прямих конкурентів.

Банки-аутсайтери використовують маркетингові стратегії нішера, які характеризуються підтриманням своїх позицій, інтеграцією, лідерством в ніші та вихід за межі ніші. Таким банком у квітні 2020 року на території Вінницької області є АТ «Укрсиббанк», який протягом аналізованого періоду має найбільшу

частку ринку серед банків аутсайдерів – до 4,46% підтримує дану позицію та нарощує обсяги своїх активів на у квітні 2020 року до 4,09%. У Вінницькій області найбільшу частку ринку серед банків-аутсайдерів займає АТ «Креді Агріколь Банк», і при цьому його частка ринку збільшується з 4,24% до 4,44%. На території Черкаської області яскравим прикладом банка-аутсайдера є АТ «Укрсиббанк», який за період з 01.01.2019 по 01.04.2020 рр. має найбільшу частку ринку серед банків аутсайдерів – до 3,27% (не враховуючи ПАТ АБ «Укргазбанк»), підтримує дану позицію та нарощує обсяги своїх активів та має можливість вийти за межі своєї ниші та перейти до категорії банків «банки-потенційні конкуренти».

На завершення зауважимо, що в сучасних умовах значна кількість активних та потенційних споживачів банківських продуктів та послуг прив'язані значною мірою до фактору близькості відділень банківської установи до їх місця проживання чи роботи. Це має значний вплив на вибір потенційними клієнтами банку для відкриття рахунку з подальшим отриманням платіжної картки. Саме тому розгалуженість та кількість працюючих відділень таких банків як АБ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Райффайзен Банк Аваль» є однією із причин їх лідерства серед банківських установ з найбільшою кількістю активних платіжних карток. Зазначені вище банки мають більше можливості щодо залучення нових клієнтів.

Проте сьогодні в Україні на піку успіху перебуває новий тренд – «банк без відділень», яскравим прикладом реалізації якого є проекти «Монобанк» (працює на базі АТ «Універсал Банк») та «О.Банк» (на базі АТ «Ідея Банк»). Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» з 28 квітня 2020 року банки зможуть самостійно обирати необхідну їм модель та канали залучення клієнтської бази залежно від власних бажань, можливостей доопрацювання програмних комплексів та оцінки ризиків такої діяльності [4]. Це створює підґрунтя для формулювання концепції нових продуктів та послуг банків.

Список використаних джерел:

1. Завадська Д.В. Функціонування банку в умовах міжрегіональної диференціації економічного розвитку: монографія. Одеса: Видавництво «Атлант», 2015. 93 с.
2. Довідник банківських установ України. URL: <https://old.bank.gov.ua/control/uk/bankdict/search> (дата звернення: 01.04.2020).
3. Дані фінансової звітності банків України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2020).
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України, № 361-IX, від 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення: 02.04.2020).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У тезах розглядається розуміння такого поняття, як: «система забезпечення кібернетичної безпеки». Виявлено та обґрунтовано основні поняття теми та головну проблему сьогодення, а саме, те що функціонування інформаційних систем у світових банківських системах виявило проблему недостатньої захищеності від кібератак. Розглянуто основні дії та пропозиції НБУ щодо своєчасного реагування, виявлення та запобігання кібератак банківського сектору економіки та запропоновані альтернативні методи.

Ключові слова: *банківська система, кібер-загроза, кібератака, ІТ-аутсорсинг, кібербезпека.*

Масове використання в останні десятиріччя у найрізноманітніших сферах суспільного життя комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, включаючи інтернет-технології та надбання кібернетики, поряд зі значною кількістю переваг сприяло виникненню великої кількості загроз. Реалізація цих загроз завдає значної шкоди як на національному, так і на міжнародній рівнях [1].

Банківський сектор знаходиться у високій зоні ризику кібератак в період розвитку цифрової економіки. Банківська система – сукупність банків, інститутів та кредитних установ, що діють у межах єдиного загальнодержавного фінансово-кредитного механізму [2, с. 158]. Кібернетична загроза (кібер-загроза) – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку інтересам людини, суспільства та держави через порушення доступності, повноти, цілісності, достовірності, автентичності режиму доступу до інформації, яка циркулює в критичних об'єктах національної інформаційної інфраструктури [3]. Усі види кібер-загроз виникали і поширювалися з розвитком Інтернету та його проникненням у суспільне, політичне та економічне життя. Факторами, які зумовили створення систем захисту критичної інфраструктури від кібернетичних загроз, є: кількісне та якісне зростання кібер-загроз; поява нових вразливостей у процесі технологічного розвитку інформаційно-телекомунікаційних систем; неспроможність ринкових механізмів гарантувати захист від кібер-загроз; збільшення взаємозалежності елементів інфраструктури, внаслідок чого

порушення збалансованого функціонування одних секторів критичної інфраструктури викликає проблеми в інших [4, с. 96].

Кібернетична безпека будь-якої держави через свою багатоаспектність і комплексність потребує соціальної системи її забезпечення, основним призначенням якої є виконання певних дій, спрямованих, перш за все, на захист національних цінностей, реалізацію національних інтересів. Тобто йдеться про систему забезпечення кібернетичної безпеки [2, с. 282]. До нових видів загроз необхідно віднести ризик кібератаки. 27 червня 2017 року на Україні, а потім і в інших країнах світу поширився вірус-вимагач Petya, який блокував доступ до даних і вимагав 300 доларів в біткоінах за розблокування. Україна, де цей вірус Petya був запущений, виявилася однією з найбільш постраждалих країн. Від нього постраждали державні відомства, а також такі ключові елементи інфраструктури, як Національний Банк України, комерційні банки, аеропорти і метрополітен [1]. Цей ризик відбувається частково через залежність банків від програмного забезпечення, інформаційних технологій, але також і тому, що ініціатори цих нападів цікавляться не тільки діями банків, але також і конфіденційними даними про клієнтів.

Система забезпечення безпеки – механізм із вироблення, перетворення і реалізації концепції, стратегії і тактики у сфері безпеки за допомогою скоординованої діяльності державних і недержавних структур; сукупність організаційно об'єднаних органів управління, сил і засобів, призначених для вирішення завдань щодо забезпечення національної безпеки [5, с. 214]. Основним призначенням системи забезпечення кібер-безпеки є сприяння у досягненні цілей безпеки, а тому основною функцією даної системи можна визначити забезпечення збалансованого існування інтересів осіб, суспільства і держави шляхом здійснення перевірок, діагностування; виявлення та ідентифікацію, запобігання та припинення, мінімізації та нейтралізації дії внутрішніх і зовнішніх загроз і небезпек у кібернетичній сфері. Дані реакції на загрози повинні бути адекватними характеру та масштабам, а також рівню можливого і бажаного стану забезпечення кібернетичної безпеки [2, с. 82].

28 вересня 2017 р. Національний банк України прийняв Постанову № 95 «Про затвердження Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України», якою зобов'язав банки протягом 2018 р. вжити заходів для посилення своєї кібер-безпеки. Для банків буде важливо забезпечити належний розподіл прав доступу до інформаційних систем банку та періодичність їх контролю, використання механізмів багатофакторної автентифікації та відповідні стандарти шифрування, централізоване управління мережею банку та належний рівень документального оформлення таких процесів захисту інформації [3]. Не кожен банк, навіть той, що має IT-департамент, зможе встояти проти наступної атаки вірусу, адже найсильнішою гарантією безпеки для банку є саме підготовча робота, а також

постійне оновлення систем та аналіз недоліків, які вимагають комплексної оцінки більш вузькоспеціалізованих фахівців. В особі вузькоспеціалізованих фахівців тут виступають компанії які займаються ІТ-аутсорсинговими послугами. ІТ-аутсорсинг – це передача частково або повністю функцій, що пов’язані з інформаційними технологіями, спеціалізованій компанії, а саме: повне сервісно-технічне обслуговування ІТ-інфраструктури (обчислювальної техніки, мережевого обладнання, оргтехніки, міні АТС тощо); проектування та розробка автоматизованих бізнес-систем з подальшим постійним вдосконаленням та обслуговуванням (наприклад, впровадження інформаційних баз даних, систем управління та обліку, впровадження новітніх технологій в ІТ-інфраструктуру); створення, обслуговування та підтримка web-серверів; управління інформаційними системами [3].

Отже, кібер-безпека банків вимагає комплексного, чітко спланованого, поетапного проекту вдосконалення систем її захисту. Такий комплекс має включати три основні підходи щодо виявлення загроз для функціонування інформаційних систем банку: 1) технологічний – першочерговий аудит, впровадження оновлених методів захисту та подальша оптимізація всієї ІТ-інфраструктури банку; 2) робота з персоналом та адміністрацією банку - це робота з керівництвом банку, що має забезпечити розуміння всіх можливих ризиків наступних кібератак та санкцій НБУ; 3) правове забезпечення, яке дозволило б належним чином врегулювати відносини між банком та ІТ-компанією щодо конфіденційності інформації. Розробка такого комплексного проекту дозволила б побудувати довгострокові відносини між банками та вузькоспеціалізованими ІТ-компаніями. Банкам необхідно зрозуміти, що санкції НБУ – це найменша загроза їхній роботі та існуванню, у порівнянні з «вірусною» атакою, яка наступного разу може вразити персональні бази даних клієнтів і призвести до масштабніших наслідків для функціонування всієї банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Юридична онлайн газета. Халімон З.І., Кібербезпека у банківському секторі: чи допоможе ІТ-outsourcing. URL: <https://sk.ua/uk/publications-uk/кібербезпека-у-банківському-секторі/> (дата звернення: 28.04.2020).
2. Лондар С. Л., Тимощенко О. В. Фінанси: Навчальний посібник для студентів. Вінниця : Нова Книга, 2009. 384 с.
3. Як банкам встояти у випадку кібератаки. URL: <https://finclub.net/ua/priamamova/yak-bankam-vstoyaty-u-vypadku-kiberataky.html> (дата звернення: 01.04.2020).
4. Панченко В. М. Зарубіжний досвід формування систем захисту критичної інфраструктури від кіберзагроз, 2012. №3 (10). С. 100–109.
5. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія. За ред. В. В. Коваленко. Одеса: ОНЕУ, 2017. 304 с.

Коваленко Вікторія Володимирівна

д.е.н., професор кафедри банківської справи

Марущак Ірина Анатоліївна

студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВ УСУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У тезах розглядається розвиток конкурентного потенціалу банків у сучасному конкурентному середовищі національного ринку фінансових послуг. Розкривається економічна сутність конкурентоспроможності банків та практична реалізація заходів щодо підвищення конкурентних переваг банків.

Ключові слова: конкурентоспроможність, банк, конкурентна перевага, конкурентна позиція.

В сучасних умовах актуалізується необхідність підвищення конкурентоспроможності банків в умовах цифрової економіки. Адже задля забезпечення ефективності банківської діяльності необхідно створювати шляхи управління конкурентним потенціалом на основі інноваційності. Конкурентний потенціал банку залежить як від характеристик діяльності самого банку, так і від рівня фінансової інклюзії банківських послуг в країні. До факторів конкурентоспроможності банків, на які держава може впливати прямо, відноситься насамперед державне регулювання, політика розвитку сфери банківських послуг, показники ВВП, рівень інфляції, ставка рефінансування, стан розвиненості ринку інвестування та ринку цінних паперів тощо. Оцінити вплив факторів мега-рівня на банківську систему можна за такими показниками: конкурентоспроможності країни у світі на основі позицій країни в економічних рейтингах світових організацій та міжнародних рейтингових агентств, зокрема, індексах глобальної конкурентоспроможності, процвітання, економічної свободи тощо; дослідження стану та динаміки номінального і реального ВВП країни та темпів його зміни; дослідження стану та динаміки надходження інвестицій в країну; визначення частки активів та капіталу банківської системи країни в світовій банківській системі. [1, с. 32].

На даний час надання банківських послуг традиційним способом поступово втрачає свою актуальність, а на заміну виходять продажі через віддалені канали обслуговування. Такій тенденції сприяє також переведення значної частини клієнтського портфеля на самообслуговування, але при цьому не можна нівелювати роль інституту персональних менеджерів для роботи з важливими

корпоративними клієнтами. Канали реалізації банківських продуктів/послуг повинні задовольняти такі умови: з одного боку, підтримання оптимального обсягу продажів, а з другого – зниження затрат. Тоді, удосконалення інформаційних технологій, стандартизація банківських послуг, розвиток практики самообслуговування і надання послуг через електронні канали збуту в цілому потребує розроблення оновленої стратегії підвищення конкурентоспроможності банків. Говорячи про забезпечення конкурентоспроможності окремої банківської установи, варто зважати на достатньо складний процес, управління яким потребує відповідного механізму. У свою чергу, стратегічне позиціонування банку, викликано факторами конкурентного середовища і полягає у створенні унікальної та інноваційної позиції, відмінної від конкурентів. У наукових працях виокремлюють перспективні напрями розвитку банківської конкуренції в Україні: удосконалення державної конкурентної та антимонопольної політики з метою забезпечення однакових умов для всіх банків; глобалізація конкуренції через розширення присутності іноземного банківського капіталу; зниження затрат як економічного, так і адміністративного характеру, що передбачає модернізацію неефективної управлінської структури банку, скорочення кількості штрафних санкцій, запровадження фінансового контролінгу; зміцнення стратегічного потенціалу банку і його ресурсної бази; розвиток нових технологій передавання інформації, активне впровадження комп'ютеризації та розвиток Інтернету призводять до скорочення відстані між виробниками і споживачами банківських послуг; підвищення якості наявних банківських послуг і розширення їхнього асортиментного представлення; зростання фінансової грамотності та економічної культури населення [2]. Аналіз сучасного стану розвитку банківської системи дає можливість виокремити наступні проблеми, що стримують її розвиток: банки все ще мають суттєві частки проблемних активів на балансі, що зумовлює вирішення проблеми якості активів; банківська система не має фундаменту для сталого розвитку, має замалу базу заощаджень, кредитування призупинилось, джерела капіталу обмежені, ринок надзвичайно фрагментований, довіра до банківської системи знизилася; банківський нагляд не в змозі проводити макропруденційний нагляд на необхідному рівні та виявляти ризики на ранній стадії; розвиток фінансової інфраструктури не відповідає потребам банківського сектору та економіки в цілому [3, с. 7-8; 4, с. 5-6].

Конкуренція, власне, належить до неконтрольованих факторів, що впливають на діяльність банків. Ефективність роботи банківського сектора впливає на всю економіку країни в цілому. Конкуренція примушує працювати суб'єктів ефективніше, тому підтримка конкуренції в банківському секторі на належному рівні є невід'ємною задачею регулювання банківської системи [5, с. 97].

На сьогодні вітчизняний ринок банківських послуг характеризується зменшенням кількісного складу банків. Більшість з них не мають значного впливу

на конкурентне становище в банківській сфері, що частково пов'язано з лідерством великих та державних банків. Також стійкий вплив асиметрії інформації на ринку банківських послуг спонукає його учасників до прагнення зазнаннями і інформованістю, подоланню ризику і невизначеності інвестиційних трансакцій. Тому, асиметрія інформації тримає фінансовий ринок в тонусі. Чим сильніше цей стан, тим менше упевненість учасників ринку в тому, що інформаційна складова їх мотивацій достатня для ухвалення рішень. Звідси виникає прагнення підібрати необхідні засоби, здатні нівелювати інформаційну асиметрію і забезпечити зниження ризику.

Доходимо до висновку, для завоювання конкурентних позицій, банкам за доцільне є глибоке вивчення процесів формування динамічних конкурентних переваг, їх фактичного рівня та можливості розвитку у майбутньому за допомогою проведення комплексної оцінки конкурентоспроможності, яка дозволяє визначати цільові орієнтири формування динамічних конкурентних переваг на ринку банківських послуг. Загалом, аналіз рівня конкурентоспроможності на ринку банківських послуг у сучасних умовах розвитку фінансового ринку має монополістичну модель з переважанням впливової частки банків з державним капіталом. Про те, слід не забувати про банки з іноземним капіталом, які складають конкуренцію для банків з приватним національним капіталом, практично за усіма конкурентними позиціями. Тому, оцінювання рівня конкурентоспроможності банків повинно відбуватися за допомогою визначених цільових орієнтирів формування динамічних конкурентних переваг на ринку банківських послуг.

Список використаних джерел:

1. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку. монографія / За ред. В.В. Коваленко. Одеса: Видавництво «Атлант», 2015. 217 с.
2. Коваленко В. В., Белова Ю.М. Забезпечення конкурентоспроможності банків України в умовах структурних дисбалансів економіки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 20. Ч. 2. С. 149-152.
3. Коваленко В. В. Проблеми становлення та розвитку банківської системи України. *Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Одеса 20-21 квітня 2017 р.). Одеса: ОНЕУ, 2017. С. 7-13.
4. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку. *Фінанси України*. 2016. №5. С. 7-33.
5. Коваленко В. В. Дослідження рівня конкуренції на ринку банківських послуг України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2006. № 7 (26). С. 95-102.

Коваленко Вікторія Володимирівна

д.е.н., професор кафедри банківської справи

Олінікова Тетяна Олексіївна

студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

МІСЦЕ ЗАОЩАДЖЕНЬ НАСЕЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ РЕСУРСІВ БАНКІВ

У тезах розглядається питання щодо визначення місця заощаджень населення у формуванні ресурсів банків. Визначено чинники, що зумовлюють залежність банківських ресурсів від заощаджень населення. Визначено пріоритети цифрових ініціатив банків за допомогою реалізації банківського ритейлу та e-banking.

Ключові слова: банки, заощадження населення, ресурсний потенціал, e-banking, цифровізація.

Функціонування банку як фінансового посередника неможливе без залучення грошових ресурсів, які знаходяться у розпорядженні домогосподарств і суб'єктів економічної діяльності. Залучені кошти створюю ресурсну базу для проведення усього спектру операцій, що здійснюють банки у процесі своєї діяльності. Проте, спроможність банків ефективно функціонувати та динамічно розвиватися значною мірою залежить від наявної ресурсної бази, а також їх здатністю за необхідності залучати додаткові обсяги ресурсів на прийнятих умовах, що характеризує ресурсний потенціал банків. Саме тому на сучасному етапі розвитку банківського бізнесу в Україні як вагомий чинник формування його ресурсного потенціалу виступають депозити фізичних осіб, основним джерелом якого є заощадження населення.

Місце заощаджень у формуванні ресурсного потенціалу банків значною мірою диференціюється залежно від особливостей банківських систем. Досліджуючи диференціацію ролі заощаджень населення у формуванні ресурсного потенціалу банків, робимо висновок, що залежність банківських ресурсів від коштів фізичних осіб, розміщених на депозитних рахунках, перебуває під впливом низки чинників (рис. 1).

Заощадження населення – важливий економічний показник, що вимірюється перевищенням поточних доходів над поточними витратами. Рішення громадян щодо розподілу свого доходу на витрати й заощадження, а також форми здійснення останніх безпосередньо позначаються на збільшенні економічних

можливостей держави, що в результаті сприяє підвищенню добробуту людей [2, с. 39].

Рис. 1 Чинники, що зумовлюють залежність банківських ресурсів від заощаджень населення

Джерело: складено за даними [1, с. 308].

В сучасних умовах цифровізації банківського сектору економіки, залучення заощаджень населення залежить від привабливості послуг, які пропонуються через електронний банкінг (e-banking). Історично у процесі розвитку сфери фінансових послуг сформувались окремі форми електронного банкінгу, зокрема: послуги, що пов'язані з розрахунками за допомогою банківських карток (використання банкоматів, терміналів самообслуговування, POS-терміналів); послуги, що надаються за допомогою використання мережі Інтернет (internet-banking); послуги, що надаються за допомогою мобільних пристроїв [3, с. 157].

На сьогодні e-banking є невід'ємною складовою розвитку всієї сфери фінансових послуг, оскільки для цієї послуги притаманна значна кількість переваг, яких не мають традиційні способи продажу банківських продуктів. До найбільш популярних операцій, що здійснюються клієнтами у цій сфері, можна віднести такі: оплата комунальних послуг, мобільного зв'язку, переказ грошових коштів та оплата товарів і послуг. Також банки активно використовують власні онлайн-платформи для надання інших фінансових послуг, зокрема, продажу кредитних та депозитних продуктів. Найбільшими банками, які пропонують інтернет-банкінг своїм клієнтам, є «Приватбанк» (Приват 24), «Ощадбанк» (Ощад 24/7),

«Райффайзен Банк Аваль» (Raiffeisen Online), «Альфа-банк» (My Alfa-Bank), «Універсал Банк» (Monobank) та інші.

Заощадження є одним із ключових понять в економічній теорії. Зміст та економічну природу даної категорії вивчали класики та сучасні науковці, досліджуючи природу національного доходу, інвестицій та економічного зростання. Сучасний механізм залучення заощаджень населення у процес економічного зростання в Україні характеризується наступними особливостями: у той час як господарюючі суб'єкти здійснюють пошук доступних джерел фінансування інвестицій, значна частина заощаджень накопичується у формі національної та іноземної валюти. За таких умов, за доцільне є подальша реалізація «банківського ритейлу», комплексу роздрібних банківських послуг та продуктів, орієнтованих на стратегію вдосконаленої взаємодії між банком і клієнтами для розвитку споживання, який є процесом створення і реалізації такого переліку банківських продуктів і послуг, який буде доступним, всеохоплюючим і зрозумілим для максимального кола споживачів, котрі мають на меті їх отримати. Завданнями банківського ритейлу є аналіз місця для відкриття філії банківської установи під певний формат; оцінка місця для розміщення банкомату або терміналу для кращої окупності.

Таким чином, для забезпечення належного рівня власної ресурсної бази банки вже не мають змоги ігнорувати сучасні тренди процесів цифровізації суспільства та фінансової системи загалом. Тому, є потреба у подальшому розвитку e-banking, за допомогою банківських карток; internet-banking; mobile-banking. На сьогодні інтернет-банкінг, мобільний банкінг є найпопулярнішими та доступними формами електронного банкінгу. Це насамперед зумовлено, високою часткою безготівкових розрахунків та бажанням клієнтів швидко та надійно здійснювати фінансові операції.

Активізація інших небанківських способів отримання фінансових послуг, що надаються окремими інноваційними компаніями, FinTech установами, спонукає банки постійно підвищувати власний рівень інноваційності, змінювати моделі функціонування, за допомогою використання інформаційних інновацій та нових способів взаємодії з клієнтами: маркетинг, менеджмент, аналіз, інжиніринг

Список використаних джерел:

1. Коваленко В.В. Заощадження населення у забезпеченні ресурсного потенціалу банків. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2019. Vol. 5. Issue 1. P. 305-313.
2. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли. М.: Прогресс, 1968. 598 с.
3. Дубина М., Шеремет О. Розвиток e-banking: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. №2 (18). С. 154-162.

Кретов Дмитро Юрійович
к.е.н., викладач кафедри банківської справи
Власіна Анастасія Єгорівна
студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ЗАОЩАДЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ

У тезах проаналізовано динаміку заощаджень населення та депозитних ресурсів банків за строками та контрагентами. Визначено негативні тенденції у динаміці заощаджень та погіршення строкової структури ресурсів.

Ключові слова: банк, заощадження населення, депозитні ресурси.

У сучасних умовах питання формування і зміцнення ресурсної бази комерційних банків залученими коштами, зокрема, вільними коштами населення, набувають велику значимість й актуальність, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Заощадження населення – це «сума грошового доходу, яка не використовується на поточне споживання і призначається для задоволення потреб у майбутньому» [1]. Динаміку доходів, витрат та заощаджень населення України наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка доходів, витрат та заощаджень населення України
за період 1 кв. 2014 р. – 3 кв. 2019 р., млн. грн.

Період	Доходи	Витрати	Заощадження					
			Усього	Нагромадження нефінансових активів	приріст фінансових активів			
					Усього	приріст грошових вкладів та заощаджень в цінних паперах	Заощадження в іноземній валюті	Інші
1 кв. 2014	340 783	323 259	17 524	2 552	14 972	27 461	25 266	19 441
1 кв. 2016	403194	449156	-45 962	-7580	-38382	1410	-13615	2008
1 кв. 2018	657928	679908	-21 980	-9167	-12813	-579	4296	15486
1 кв. 2019	803436	852416	-48 980	-10164	-38816	-5491	8995	6479
3 кв. 2019	950693	947022	3 671	9218	-5547	11125	17141	8516

Джерело: складено за даними [2].

За даними таблиці 1 можна констатувати скорочення заощаджень населення України у період з 1 кв. 2016 р. по 1 кв. 2019 р. Необхідно додати, що динаміка фінансових активів, серед яких враховуються й банківські вклади, набуває негативної динаміки трохи пізніше: з 1 кварталу 2017 року. Водночас варто

зазначити зростання заощаджень в цілому та за показником фінансових активів за підсумками 3-го кварталу 2019 року. Оцінити, як саме динаміка заощаджень населення відбивається на змінах банківських депозитів, залучених від домогосподарств, дозволяють дані рис. 1.

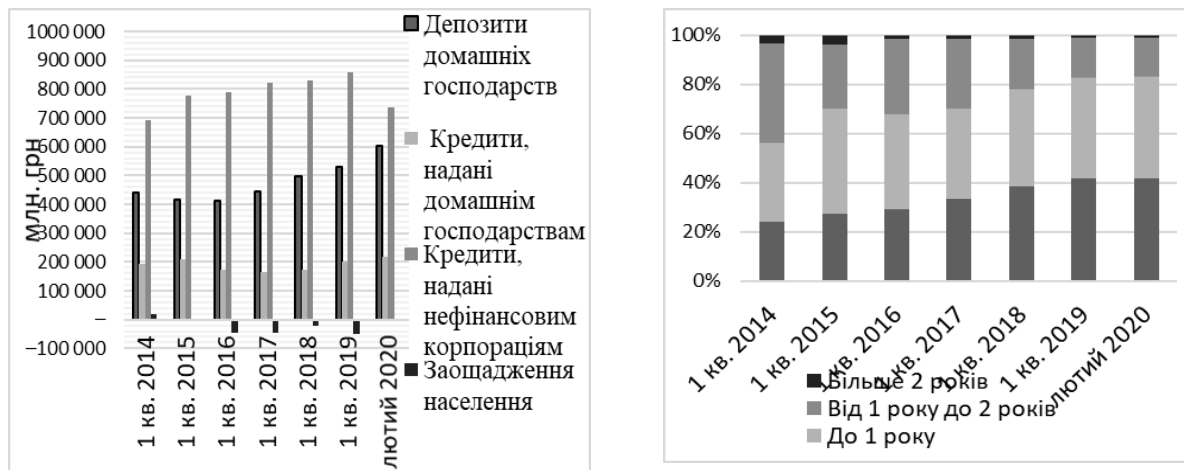

Рис. 1. Динаміка банківських депозитів кредитів за категоріями позичальників та структура депозитів домогосподарств за період 1 кв. 2014- лютий 2020 рр.
Джерело: складено за даними [3].

За даними рис. 1 можна зробити висновок, що обсяги депозити домашніх господарств постійно зростають, починаючи з 2017 року, не дивлячись на зменшення обсягів заощаджень. Водночас варто відмітити, що найбільший приріст депозитів відповідає періодам позитивної динаміки заощаджень. Аналізуючи структуру банківських депозитів домогосподарств необхідно зазначити негативну динаміку зростання короткострокових ресурсів.

Отже, в цілому оцінка динаміки заощадження населення та ресурсної бази банків, залученої від домогосподарств дозволяє дійти висновку щодо наявності негативних тенденцій скорочення заощаджень та погіршення строкової структури депозитів домогосподарств. Зазначене потребує вдосконалення державної політики стимулювання заощаджень, а від банків – покращення політики щодо залучення довгострокових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов, ред. В. Т. Бусел.- К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Державна служба статистики України. Дата звертання 03.04.2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.04.2020).
3. Грошово-кредитна статистика НБУ. Дата звертання 03.04.2020. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms>

Кретов Дмитро Юрійович

к.е.н., викладач кафедри банківської справи

Чорний Ігор Михайлович

студент 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВ

В тезах досліджуються причини виникнення кредитного ризику банків. Виділено окремі групи ризик-факторів, що створює підґрунтя до ідентифікації кредитного ризику. Обґрунтовано методи управління кредитним ризиком з метою мінімізації його негативного впливу на фінансові результати та стійкість банків в цілому.

Ключові слова: банк, кредитний ризик, ризик-фактори операцій, ризик-фактори забезпечення

Рішення про надання будь-якої позички залежить від кредитного ризику, тобто ймовірності того, що позичальник не виконуватиме умов кредитної угоди з банком. Позичальник може бути не в змозі або не матиме бажання повертати повністю або частково позичені кошти, що як наслідок призведе до втрат банку. По-перше, банки визначають кредитоспроможність позичальників, що є головним завданням. По-друге, вони мають дослідити характеристики запланованих операцій та структурувати їх відповідно до рівня можливого ризику для окремих позичальників.

Визначення класифікаційних ознак та їх систематизація, дозволяє розробити відповідні методичні підходи щодо оцінки кредитного ризику. Приклад співставлення окремих ризик-факторів та відповідно його оцінки наведено на рис. 1. При цьому варто зауважити, що фактори, пов'язанні з можливістю виконання зобов'язань, розміщуються у даному випадку по діагоналі. Отже, можна класифікувати кредитні операції, за якими банки контролюють повернення наданих позичок або на ті, де кошти повертаються автоматично. Розглянемо підхід класифікації від найбільш до найменш ризикованих операцій (табл. 1).

На рівень кредитного ризику також впливає обумовленість строків виконання зобов'язань. Наприклад, у разі кредитування на умовах простої кредитної лінії вимоги банків можуть бути досить низькі, і визначати необхідність погашення заборгованості з попередженням за декілька днів, або «день-в-день». Іноді, великим компаніям пропонують більш досконалі умови, коли банки зобов'язуються деякий період часу залишати певну суму у розпорядженні клієнтів

без можливості закриття кредитної лінії. Так як це пов'язане з більшим ризиком за це передбачається додаткова комісійна винагорода.

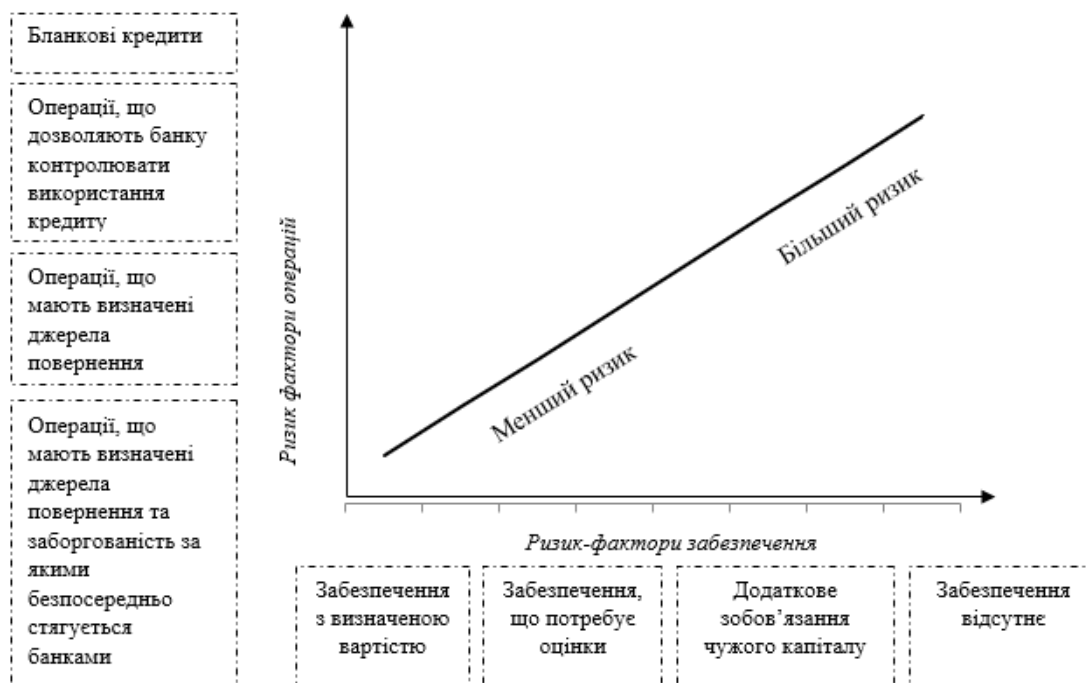

Рис. 1. Оцінка кредитного ризику банку на підставі співставлення окремих класифікаційних ознак

Джерело: складено за даними [1].

Таблиця 1

Класифікація кредитних операцій за ступенем ризику

Вид операції	Продукт	Пояснення	Рівень ризику
Бланкові кредити	Овердрафт	Банки не мають контролю над позиченою сумою, і клієнт використовує гроші для операцій, які - наскільки банкам відомо не мають визначених джерел погашення	Дуже високий
Операції, що дозволяють банку контролювати використання кредиту	Акредитив	Банки надають позику, сплачуючи зобов'язання перед постачальником (таким чином вони контролюють використання коштів)	Високий
Операції, що мають визначені джерела повернення	Факторинг	Фінансування дебіторської заборгованості - це операція коли боржник клієнта заплатить йому, а клієнт у свою чергу поверне кошти банку	Досить високий
Операції, що мають визначені джерела повернення та заборгованість за якими безпосередньо стягується банками	Кредитні лінії за кредитними картками зарплатних проєктів	Банки безпосередньо стягують заборгованість за позичками з рахунків клієнтів	Середній

Як правило, банки зацікавлені у співпраці з позичальниками при довгостроковому або іпотечному кредитуванні, тому часом допускають прострочення декількох внесків, що підвищує рівень кредитного ризику. Варто зауважити, що за операціями з більш високим ступенем ризику банки потребуватимуть додаткових інструментів захисту, як правило у вигляді забезпечення, яке також є джерелом ризику. Наведемо приклад класифікації кредитних операцій, відповідно до рівня забезпеченості та рівня ризику (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація кредитних операцій за рівнем забезпеченості та ризику

Група	Приклади	Пояснення
Додаткові зобов'язання щодо чужого капіталу	Гарантії іншої компанії або іншого банку	Коли затверджується рішення про надання позички «місцевій» компанії, наприклад, банк, як правило, вимагає від материнської компанії надати гарантійного листа
Забезпечення, що потребує оцінки (вартість якого може змінюватись)	Нерухомість, цінні папери, застава рухомого майна	Позичальник, його акціонери або будь-яка компанія цієї групи забезпечує свої зобов'язання перед банком реальними активами
Забезпечення, що не потребує оцінки (з визначеною вартістю)	Державні цінні папери, грошові кошти, облігації емітовані банком кредитором	У цьому разі вартість забезпечення, як правило, не передбачає переоцінки, особливо це актуально для забезпечення зобов'язань грошовими коштами

Джерело: складено за даними [2; 3].

Таким чином представлена схема, на якій узагальнено різні ознаки класифікації кредитних операцій, може бути використана з метою ідентифікації та оцінки кредитного ризику. Наведений приклад може бути удосконалений шляхом розширення переліку операцій та їх характеристики.

Список використаних джерел:

1. Управління ризиками банків [Текст]: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 283 с.
2. Просович О. П., Процак К. В. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику банків//Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua>, 2017, С. 88-96.
3. Principles for the Management of Credit Risk. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm> (дата звернення: 06.04.2020).

Малаш Наталья Ивановна
ст. преподаватель кафедры экономика организации
Костенко Мария Витальевна
Гуц Валерия Леонидовна
студентки 2 курса факультета управления
Академии управления при Президенте Республики Беларусь
г. Минск, Республика Беларусь

ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ КРИПТОВАЛЮТЫ И ЕЕ РАЗВИТИЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В тезисах рассматривается проблема правового регулирования криптовалюты в Республике Беларусь. Представлены основные направления ее развития и популяризации среди населения государства.

Ключевые слова: *криптовалюта, блокчейн, токен, майнинг.*

В настоящее время в научной литературе достаточно актуальным и интересным является вопрос правового положения криптовалют, основанных на технологии блокчейн. Основа цифровой глобализации — новая мировая валюта биткоин. Валюты типа биткоин — это действительно революционное событие в мире денег, сравнимое с появлением центробанков и бумажных денег или систем безналичных платежей.

Разные экономисты по-разному смотрят на криптовалюту и дают ей разные определения. Примером определения криптовалюты можно привести определение белорусского учёного-экономиста Ковалева М. М., который в своей монографии объяснил, что криптовалюта — это цифровой актив и средство обмена, электронный механизм эмиссии и учета которого децентрализован [2, с. 208].

На законодательном уровне в Республике Беларусь криптографическая валюта регулируется Декретом Президента Республики Беларусь от 21.12.2017 № 8 «О развитии цифровой экономики». В данном декрете дается легальное определение криптовалюты для Республики Беларусь. Отсюда, криптовалюта — биткоин, иной цифровой знак (токен), используемый в международном обороте в качестве универсального средства обмена [1].

Таким образом, на основании вышесказанного можно дать свое определение криптографической валюты. Криптовалюта — электронные деньги, используемые для купли-продажи товаров и услуг на международном рынке. В соответствии с декретом можно сказать, что в Республике Беларусь право на владение, пользование и распоряжение криптовалютой имеют физические лица, юридические лица и индивидуальные предприниматели — резиденты Парка высоких технологий [1].

Что касается физических лиц, то данный субъект вправе владеть токенами и совершать следующие операции: майнинг, хранение токенов в виртуальных кошельках, обмен токенов на иные токены, их приобретение, отчуждение за белорусские рубли, иностранную валюту, электронные деньги, а также дарить и завещать токены. Также стоит заметить, что токены не подлежат декларированию [1].

Юридические лица и индивидуальные предприниматели – резиденты Парка высоких технологий вправе владеть токенами и совершать такие операции как: через резидента Парка высоких технологий, осуществляющего соответствующий вид деятельности, создавать и размещать собственные токены в Республике Беларусь и за рубежом; хранить токены в виртуальных кошельках; через операторов криптоплатформ, операторов обмена криптовалют, иных резидентов Парка высоких технологий, осуществляющих соответствующий вид деятельности, приобретать, отчуждать токены, совершать с ними иные сделки (операции) [1].

В последнее время данная тема имеет особенную актуальность, так как сейчас идет массовое распространение криптовалют, что может привести к увеличению количества нарушений, связанных с ними. Необходимо выяснить какое правовое положение имеет криптовалюта? На данный момент в Республике Беларусь криптовалюта развивается, но не является такой популярной как в некоторых других странах. Данный феномен вызван тем, что люди не обладают достаточными знаниями и информацией в этой области. Следовательно, необходимо придать криптовалютам хоть какой-то официальный статус в целях правового регулирования соответствующих отношений. Вариантами разрешения данной проблемы можно назвать, например, признание за криптовалютами статуса денежных средств. С помощью криптовалют покупаются различные товары, на основании чего можно говорить о том, что они также являются своеобразным особым товаром, эквивалентом в имущественном обороте.

Таким образом, несмотря на то, что криптовалюты и связанные с ними отношения носят достаточно сложный и неоднозначный характер, выделение для этого феномена отдельного института в гражданском праве не представляется необходимым ввиду наличия достаточно большого количества сущностных схожих черт с институтом бездокументарных ценных бумаг, а регулирование в таком ключе позволит с помощью ряда норм уголовного законодательства защитить права граждан в этой сфере.

Список использованных источников:

1. О развитии цифровой экономики: Декрет Президента Республики Беларусь от 21 декабря 2017г., № 8 // Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2020.
2. Цифровая экономика – шанс для Беларуси: монография / М. М. Ковалев, Г. Г. Головенчик. – Минск: Изд. центр БГУ, 2018. – 327 с.

Макаров Олег Юрійович
*аспірант кафедри банківської справи
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

У тезах розглядається цифрова валюта центральних банків, передмови та варіативність форм її введення в обіг. Увага зосереджується на можливості застосування цифрових валют як одного із інструментів монетарної політики. Визначаються основні переваги та ризики застосування такої форми грошей і можливості узгодження цифрових валют із класичними інструментами монетарної політики.

Ключові слова: цифрові валюти, грошова система, криптоактиви, монетарна політика, цифрова валюта центрального банку.

На тлі активного розвитку інноваційних технологій, інтеграції транзакційного банкінгу з небанківськими платіжними системами та популяризації так званих криптоактивів, все більше центральних банків як у розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються, долучаються до вивчення можливості запуску власних цифрових валют (central bank digital currency, далі – CBDC). Поряд з тим, питання форми, моделі функціонування, якісних характеристик та ефекту на грошово-кредитну систему й економіку в цілому від запуску CBDC залишаються відкритими.

У сьогоденні, як з боку експертної спільноти, так і дослідників, CBDC тлумачиться як цифрова версія фіатних грошей, що або випускається напряму центральним банком, або уповноваженими партнерами під контролем регулятора. Водночас, бачення того, яким чином CBDC має функціонувати та якими властивостями повинна бути наділена різняться. Загалом, виділяють чотири основні схеми використання CBDC: для міжбанківських розрахунків; як цифровий еквівалент готівки; як еквівалент рахунку, відкритого в центральному банку; як інструмент монетарної політики [1, с.10]. І якщо перші три схеми застосування здебільшого націлені на вдосконалення вже існуючих технологій, підвищуючи надійність грошей, знижуючи вартість проведення транзакцій для економічних агентів та місцями спрощуючи їх технічну реалізацію, то CBDC як інструмент монетарної політики – концептуально нова категорія.

Безпосередня вага ефекту, який CBDC буде створювати на локальну монетарну політику, залежатиме від таких чинників як популяризація та

поширеність такої форми грошей, їх доступність широкому колу осіб, моделі функціонування, підходу по нарахуванню безумовного доходу держателю та поширеності CBDC на світовому рівні [2, с.10].

Обмежуючи використання CBDC лише для проведення міжбанківських операцій, регулятор значним чином зменшить потенціал CBDC в управлінні монетарною політикою. Поряд з тим, саме від моделі функціонування CBDC буде залежати її поширеність у суспільстві: відсутність анонімності у розрахунках може стримувати відмову від готівки, однак для забезпечення анонімності емітент повинен використовувати токенизовану модель функціонування CBDC, яка є складнішою для реалізації в умовах високого попиту. Щобільше, токенизована модель унеможливує повернення втрачених грошей, які були викрадені шахраями і несе в собі набір технічних ризиків. Напротивагу токенизований виступає модель балансових рахунків, яка є звичнішою для суб'єктів сучасної грошової системи і концептуально не відрізняється від вже існуючої. Однак, якщо обрати таку модель, то за формою це буде фактично поточний рахунок у центральному банку, факт чого під час розгортання кризових процесів може спричинити перетік грошей із рахунків у комерційних банків в CBDC. Квінтесенцією CBDC як інструмента монетарної політики є нарахування безумовного доходу тримачу грошей у цій формі. Метою такого нарахування є утримання стабільності цін для громадян через компенсацію зростання вартості товарів та послуг в локальній економіці. З метою визначення рівня доходу, як один із варіантів, пропонується модифіковане правило Тейлора, яке більшість центральних банків використовують для прогнозування інфляції [3, с.17]. Альтернативно, з метою визначення безумовного доходу за CBDC, пропонується відштовхуватися від дохідності короткострокових державних облігацій, які у розвинених країнах виступають як аналог грошей на поточних рахунках у банках з огляду їх високої ліквідності. Значним стримуючим фактором в повноцінному переході на CBDC можуть виступати негативні ставки, які стимулюватимуть утримувати гроші у готівковій формі.

Водночас, на тлі введення безумовного доходу за CBDC постає питання взаємодії та можливої синергії ключової ставки як основного елемента трансмісійного механізму та ставки безумовної дохідності за CBDC. Якщо ключова ставка залишиться орієнтиром за інструментами постійного доступу, то ставка безумовної дохідності за CBDC має встановлюватися не вище ключової ставки, адже інакше буде відбуватися міграція миттєвої ліквідності у CBDC в умовах високої ліквідності банківської системи. З іншого боку, приведення ключової ставки та ставки безумовної дохідності за CBDC до одного рівня неможливе через контрциклічну природу ключової ставки. А тому питання узгодження цих ставок є одним із перспективних напрямів дослідження при оцінці провадження CBDC як інструмента монетарної політики. Кон'юнктура на світовому валютному ринку, безперечно, також буде мати вплив на проведення монетарної політики, де одним із інструментів виступатиме CBDC. Адже за своєю природою цифрові гроші стають більш доступними, що може робити їх цікавими

для валютних спекулянтів по всьому світу і в кінцевому результаті призводити до ризиків макроекономічної стабільності.

З вищепроведеного огляду випливає, що введення в обіг CBDC як інструмента з управління монетарною політикою, безумовно, спричинить тектонічне зрушення сучасної грошової системи, призведе до зміни архітектури грошово-кредитної політики, видозмінить трансмісійний механізм монетарної політики та поглибить діджиталізованість сучасного світу. Понад те, повноцінний перехід на розрахунки із використанням CBDC з відмовою від грошових знаків у готівковій формі сприятиме зниженню тінізації економік й призведе до зниження витрат на підтримку функціонування грошової системи. На противагу, відмова від розробки та запровадження CBDC поряд із спробами введення заборони на використання альтернативних недержавних цифрових рішень для розрахунку в окремих країнах у довгостроковій перспективі може призвести до витіснення національної валюти або іноземними CBDC з високим рівнем довіри, або ж приватними формами криптоактивів на кшталт стейблкоїнів або монет ICO. Тому, з метою мінімізації таких ризиків з боку регуляторів слід законодавчо врегулювати застосування капітальних криптоактивів та таких, яким характерна транзакційна природа [4].

І хоча для повноцінного переходу від готівки до CBDC необхідно пройти довгий шлях гармонізації законодавства, на поведінковому рівні суспільства заякорити переваги застосування цифрових грошей центрального банку та пристосувати операційний дизайн монетарної політики до ефекту від виплати безумовного доходу – CBDC у майбутньому не буде мати альтернативи та стане найвищою еволюційною формою грошей.

Список використаних джерел:

1. Аналітична записка за результатами пілотного проекту «Е-гривня» // Національний банк України. – 2019. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Analitichna_zapiska_E-grivnya.pdf?v=4 (дата звернення: 07.04.2020).
2. Central bank digital currencies // CPMI Papers. – 2018. URL: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d174.htm> (дата звернення: 06.04.2020).
3. Bordo M. Central Bank Digital Currency and the Future of Monetary Policy [Електронний ресурс] / M. Bordo, A. Levin // NBER Working Paper No. 23711. – 2017. URL: <https://www.nber.org/papers/w23711> (дата звернення: 08.04.2020).
4. Макаров О. Ю. Економічна природа ICO як інноваційного інструменту фінансування та його місце у структурі грошової маси [Електронний ресурс] / Олег Юрійович Макаров // К.: KNEU. – 2019. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/32184/Siukf_19_17.pdf?sequence=1 (дата звернення: 08.04.2020).

ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ

У тезах висвітлено особливості організації маркетингу банківських інновацій в умовах цифровізації економіки, проведено їх класифікацію за рівнем новизни та охоплення ринку. Охарактеризовано функції органів управління банком щодо запровадження та використання нових інноваційних продуктів. Визначено перспективні напрями інноваційного розвитку банківської діяльності в Україні на основі вдосконалення форм, методів та інструментів використання цифрового маркетингу, що ґрунтується на засадах клієнто-орієнтованого підходу.

Ключові слова: банківська інновація, банківський продукт, банківська послуга, цифровий маркетинг.

Сучасний етап розвитку вітчизняної банківської системи характеризується широким впровадженням фінансових інновацій на основі використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій. Діяльність банків на основі використання досягнень цифрової економіки обумовлює необхідність трансформації їх бізнес-моделей, зміну підходів до управління операційною діяльністю та ризиками, а також перегляд головних засад регулювання та нагляду за банками та забезпечення ними фінансової стійкості, що потребує нових підходів до організації маркетингу банківських інновацій [1, с. 21].

Ключовим завданням сучасного банку є виявлення та впровадження нових технологій, методів організації та управління, що ґрунтуються на використанні Fintech-технологій, механізмів розподілених реєстрів і сучасних комунікацій, які дозволяють збирати та обробляти значні обсяги даних, об'єднуючи кілька банківських продуктів на одній ІТ-платформі, та надавати послуги дистанційно в режимі он-лайн широкому колу споживачів [4, с. 32; 5, с. 368].

За даними Української асоціації Fintech та інноваційних компаній, в 2019 р. у сфері фінансових технологій в Україні працювало понад 100 компаній, більшість із яких спеціалізувалися на розвитку платежів і мобільних гаманців. У 2019 р. з метою вдосконалення комунікацій та координації діяльності НБУ під егідою платіжної організації Visa створив Експертну раду з питань комунікації з інноваційними компаніями та розпочав розроблення системи віддаленої ідентифікації клієнтів – BankID.

За рекомендаціями Національного банку України, до нових банківських продуктів належать: 1) новий вид діяльності, фінансової послуги або банківського

продукту, які банк раніше не використовував; 2) надання існуючих банківських послуг чи продаж існуючих банківських продуктів на новому ринку; 3) суттєві зміни в існуючих видах діяльності, які потребують нових інформаційних ресурсів, технологій, зміни в організації та управлінні; 4) запровадження суттєвих змін у цінових і нецінових умовах надання послуг і реалізації банківських продуктів.

Політика банку щодо запровадження нових продуктів повинна містити їх чітку характеристику, передбачати зміни в організаційній та управлінській структурі, а також враховувати можливість виникнення нових видів ризиків або суттєву трансформацію існуючих. Головними напрямками інноваційного розвитку банківської діяльності, які будуть актуальними в найближчій перспективі, є: необхідність оновлення операційних моделей ІТ-систем; використання хмарних технологій, штучного інтелекту та розподілених реєстрів; розширення технологічних можливостей для отримання додаткових даних про запити та потреби споживачів; трансформація ІТ-систем з метою розширення можливостей їх взаємодії з різними технічними пристроями, зокрема, Інтернету речей; розроблення заходів щодо уникнення кіберзагроз та інші.

Перспективним напрямом організації маркетингу банківських інновацій повинен також стати перехід до клієнто-орієнтованих бізнес-моделей, використання яких забезпечує персоналізацію надання послуг шляхом використання цифрового маркетингу, соціальних мереж, інших інформаційних і комунікаційних технологій [3, с. 42; 2, с. 91].

Найбільший попит з боку банків сьогодні існує на Fintech-послуги у сфері обслуговування фізичних осіб та управління приватним капіталом. Стрімко збільшується кількість роботизованих інвестиційних онлайн-консультантів та інформаційних платформ, побудованих на використанні штучного інтелекту, які впроваджуються не лише в управлінні капіталом, а й у процесі здійснення платежів, оброблення даних про клієнтів, їх віддаленої ідентифікації тощо. Нові інформаційні платформи дозволяють також в автоматичному режимі визначати профіль ризику клієнта, підібрати йому інвестиційну стратегію, пропонувати комплекс продуктів і послуг.

Набуває поширення цифровий маркетинг банківських інновацій, під яким розуміють сукупність методів залучення нових споживачів і збільшення обсягів продажу, що ґрунтуються на використанні цифрових технологій та сучасних комунікаційних каналів. Основою для використання цифрового маркетингу є клієнто-орієнтований підхід до формування бізнес-моделі банку, а головними технологіями – використання методів пошукової оптимізації та контент-маркетингу, формування профілю клієнта шляхом оброблення великих масивів даних, одержаних із різних офіційних джерел, сегментація цільових ринків, контекстна реклама, реклама в електронних іграх тощо.

Головними інструментами та методами, які банки використовують у процесі організації цифрового маркетингу, повинні бути: налаштування інформаційних

ресурсів під запити та потреби споживачів; аналіз поведінки Інтернет-користувачів шляхом збору інформації про активність використання ними цифрових каналів; розміщення реклами на IT-ресурсах; використання електронних ігор; персоналізація рекламних повідомлень; посилення на електронні ресурси та QR-коди; реклама, яку поширюють самі споживачі; реклама в мобільних додатках тощо .

Переваги використання цифрового маркетингу полягають у його чіткій інформаційній спрямованості, персоналізації рекламного продукту, відносно низькій вартості, можливості просування на ринку специфічних інноваційних продуктів для активних Інтернет-користувачів тощо.

Організація маркетингу банківських інновацій повинна передбачати розроблення стратегії цифрового маркетингу, головними складовими якої є: характеристика цільової аудиторії споживачів та їх сегментація; опис переваг нового продукту; вибір каналів надання повідомлень і каналів зворотного зв'язку; моніторинг і контроль результатів, а також оцінка ефективності використання окремих каналів комунікації.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що особливість організації маркетингу цифрових банківських інновацій полягає у використанні сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, чіткому структуруванні механізмів, методів та інструментів маркетингу, а також у забезпеченні їх орієнтації на використання клієнто-орієнтованого підходу з метою посилення своїх конкурентних позицій на ринку.

Список використаних джерел:

1. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку. *Фінанси України*. 2016. №5. С.7-33.
2. Міщенко С. Удосконалення управління економічним капіталом банку з урахуванням ризику ліквідності. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2008. №3. С.90-93.
3. Міщенко С. Критерії та показники оцінки стабільності функціонування фінансового сектору. *Вісник Національного банку України*. 2008. №9. С.36-45.
4. Міщенко С. Економіко-статистичний аналіз факторів монетизації економіки. *Вісник НБУ*. 2012. №1. С.31-33.
5. Науменкова С.В. Фінансова інклюзивність: економічний зміст та підходи до вимірювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С.363-371.

СПРЯМОВАНІСТЬ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Тези присвячено особливостям формування грошово-кредитної політики в умовах цифровізації економіки України. Акцентовано увагу на необхідності подолання розбалансованості економічних процесів та більш чіткого визначення структурної спрямованості реформ в умовах цифрової трансформації фінансового сектору України

Ключові слова: *грошово-кредитна політика, фінансова стабілізація, цифровізація, банківський сектор*

Формування ефективної грошово-кредитної політики зумовлює необхідність детального розгляду питань забезпечення фінансової стабілізації в умовах посилення глобальних викликів та переходу до трансформації цифрового розвитку економіки та суспільства. Слід зазначити, що розбалансованість економічної системи перешкоджає забезпеченню відтворювальних процесів на макрорівні. Частина грошової маси спрямовується на покриття зростаючого зовнішнього та внутрішнього боргу, обслуговування тіньового обороту, участі в процесах, пов'язаних з формуванням фіктивного капіталу. Зменшення ролі готівки в економіці та збільшення частки безготівкових операцій є одним з важливих завдань НБУ, що знайшло відображення у Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Упродовж останніх п'яти років рівень готівки в економіці зменшився з 17,8% від ВВП у 2014 році до 9,2% у 2019 році. Проте частка безготівкових операцій у загальному обсязі операцій із використанням платіжних карток навпаки збільшилася – з 25% у 2014 році до 50,3% на кінець 2019 року. Відповідно до ключових показників Стратегії розвитку фінансового сектору очікується, що вона продовжить зростати до 65% на початок 2025 року [1].

Підвищення ефективності грошово-кредитної політики в умовах цифрового розвитку економіки залежить не лише від зростання обсягу безготівкових операцій, запровадження ІТ-технологій, захисту від кібер-злочинності та підвищення фінансової грамотності споживачів фінансових послуг. Доволі гострою є необхідність більш чіткого визначення структурної спрямованості реформ, що набуває особливої актуальності в умовах посилення концентрації капіталу у фінансовому секторі в умовах подальшого перерозподілу грошових потоків. Це потребує посилення координації грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики. Досвід західних країн, зокрема Німеччини, свідчить про те, що антиінфляційні заходи, спрямовані на зменшення грошей в обігу, не спрацьовують в умовах економічного спаду. Забезпечення збалансованості грошового ринку та вилучення певного обсягу грошової маси з обігу на основі

використання у якості антиінфляційних заходів депозитних складових або державних цінних паперів ефективно лише за умов зростання товарного покриття грошової маси у перспективі. Це можливо на основі подальшого перерозподілу фінансових ресурсів та перетворення грошей у виробничу форму капіталу. Чи здатна наша банківська система забезпечити такий перерозподіл та досягти макроекономічної рівноваги? На наш погляд, потрібна розробка та реалізація на державному рівні комплексу заходів щодо фінансової підтримки реального сектору, вдосконалення контролю за фінансовими потоками, забезпечення фінансової стабілізації економіки, подолання проблем безробіття. Слід звернути увагу на те, що фінансова стабілізація передбачає забезпечення стійкості бюджетної системи, надійності банківського сектора та різних сегментів фінансового ринку, функціонування нормального грошового обігу, досягнення стійкого фінансового стану підприємств. Одним з негативних наслідків цифрової трансформації економіки — це зростання рівня безробіття. За оцінками McKinsey & Co, у світі до 2030 року через розвиток штучного інтелекту й автоматизації процесів без роботи опиняться 400 – 800 млн. осіб, що складатиме від 15% до 30% світової робочої сили. Так, у США до 2030 року рівень цифровізації (від загальної кількості робочих місць) сягатиме: у сферах торгівлі – 50%, транспорту – 57%, сільському господарстві та виробництві – 60%, харчування – понад 70% [2]. В Україні проблема зайнятості в умовах цифрової трансформації є також досить актуальною.

Використання сучасних цифрових інфраструктур є головним чинником розширення доступу громадян до офіційного фінансового обслуговування. Погіршення економічної ситуації в Україні збільшує частку «фінансово виключеного» (financially excluded) населення, ускладнює доступ громадян до фінансового обслуговування в максимально зручній для них формі через наявність цінових і нецінових бар'єрів, усунення яких є першочерговим завданням для стабільного розвитку української фінансової системи [3]. Особливої уваги потребує ліквідація цифрового розриву (цифрової нерівності), який характеризує нерівність у доступі до можливостей в економічній, соціальній, культурній, освітній галузях, які існують або поглиблюються в результаті неповного, нерівномірного або недостатнього доступу до комп'ютерних, телекомунікаційних та цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку фінансового сектору до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf (дата звернення: 06/04.2020).
2. Top Industries To Be Changed by Automation. URL: <https://www.usnews.com/news/best-countries/slideshows/most-likely-industries-to-be-changed-by-automation> (дата звернення: 06.04.2020).
3. Mishchenko S., Naumenkova S., Mishchenko V., Ivanov V., Lysenko R. Growing discoordination between monetary and fiscal policies in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2019. №14(2). P. 40-49.

JEL Classification: E52

Онищенко Юлія Ігорівна

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Заяць Едуард Леонідович

студент 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ БАНКІВ

У тезах проведено дослідження на предмет наявності законодавчого забезпечення поняття «бізнес-модель банку». Наведено нормативно-правові акти, що містять досліджуваний термін.

Ключові слова: банк, бізнес-модель банку, Національний банк України.

Державне регулювання банківської діяльності є важливим елементом розвитку сучасної банківської справи. Головне завдання банків полягає у перерозподілі вільних фінансових ресурсів від одних суб'єктів до інших і між видами економічної діяльності. Для того, щоб банки здійснювали такий перерозподіл ефективно, необхідно забезпечити належне законодавство у сфері регулювання банківської діяльності. Покращення банківського права дозволить створити належний механізм контролю як окремих банків, так і банківської системи в цілому з боку державних органів влади.

В економічній літературі все більше уваги приділяється дослідженню терміну «бізнес-модель банку». Серед вітчизняних науковців можна виділити: О. Заруцьку, Н. Пантелєєву, Ю. Соцьку, однак дослідження даної дефініції ускладнюється відсутністю законодавчого забезпечення даного терміну, що робить його лише абстрактним поняттям.

Варто зазначити, що сьогодні Національний банк України від кожного українського банку вимагає формування та визначення його бізнес-моделі, щоб мати певну уяву про перспективи функціонування окремих банків та їх вплив на економіку загалом. Так, Національний банк України на основі визначення бізнес-моделі банку проводить наглядову оцінку SREP (Supervisory review and evaluation process). Перший етап SREP передбачає саме аналіз та оцінку бізнес-моделі банку, що включає проведення загальної оцінки життєздатності бізнес-моделі та визначення фінансової стійкості його стратегії розвитку. Однак, на законодавчому рівні зміст поняття «бізнес-модель банку» та його основних складових є досі невизначеним, адже жоден законний (Закон України чи кодекс) чи підзаконний (Постанова Національного банку України, Акт Кабінету міністрів України тощо) нормативно-правовий акт не регламентує поняття банківської бізнес-моделі.

Проте це поняття неодноразово використовується Національним банком України у його постановах та звітах.

Звернемо увагу на те, що відповідно до Закону України № 2121 від 13.02.2020 «Про банки та банківську діяльність» Національний банк України не має права сприяти вибору банківською установою тих чи інших напрямів діяльності: «Банк самостійно визначає напрями своєї діяльності і спеціалізацію за видами послуг» [1]. Отже, таке визначення дає змогу стверджувати, що бізнес-моделі банку визначається виключно ним, його загальними зборами акціонерів та втілюється у дійсність правлінням. Крім того, відповідно до Постанови Національного банку України № 64 від 07.06.2019 «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах»: «Банк створює систему управління ризиками, що відповідає його розміру, бізнес-моделі, масштабу діяльності, видам, складності операцій банку та забезпечує виявлення, вимірювання (оцінку), моніторинг, звітування, контроль та пом'якшення всіх суттєвих ризиків банку з метою визначення банком величини капіталу, необхідного для покриття всіх суттєвих ризиків, притаманних його діяльності» [2]. У цьому ж нормативно-правовому акті використовується поняття банківської бізнес-моделі як таке, що необхідно враховувати при створенні підрозділів банку, затвердженні системи ціноутворення продуктів та послуг, відповідності загального рівня ризик-апетиту обраній моделі бізнесу тощо. Також, відповідно до Постанови Національного банку України № 411 від 11.10.2019 «Положення про екстрену підтримку Національним банком України ліквідності банків»: «Національний банк під час прийняття рішення щодо екстреної підтримки ліквідності банку оцінює його фактичну та прогнозну платоспроможність, дотримання/недотримання плану капіталізації, а також ураховує результати аналізу бізнес-моделі банку, проведеного відповідно до розпорядчих актів Національного банку з питань оцінки банків під час здійснення безвиїзного банківського нагляду» [3]. Таке формулювання дозволяє припускати як існування, так і не існування бізнес-моделі банку, а тому описані вище вимоги до українських банківських установ (тих що не мають моделі бізнесу) є не повністю обґрунтованими та складними для виконання.

Іншим нормативно-правовим актом встановлюється зв'язок між обраною банком моделлю бізнесу й бухгалтерським обліком фінансових активів. Так, відповідно до Постанови Національного банку України № 14 від 09.01.2020 «Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України» українським банкам до 30.03.2018 було необхідно внести зміни або розробити внутрішні процедури (положення) щодо встановлення методики «визначення бізнес-моделей управління фінансовими активами» [4]. Тобто цей нормативно-правовий акт певною мірою створює деякі протиріччя із іншими нормативно-правовими актами. Насамперед, це стосується Постанов Національного банку України № 411 від та № 64 згідно яких бізнес-модель дозволяє окреслити повною мірою всі напрями діяльності банківської установи. Тоді як Постанова Національного банку України № 14 стверджує, що

бізнес-модель банку має визначати лише методи управління фінансовими активами. Крім того, ця ж Постанова Національного банку України № 14 від 09.01.2020 «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України» встановлює, що «банк здійснює класифікацію та оцінку фінансових активів, виходячи з бізнес-моделі, яку він використовує для управління цими активами, та характеристик грошових потоків, передбачених договором» [4]. Слід додати, що іншим нормативно-правовим актом, що встановлює законодавче регулювання бізнес-моделей банків в Україні є Постанова Національного банку України № 149 від 22.12.2019 «Положення про ліцензування банків» [5]. Так відповідно до цієї Постанови: «Банк повідомляє Національний банк у визначеному порядку про зміни/перерозподіл повноважень і сфер відповідальності керівників банку, що відбулися або відбуватимуться внаслідок суттєвих змін у напрямках діяльності банку та/або структурі управління, уключаючи зміну стратегії банку, його бізнес-моделі, політики управління ризиками банку, початку нового виду діяльності». Таким чином, з юридичною точки зору, комерційні банки в Україні у разі прийняття рішення щодо зміни своєї моделі бізнесу – зобов'язані у визначеному, Постановою Національного банку України № 149 від 22.12.2018 «Положення про ліцензування банків», порядку негайно повідомити про таке рішення Національний банк України.

Таким чином, описане вище свідчить про недосконалість українського банківського законодавства та потребує термінового вирішення шляхом внесення тлумачення словосполучення «бізнес-модель банку» до одного з нормативно-правових актів, до Закону України № 2121 «Про банки та банківську діяльність» або Постанови Національного банку України № 368 «Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні».

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України, затверджений Верховною Радою України від 13.02.2020 №2121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 05.04.2020).
2. Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова, затверджена Національним банком України від 07.06.2019 №64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (дата звернення: 05.04.2020).
3. Про екстрену підтримку Національним банком України ліквідності банків: Постанова, затверджена Національним банком України від 11.10.2019 № 411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0411500-16>
4. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України: Постанова, затверджена Національним банком України від 09.01.2020 № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18> (дата звернення: 03.04.2020).
5. Положення про ліцензування банків: Постанова, затверджена Національним банком України від 22.12.2019 № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18> (дата звернення: 04.04.2020).

JEL Classification: E52

Радова Наталія Володимирівна

к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи

Саєнко Марія Олександрівна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У тезах розглядається стан сучасного кредитування банками України. З'ясовано причини підвищення процентних ставок за кредитами. Розглянуто проблеми, які впливають на розвиток банківського кредитування, і запропоновано можливі шляхи вирішення. Запропоновано напрями вдосконалення кредитної діяльності банків України.

Ключові слова: *банківський кредит, відсоткова ставка, банківське кредитування.*

В останні роки економіці України притаманна тенденція підвищення економічного зростання. Для фінансового ринку це важливо, оскільки темпи зростання та стійкість економіки безпосередньо залежать від можливості банківської системи країни відповідати попиту на грошові ресурси для задоволення потреб суб'єктів господарювання. Але якщо проаналізувати кредитні операції банків сьогодні, то можна зробити висновок, що спостерігається значне послаблення попиту саме виробничої галузі в грошових ресурсах у розрізі банківського кредитування. Надання кредитів є основною операцією комерційних банків України. Найбільша частина доходу банків надходить від кредитних операцій.

В останні роки в Україні спостерігався фінансовий крах банків через неефективну та ризиковану кредитну політику. Отже, актуальною є проблема щодо вдосконалення діяльності банків у сфері кредитування. Вітчизняним банкам необхідно проводити кредитні операції, які здатні отримати максимальний прибуток та знизити ризик, що пов'язано із процедурою кредитування загалом. Дослідження діяльності банків України показує, що переважну частку в банківських операціях становили саме кредитні, що становлять сукупний кредитний портфель банку та банківської системи України. Активно розвивається кредитування реального сектору економіки – підприємств, що займаються виробничою діяльністю, реалізацією товарів і наданням послуг (нефінансових корпорацій).

Необхідно виділити основні проблеми кредитування банківськими установами суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: нестабільний економічний та політичний стан в Україні; недосконала та неактуальна українська нормативно-правова база в розрізі банківської сфери; висока облікова ставка НБУ; не вигідні угоди надання кредитів для клієнтів; довготривала процедура отримання кредиту.

Досліджено проблеми кредитування банківськими установами в Україні та зроблено висновки, що вітчизняній банківській системі необхідне реформування, яке буде спрямоване на підвищення доступності кредитів, зниження їх вартості, доступні кредитні ставки. Також необхідно оновити нормативно-правову базу щодо банківського кредитування та розглянути іноземний досвід, використати певні іноземні процедури в Україні.

Банківська система та фінансовий сектор в Україні потребують реформ. Для оздоровлення фінансового сектору, підвищення темпів економічного зростання в Україні необхідно створити ефективний механізм удосконалення політики кредитування банками. В умовах подолання наслідків фінансової кризи для української економіки та забезпечення подальшого розвитку України саме це є основним завданням [1].

Основним фактором покращення стану вітчизняної банківської системи є довіра населення та його впевненість у стабільному стані економіки країни. У банків виникає необхідність у вдосконаленні кредитної політики для запобігання появи проблемної заборгованості шляхом застосування жорстких умов для надання кредиту. Вирішенням для вже наявної проблемної заборгованості є продаж цих кредитів колекторським агентствам. Зазначені методи вирішення проблем банківського кредитування банки можуть застосовувати у портфелях, які передбачають досить високий рівень проблемних кредитів [2]. Знизити ціну споживчого кредиту та розширити його доступ для ширшого кола платоспроможних клієнтів. Здійснити адаптацію міжнародного досвіду споживчого кредитування до української банківської практики, звернувши особливу увагу на розвиток кредитних карток, овердрафтів, кредитів на освіту, інвестиційних кредитів.

Список використаних джерел:

1. Рогожнікова Н.В. Основні тенденції банківського кредитування в сучасних умовах фінансово-економічної кризи / Н.В. Рогожнікова // Фінансовий простір. 2015. № 3. С. 72–80.
2. Швець Ю.О. Сучасний стан банківського кредитування в Україні: проблеми та перспективи URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/120.pdf (дата звернення: 25.03.2020).

JEL Classification: G21

Рац Ольга Миколаївна

к.е.н., доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг

Страхов Андрій Олександрович

студент 2 курсу фінансового факультету

Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБКИ Й ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ

У тезах проаналізовано основні етапи розробки банківських продуктів, в тому числі створення ідей для них. Визначено складнощі, що можуть виникнути при впровадженні нових банківських операцій та послуг, а також перспективи їх розвитку у майбутньому.

Ключові слова: *банківський продукт, інновації, фінтех, краудфандінг, стартап.*

В умовах жорсткої конкуренції, кожен банк, який має намір й надалі отримувати прибутки та розвиватись, має подбати про залучення нових клієнтів, покращення ефективності праці, зменшення витрат та інші фактори зростання конкурентної переваги. Одним з найкращих методів досягнення цих цілей є створення нових банківських продуктів.

Цим питанням займалося багато науковців, зокрема М. І. Дзямулич, Ю.О. Заборовець, М. М. Лизогуб, В.О. Ткачук, Н. М. Чиж [1-4] та ін.

Метою дослідження є аналіз процесу створення нових банківських продуктів, визначення основних проблем та перспектив впровадження інновацій в банківський сектор.

Новий банківський продукт – це така послуга, що вперше з'явилася на ринку банківських послуг. Новим продуктом вважається і вже існуючий модифікований продукт. Результатом створення нових продуктів може бути вища якість продукту порівняно з аналогічними продуктами, залучення нових клієнтів, підвищення ефективності банківських операцій та ін. Також, можуть з'явитися нові клієнти, адже не відомо, якою є їхня думка щодо нових продуктів. Тому поява принципово нового продукту може навіть зробити прорив на ринку банківських послуг. Як наслідок, це може призвести до значного зростання обсягу прибутків банку [4]. Розробка нового продукту починається з відбору ідей. При цьому, в першу чергу, враховуються потреби споживача. В процесі розробки послуги банк повинен розрахувати ефективність цього продукту, доходу, який він буде приносити, чистої приведеної вартості, строк окупності, тобто термін, через який дохід від нового продукту покриє затрати на його розробку, та рентабельність. Далі

проводиться розробка технології, затвердження необхідних документів і таке інше.

Коли продукт розроблений, слід провести його випробування. Це може проводитися через виведення його на ринок в обмеженій кількості окремим клієнтам. Якщо ці клієнти задоволені і продукт показує очікувані результати стосовно ефективності, рентабельності і те ін., то він готовий для масових продажів. Звісно, на цьому розробка не закінчується [4]. На нашу думку, розробка має проводитися впродовж усього періоду існування продукту шляхом його вдосконалення. Після того, як новий банківський продукт виходить на ринок, проводиться моніторинг його життєвого циклу. Напрямі впровадження інновацій в сфері банківських послуг стає все більше, що пов'язано із використанням інтернет-технологій. На даному етапі розвитку можна користуватися безліччю послуг онлайн і банківські послуги – не виняток. Все більше банків намагаються перевести певну частину своїх послуг в онлайн, на самообслуговування клієнтів та автоматизацію надання послуг. Завдяки цьому, з одного боку банк заощаджує кошти на працівниках, можливо навіть на оренді приміщень, а з іншого, клієнт отримує неабиякі зручності. Звісно, банки поки що не можуть функціонувати повністю онлайн, тому більшість з них намагаються поєднувати традиційний спосіб обслуговування з інноваційним [1]. Одним з шляхів розвитку сучасного банкінгу є фінансові технології, що, на нашу думку, є майбутнім банківських послуг. Фінтех – ціла область послуг, у яких застосовуються передові технології. Компанії, що використовують фінтех складають велику конкуренцію звичайним банкам та іншим фінансовим посередникам. Фінансові технології можуть зіграти велику роль у розвитку торгівлі, страхування, ризик-менеджменту та ін. Для бізнесу фінансові технології можуть стати альтернативним джерелом фінансування. Такими прикладами технологій є краудфандинг та p2p-кредитування. Іншими прикладами є такі технології, як онлайн каси, B2B перекази, алгометрична біржова торгівля та інші.

Коли мова йде про інновації, слід звернути увагу на перспективні стартапи, в яких пропонуються нові ідеї та технології, які банк може впровадити в свою діяльність. Ми вважаємо, що банкам не слід нехтувати такими стартапами, адже, залишивши якусь нову технологію без уваги, банк може втратити велику частину своїх клієнтів, що перейдуть до конкурентної фінансової компанії. Прикладами таких стартапів є технологія Ripple, що дозволяє банкам проводити транзакції без посередників, у будь-яку частину світу, швидко та безпечно. Ця технологія на основі блокчейну вже давно використовується провідними банками світу [2].

Незважаючи на безліч переваг, що надають фінансові технології, є також і певні недоліки та потенційні загрози їх впровадження. Одним з нюансів є те, що з часом отримання банківських послуг буде знавати все простішим, тобто все більше клієнтів будуть мати доступ до негайного їх отримання, отже з'явиться більша схильність до використання цих послуг, що буде вимагати певного рівня фінансової грамотності. Так, наприклад, використовуючи банківську картку, віддавати гроші психологічно легше, аніж розраховуватися готівкою, що може

провокувати витратити більше. Іншим нюансом є все більше вилучення клієнтів з процесу прийняття рішень. З одного боку це добре, бо виключає людський фактор, але з іншого, - клієнт іноді може зробити більш правильне рішення. З цього приводу, на нашу думку, доцільно було б якимось чином поєднати працю людей і комп'ютерів.

До загроз впровадження фінансових технологій можна віднести те, що прогалини у системі захисту можуть призвести до кібер-атак, від яких можуть постраждати і клієнти і банк. Алгоритмізація вже призвела до дестабілізації цін на фінансовому ринку. Впровадження інновацій в Україні може супроводжуватися певними складнощами. Однією з проблем є імітування або навіть копіювання нової послуги іншими банками. Так стає не вигідно впроваджувати інновації, витрачаючи на це кошти, час, зусилля, щоб потім інший банк все просто скопіював. В Україні спостерігаються проблеми, пов'язані з нестабільним економічним станом країни. Інфляція, зменшення реальних прибутків населення, низька платоспроможність і девальвація гривні, а відтак і високі ризики стоять на перешкоді до розвитку кредитування. Вкладення коштів клієнтами також має певні перешкоди, обумовленні здебільшого недовірою до банківської системи. Все це є перешкодами до розвитку банківської системи, а відтак і до впровадження інновацій [3].

Отже, введення банком нових продуктів може забезпечити його більшими прибутками, привернути нових клієнтів і поліпшити якість надання послуг. Процес створення нового банківського продукту передбачає чітку постановку цілей, обрання правильної стратегії, що базується на аналізі потреб споживачів, генеруванні нових ідей, повному аналізі усіх факторів, що можуть вплинути процес впровадження продукту і, врешті решт, це дає певний результат. Створення нових продуктів має як перспективи, так і певні труднощі. Дуже перспективним є впровадження фінансових технологій, однак на даному етапі розвитку, банкам більш доцільно комбінувати людську працю з працею комп'ютерів та алгоритмів, а також традиційне обслуговування з інноваційним.

Список використаних джерел:

1. Заборовець Ю. О. Сутність, зміст та перспективи розвитку інноваційних технологій у банківських установах України / Ю. О. Заборовець // Сталий розвиток економіки Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2014. – Вип. 1 (24). – С. 206 – 211.
2. Лизогуб М. М. «Фінансова система в умовах викликів фінансових технологій» / М. М. Лизогуб // «Економіка та держава». – Серія «Економічна наука». – 2018. – Випуск 4. – С.112 – 115.
3. Ткачук В.О. Маркетинг у банку / В.О. Ткачук. Навчальний посібник. – Тернопіль: “ТАЙП”, 2010. – 270 с.
4. Чиж Н. М. Банківські інновації: проблеми та перспективи / Н. М. Чиж, М. І. Дзямулич // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 9 (33). – Ч. 4. – 2012. – С. 37 – 42.

JEL Classification: G21

Решетняк Олена Володимирівна
к.е.н., доцент кафедри міжнародного бізнесу та фінансів
Першин Євгеній Васильович
магістр за спеціальністю «Менеджмент»
НТУ «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

ІННОВАЦІЙНА МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ ЗБІЛЬШЕННЯ АКТИВІВ УКРАЇНСЬКИХ НЕОБАНКІВ

У тезах розглядається ідея щодо збільшення активів цифрових банків та банків, існуючих лише у мобільних додатках на смартфонах – необанків. З'ясовано, що пропозиція щодо розвитку мобільних банків привабить активи українців, працюючих за кордоном, що користуються послугами грошових переказів в Україну. Запроваджена ідея щодо запровадження безкоштовної послуги з міжнародних грошових переказів.

Ключові слова: *фінтех, необанк, грошові перекази, тарифи.*

Цифровий мобільний банкінг стрімко розвивається в Україні в останні роки. Клієнтська база першого українського банку без «відділень» monobank, який було створено 2,5 років тому, на початок квітня 2020 року становить 2,1 млн. осіб, а кількість витрат користувачами становить більше 240 млрд. грн. Слід підкреслити, що необанки, які побудовані на сучасних технологічних платформах, приваблюють клієнтів ні за рахунок нових послуг чи продуктів, а іншими каналами доставки традиційних банківських продуктів. Головне, що пропонують такі фінтех компанії клієнтам – здійснення усіх послуг за допомогою мобільних додатків, тобто швидко, легко та без необхідності йти в офіс банку.

Потенціал швидкого приросту активів та клієнтів для українських мобільних банків також пов'язаний із можливістю обслуговування українців, які працюють за кордоном. В останні роки українські громадяни активно виїжджають на заробітки до країн ЄС, внаслідок чого збільшується трафік грошей, які вони пересилають в Україну. За оцінкою Міністерства соціальної політики України, тільки на території Польщі працює 2 млн. українців, серед них – 1 млн. громадян працевлаштовані офіційно [1].

За даними НБУ, в 2019 році українські трудові мігранти переказали до України за офіційними та неофіційними каналами понад 12 млрд. доларів, практично третина цих грошей – майже 3,7 млрд. доларів – надійшла з Польщі [2]. Плата за пересилку грошей та комісії за конвертацію валют банків призводять до значних витрат, яких частина заробітчан намагається уникнути та переправляє гроші додому готівкою. Таке явище пов'язано з підвищеним ризиком при подорожах з готівкою, більш тривалим очікуванням грошей родичами

заробітчанина, втратою частини грошей на готівковий обмін валют, неотриманням відсотків на залишок на банківському рахунку внаслідок відмови від зберігання грошей у банку. Саме ця цільова аудиторія й може стати новими клієнтами мобільних банків при зміни умов обслуговування: безкоштовне поповнення рахунку української карти за кордоном.

Аналіз пропозицій усіх українських банків – традиційних і цифрових – на предмет вартості послуг з міжнародних переказів з Польщі показує, що всі пропозиції є платними та коштують, зазвичай, від 60 до 300 грн., не враховуючи плату за конвертацію валют. Найбільш привабливими є умови для клієнтів з Польщі від monobank – наявність картки в польських злотих, якою можна користуватися на території Польщі без плати за конвертацію, але поповнити таку картку можна за допомогою SWIFT переказу за тарифами польських банків. Інноваційністю пропозиції для польського ринку є перетворення платної послуги з грошових переказів з Польщі до України в безкоштовну послугу. Генерування доходу від надання послуги полягає у тому, що гроші після переказу акумулюватимуться та зберігатимуться на рахунках банку, який зможе використовувати їх для свого основного способу заробітку – кредитування. Послуга з переведення цих грошей в готівку в Україні матиме стандартний тариф як і для місцевих українських клієнтів, що отримують заробітну плату в Україні, так і для клієнтів з нового польського ринку. Таким чином, для клієнтів на території Польщі ніякі тарифи не зміняться, а платна на сьогоднішній день послуга з пересилки грошових коштів стане безкоштовною. Зараз monobank почав видавати картку у польській валюті – злотих, але для поповнення картки з Польщі необхідно скористатися послугами інших польських банків і зробити SWIFT переказ. Для того, щоб зробити SWIFT перекази безкоштовними, пропонується укласти договір з одним із польських банків щодо покриття витрат на перекази в український monobank. Такий крок може розглядатися як інвестиція, яка збільшуватиме активи необанку та сприятиме отриманню доходів на кредитуванні клієнтів банків на території України.

Проведений аналіз свідчить про те, що розглянута інноваційна ідея безкоштовного поповнення банківських рахунків українців за кордоном приверне увагу значної частини трудових мігрантів в Польщі, що суттєво збільшить доходні активи банку, орієнтовані на кредитування. Таким підходом може скористатися не лише monobank, але й будь-який інший необанк.

Список використаних джерел:

1. Мінсоцполітики: у Польщі працює 2 млн українців. URL: <https://hromadske.ua/posts/minsocpolitiki-u-polshi-pracyuye-2-mln-ukrayinciv-lishe-polovina-legalno> (дата звернення: 09.04.2020).
2. Грошові перекази – Національний Банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Perekaz_y.pdf (дата звернення: 09.04.2020).

СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Тези присвячено становленню ринку електронних грошей в Україні. Визначено, що до подальшого успішного розвитку ринку електронних грошей в Україні важливим є застосування виваженої правової регламентації.

Ключові слова: банк, електронні гроші, цифрова економіка, електронний запис, регулювання.

Сучасні умови бурхливого розвитку світового економічного простору потребує впровадження цифрової економіки, яка тісно пов'язана з розвитком нових форм грошей. Реалізацією такого впровадження є поступовий перехід до електронного формату формування грошового обігу, а інструментом є нові форми грошей, платежів і платіжних систем. Актуальним напрямом для ЦБ та міжнародних фінансових установ є впровадження та розвиток такої форми грошей як електронні.

Зазначимо, що Постановою НБУ № 705 визначено, що «електронні гроші (e-money)» це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі». Випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк. Банк має право здійснювати випуск електронних грошей, номінованих лише в гривні. Банк, що здійснює випуск електронних грошей бере на себе зобов'язання з їх погашення. Порядок здійснення операцій з електронним грошима та максимальна сума електронних грошей на електронному пристрої, що перебуває у розпорядженні користувача, визначаються нормативно-правовими актами НБУ[1]. Але, слід зазначити, що великим недоліком є те, що досконало не визначений механізм емісії та регулювання електронних грошей.

За визначенням Директиви 2000/46/ЄС «електронні гроші» це заміник монет і банкнот, який зберігається на електронному пристрої (чіп-картці але магнітній смужці) та призначений для здійснення електронних банківських платежів обмеженими сумами [2]. Проте, з правового погляду «електронні гроші» є грошовим зобов'язанням емітента, який повинен обміняти їх на звичайні гроші за вимогою пред'явника; а з технічного погляду – електронним записом про певний обсяг вартості, який захищений відповідними криптографічними

алгоритмами. За економічною сутністю «електронні гроші» не можна однозначно віднести до готівкових чи безготівкових грошей – вони швидше є своєрідною третьою формою грошей, але через недостатню розповсюдженість і відносну новизну електронних грошей для них властиве внутрішнє протиріччя – з одного боку вони є засобом платежу, з іншого – зобов'язанням емітента, яке повинно бути виконано в традиційних неелектронних грошах.

Таким чином до основних характеристик електронних грошей можливо віднести наступне: насамперед вони мають цифровий формат та правовий статус, одиницею обліку є національні валюти країн, які мають законний статус пропозиції, можуть бути прийняті уповноваженими установами, крім емітента, регулювання здійснюється НБУ та дотримують фіксовану пропозицію грошей. Тому, на нашу думку можливо стверджувати, що в майбутньому «електронні гроші» будуть використовуватися нарівні з готівкою і безготівковими грошима. Більше того, за своїм потенціалом електронні гроші цілком можуть стати провідною формою грошей – за умови, якщо будуть знайдені рішення багатьох проблем, пов'язаних з їх використанням [3]. Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 р. зазначено, щодо трендів розвитку, як і раніше відноситься зростання обсягу cashless-операцій, розширення переліку фінансових операцій, які здійснюються дистанційно [4]. Тому, на нашу думку, в недалекому майбутньому електронні гроші будуть займати певну нішу в грошовому обігу та реалізувати сферу мікроплатежів (мобільних та інших платежів, розмір яких, як правило, не перевищує 20 дол.), де використання готівки і безготівкових розрахунків є економічно недоцільним.

На сьогоднішній день в Україні функціонують наступні системи електронних розрахунків GlobalMoney, Forpost, Alfa-money, Electrum, Xpay. Сьогодні лідерами, які здійснюють випуск та операції з електронними грошима відносяться такі банки, як ПАТ «Таскомбанк», Пат «Альфа-Банк», ПАТ «Приватбанк», АТ «БАНК ВОСТОК», ПАТ «ПУМБ», ПАТ «Ощадбанк», ПАТ «Індустріал», ПАТ «Укргазбанк», ПАТ «Юнексбанк», ПАТ «Правексбанк» та реалізують свою діяльність через платіжні системи як MasterCard, Visa та MAXICARD, яка з'явилась у березні 2018 року. Аналіз становлення ринку електронних грошей в Україні за останні роки показує суттєве зростання (рис. 1).

Провівши аналіз за 2016-2019 рр., можемо визначити, що обсяг випущених електронних грошей зріс на 40% до 83,2 млн. грн, обсяг операцій з електронними грошима збільшився майже у 2,5 рази до 7 225 млн грн, а кількість електронних гаманців – на 19% до 62,7 млн. шт., а вже на 2019 рік збільшення обсягів випущених та обсягів операцій електронних грошей збільшилось у 2,5 рази до 203 млн. грн. та 2,3 рази або 16717 млн. грн., а кількість гаманців зросла на 18%, що каже про дуже стрімкий розвиток ринку електронних грошей за останній рік.

На нашу думку, це зумовлено тим, що законодавством України не вимагається обов'язкової ідентифікації користувача електронних грошей та пов'язано з європейською практикою. Водночас в НБУ нагадали, що загальна сума

операцій за поповнюваним електронним пристроєм протягом календарного року становить 62 000 грн.

Рис. 1. Результати діяльності банків на ринку електронних грошей за 2016-2018 рр.

Джерело: складено за даними [5].

Отже, підводячи висновок, зазначимо, що розвиток цифровізації економіки дав початок розвитку новим формам грошей проте ймовірність лише виникнення деяких із них на фінансовому ринку нині є значно вищою, ніж ймовірність їхньої життєздатності та практичного використання. Для подальшого успішного розвитку електронних грошей в Україні важливим є застосування виваженої правової регламентації, спрямованої, з одного боку, на підтримку їхнього розвитку, а з іншого – на запобігання їх використанню з метою ухилення від оподаткування та контролю.

Список використаних джерел:

1. Про здійснення операцій з використанням електронних» платіжних засобів / Постанова НБУ № 705 від 05.11.2014. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14> (дата звернення: 09.04.2020).
2. Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on the taking up, pursuit of and prudential supervision of the business of electronic money institutions. веб-сайт. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0046> (дата звернення: 09.04.2020).
3. П. М. Сенищ та ін. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні. 2008. № 10. URL: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document> (дата звернення: 09.04.2020).
4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686> (дата звернення: 09.04.2020).
5. Електроні гроші. URL: <https://bank.gov.ua/files/hsMtKGqlqSwLwCFz> (дата звернення: 09.04.2020).

Сергєєва Олена Степанівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Галіта Карина Юріївна
студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ПРОСУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

У тезах розглядається проблема однотипності банківських продуктів, сервісів та послуг в банку в сучасних умовах розвитку цифрових технологій. Розглянуто сучасні методи продажів банківських продуктів.

Ключові слова: *діджиталізація, банківські продукти, перехресні продажі, лояльність.*

Глобалізація економічного життя суспільства проявляється все яскравіше й динамічніше та її вплив на різні сфери діяльності є досить відчутним і не завжди позитивним. Саме тому, явище активно вивчається вченими усіх напрямів. Останні тренди розвитку банківського сектору у світі ілюструють поступовий перехід від продукто-орієнтованого підходу організації банківської діяльності до клієнто-орієнтованого. При цьому акцент робився на максимальному задоволенні потреб клієнта та розширення спектра наданих йому послуг. Швидкий розвиток ІТ-технологій, розроблення та широке використання мобільних програм не минули й банківський сектор, у короткий термін висунувши на перший план необхідність діджиталізації банківських операцій [1].

На сьогоднішній день, незаперечним фактом є те, що формування лояльності клієнтів є одним з головних переваг для «перемоги» в конкурентній боротьбі. В цих умовах найбільшої уваги потребує ринок банківських послуг України, бо у сучасних умовах найбільшого використання набуває практика управління та підвищення лояльності споживачів, яка є основним інструментом управління взаємовідносинами з клієнтами банків. Під терміном «лояльність» визначається поведінкова реакція, що виникає внаслідок максимального задоволення потреби і виражається в готовності купувати товари обраної компанії й підтримувати з нею довготривалі відносини [2]. Слід виділити дві основні складові, що формують підходи до розуміння даного терміну. Під поведінкою слід розуміти постійні (повторні) покупки на протязі тривалого часу, а під відношенням – сприятливе відношення до послуги/марки, компанії. Тому виходячи з цього можна виділити одну з найдійовіших стратегій для стимулювання активності клієнтів – перехресні продажі. Але цей метод не лише для підвищення лояльності, а й для збільшення обсягу продаж, відповідно як слід, прибутку.

В сучасних умовах діджиталізації для банківських установ виникла можливість просувати свої продукти та послуги за допомогою цифрових продуктів й послуг, які допомагають оптимізувати процеси та надають найпередовіші послуги за конкурентними цінами, а тощо: мобільний банкінг або GSM-банкінг, телебанкінг, клієнт-банк, інтернет-банкінг, чат боти, розсилка повідомлень, здійснення холодних і гарячих дзвінків, що значно допомагає мати прямий контакт з клієнтом, допомагаючи і повідомляючи йому.

Сучасна банківська практика показує, що самим ефективним методом є перехресні продажі (cross selling або крос-продаж), під якими слід розуміти спосіб збільшити чек покупця через пропозицію додаткових релевантних товарів та послуг [3]. Крос-продаж можна розділити на зовнішній і внутрішній.

Зовнішні продажі відбуваються, коли кілька організацій об'єднуються для реалізації своїх послуг. При покупці клієнтом чого-небудь в одній з цих компаній йому пропонуються продукти інший. Приклад зовнішніх перехресних продажів - пропозиція АТ «Райффайзен Банк Аваль» до своїх продуктів послуги страхової компанії UNIQA. Причому для страхових і інвестиційних компаній така співпраця вигідніше, оскільки продажі їх товарів здійснюються через кредитні організації.

До внутрішніх продажів, відносяться додаткові продажу банком тільки своїх продуктів і послуг. Так, при випуску банківської картки клієнту запропонують оформити інтернет-банкінг та SMS-банкінг, при відкритті вкладу або видачі кредиту - банківську карту. Також перехресні продажі можуть бути розділені за тимчасовим принципом. Наприклад, банк проводить протягом певного часу акції та можуть пропонувати клієнту до основного його продукту додаткові, в тому числі на пільгових умовах. До особливостей додаткових продажів можливо віднести наступні властивості: релевантність і своєчасність, тобто відповідає запитам клієнта; конкретика, тобто охоплює певні категорії; оптимальна ціна, тобто не дорожче основного товару, що значно вплине на середній чек.

На нашу думку, до мотивуючих чинників щодо реалізації перехресних продажів банківських продуктів можливо віднести наступне: рівень продажів росте в компанії в цілому, а не тільки в одному відділі; підвищення лояльності клієнтів і партнерів; великі шанси закласти фундамент для довгострокового і перспективного співробітництва; можливість точніше знаходити закономірності в поведінці споживачів та виявляти потрібне; можливість втілення ефективних бізнес-стратегій в продажах, маркетингу, розробці продуктів і підтримки клієнтів; створення додаткової цінності.

Виходячи з досвіду АТ «Райффайзен Банк Аваль» важливою частиною моделювання довготривалих відносин клієнта є розробка комплексу заходів, що супроводжуватимуть споживачів на кожному з етапів його користування послугами обраної банківської установи.

Результатом дій банку є те що «нові клієнти», які обрали пропозиції та послуги банку автоматично переходять до сегмента споживачів «клієнти». Ця група є найбільш вагомою та чисельною, саме тому головним завданням банку стає утримання клієнта завдяки підвищенню задоволеності з метою перехресних

продажів. Тому на нашу думку, ефективні перехресні продажі підвищують дохід і відданість клієнтів, тобто є ефективним інструментом боротьби з падінням продажів. Слід також зазначити, що відносно клієнтів, у яких є поточний рахунок в банку і дебетова карта і які переказують гроші з цього рахунку, приносять банку в рази більше доходу, ніж клієнти, які тільки окремий рахунок і кредитну карту. А якщо до цих послуг додати кредитну карту, то дохід банку збільшується в ще кілька разів, в порівнянні з доходом від клієнтів, які придбали тільки один «продукт». До того ж клієнти, які користуються кількома послугами банку, більш віддані. Тому вони дуже важливі для успіху банку, особливо під час кризи. Споживачі, що після використання окремих банківських продуктів продовжують користуватися послугами АТ «Райффайзен Банк Аваль» і залишаються задоволені якістю послуг входять до групи «прихильні клієнти». За звітністю АТ «Райффайзен Банк Аваль» на 01.01.2019 завдяки перехресним продажам у 2018 році, шляхом впровадження щомісячної кампанії «Кредит готівкою для найкращих клієнтів» та оновлювання пропозиції для існуючих клієнтів, збільшив максимальні суми за беззаставними кредитами з рівня 150 до 500 тис. грн. Він також активно кредитував клієнтів на придбання енергозберігаючих товарів у рамках програми ЄБРР IQ Energy [3].

За результатами проведеного дослідження можливо визначити, що для того, щоб застосовувати методику перехресних продажів, першочергово треба розуміти своїх клієнтів, щоб запропонувати їм те, що саме буде для них корисним. Завданням банківського співробітника полягає у тому, щоб допомогти споживачу вирішити свою проблему та зробити правильний вибір, а для більш ефективної діяльності використовувати інноваційні технології. На основі наведених прикладів можливо зробити висновок, що перехресні продажі банківських продуктів є ненав'язливою порадою до первинної покупки, а перевагою для клієнта є те, що він може отримати більшу цінність за рахунок додаткових рекомендацій, що, в свою чергу, збільшить лояльність до банківської установи.

Список використаних джерел:

1. Деркач А.О., Корнєєва М. В., Абакуменко О. В. Діджиталізація банківського сектору України. Фінансові дослідження. № 1 (1) 2016. с.69-75
2. Кросс-продажи: как повысить их эффективность: URL: <https://sendpulse.com/ru/blog/cross-selling> (дата звернення: 29.03.2020).
3. Звіт керівництва АТ «Райффайзен Банк Аваль»: URL: https://www.aval.ua/storage/files/zvit-kerivnictva-zvit-pro-upravlinnya-at-rajffajzen-bank-ava_1556020738.pdf (дата звернення: 29.03.2020).

Сергєєва Олена Степанівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Ходорозя Єлизавета Олександрівна
студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ЗА ДОПОМОГОЮ ОНЛАЙН СЕРВІСІВ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

У тезах розглядається термін «цифрова економіка» або «діджитал-економіка». Визначено основні стадії процесу діджиталізації, а також трансформація надання консультаційних послуг в банківському секторі під її впливом.

Ключові слова: банк, онлайн сервіси, консультаційні послуги, цифрова економіка, діджиталізація.

Наразі перед банками та іншими фінансовими установами постає багато викликів, пов'язаних з необхідністю інтегруватись в нову економіку, що стрімко розвивається. Водночас завдяки новим технологіям та потенційним змінам у законодавстві з'являється багато нових можливостей. Нова економіка у колаборації із технологічними змінами отримала назву цифрової економіки.

Економічні джерела вказують, що цифрова економіка (англ. digital economy) – тип економіки, де ключовими факторами та засобами виробництва є цифрові дані (бінарні, інформаційні тощо) та мережеві транзакції, а також їх використання як ресурсу, що дає змогу істотно збільшити ефективність та продуктивність діяльності та цінність для отриманих продуктів та послуг [1]. Цифрову економіку також іноді називають інтернет-економікою, новою економікою, або веб-економікою.

Згідно із даними складеної діджитал-матриці розвитку суспільства є чотири основних стадії розбудови діджитал-економіки або діджиталізації: обмеженого розвитку (англ. constrained); зародження (англ. emerging); трансформацій (англ. transitional); передового розвитку (англ. advanced). За останніми даними Україна знаходиться на третій стадії – на стадії трансформації разом з іншими 27 країнами світу (Аргентина, Естонія, Латвія, Іран, Сербія, Туреччина та ін.). Стадія трансформації характеризується рівнем діджиталізації економіки в межах 40-50%. Тобто рівень діджиталізації економік країн третьої групи наближається до середнього, оскільки відбуваються якісні зміни, котрі створюють додану вартість у суспільстві. Відбувається трансформація наявних видів діяльності з використанням діджитал-технологій як допоміжних, як важливого чинника

досягнення бізнес-результатів, як основи забезпечення бізнес-стратегії, як підґрунтя формування нової бізнес-моделі [2].

Сьогодні від колись консервативних банків ринок вимагає легких і нестандартних діджитал-рішень. Клієнто-орієнтований бізнес та необхідність інтегруватись в нову цифрову економіку змусили банки вийти далеко за межі звичайного інтернет-банкінгу, де клієнт міг просто дізнатись свій баланс на рахунку, історію останніх транзакцій та зробити прості P2P перекази (з картки на картку). Також інновації в банківському секторі не закінчуються на нещодавно впровадженій системі електронних підписів.

Розглянемо останні інноваційні сервіси, створені діджитал-фахівцями українських банків станом на початок 2020 року:

1. ПАТ «БАНК ВОСТОК» створив чат-бота для фізичних осіб, який 24/7 готовий відповідати на запитання клієнтів. Бот працює у Viber і Telegram. Окрім онлайн-підтримки, бот з легкістю ідентифікує клієнтів за допомогою впровадженої біометрії (сканування відбитку пальця), а також допомагає: дізнатись поточний баланс, реквізити картки, історію операцій (з функцією оскарження операції – приємна альтернатива фізичної присутності у відділенні банку та заповненні там відповідної заяви щодо спірної операції); змінити PIN-код картки; змінити ліміти за карткою, а саме зняття лімітів на добу, налаштування індивідуальних лімітів та блокування операцій за карткою, що дозволяє клієнтові самостійно та миттєво захистити себе від шахрайських операцій. Також за допомогою чат-боту можна переказати гроші на інші картки; поповнити рахунок мобільного телефону; дізнатись курс валют; за допомогою влаштованій системі геолокації знайти найближче відділення чи банкомат тощо. Слід відмітити, що діяльність банку в напрямку «Технологія» було визначено на премії FinAwards 2020 за впровадження чат-боту з цілодобовою службою підтримки [3]. Зауважимо, що «FinAwards» – щорічна премія, яка присуджується роздрібним банкам за найкращі продукти, клієнтські сервіси та технології, з точки зору клієнтського досвіду.

2. АТ «Райффайзен Банк Аваль» об'єднався з VISA, щоб створити супер-бота для підприємців. Попередньо провели дослідження й визначили основні потреби малого бізнесу. У результаті вийшов консьерж-сервіс, який допомагає за будь-якими інформаційними запитами та в усіх організаційних справах. Основне його призначення – зорієнтувати підприємця в продуктах і сервісах банку. У функціонал цього онлайн-сервісу входять: консультації для підприємців із юридичних питань, аутсорс бухгалтерських послуг, допомога дизайнера, перекладача, кур'єра й персональний календар. Також бот допомагає з організацією подорожей, онлайн-покупками, пошуком няньки для дитини і навіть може стати персональним сомельє, добираючи для клієнтів персональну колекцію вина.

3. АТ «АКБ «КОНКОРД», наслідуючи тренди, вирішив максимально забезпечити свою присутність онлайн. Банк створив icON25 – інтернет-банкінг, який упроваджує весь спектр банківських послуг. Деякі з них, обмін валют,

переказ коштів між картками, оплата комунальних послуг – надаються без комісії. Особливістю банку став власний процесинговий центр – Procard, який разом із міжнародними платіжними системами розробив і запровадив протокол рівня 2.0 і 2.1 за технологією 3DS, а також програмний комплекс Concord Pay, що дозволяє інтернет-продавцям та інтернет-магазинам безпечно приймати платежі. В особистому кабінеті вони можуть приймати гроші, відслідковувати аналітику щодо грошових потоків та отримувати цілодобову підтримку з боку банку [4]. Такі партнерські інтеграції дозволяють банкам уникнути великих вкладень і ризиків та запропонувати споживачам нестандартні рішення, посиливши свої позиції на ринку.

Отже, підсумовуючи вищесказане можна зробити такий висновок, що існує ціла низка як переваг, так і недоліків у наданні консультаційних послуг в банківському секторі за допомогою онлайн сервісів в умовах цифрової економіки. Основними перевагами є, безперечно, комфорт та зручність у використанні. У даному випадку клієнти заощаджують найцінніший ресурс – час. Впровадження технічних новацій підвищують доступність до послуг банку, скорочують час операції, документообіг, кількість візитів до відділення (з надією у майбутньому взагалі відмовитись від такої необхідності), розширюють можливості дистанційного обслуговування тощо. Серед недоліків можна виділити недостатню забезпеченість технологічною інфраструктурою, досить низьку цифрову грамотність та нездатність серед деяких верств населення прийняти зміни, які вже перетнули межі нашого сучасного життя, потреб та звичок. Однак переваги значно вагоміші, що, безперечно, тягне за собою стрімкий розвиток онлайн сервісів банківського сектору та економіки в цілому.

Технології прийшли не для того, щоб конкурувати з людиною, а щоб допомогти їй стати ще більш ефективною та продуктивною. Щоб цей тандем був успішним, людина має пройти певну особистісну трансформацію, адаптуватися до нових реалій та навчитися в них жити, користуючись усіма їхніми привілеями.

Список використаних джерел:

1. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. *VIM*. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#summary> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Цифрова економіка. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Цифрова_економіка (дата звернення: 07.04.2020).
3. Переможці FinAwards 2020. *FinAwards*. URL: https://finawards.com.ua/?utm_source=Finance&utm_medium=News&utm_campaign=News#rec160300092 (дата звернення: 08.04.2020).
4. ТОП-10 нетривіальних послуг, які можна отримати в банку. *ЛІГА.Новости*. URL: <https://ua-news.liga.net/economics/pr/top-10-netrivialnih-poslug-yaki-mojna-otrimati-v-banku#> (дата звернення: 08.04.2020).

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

Тези присвячено сучасним аспектам реалізації стратегії цифрового банкінгу в Україні. Досліджена практика використання цифрових технологій вітчизняними банками, зроблений аналіз розвитку системи електронного банкінгу.

Ключові слова: банк, цифровий банкінг, електронне банківське обслуговування, інтернет-банкінг, мобільний банкінг.

Сучасний розвиток банківського сектору України пов'язаний з впровадженням та вдосконаленням систем електронного банкінгу. Вітчизняні банки пропонують широкий спектр послуг з використанням сучасних технологій обслуговування. Найбільш поширеними серед таких послуг для суб'єктів ринку є: - інтернет-банкінг - надання послуг дистанційного банківського обслуговування на основі банківської системи платежів через Інтернет; мобільний банкінг - надання послуг дистанційного банківського обслуговування з використанням мобільних пристроїв.

Інтернет-банкінг складає більше половини популярних банківських послуг, що свідчить про його ефективне впровадження у вітчизняну банківську систему. Активний розвиток цифрового банкінгу відбувався протягом останніх десяти років в зв'язку з впровадженням необхідних сервісів, програмного забезпечення та технологій передачі даних, впровадження швидкісного мобільного Інтернету 3G та 4G. Аналітичні дані свідчать, що близько 99% користувачів віддаленого банкінгу здійснюють близько п'яти операцій на місяць, що відповідає суто утилітарному використанню дистанційних послуг — сплата рахунків за комунальні послуги, поповнення мобільних телефонів, переказ з карти на карту тощо. Користувачі найбільше використовують інтернет-банкінг для оплати комунальних послуг, послуг мобільного зв'язку та мережі Інтернет, що становить 20% загальних послуг. Перегляд залишку коштів на поточному/картковому рахунку у режимі реального часу займає 17%. Досить популярними є переказ коштів з карти на карту іншого банку – 13%, перерахунок коштів між власними рахунками та здійснення платежів у національній валюті, що разом становлять 20%. Обмін валют через інтернет-банкінг займає 6% послуг. Інші можливості інтернет-банкінгу є менш затребуваними серед вітчизняних користувачів [1, с.502].

В умовах сучасного розвитку економічних відносин спостерігається стрімке зростання нових банківських технологій у сфері безготівкових розрахунків.

Статистика Національного банку України свідчить, що за результатами 2019 року в Україні частка безготівкових розрахунків за обсягом операцій підвищилася до 44,4% і склала 272,6 млрд грн. Цей показник на 5,1% більше в порівнянні з підсумками 2018 року (39,3%). Для порівняння, показник частки безготівкових розрахунків за обсягом операцій у 2012 році складав лише 12,4%, у 2015 році - 31,2%, у 2016 році - 35,5%. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток свідчить, що: найбільший обсяг безготівкових операцій припадав на операції у мережі Інтернет - 40,5%; найбільша кількість - на розрахунки в торговельній мережі - 50,6% [2].

Мережа платіжних терміналів станом на початок 2019 року становила 257,7 тис. шт., із яких 92% - торговельні платіжні термінали. При цьому, на один торговельний платіжний термінал припадає 476 операцій на суму майже 113 тис.грн. Загальна кількість банкоматів в Україні станом на початок 2019 року склала 18,6 тис. шт., кількість програмно-технічних комплексів самообслуговування (ПТКС) склала 16,4 тис. шт. [2]. Безготівкові розрахунки з використання платіжних терміналів за основними напрямками використання представлені у табл. 1.

Таблиця 1.

Безготівкові розрахунки з використання платіжних терміналів
станом на 01.07.2019 року

Напрямки	Обсяги операцій,		Кількість,	
	млрд. грн.	% до підсумку	млн. шт.	% до підсумку
Розрахунки з фізичним зчитуванням носія картки	83,2	74,0	331,1	73,0
Безконтактні розрахунки з використанням карток	25,0	22,0	98,4	22,0
Безконтактні розрахунки з використанням NFC – гаджетів	5,0	4,0	22,9	5,0

Джерело: складено за даними [2].

Данні таблиці показують, що найбільш розповсюдженим напрямом безготівкових розрахунків з використання платіжних терміналів є розрахунки з фізичним зчитуванням носія картки – 74,0% за обсягом операцій та 73,0% за кількістю операцій. Недостатньо розвинутим напрямом безготівкових розрахунків з використання платіжних терміналів залишається безконтактні розрахунки з використанням NFC – гаджетів.

Можна відмітити, що в сучасних умовах збільшується попит на використання електронного банківського обслуговування, одночасно банки намагаються розвивати інфраструктуру обслуговування та впроваджувати сучасні технології. Тенденція обумовлена низкою факторів: збільшення кількості користувачів мережі Інтернет; зменшення витрат банків на утримання персоналу і часу на обробку запитів користувачів; надання можливості клієнтам скоротити час на обслуговування в офісі банківської установи.

Варто зазначити, що протягом 2017–2019 років на ринку цифрового банкінгу спостерігалися позитивні тенденції в Україні: 1) збільшення кількості платіжних сервісів для оплати комунальних та інших рахунків та запуск P2P-переказів. Перекази P2P мають такі переваги: незначна вартість переказів; можливість здійснювати платіж 24/7, використання як стаціонарного комп'ютера, так і мобільного телефону; можливість здійснювати онлайн-перекази грошей на карти користувачів інших банків; 2) збільшення використання мобільних додатків та їх функціоналів, спрощення процесу підключення до онлайн-банкінгу; 3) підтримка з боку Національного банку України єдиного стандарту електронної дистанційної ідентифікації клієнтів BankID, який надає можливість отримувати адміністративні послуги від держави, а в перспективі, за умови доопрацювання нормативної бази, дасть змогу отримувати всі банківські послуги без візиту до відділення банку; 4) Активний розвиток P2P-кредитування (Peer-To-Peer), який являє собою спосіб запозичення коштів між особами, не пов'язаними між собою, без залучення фінансового посередника (банку, кредитної спілки тощо). Позики надаються за допомогою онлайн-платформ посередників, які стягують комісію за надання позик, та інструментів перевірки кредитоспроможності. Сервіс P2P-кредитування запустив «ПриватБанк» у березні 2016 року. При цьому Національний банк України зосереджує увагу на тому, що P2P-платформа не має державної гарантії повернення коштів, тому вся відповідальність покладається на обидві сторони угоди. В Україні обсяги ринку P2P становили на початок 2019 року 5 млрд. грн. Результати аналітичних досліджень компанії Technavio свідчать про те, що обсяги P2P-кредитування будуть зростати на 53% на рік до 2020 року завдяки кредитам для малого і середнього бізнесу [3, с. 50].

Таким чином, система цифрового банкінгу в Україні протягом останніх років вдосконалюється та активно розвивається. Аналіз основних параметрів ринку дав змогу оцінити загальну характеристику його розвитку. Серед головних трендів було визначено: P2P-перекази; підтримка Національним банком України єдиного стандарту електронної дистанційної ідентифікації клієнтів BankID; розвиток системи мобільного банкіну. Впровадження сучасних технологій та розробка інструментів цифрового маркетингу є складовою стратегії розвитку банків України, ключовим елементом конкурентоспроможності сучасного банку.

Список використаних джерел:

1. Голюк В.Я., Драпалюк Т.А. Інтернет-банкінг та особливості його використання в Україні. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2018. №12. С. 498-505.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 21.11.2019).
3. Тарасевич Н.В. Цифровізація банків на сучасному етапі економічного розвитку. *Трансформація фінансово-кредитних відносин в умовах цифрової економіки*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 12-14.06.2019 р.). Одеса: ОНЕУ, 2019. С. 48-52.

Ткачук Наталія Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ПРИНЦИПИ БАНКІВСЬКОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ

У тезах розглядається доцільність використання кривої консолідації для прогнозування функціонування банківської системи. Акцентовано увагу на принципах банківської консолідації, які базуються на характеристиках кривої консолідації.

Ключові слова: банки, банківська система, консолідація банків, теорія консолідації, крива консолідації.

Основними особливостями ринкового середовища функціонування вітчизняних банків є багатовекторна спрямованість і швидкий темп проведення економічних перетворень, мінливість і динамізм, високий рівень ризику та невизначеності. Небагато що в бізнесі на сьогодні є таким хаотичним і зовнішньо непередбачуваним, як процеси консолідації у формі злиття й поглинання. Щороку в сіті відбувається тисячі злиттів і поглинань й дуже важко сказати яка галузь перебуває на межі консолідації чи деконсолідації; які банки є ціллю для злиття, а які готуються поглинути своїх конкурентів. Лише на перший погляд може видаватися, що процеси консолідації в банківській системі відбуваються хаотично, а насправді, за хаосом приховується певна закономірність, логіка та ясність, для виявлення яких ми й пропонуємо застосовувати теорію консолідації, практичним виявом якої є крива консолідації.

Підтвердженням цього є дослідження зарубіжних науковців, які визначають залежність інтенсивності й ступеня концентрації, доцільності та ефективності інтеграційних процесів від стадії розвитку галузі, в якій функціонують економічні суб'єкти [1]. Розглядаючи стратегічну поведінку як форму розвитку банків, зазначимо, що розвиток банківської системи можна описати графічно за допомогою S-подібної кривої, яка будується з використанням ринкових часток діючих банків та часу їхнього функціонування. Так, по вісі абсцис подаються періоди стадій життєвого циклу банківської системи, а по вісі ординат – галузева концентрація (величина CR3 – сумарна частка трьох найбільших банків-лідерів), що показано на рис. 1.

Розглянемо більш детально фундаментальні принципи консолідації банків, що є базисом для всебічного аналізу окремих стадій консолідації:

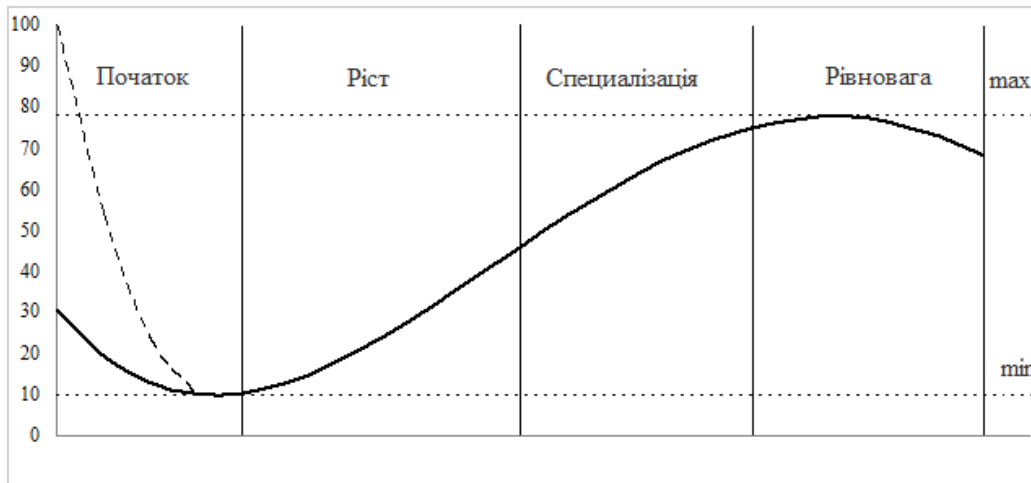

Рис. 1. Крива консолідації

Джерело: власна розробка за даними [1].

1. Крива консолідації пояснює всі, без виключення, випадки поведінки банківської системи, незважаючи на її рух вздовж кривої (вверх чи вниз). Тобто поведінка банків у системі не є випадковою, вона прив'язана, в певній мірі, до вигинів S-кривої консолідації. Крім того, ця модель розкриває доволі важливі характеристики консолідації, наприклад, крива показує, що кількість банків збільшується чи зменшується в міру того, як банківська система проходить ці чотири стадії консолідації.

На першій стадії – початковій, для банківського сектору характерна деконсолідація через зміни в регулюванні ринку. В результаті цього, на кінець стадії чисельність банків досягає свого максимуму.

На стадії 2 - зростання, коли розпочинаються консолідаційні процеси, кількість банків у системі скорочується до 70%. На останніх двох стадіях (спеціалізація та рівновага), кількість банків знову зменшується більш, ніж на половину, й лише наприкінці четвертої стадії відбувається незначне збільшення їх кількості. Отже, з допомогою S-кривої можна не лише чітко знати кількість банків у банківській системі, але й тривалість їх існування. Фактично це означає можливість річного прогнозу консолідації банківського сектору. Варто також зауважити, що часовий період, упродовж якого будь-які галузі проходить усі чотири стадії, складає 20-25 років. Але, як зазначають з даного приводу Г.Дінз, Ф. Крюгер і С.Зайзель, починаючи з 1980 рр., кількість злиттів і поглинань у світі збільшувалась в середньому на 21% в рік із тенденцією до зростання, що є цілком очевидним, адже в міру нарощення темпів розвитку банківського бізнесу будуть зростати й темпи консолідації банківського сектору. Вчені також роблять припущення, що в недалекому майбутньому повний цикл галузевої консолідації буде відбуватися не за 20-25 років, а за 10-15 років [2]. Тому, можемо відзначити, що з допомогою теорії консолідації можна прогнозувати процеси злиття і поглинання банків у довгостроковій перспективі, а також з передбаченням визначити ті банки, які стануть цільовими об'єктами в операціях консолідації.

2. Банківська справа (система, сектор) має глобальний характер і підпорядковується в тій, чи іншій мірі правилам галузевої консолідації. Сьогодні саме глобалізаційні процеси є потужним стимулом для консолідації у банківському секторі. Вважається, що оптимальним розміром банку є ще більший розмір – більший, ніж минулого року, більший, ніж у конкурентів із стратегією, що націлена на ще більше зростання завтра. Тоді як, стагнація та повільна консолідація призведуть лише до катастрофічних наслідків.

3. Стабільність доходів учасників консолідації. Слід підкреслити, що дохідність банків буде змінюватися залежно від положення банківської системи на кривій консолідації. Так, зокрема, на початковій стадії консолідації ріст доходів в середньому буде становить 10,6% з послідуочим зниженням до 7,6% на стадії зростання, а коли банки консолідуються й стабілізуються - на рівні 8,8% і на рівні 8,1% - на останніх двох стадіях консолідації відповідно. При цьому, профіль зміни прибутку банків, відповідає напрямкам руху кривої консолідації.

4. Довгостроковий успіх консолідаційних процесів у банківському секторі залежить від швидкості руху вверх банківської системи по кривій консолідації. Тому, найбільш успішними будуть ті банки, які переміщуються по кривій консолідації швидше за інших, оскільки вони зможуть захопити критично важливі позиції раніше, ніж інші, тому вони й можуть лідирувати в консолідації. Менш активні банки, в кінцевому результаті, стають ціллю поглинання й зникають з кривої консолідації. Відтак, можна з впевненістю сказати, що не існує такої спокійної ніші, де б банки могли функціонувати спокійно, адже тоді вони просто не зможуть вижити, якщо спробують відійти від еволюційної кривої консолідації, чи просто ігнорувати її. Банки, які будуть прагнути залишитися в своїх ринкових нішах, будуть відчувати сильний тиск на стадіях рівноваги та альянсів – й неминуче виявляться слабкими для захисту власних позицій. Саме таким банкам і необхідно першими запроваджувати ефективні стратегії розвитку відповідно до стадії консолідації та руху кривої консолідації.

Підводячи підсумок вищевикладеному варто зауважити, що жорсткі умови конкуренції на внутрішньому та зовнішніх ринках вимагають від вітчизняних банків формування та розвитку конкурентних переваг на основі використання операцій консолідації у формі злиття й поглинання та створення інтегрованих структур, які спрямовані на поєднання банківських активів і концентрацію банківського капіталу з метою збільшення конкурентоспроможності банків і створення сприятливого середовища функціонування.

Список використаних джерел:

1. Рид С. Ф., Лажу А. Р. Искусство слияний и поглощений. М. Альпина Паблишер, 2014. 957 с.
2. Динз Г. К победе через слияние. Как обратить отраслевую консолидацию себе на пользу [Пер. с англ.]. М. Альпина Бизнес Букс, 2004. 252 с.

Чайковський Ярослав Іванович
к.е.н., доцент кафедри банківського бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна

ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ І МОБІЛЬНИЙ БАНКІНГ У ДИСТАНЦІЙНОМУ БАНКІВСЬКОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ КЛІЄНТІВ В УКРАЇНІ

У тезах проаналізовано сучасний стан проникнення Інтернету в Україні та Європі. Визначено основні тенденції розвитку мобільного банкінгу та Інтернет-банкінгу в банківській системі України. Наведено перспективи розвитку Інтернет-банкінгу і мобільного банкінгу в Україні.

Ключові слова: банки, електронні банківські послуги, дистанційне обслуговування, інновації, Інтернет, Інтернет-банкінг, мобільний банкінг.

Динамічний розвиток і загострення конкуренції на ринку банківських послуг в Україні змушують банки опановувати нові підходи до підвищення ефективності власного функціонування, проводити пошук додаткових шляхів одержання переваг конкуренції, зокрема шляхом впровадження дистанційних технологій обслуговування клієнтів, нових електронних продуктів і послуг. Впровадження наукових досягнень і винаходів в організацію банківського обслуговування забезпечує постійне поліпшення банківських продуктів, послуг і технологій, які застосовуються при обслуговуванні споживачів. Саме тому дослідження проблем, пов'язаних з дистанційним обслуговуванням клієнтів вітчизняними банківськими установами, є надзвичайно актуальним.

Одним з найбільш розвинених видів електронних банківських послуг є дистанційне обслуговування клієнтів. Технологія дистанційного банківського обслуговування «домашній банкінг», або «віддалений банкінг», що дає можливість клієнту користуватись банківськими послугами, не будучи фізично присутнім в офісі установи, виник більше тридцяти років тому. Сама назва пояснює основну суть даного поняття. «Віддалений банкінг» є формою надання послуг банком не в офісі банківської установи при особистому спілкуванні клієнта і банківського працівника, а в офісі споживача послуг, в його домі і скрізь, де це є допустимо системою і зручно для нього [1, с. 126].

Ефективно використовуючи можливості мережі Інтернет, можливо пришвидшити розвиток майже всіх видів бізнесу, в тому числі спростити і покращити проведення безготівкових платіжних розрахунків. Це дозволить прискорити швидкість та якість обслуговування клієнтських безготівкових платежів, а банкам, які матимуть розвинену та сучасну систему обслуговування клієнтів, – покращити свій рейтинг [1, с. 123].

Згідно з інформацією Internet World Stats, Україна в 2019 році, серед інших європейських країн, посідає 8-ме місце за кількістю споживачів послуг Інтернету,

що складає 40912381 особу, або 93,5 % мешканців країни, що становить 5,6 % від всіх користувачів у Європі. Це є досить хорошим результатом. Так, у Польщі 29757099 осіб є користувачами Інтернету, або 78,2 % мешканців країни, що складає 4,1 % від усіх користувачів Європи [2]. В Україні кількість Інтернет-користувачів у 2019 році збільшилась на 8 %. Про це свідчать результати дослідження Інтернет асоціації України. Так, на сьогодні всесвітньою мережею регулярно користуються 22,96 млн. українців, або 71 %, порівняно з показником 63 % станом на кінець 2018 року [3]. У 2019 році згідно з даними дослідження Інтернет асоціації України, 66 % Інтернет-користувачів використовують для виходу в Інтернет мобільний телефон і смартфон, 40 % – домашній ноутбук, 36 % – стаціонарний домашній комп'ютер, 14 % – планшет, 5 % – стаціонарний комп'ютер на роботі, 4 % – робочий ноутбук, 1 % – комп'ютер за місцем навчання, 1 % – комп'ютер в Інтернет-кафе, 1 % – комп'ютер у гостях (рис. 1).

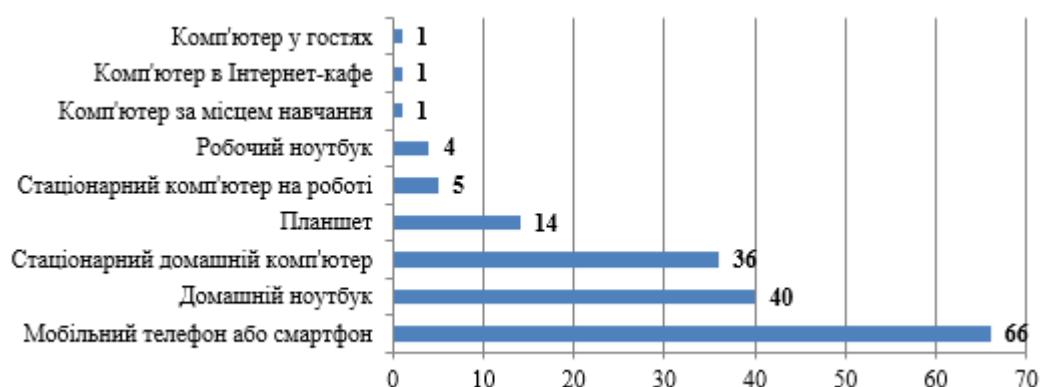

Рис. 1. Типи доступу регулярних Інтернет-користувачів в Україні, 2019 р., %
Джерело: складено за даними [3].

Варто зазначити, що статистика проникнення смартфонів та планшетів свідчить про те, що даний клас пристроїв не тільки доповнює звичайні стаціонарні комп'ютери та ноутбуки, а все частіше повністю замінюють їх у повсякденному використанні. Тому не слід нехтувати важливістю впливу інноваційних розробок у сфері мобільних додатків. За даними Eurostat, 58 % дорослих європейців використовують Інтернет-банкінг. Ця частка постійно зростає з 2007 року, коли вона становила лише 25 % [4]. Інтернет-банкінг особливо популярний серед клієнтів віком від 25 до 34 років. Використання Інтернет-банкінгу має тенденцію до збільшення відповідно до підвищення рівня освіти користувачів. Лише 24 % людей з низькою освітою користуються електронним банкінгом, а ті, хто має вищу освіту, користуються цією послугою частіше, їх понад 77 % [5]. Серед країн-членів ЄС інтернет-банкінг найбільш поширений у Данії, Нідерландах і Фінляндії (де 91 % людей у віці від 16 до 74 років заявили, що користуються ним), а також інших країнах Північної Європи – Швеція (84 %) та Естонія (81 %). Найнижчі частки зареєстровані в Румунії (8 %) та Болгарії (9 %). У Польщі 47 % людей віком від 16 до 74 років використовують інтернет-банкінг [5]. Технологічні та інноваційні нововведення широко реалізуються не тільки європейськими банками,

а й банками України. За останні роки широкого поширення набули технології Інтернет-банкінгу, розвивається мобільний банкінг. Стрімкий розвиток Інтернет-банкінгу в Україні провокує зростання інтернет-користувачів. Проведений моніторинг розвитку Інтернет-банкінгу в Україні дозволив виділити банки лідери і визначити значну диференціацію в розвитку систем дистанційного банківського обслуговування роздрібних клієнтів. Варто відзначити, що найбільший функціонал (більше 40 опцій – від переказів і відкриття депозитів до ведення домашньої бухгалтерії і придбання квитків) в ПриватБанку. 37 опцій є в системі Інтернет-банкінгу Першого Українського Міжнародного Банку, 35 – в Альфа-Банку. Однією з найпопулярніших послуг в якій проявляють інтерес користувачі інтернет-банкінгу є можливість дистанційно сплачувати за комунальні послуги.

Необхідно покращувати не лише фінансові технології, банківські електронні дистанційні послуги та продукти, але й способи організації інноваційної банківської діяльності, комунікації з клієнтами банків, реклама, просування та збут банківських послуг та ін. Необхідне проведення навчань серед клієнтів щодо користування дистанційними електронними банківськими послугами, зокрема інтернет-банкінгом, мобільним банкінгом, а використання банківських платіжних карток. Тим самим можна забезпечити зростання обсягу використовуваних послуг та продуктів, зменшити відтік існуючих клієнтів та покращити імідж самого банку як такого, що піклується про своїх клієнтів. Для більшої ефективності банкам слід проводити заходи щодо популяризації, заохочення та роз'яснення таких способів користування електронними банківськими послугами серед споживачів. Ефективною є реалізація програм винагород за користування банківськими послугами дистанційними каналами шляхом надання різного роду бонусів та ін.

Необхідне створення інноваційних відділів як стратегічних структурних підрозділів банків, ґрунтовна переоцінка та реорганізація способів обслуговування клієнтів у відділеннях в контексті налагодження більш тісних та дружніх відносин.

Список використаних джерел:

1. Чайковський Я. І., Ковальчук Я. Ю. Банківські інновації: перспективи та загрози електронних банківських послуг. *Світ фінансів*. – 2018. – № 4 (57). – С. 121-136.
2. Internet Word Stars. URL: <https://www.internetworldstats.com/stats4.htm> (дата звернення: 16.03.2020).
3. Проникнення Інтернету в Україні. URL: https://inau.ua/sites/default/files/file/1910/dani_ustanovchyh_doslidzhen_iii_kvartal_2019_roku.pdf. (дата звернення: 16.03.2020).
4. Eurostat. URL: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/> (дата звернення: 19.03.2020).
5. У країнах ЄС онлайн-банкінгом користуються 51% громадян. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/01/15/7076101/> (дата звернення: 19.03.2020).

Чеснокова Наталия Вячеславовна
*аспирантка кафедры экономики предприятия и
корпоративного управления
Одесской национальной академии связи А. С. Попова
г. Одесса, Украина*

РАЗВИТИЕ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

Тезисы посвящены рассмотрению моделей построения современного банкинга. Определены проблемы развития банковского сектора в условиях цифровизации экономики. Выявлены преимущества использования онлайн-услуг.

Ключевые слова: банк, интернет-банкинг, экономика, развитие, услуга.

Банковская система представляет собой совокупность различных видов банков, которые действуют в рамках единого кредитно-денежного механизма. На сегодняшний день банковскую систему можно рассматривать как одну из наиболее важных сфер национального хозяйства. Ее деятельность играет ключевую роль в обеспечении стабильности развития национальной экономики страны. Мировая экономика проходит период реформации под влиянием развития цифровых технологий, экономические отношения переходят в цифровой режим, формируя «цифровую экономику».

Цифровая экономика становится важной движущей силой глобального экономического роста. Внедрение информационно-коммуникационных технологий в экономику позволило ускорить экономическое развитие, сформировать новые рынки и отрасли, а также обеспечить устойчивый рост и развитие банковского сектора. Цифровые технологии оказывают существенное влияние на развитие всех секторов экономики. Банковская система не стала исключением. Внедрение технологий в деятельность банков позволило расширить границы деятельности банков. Большинство банков разработали новую услугу, которая способна упростить взаимодействие между ними и клиентами. Данная услуга имеет название «интернет-банкинг» или «цифровой банкинг».

Интернет-банкинг – технология доступа к банковским услугам при помощи веб-браузера. В большинстве случаев услуги, предоставляемые через Интернет, схожие с услугами традиционных банков. Такие услуги стали востребованы в современном обществе, поскольку имеет ряд преимуществ [1]: экономия времени, обновление информации и доступ к ней в любое время, защищенность и возможность быстрой блокировки в случае утери карты, отсутствие или минимальный комиссионный сбор, бонусные программы и т. д.

Но кроме положительных качеств, такая банковская система обладает и рядом недостатков, а именно: возможность взлома, кибератак и утечки

персональных данных, возможная задержка денежных переводов и системных сбоев в работе банка, ошибочные транзакции.

Для преодоления этих и других проблем в работе интернет-банкинга предложены четыре модели проникновения цифровых технологий и организации банковских бизнес-процессов [2]: «Модель А» или бренд цифрового банка. Традиционный банк создает собственный бренд для построения цифрового бизнеса. Банки, которые выбрали данную модель, считают, что создание нового бренда с уникальными предложениями и продуктами является более безопасной стратегией. Им удастся сохранить старых клиентов и привлечь новых. Примеры: FRAN от OCBC (Сингапур) и LKXA от CaixaBank (Испания); «Модель В» или цифровой канал банковского обслуживания. Суть модели заключается в том, что пользовательский опыт достигается путем предоставления новых мобильных и онлайн-приложений. Банки, которые используют данную модель, увеличивают возможности клиентов. Примеры: Simple и Moven (США); «Модель С» или цифровой дочерний банк. К этой модели прибегают большие банки при активизации инертных систем и бизнес-процессов. Если банк не может быстро реагировать на меняющиеся потребности клиентов, то возникает необходимость в создании и использовании отдельного цифрового банка. Пример: Hello Bank (BNP Paribas); «Модель D» или истинный цифровой банк. Это полноценные банки, которые строят свои основные ценностные предложения вокруг цифровых технологий. Обслуживание клиентов осуществляется без банковских офисов. Примеры: Fidor Bank (Германия) и Tangerine (Канада). Каждый традиционный банк может самостоятельно выбирать модель развития. Однако, правительство Украины разработало O.Bank, основанный на «Модель D» и реализует ряд преимуществ: доступ в режиме 24/7, максимальные кэшбеки при онлайн-покупках и платных подписках на сервисах Google и Apple и т. д.

Подводя итог, отметим, что разработка и запуск новых операционных возможностей онлайн-банкинга и новых видов услуг является приоритетной задачей представителей банковской системы Украины. Для дальнейшего развития необходимо учитывать мнение потребителей. В последние годы существенным изменениям подверглась клиентская база банков. Изменения произошли в сторону омоложения, а поэтому наличие услуг, которые можно получить в режиме онлайн, позволит банкам расширить клиентскую базу, с целью увеличения финансовых результатов. Дальнейшие наши исследования будут посвящены изучению цифровых технологий и их влиянию на экономические процессы. А также выявлению приоритетных направлений диджитализации всех сфер экономики.

Список использованных источников:

1. Like.Credit URL: <https://like.credit/228-pljusy-i-minusy-ispolzovanija-onlajn-bankinga.html> (дата обращения: 01.04.2020).
2. IBM Sales and Distribution URL: <https://www.ibm.com/downloads/cas/XGJGOJWA> (дата обращения: 02.04.2020).

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ РОЗКРИТТЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Тези присвячено огляду основних міжнародних стандартів розкриття банківської таємниці, що широко застосовуються в провідних країнах світу. Подано власну дефініцію банківської таємниці та її режиму. Охарактеризовано чинні міжнародні конвенції та стандарти, що спричинили послаблення режиму банківської таємниці в Україні та світі.

Ключові слова: *CRS, FATCA, банківська таємниця, міжнародне право, міжнародні стандарти.*

Банківська таємниця є одним з центральних понять не лише інформаційної безпеки кредитних установ, а й податкового, митного, господарського, адміністративного та кримінального законодавства більшості країн світу. Це пояснюється особливим становищем банків як на фінансовому ринку, так і в загальній системі господарських зв'язків країн з ринковою економікою, завдяки якому організації цього типу володіють та використовують у своїх цілях масиви конфіденційної інформації. Розголошення даних, отриманих у процесі банківського обслуговування, може завдати суттєвих збитків не лише їх власникам, а й партнерам, клієнтам, споживачам, пов'язаним особам, державі та суспільству в цілому.

Разом з тим, банківська таємниця може слугувати також і способом уникнення розповсюдження інформації щодо незаконної діяльності, злочинів проти держави та приватних осіб, уникнення оподаткування та легалізації неправомірних доходів. Хоча на сьогодні жодна країна світу не скасувала банківську таємницю повною мірою, механізми щодо її розкриття передбачені в більшості національних законодавств.

Під банківською таємницею зазвичай розуміють принципову угоду між банком і клієнтом про нерозголошення законодавчо обмеженого кола даних, які стали відомі банку в процесі надання послуг. У цьому контексті важливо відрізнити її від комерційної таємниці, яка не передбачає законодавчого закріплення, встановлюється керівником підприємства на власний розсуд і підлягає розголошенню державним органам без додаткових умов. Сукупність законодавчих правил, що регулюють формування, зберігання, захист, розкриття та передачу конфіденційної інформації називають режимом банківської таємниці.

Хоча банківська таємниця була вперше сформульована у Законі про банківську справу в Швейцарії у 1934 р., перший запис щодо захисту конфіденційної інформації клієнтів банкірів був включений до Кодексу Хаммурапі. Історія банківської таємниці чітко пов'язана з історією банків як таких: перший етап тривав до XIX ст., коли законодавство про банківську діяльність взагалі не розглядалося як окрема правнича сфера, і тому банківська таємниця не була чітко відділена від загальних правил конфіденційності приватної інформації. Другий етап характеризується тенденціями до зародження, посилення, а з початку 2000-х – послаблення режиму банківської таємниці в прикладному праві.

Зняття більшості обмежень на розкриття банківської таємниці пов'язане з активізацією міжнародної боротьби з такими групами злочинів, як незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин, фінансування тероризму, транснаціональна організована злочинність, корупція. Ухвалення низки профільних конвенцій ООН послабило режим банківської таємниці, відкривши широкі можливості для судових, правоохоронних і фіскальних органів отримувати санкціонований доступ до конфіденційних даних.

Так, Віденською конвенцією ООН 1989 р. про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (в Україні чинна з 1991 р.) банківська таємниця виключена з переліку підстав для відмови в наданні необхідної інформації органам державної влади щодо діяльності осіб, підозрюваних у організації та участі в незаконному обігу наркотиків. Разом з тим, цей документ визначає умови, за яких банк в праві вимагати від набувачів цієї інформації подальшого збереження банківської таємниці по відношенню до широкого загалу [1].

Міжнародна конвенція ООН 1999 р. про боротьбу з фінансуванням тероризму (в Україні чинна з 2002 р.) розповсюджує правомірність розкриття банківської таємниці й на міждержавному рівні [2]. Аналогічні положення містяться й у Палермській конвенції ООН 2000 р. проти транснаціональної організованої злочинності (в Україні чинна з 2004 р.) [3].

Конвенція ООН 2003 р. проти корупції (в Україні чинна з 2010 р.) присвячує проблемі розкриття банківської таємниці окрему статтю, зобов'язуючи всі країни-учасниці Конвенції розробити та впровадити в своє національне законодавство механізми подолання перешкод у розкритті та міжнародній передачі даних, що становлять таку таємницю [4].

Відповідно до закону FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act), прийнятого Конгресом США 28 березня 2010 р., законодавець запровадив зобов'язання для третіх країн ідентифікувати власників фінансових рахунків США та надсилати інформацію про певні рахунки до Сполучених Штатів [5].

Цей нормативно-правовий акт, безперечно, послабив захист конфіденційної інформації, гарантованої банківською таємницею, принаймні у межах держав, що

уклали відповідні угоди з США. Обмін інформацією відбувається автоматично, що є наслідком зобов'язання періодично передавати такі дані, і тому передача відомостей, що становлять банківську таємницю, фактично не підлягає жодному контролю. Більше того, ненадання або надання недостовірної інформації відповідно до міжурядових угод FATCA тягне накладення стягнення у вигляді штрафу.

За законодавством Європейського Союзу існує т.зв. Євро-FATCA, що відображує прийняту модель для автоматичного обміну податковою інформацією між державами-членами Європейського Союзу. Цей документ було запроваджено Директивою Ради ЄС 2014/107/EU від 9 грудня 2014 р. про внесення змін до Директиви 2011/16/EU щодо обов'язкового автоматичного обміну інформацією у сфері оподаткування.

У галузі міжнародного права слід також згадати про CRS (Common Standard on Reporting and Due Diligence for Financial Account Information), який є стандартом для автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки резидентів країн, що належать до Організації економічного співробітництва та розвитку. Держави-члени підписали багатосторонню угоду про багатосторонній компетентний орган, т.зв. МСАА (Multilateral Competent Authority Agreement).

Отже, варто констатувати, що режим банківської таємниці в більшості країн сучасного світу, особливо в економічно провідних, зазнав суттєвого послаблення, про що свідчить поява низки міжнародно-правових інструментів розкриття захищеної інформації. Причинами цього є посилення скоординованої боротьби проти фінансування тероризму, відмивання грошей і уникнення оподаткування, але негативними наслідками є втрата довіри до банківських установ, належний рівень якої є неодмінною умовою нормального функціонування галузі.

Список використаних джерел:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 16.03.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096 (дата звернення: 16.01.2020).
2. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09.12.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518 (дата звернення: 16.01.2020).
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789 (дата звернення: 16.01.2020).
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 17.01.2020).
5. Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA) від 18.03.2010 р. URL: <http://legislink.org/us/stat-124-71> (дата звернення: 17.01.2020).

Щуревич Оксана Ігорівна

*к.е.н., асистент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Стахів Ірина Михайлівна

*к.е.н., старший викладач кафедри економіки та менеджменту
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського
м. Львів, Україна*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Тези присвячено визначенню ключових тенденцій у формуванні довіри до банківських установ. Розглянуто чинники впливу, зокрема, рівень доларизації у банківському секторі. Запропоновано напрями підвищення рівня довіри до банківської системи України.

Ключові слова: *довіра до банків, доларизація, макроруденційна політика, фінансова грамотність.*

Ефективність діяльності банків на фінансовому ринку об'єктивно зумовлена певним рівнем довіри економічних суб'єктів. Для функціонування банків як фінансових посередників необхідно забезпечити двосторонню довіру: клієнта до банків та, відповідно, банків до клієнтів. Кризові тенденції у банківському секторі, нестабільна макроекономічна ситуація, недостатньо дієва валютна політика, значна інфляція та девальвація призводили до падіння рівня довіри до фінансових установ. Через суттєвий її вплив на розвиток фінансового та реального секторів економіки, необхідно, враховуючи напрацьований досвід попередніх кризових подій, підтримувати її на належному рівні.

Різноманітність чинників впливу на підтримання належного рівня довіри до банківських установ залежить від рівня життя населення, політичної ситуації, соціального розвитку регіонів, демографічних тенденцій тощо. Проте чільне місце посідають саме економічні фактори, серед яких варто виокремити: рівень інфляції, девальвація, обмінний курс, доларизація, захист прав споживачів фінансових послуг, фінансова грамотність населення, періодичність фінансових криз, система страхування депозитів і т.д. У контексті довіри до банків вважаємо, що вона відображає певний рівень впевненості у національній грошовій одиниці, що можна кількісно виміряти за допомогою такого показника як рівень доларизації банківської системи України. Зростання рівня доларизації є одним із системних ризиків для фінансової стабільності.

Економіка України є відкритою, експортно-орієнтованою з сировинним акцентом, що робить її надто вразливою до коливань обмінного курсу. Проте слід зауважити, що певний рівень доларизації не є шкідливим, адже сприяє підтримці зовнішньоекономічної діяльності та дозволяє хеджувати валютні ризики. За оцінками Національного банку України (НБУ) [2; 3] для економіки України прийнятним є її рівень у межах 10-20%. Розглянемо, яку частку в активах банків та у зобов'язаннях банків належить валютній складові (рис. 1).

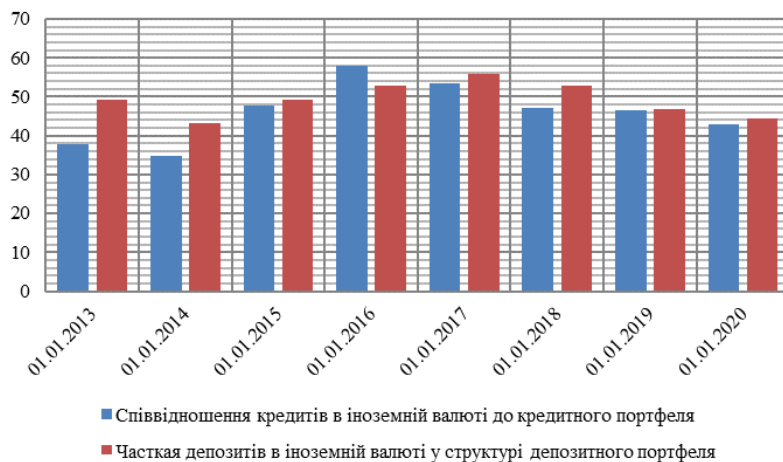

Рис. 1. Рівень доларизації кредитів та депозитів у банківській системі України

Джерело: складено за даними [1].

Протягом досліджуваного періоду 2013-2020 рр. частка доларизації кредитів та депозитів була в межах від 34-57% та станом на 01.01.2020р. є близько 42%. Хвилі девальвації збільшували її рівень у банківській системі. Очевидно, що населення, намагаючись зберегти свої заощадження від знецінення, конвертували їх у більш стабільні іноземні валюти, тому під час валютних криз рівень доларизації стрімко зростає і поступово знижувався після макроекономічної стабілізації. Частка депозитів в іноземній валюті у банківській системі поступово знижується, що зумовлено низькими процентними ставками за таким видом вкладу та зменшенням попиту на валютні кредити. Упродовж останніх років стійкими темпами зростає споживче кредитування у гривні (валютне кредитування фізичних осіб заборонено). Відповідно банки зацікавлені у збільшенні депозитного портфеля саме у гривні. Значна різниця у процентних ставках за гривневими та валютними депозитами є одним з можливих методів зменшення рівня доларизації у системі. Кризові події у банківській системі протягом 2008-2009рр, 2014-2015 рр. супроводжувались значною девальвацією гривні, що спричинило збільшення інтересу до кредитування в іноземній валюті, процентні ставки за якими були суттєво нижчими, ніж гривневі. Це створює ризики для стабільного функціонування банків, оскільки девальвація гривні призвела до зростання кредитного ризику внаслідок коливань обмінного курсу та,

відповідно, збитків у системі. Тому банки обережно підходять до надання кредитів в іноземній валюті та зменшують їхню частку у кредитному портфелі (рис. 2).

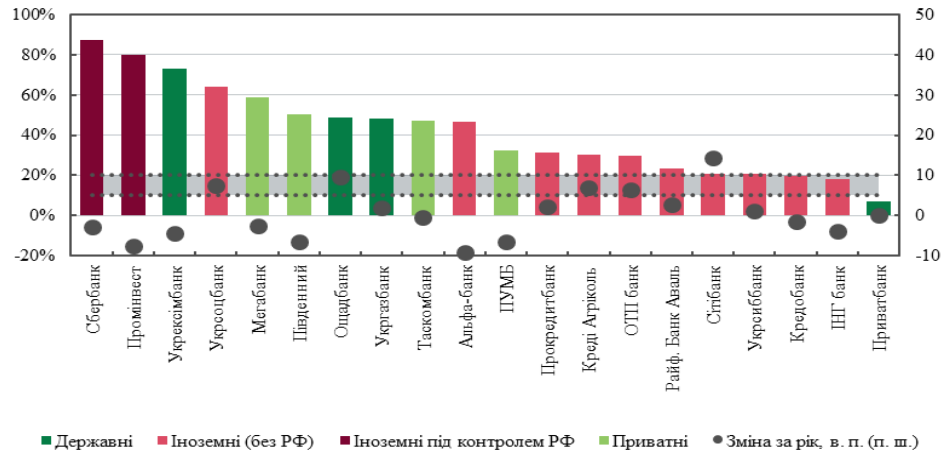

Рис. 2. Доларизація чистого кредитного портфеля у банках станом на 01.05.2019р.

Джерело: складено за даними [3].

Загалом значний рівень доларизації має такі негативні наслідки: зростання інфляції, зниження ефективності грошово-кредитної політики, посилення макроекономічної нестабільності. НБУ може регулювати рівень доларизації за допомогою інструментів макропруденційної політики. В умовах макрофінансової стабільності, ефективного застосування режиму інфляційного таргетування, стійкого економічного зростання, довіри до органів державної влади та до національної валюти, зростання добробуту громадян знижуватимуть природний рівень доларизації в Україні до прийнятного рівня. За таких умов реальний рівень доларизації формуватиметься під впливом таких об'єктивних факторів як інфляція та обмінний курс.

Таким чином, стабільна макроекономічна ситуація, зростання національної економіки, посилена увага до захисту прав кредиторів та споживачів фінансових послуг, підвищення фінансової грамотності населення є ключовими аспектами, що визначають загалом рівень довіри до банків. За цими напрямками потрібно здійснювати посилену якісну роботу державним органам влади, щоб забезпечити впевненість і довіру до фінансових установ.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua/> (дата звернення: 06.04.2020).
2. Річний звіт НБУ за 2014-2019 рр. URL: [https:// www.bank.gov.ua/](https://www.bank.gov.ua/) (дата звернення: 06.04.2020).
3. Звіт про фінансову стабільність за 2017-2019 рр. URL: [https:// www.bank.gov.ua/](https://www.bank.gov.ua/) (дата звернення: 07.04.2020).

Яріш Олена Валентинівна
к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
м. Полтава, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ: ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У тезах розглянуто причини реалізації форсованого сценарію цифровізації банківського сектору. Визначено критерії, за допомогою яких можна дослідити наявність цифрових феноменів в економіці країни.

Ключові слова: *діджиталізація, цифрова економіка, цифрові технології, цифровізація, банківський сектор.*

Головним чинником економічного зростання в епоху розвитку новітніх технологій є діджиталізація (оцифровування). Цей процес передбачає глибоку та прискорену трансформацію ділової діяльності, процесів, компетенцій та моделей для повного використання змін та можливостей цифрових технологій та їх впливу на все суспільство з урахуванням теперішніх та майбутніх зрушень.

Криза COVID-19 виявила прогалини в цифрових можливостях економіки України. В умовах, що склалися, стає очевидним, що модернізація України за допомогою «цифрових технологій» має розвиватися за прискореним форсованим сценарієм, який «...передбачає усунення законодавчих, інституційних, фіскально-податкових, валютно-грошових бар'єрів, що перешкоджають розвитку інноваційної економіки, «цифровізації», прийняття потужних заходів щодо стимуляції «цифровізації» секторів економіки та бізнесу, ініціація державою масштабних трансформаційних ініціатив та проектів «цифровізації», у т.ч. на базі сучасних моделей державно-приватного партнерства» [1]. Про рівень розвитку цифровізації України порівняно з іншими країнами світу свідчать дані табл. 1.

Динаміка індексу глобальної конкурентоспроможності України за останні роки вказує на те, що особливої актуальності зазначені тенденції набувають у фінансовому секторі економіки України. Адже, серед основних причин погіршення рейтингу – регрес у сфері розвитку фінансових систем, зокрема позиція України лише за 2019 рік погіршилася на 19 пунктів, до 136 місця [4]. Основними перешкодами на шляху побудови цифрової економіки та цифрового суспільства в Україні, згідно Рейтингу цифрової конкурентоспроможності, відмічено низький рівень захисту прав на інтелектуальну власність, високі інвестиційні ризики, недостатню ефективність банків і фінансових сервісів, кібербезпеку і піратство [3]. Отже, саме цифрові можливості суб'єктів банківського сектору України будуть визначальними для задоволення умов, що змінюються.

Таблиця 1

Рейтингові показники розвитку цифрової трансформації в Україні та світі

Країна	The Global Competitiveness Index		The World Digital Competitiveness Index		The Global Innovation Index	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Швейцарія	4	5	5	5	1	1
США	1	2	1	1	6	3
Німеччина	3	7	18	17	9	9
Китай	28	28	30	22	17	14
Естонія	31	31	25	29	24	24
Російська Федерація	43	43	40	38	46	46
Казахстан	59	55	38	35	74	79
Україна	83	85	58	60	43	47

Джерело: складено за даним [2; 3; 4].

Загрозою для реалізації прискореного сценарію цифрового розвитку національної банківської системи може стати переоцінка технологічного середовища, цифрових інфраструктур тощо, з точки зору викликів, потреб та можливостей. На це вказують результати дослідження «Retail Banking Trends and Priorities for 2020» щодо очікуваних тенденцій банківського бізнесу та основних пріоритетів, визначених фінансовими установами світу на 2020 рік [5]. Зокрема, переважна більшість респондентів хоча і заявили про пріоритетність місії ініціатив цифрової трансформації, оцифровування та інновацій, використання хмарних технологій, застосування передової аналітики та використання нових альтернатив розподілу проте продовжують залишатися дуже стриманими у формуванні стратегічних планів.

Отже, підготовка до трансформації банківської екосистеми України вимагатиме реактивних змін у бізнес-моделях та переосмислення ролі людського фактору, а ключовим моментом має стати вжиття заходів для забезпечення фінансового та ділового успіху в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Цифрова адженда України – 2020. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 10.03.2020)
2. Global innovation index 2019. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report#> (дата звернення: 10.03.2020).
3. The IMD World Digital Competitiveness Ranking 2019 results. URL: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2019> (дата звернення: 20.03.2020).
4. The Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2019.pdf (дата звернення: 10.03.2020).
5. Top 10 Retail Banking Trends and Priorities for 2020. URL: <https://thefinancialbrand.com/93137/2020-retail-digital-banking-trends-priorities-experience-data-branches-payments-ai-cloud-innovation/> (дата звернення: 20.03.2020).

РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

REGULATION OF FINANCIAL MARKETS IN THE CONTEXT OF
DIGITIZATION

JEL Classification: F30; F31

Антонюк Олена Іллівна
аспірантка кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ЦІЛІ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ

У тезах наведено узагальнення світового досвіду щодо цілей та інструментарію макропруденційної політики. З'ясовано, що у відповідь на глобальну фінансову кризу центральні банки більшості країн світу переглянули підходи до регулювання. Виділено макропруденційну політику, як окремий напрям регулювання фінансової стабільності та запобігання системним ризикам.

Ключові слова: *макропруденційна політика, фінансова стабільність, кредитна експансія, леверидж, концентрація експозицій.*

У відповідь на глобальну фінансову кризу 2007-2008 рр. у більшості держав світу підходи до регулювання фінансових ринків були переглянуті та створено відповідні органи нагляду за фінансовою стабільністю та системними ризиками. Принциповою відмінністю нових підходів є переміщення наголосу з мікро- на макрорівень, виходячи із тези, що лише комплексне бачення фінансової системи здатне забезпечити ефективні підходи до регулювання. Необхідно додати, що у цьому зв'язку необхідним є вирішення проблеми заповнення так званих регуляторних розривів між окремими державними політиками (передусім між монетарною та макропруденційною). Монетарна політика спрямована передусім на досягнення цінової стабільності; банківський нагляд та пруденційна політика у докризовий період були пов'язані з регулюванням ризиків діяльності окремих фінансових установ, водночас оновлені підходи до нагляду передбачають наявність тісної координації між політиками центрального банку між собою та з політиками, які провадить уряд [1].

Першими до використання макропруденційних інструментів вдавалися центральні банки Гонконгу в 1990 рр., Південної Кореї та Сінгапуру в 2000 рр., що було пов'язано з притоком надлишкового капіталу. Однак після реалізації та розповсюдження негативних наслідків кризи 2008-2009 рр. «макропруденційна концепція» набуває все більшої. Центральні банки почали створювати окремі підрозділи з фінансової стабільності, формувати та оприлюднювати звіти про фінансову стабільність [2].

Однією з основних цілей більшості центральних банків світу є сприяння фінансовій стабільності, що є передумовою сталого економічного зростання. Для досягнення цієї цілі регулятори запобігають накопиченню системних ризиків, щоб знизити вірогідність виникнення кризових явищ, а також посилюють стійкість фінансового сектору [2]. Відповідно до рекомендацій ESRB стратегічні цілі макропруденційної політики досягаються через низку тактичних (проміжних) цілей: згладжування та запобігання надмірній кредитній експансії, левериджу та колективної поведінки; згладжування та запобігання надмірних дисбалансів; обмеження прямого та непрямого впливу концентрації; обмеження джерел морального ризику (зокрема – надмірного прийняття ризику системно важливими банками) [3]. Для досягнення проміжних цілей центральні банки та інші регулятори використовують макропруденційний інструментарій. Вибір інструменту залежить від індикаторів та ознак ризику, що виникатимуть у певний момент. Цілі макропруденційної політики та інструменти їхнього досягнення викладено в табл. 1

Таблиця 1

Інструменти досягнення цілей макропруденційної політики

Цілі	Інструменти	Міжнародна чи вітчизняна практика	Використання в Україні
Згладжування та запобігання надмірній кредитній експансії, левериджу та колективної поведінки	Контрициклічний буфер капіталу (CCB) та буфера запасу (консервації) капіталу	М	+
	Секторальні вимоги до капіталу	М	-
	Обмеження співвідношення вартості позички до застави (LTV)	М	-
	Обмеження співвідношення позички до доходу позичальника (LTI) та обслуговування боргу до доходу (DSTI).	М	-
	Фінансовий леверидж	М	-
	Динамічне резервування	М	-
Згладжування та запобігання надмірних дисбалансів	Співвідношення позичок до депозитів (Loan-to-deposit ratio)	М	-
	Коефіцієнт ліквідного покриття (LCR)	М	+
	Коефіцієнт стабільного фінансування (NSFR)	М	план
	Валютні позиції	В	+
Обмеження прямого та непрямого впливу концентрації	Буфер системного ризику (SRB)	М	+
	Обмеження великий експозицій	М	+
Обмеження надмірного прийняття ризику системно важливими банками	Буфер системної важливості (O-SII buffer)	М	+
	Плани виживання	М	-/+

Джерело: складено за даними [3].

Відповідно до даних, представлених табл. 1., більшість інструментів мають на меті обмеження надмірного зростання обсягів діяльності банків передусім у сфері кредитування. Для обмеження надмірного зростання активів використовуються такі інструменти, як контрициклічний буфер капіталу та фінансовий леверидж. Секторальні вимоги до капіталу слугуватимуть обмеженню кредитування окремих галузей з метою недопущення створення «бульбашок» цін

активів та накопичення системного ризику. Обмеження співвідношення вартості позички до застави, обмеження співвідношення позички до доходу позичальника та динамічне резервування – інструменти, які мають на меті обмеження кредитної експансії та дотримання високих стандартів оцінки ризиків.

Досягнення мети згладжування надмірних дисбалансів передбачає використання інструментів ліквідності та лімітів валютної позиції. Окремі інструменти використовуються і в Україні або заплановано використання у середньостроковій перспективі. Так, показник достатності ліквідного покриття впроваджено з 01 грудня 2018 року. Обмеження прямого та непрямого впливу концентрації на сучасному етапі регулювання в Україні здійснюється шляхом встановлення нормативів кредитного ризику, які обмежують кредитування пов'язаних осіб та великі експозиції. Мета обмеження надмірного прийняття ризику системно важливими банками повинна обмежити прийняття ними морального ризику та реалізується завдяки встановленню додаткових вимог до капіталу (буферів системної важливості).

Варто додати, що в Україні до проміжних цілей макропруденційної політики додається зниження рівня доларизації в секторі. Серед інструментів досягнення цієї цілі варто відмітити підвищені значення PD та LGD для кредитів у іноземній валюті; коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) в іноземній валюті; заборона валютних кредитів домогосподарствам; ліміти на коротку та довгу валютні позиції банків на рівні 5% регулятивного капіталу; норма обов'язкового резервування за короткостроковими зовнішніми запозиченнями; запровадження додаткових ваг ризику для валютних активів; встановлення жорсткіших вимог до оцінювання кредитного ризику за кредитами в іноземній валюті.

Отже, проведене дослідження свідчить про необхідність використання інструментарію макропруденційної політики з метою забезпечення фінансової стабільності та стримування системних ризиків, а відтак і здійснення позитивного внеску у сталий економічний розвиток держави.

Список використаних джерел:

1. Жердецька Л.В. Макропруденційна політика: світовий досвід та українська практика / Л.В. Жердецька // Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць. – 2016. – Вип. 1(60). – С. 239 – 247.
2. Стратегія макропруденційної політики НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/stability/macro> (дата звертання: 05.04.2020).
3. Flagship Report on Macro-prudential Policy in the Banking Sector. URL: https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/other/140303_flagship_report.pdf?3ac15ac264715f341d7ea009278aeaa4 (дата звернення: 06.04.2020).

*Деркач Юлія Борисівна
к.е.н, ст. викладач кафедри банківської справи
Галицька Анастасія Андріївна
студентка 2 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У тезах розглядається поняття валютного регулювання та зміни які відбулись у цій сфері у 2019-2020 рр. Проведено аналіз оновленого валютного законодавства. Визначено поняття валютний нагляд та його відмінність від валютного контролю.

Ключові слова: валюта, курс, регулювання, лібералізація, закон

В умовах світової економічної глобалізації величезного значення набуває регулювання валютних відносин, що обумовлено, насамперед, ростом взаємозалежності й уразливості національних економік, тому виникає необхідність формування дієвих законодавчих норм та правил.

Україна, рухаючись у напрямку євроінтеграції, послідовно впроваджує валютну лібералізацію в рамках Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, яку було введено у дію у 2015 р. Угодою передбачено, що валютне регулювання повинно ґрунтуватися на двох складових: вільний рух капіталу та національний режим доступу до ринків фінансових послуг. Саме це було покладено в основу створення Закону «Про валюту та валютні операції» від 21.06.2018 року, який вступив в дію 07.02.2019 року [1].

Відповідно з 7 лютого 2019 року був запроваджений новий підхід до валютного регулювання, більш ліберальний порівняно з попереднім. Науковці під лібералізацією валютного регулювання зазвичай розуміється поступове скасування обмежень на проведення операцій з іноземною валютою та іншими валютними цінностями, зменшення втручання центрального банку та інших органів монетарного регулювання у функціонування валютного ринку, а також розширення доступу нерезидентів до внутрішнього валютного ринку [2].

Ці зміни набули відображення у Законі України «Про валюту та валютні операції» від 21.06.2018 р. Разом із зазначеним Законом було введено в дію вісім Постанови НБУ, що спрямовані на імплементацію заходів із лібералізації валютного регулювання в Україні. Дія зазначених постанов може носити як постійний, так і тимчасовий характер, що пов'язане зі станом валютного ринку, сальдо платіжного балансу, обсягами золотовалютних резервів країни (табл.1).

Режим валютних відносин передбачає виконання не лише функцій регулювання, а й нагляду за здійсненням валютних операцій.

Таблиця 1.

Характеристика оновленого валютного законодавства України

№ п/п	Назва постанови	Цілі використання	Дія
1.	Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України	Встановлює структуру валютного ринку України, Порядок та умови торгівлі валютою та банківськими металами	постійно діючі
2	Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями	Визначає порядок здійснення операцій із купівлі, продажу, обміну, переказу безготівкової іноземної валюти/банківських металів (без фізичної поставки) та проведення розрахунків за валютними операціями	
3	Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей	Визначає порядок ввезення, пересилання в та з України фізичними та юридичними особами, готівкової валюти і банківських металів.	
4	Про затвердження Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення	Встановлює перелік та порядок дій у разі погіршення стану платіжного балансу, виникнення загроз стабільності банківської та (або) фінансової системи	
5	Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті	Визначає порядок проведення окремих валютних операцій в умовах фінансової нестабільності	тимчасова
6	Про затвердження Положення про порядок надання банками Національному банку України інформації щодо договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами-кредиторами за залученими резидентами кредитами, позиками	Визначає порядок інформування уповноваженими банками НБУ щодо кредитування нерезидентами резидентів (не банки) в іноземній валюті	постійно діюча
7	Про затвердження Інструкції про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів	Визначає порядок проведення валютного нагляду за дотриманням строків розрахунків за експорту та імпорту, встановлених постановою 5	тимчасова
8	Про затвердження Положення про порядок здійснення уповноваженими установами аналізу та перевірки документів (інформації) про валютні операції	Визначає порядок впровадження банками ризик-орієнтованого підходу у ході проведення валютного нагляду	постійно діюча

Джерело: складено за даними [3].

В умовах політики лібералізації валютного ринку, що характеризується зняттям валютних обмежень, важливо застосовувати ефективний нагляд за операціями з валютними цінностями.

В Україні тривалий час існував валютний контроль, який було трансформовано у нагляд відповідно до нового законодавства. Деякі вчені ототожнюють поняття валютного контролю та нагляду. На противагу їм,

поширена інша думка, що слід розрізняти власне контроль, у процесі якого перевіряється законність і доцільність діяльності, і нагляд, котрий обмежується лише перевіркою відповідності нормам, при цьому втручання в оперативно-господарчу діяльність піднаглядного об'єкта не є допустимим, тобто нагляд – діяльність спрямована на забезпечення законності [3].

Беручи до уваги розглянуті думки вчених, вважаємо таким, що найбільш повно розкриє суть валютного нагляду наступе трактування - це діяльність центральних банків та уповноважених установ направлена на моніторинг, оцінку та реагування, в разі допущення порушень суб'єктами валютного ринку норм валютного законодавства в процесі здійснення валютних операцій. Органами валютного нагляду є НБУ на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну, податкову і митну політики, на даний момент ним виступає Державна фіскальна служба в підпорядкуванні Міністерству фінансів. Роль агентів валютного нагляду покладено на уповноважені установи. Новим законодавством передбачено свободу здійснення валютних операцій (укладання угод, відкриття рахунків, купівля-продаж валютних цінностей, їх транскордонне переміщення та переказ) та недопущення неправомірного і необґрунтованого втручання держави у валютні операції.

Проведене дослідження свідчить, що в Україні відбулися глибокі зміни у сфері валютного регулювання: було відмінено десятки застарілих нормативно-правових актів, натомість введено в дію шість постанов постійно діючих та дві тимчасові, застосування яких відбувається у випадку суттєвого погіршення стану вітчизняного валютного ринку. Трансформація валютного контролю у валютний нагляд унеможливило втручання в оперативно-господарчу діяльність піднаглядного об'єкту відповідних органів, що сприяє пожвавленню зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Піонтківська І., Солтисяр Р. Валютна лібералізація: крок у Європу. URL: https://ces.org.ua/wpcontent/uploads/2018/11/%D0%B1%D1%80%D1%96%D1%84_%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B0.pdf (дата звернення 09.04.2020).
2. Рум'янцев А.П. Рум'янцева Н.С. Сутність валютного регулювання та особливості його прояву на національному та міжнародному ринках. *Зовнішньоекономічна діяльність*. 2012. С. 120.
3. Офіційний сайт НБУ URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 09.03.2020).

Деркач Юлія Борисівна

к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи

Джусенко Тетяна Іванівна

студентка 4 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У тезах розглядається діяльність платіжних систем в Україні. Проаналізовано динаміку кількості та обсягів платежів у розрізі платіжних систем. Визначено напрями удосконалення регулювання платіжних систем, в контексті подальшого запровадження міжнародних стандартів оверсайта платіжних систем в Україні.

Ключові слова: *платіж, банк, платіжна система, регулювання, розрахунки.*

Сучасний етап економічного розвитку світової економіки характеризується зростаючою взаємодією фінансових ринків, обумовленою процесами глобалізації. Бурхливий розвиток зазначених процесів визначає необхідності підтримки фінансової стабільності, тобто здатності окремих елементів фінансової системи, в тому числі платіжних систем, забезпечувати своєчасний і ефективний перерозподіл ресурсів.

За таких умов питання регулювання діяльності платіжних систем обумовлює актуальність запропонованого дослідження.

В останні роки український платіжний ринок постійно розвивається як кількісно, так і якісно. На 01.01. 2020 року в Україні функціонувало 48 платіжних систем. У 2019 році кількість платіжних систем збільшилась на 5 од., зокрема, за рахунок реєстрації:

- двох внутрішньодержавних платіжні системи «LIME MONEY» та «ЮАПЕЙ»;
- двох міжнародних платіжних систем «PayRun» (Україна) та TRANSFAST (Великобританія);
- одної внутрішньобанківської платіжної системи «PowerPay» (АТ «БАНК СІЧ») (рис.1).

Аналіз діяльності платіжних систем свідчить, що найбільшу суму платежів у межах України в 2019 році традиційно здійснено через оптову систему СЕП – 32,5 трлн грн або 90 % усіх платежів.

СТВОРЕНІ НБУ		ПРИВАТНІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ		
		Створені банками України	Створені небанківськими установами України	Створені нерезидентами
ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНІ	1	9+1	9+2	---
	система міжбанківських розрахунків(СЕП)	внутрішньо-банківських платіжних систем	систем переказу коштів	
	1	2	1	
	карткова платіжна система (ПРОСТІР)		система розрахунків	
	---	5	1	7+1
			карткова платіжна система	
МІЖНАРОДНІ	---	систем переказу коштів	3+1	систем переказу коштів
			систем переказу коштів	4
				карткові платіжні системи

Рис. 1. Платіжні системи та системи переказу коштів в Україні станом на 01.01.2020

Джерело: складено за даними [1].

Водночас найбільшу кількість платежів здійснено в карткових системах (4,9 млрд шт. або 83%). У 2019 році порівняно з 2018 роком частка кількості платежів карткових систем збільшилась на 3 в.п. відповідно, частка кількості платежів систем переказу коштів зменшилась на 2 в.п., кількості платежів СЕП – на 1 в.п. (рис. 2).

Згідно з міжнародними стандартами та порядком оверсайту (нагляду) за діяльністю платіжних систем, НБУ, станом на 01.01.2020, визначив наступні категорії платіжних систем: *системно важливі* (СЕП НБУ); *соціально важливі* («MasterCard», «Visa», «Western Union», «FORPOST», «Поштовий переказ»); *важливі* («Фінансовий світ», «MoneyGram», «City 24», «FLASHPAY», «RIA», «INTELEXPRESS»).

З метою забезпечення фінансової стабільності, НБУ впровадив практику нагляду за діяльністю зазначених категорій платіжних систем. Процедура оверсайта складається з моніторингу, оцінювання, надання рекомендацій та накладання штрафів.

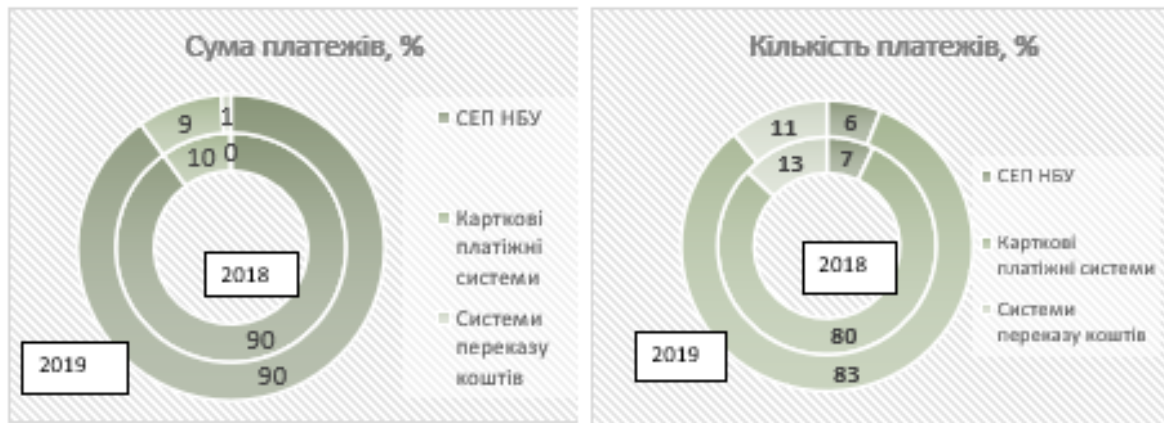

Рис. 2. Частка обсягів та кількості платежів в Україні станом на 01.01.2020 року
Джерело: складено за даними [1].

За результатами моніторингу 2019 року було визначено такі порушення: незабезпечення безперервності діяльності та захисту інформації; не відображення усіх операцій щодо переказу коштів у системах обліку; надання недостовірної звітності; недотримання вимог законодавства щодо захисту прав користувачів послуг платіжних систем [1].

З метою зменшення кількості порушень, НБУ постійно удосконалює процедуру оверсайта платіжних систем, зокрема, в контексті впровадження нових регулятивних норм. Наприклад, починаючи з 2020 року, не рідше одного разу на два роки повинно проводитися оцінювання системно важливих платіжних систем; запроваджено нових показників та публікацію звітів за формою, передбаченою міжнародними стандартами та інше [2]. На наступному етапі реформування платіжного законодавства, вважаємо доцільним впровадження оверсайта платіжних інструментів, відповідно до європейської практики.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2020).
2. Про затвердження Змін до Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні: Постанова Правління від 21 січня 2020 року № 11 Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/legislation/Resolution_21012020_11 (дата звернення: 05.04.2020).

Деркач Юлія Борисівна

к.е.н, ст. викладач кафедри банківської справи

Морозова Ірина Тимофіївна

студентка 4 курсу факультету фінансів, банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ВАЛЮТНА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У тезах досліджується сутність процесу валютної лібералізації, розглядається світовий досвід у цій сфері. Визначено особливості валютної лібералізації в Україні. Запропоновано використання SWOT-аналізу валютної лібералізації з метою удосконалення валютної політики держави.

Ключові слова: валюта, курс, регулювання, лібералізація, криза.

Упродовж останніх десятиліть країни з розвинутою економікою цілеспрямовано лібералізували свої фінансові ринки та скасували обмеження щодо їх взаємної інтеграції. Цей процес розпочався у США, згодом отримав свій розвиток у Великобританії та Франції. Рух до лібералізації й інтеграції фінансової та банківської діяльності отримав новий імпульс зі створенням Європейського Союзу, а від середини 1990 рр. ці тенденції поширилися і на країни з економіками, що розвиваються [1].

Так, досвід зарубіжних країн, в яких проводилась валютна лібералізація, засвідчує зв'язок між швидкістю запровадження заходів та ймовірність виникнення кризових явищ (табл. 1).

Таблиця 1

Іноземний досвід валютної лібералізації

Країна	Період	Темпи запровадження	Наслідки від зняття обмежень
Естонія	1990-1994	швидкі	Настання кризи (2008)
Ісландія	1990-2001	швидкі	Настання кризи (2008)
Польща	1991-2007	повільні	Відсутність кризи
Словаччина	1990-2004	повільні	Відсутність кризи
Словенія	1995-2002	повільні	Відсутність кризи
Угорщина	1991-2001	повільні	Відсутність кризи
Чехія	1994-1996	швидкі	Настання кризи (1997)

Джерело: складено за даними [2].

Як демонструють данні таблиці 1, процес лібералізації валютних операцій, може мати не лише переваги а й недоліки. Світовий досвід свідчить, що за умов зваженого макроекономічного регулювання національної економіки *переваги* фінансової відкритості перевищують пов'язані з нею ризики. Тому усе більше

країн віддають перевагу валютній лібералізації [1; 2].

Разом з тим за певних економічних умов заходи впровадження валютних обмежень можуть бути корисними для країн з перехідною економікою, до яких належить і Україна, але такі заходи не здатні замінити зважене макроекономічне регулювання в довгостроковій перспективі.

Необхідність використання НБУ валютних обмежень або їх зняття (послаблення), обумовлюється, перш за все, станом валютного ринку. У випадку різкої девальвації гривні, дефіциту іноземної валюти, різкого скорочення золотовалютних резервів країни, регулятор впроваджував адміністративні інструменти валютного регулювання, у вигляді всіляких обмежень та заборон стосовно проведення операцій з валютними цінностями. Тривала стабілізація на валютному ринку, стійкий приплив іноземної валюти в країну сприяв зняттю або послабленню валютних обмежень.

Проведене дослідження дозволяє виокремити 6 основних періодів застосування різного набору інструментів валютного регулювання протягом 2007-2019 рр. в залежності від рівня економічної активності, а саме:

- 1 етап: 2007 р. – III квартал 2008 р. – передкризовий період;
- 2 етап: IV квартал 2008 р. – 2009 р. – кризовий період;
- 3 етап: 2010 – 2011 рр. – період посткризового відновлення;
- 4 етап: 2012-2013 рр. – період економічної рецесії;
- 5 етап: 2014-2016 рр. – кризовий період.
- 6 етап: 2017-2019 рр. - період посткризового відновлення.

Наприклад, період 2014-2016 рр. став кризовим для української економіки, тому було впроваджено жорсткі адміністративні заходи, дія яких стабілізувала курс гривні. Період посткризового відновлення 2017-2019 рр. характеризується зняттям численної кількості валютних обмежень, підписанням та впровадженням нового Закону «Про валюту та валютні операції» від 20.06.2018.

До вступу в силу нового Закону «Про валюту і валютні операції» у 2019 року, валютні операції в Україні регулювалися декретом Кабінету Міністрів від 1993 року, який мав юридичний статус закону, іншими законами і численними положеннями. Старі пострадянські валютні правила забороняли інвестиції за кордон, дозволяли купувати іноземну валюту лише для обмеженого переліку цілей, в залежності від виявлених порушень компанії сплачували штрафи або лишалися можливості вести зовнішньоекономічну діяльність взагалі.

Основою для впровадження нового Закону стала Концепція нової моделі валютного регулювання, запропонована НБУ. Варто зауважити, що згідно з цим документом НБУ виокремив прямі та непрямі вигоди від даного процесу. Так, до прямих вигід лібералізації, віднесено наступні: збільшення ефективності розподілу фінансових ресурсів; залучення міжнародних фінансових ресурсів, з метою забезпечення розвитку; покращення, за рахунок прямих іноземних інвестицій. До непрямих вигід лібералізації віднесено: сприяння розвитку

фінансового сектора; покращення дисципліни у макроекономічній сфері; зростання ефективності економіки і торгівлі [3]. Щодо ризиків, які супроводжують лібералізацію валютно-курсової політики, то відповідно до Концепції НБУ вони здебільшого пов'язані із рухом потоків капіталу та їх впливом на валютний курс. Також, визначено, що рух капіталу може стати причиною значних дисбалансів на фінансовому ринку, а в умовах вразливості останнього, це є особливо небезпечним для економіки. Ми вважаємо, що перелік наведених у Концепції НБУ переваг та ризиків є не повним, а тому, він не дає можливості оцінити всі переваги, недоліки та ризики реалізації процесу лібералізації. Пропонуємо провести SWOT-аналіз, з метою більш повного виявлення негативних та позитивних аспектів валютної лібералізації (табл. 2).

Таблиці 2

SWOT-аналіз валютної лібералізації в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> -приплив (повернення) капіталів у країну; -можливість використання кон'юнктурних коливань на міжнародних валютних ринках; -відновлення довіри до національної валюти 	<ul style="list-style-type: none"> -посилення впливу глобалізаційних та процесів інтернаціоналізації; -нерозвинутий фінансовий ринок та його інфраструктура; - зростання залежності фінансів країни від коливань на міжнародних ринках
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> -підвищення інвестиційної привабливості країни; - зростання золотовалютних резервів; -збільшення фінансування дефіциту поточного рахунку платіжного балансу країни; - ревальвація гривні; -зниження рівня доларизації економіки 	<ul style="list-style-type: none"> - приплив спекулятивного капіталу; -стимулювання інфляції; - посилення попиту на імпорتنі товари; -втрата переваг експортерів на міжнародних ринках у зв'язку з ревальвацією гривні; -збільшення дефіциту поточного рахунку платіжного балансу

Запропонований у дослідженні SWOT-аналіз може стати основою процесу планування валютної політики, адже даний підхід дозволяє оцінити всі сильні та слабкі сторони процесу лібералізації, визначити можливості на загрози даного процесу.

Список використаних джерел:

1. Репко М., Кашко О., Піонтківська І. Міжнародний досвід лібералізації руху капіталу. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=42551502&cat_id=58429 (дата звернення 09.04.2020).
2. Піонтківська І., Солтисяр Р. Валютна лібералізація: крок у Європу. URL: https://ces.org.ua/wpcontent/uploads/2018/11/%D0%B1%D1%80%D1%96%D1%84_%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B0.pdf (дата звернення 08.04.2020).
3. Офіційний сайт НБУ. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 09.04.2020).

ТЕОРЕТИЧНЕ УЗАГАЛЬНЕННЯ РІВНІВ, ОЗНАК ТА ВЛАСТИВОСТЕЙ СИСТЕМНОГО РИЗИКУ

У дослідженні проведено теоретичне узагальнення рівнів, ознак та властивостей системного ризику. Визначено сутність поняття «системний ризик банківського сектору економіки». З'ясовано, що розвиток теорії системного ризику дозволить покращити розуміння цього явища, що сприятиме удосконаленню підходів його регулювання.

Ключові слова: банк, системний ризик, рівні, ознаки та властивості системного ризику банківського сектору економіки.

Системний ризик у сучасному розумінні – це складне поняття (формується комбінацією взаємопов'язаних ризиків), сутність якого визначається: посиленням взаємозв'язків між різними секторами економіки, накопиченням дисбалансів у банківській системі та економіці в цілому, раптовим настанням унаслідок реалізації шокової/системної події, швидкою реалізацією трансмісійних механізмів та руйнівними наслідками для всієї економіки (дефолти банків, порушення функцій системи, вплив на реальний сектор). Розробка наукового підходу до розкриття сутності поняття «системний ризик» потребує обґрунтування його властивостей. Вважаємо, що якості та ознаки, які відображують суть економічної категорії, поняття чи явища становлять його властивості. Відповідно до філософських словників «властивість – це категорія, яка виражає один з моментів виявлення сутності речі у відношеннях з іншими речами; те, що характеризує її подібність до інших предметів або відмінність від них» [1]; «позначає особливість об'єкта, способу його буття, притаманну об'єкту як самототожній цілісності, дозволяє його ідентифікувати і відрізнити від інших об'єктів або встановлювати його схожість (тотожність) з іншими об'єктами» [2].

Узагальнення емпіричних ознак явища системного ризику та теоретичних засад позицій зарубіжних та вітчизняних учених економістів дало змогу визначити рівні, ознаки та властивості системного ризику як поняття (рис. 1).

У дослідженні виділено наступні рівні системного ризику, які визначаються настанням кризи у певній системі та характеризуються специфічними ознаками – це система розрахунків, банківська система, фінансова система, національні економіки та глобальна економіка. Системний ризик може стосуватися лише системи розрахунків між банками, що спричиняє лише короткострокові кризи ліквідності.

Рис. 1. Рівні, ознаки та властивості системного ризику як економічного поняття

Джерело: власна розробка.

У разі настання серйозної системної події може виникнути банківська чи фінансова криза, що супроводжується дефолтами банків та реалізацією більше, ніж одного банківського ризику. У випадку невиконання банківською системою своїх функцій за умови накопичення дисбалансів криза розповсюджуватиметься й на реальний сектор, а її подолання буде складним та довготривалим процесом. Варто додати, що кількість ознак системного ризику, зазначених на рис. 1, накопичується зі збільшенням рівня: у випадку охоплення кризою світової економіки системному ризику будуть притаманні всі перелічені властивості. Зважаючи на предмет дослідження, необхідно більш детально визначити ознаки системного ризику банківського сектору економіки. Для цього сектору притаманні ознаки, які характеризують будь-який рівень, – це наявність шокової події, зараження, порушення функцій системи та взаємозв'язки між учасниками.

Системному ризику притаманні загальні та специфічні властивості. Відповідно до теорії ризик-менеджменту до загальних властивостей відносяться: невизначеність, конфліктність, альтернативність [3; 4]. Специфічні властивості визначаються сутнісними ознаками системного ризику (раптовість настання; розповсюдження; порушення функцій системи).

Невизначеність є фундаментальною характеристикою недостатньої забезпеченості процесу прийняття економічних рішень знаннями стосовно певної проблемної ситуації.. Невизначеність як властивість системного ризику втілюється в асиметрії інформації на фінансових ринках та в складності прогнозування ймовірності і можливих наслідків реалізації системної економічного потрясіння.

Під конфліктом розуміють будь-яке явище, щодо якого можна говорити про відсутність збігу його учасників, про їх дії, про наслідки явища, до яких ці дії

призводять, про сторони, так чи інакше зацікавлені у цих наслідках, про сутність цієї зацікавленості за умови нетотожності інтересів. У випадку системного ризику конфліктність проявляється у наступному: протиріччя між цілями економічного зростання та фінансової стабільності у випадку застосування превентивних регуляторних заходів та відсутність збігу цілей у різних суб'єктів ризику.

Альтернативність – невід'ємна складова проблеми прийняття рішень за умов невизначеності, конфліктності передбачає необхідність вибору двох або декількох можливих варіантів рішень: якщо немає з чого обирати, то нема ні вибору, ні невизначеності. Відсутність можливості вибору знімає питання про ризик.

Системний ризик спричиняє порушення рівноваги функціонування системи (платіжної, банківської, фінансової, окремої чи світової економіки) внаслідок виникненні системної події чи шоку, що спричиняє розгортання кризових явищ. Для криз, що викликані системною подією, характерним є швидкий розвиток. Саме тому вважаємо, що до специфічних властивостей системного ризику належать наступні: раптовість настання; розповсюдження та порушення функцій системи.

Системний ризик банківського сектору економіки, відповідно до авторського трактування, – це рівень можливих втрат унаслідок накопичення фінансових дисбалансів та реалізації шокової події, що спричиняє розповсюдження негативних наслідків у межах сектору, порушує процеси виконання банками своїх функцій та призводить до виникнення кризових явищ в інших секторах економіки. Визначальними ознаками явища системного ризику в банківському секторі економіки є надмірна кредитна експансія, зумовлена коливаннями протягом кредитних циклів, та банківські паніки.

Підсумовуючи, зазначимо, що специфіка системного ризику банківського сектору економіки полягає в наступному: по-перше, кредитні цикли, їхня глибина та ефективність пом'якшення з боку регулятора визначають передумови накопичення та глибину наслідків реалізації системного ризику; по-друге, одним із епізодів реалізації системного ризику є банківська криза; по-третє, розповсюдження системного ризику між фінансовим та реальним секторами економіки здійснюється передусім через банківський сектор економіки.

Список використаних джерел:

1. Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. – Київ : Абрис, 2002. – 742 с
2. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=35154 (дата звернення: 15.03.2019).
3. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. – Харків: Промарт, 2015. – 300 с.
4. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія.- К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.

Няньчук Наталя Юріївна

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Ніколаєва Катерина Валеріївна

студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

У тезах розглядається сутність та необхідність макропруденційного регулювання діяльності банків, як комплексу превентивних заходів що мінімізують ризики фінансової кризи. Зосереджується увага, перш за все, на кредитній діяльності банку, оскільки саме недооцінка загроз неякісного регулювання використання кредитних ресурсів є одним з головних рушійних чинників кризи, зумовленої процесами фінансової глобалізації.

Ключові слова: *макропруденційна політика, макропруденційні інструменти, системний ризик, банківська система, кредитування.*

Глобалізація привела до створення взаємозалежного і всеохоплюючого ринку, який постійно інтегрується. Однією зі складових глобалізації є банківська система. При цьому кредитна діяльність як основний вид діяльності банків зазнає найбільшого впливу, і під дією процесів глобалізації породжує системний ризик банківського сектору. Остання світова фінансово-економічна криза довела усю неспроможність національних банківських систем ефективно та своєчасно протидіяти кризовим явищам. Під впливом процесів фінансової глобалізації відбулося швидке розповсюдження кризи, що виявило існування великої кількості теоретичних та методологічних проблем макропруденційного регулювання процесів банківської діяльності.

Узагальнення здобутків учених-економістів дозволило визначити специфіку системного ризику банківського сектору економіки, яка полягає в наступному: по-перше, однією з причин виникнення системного ризику є кредитні цикли, а їхня глибина та ефективність пом'якшення з боку регулятора визначають передумови накопичення та глибину наслідків реалізації системного ризику; по-друге, одним із напрямів реалізації системного ризику є банківська криза; по-третє, розповсюдження системного ризику між фінансовим та реальним секторами здійснюється передусім через банківський сектор економіки [1, с. 10].

Виходячи з цього, існує необхідність створення ефективної системи регулювання банківської діяльності, котра містила б контрциклічні важелі, спрямовані на протидію циклічності [2, с. 142].

У результаті співпраці провідних центральних банків та регуляторів фінансових ринків світу щодо необхідності запровадження нового напрямку їх роботи, під час подолання глобальної фінансової кризи 2008-2009 років виникла макропруденційна політика. Використання цієї політики базується на рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду. 1 січня 2011 року було створено Європейську Раду з системних ризиків (ESRB), яка покликана забезпечувати попередження макропруденційних ризиків і сприяти застосуванню макропруденційних інструментів [3, с. 47].

В Україні розуміння необхідності створення органів, що регулюють системні ризики з'явилося з початком реформування банківського сектору економіки України в 2014 р., що знайшло своє втілення у створенні Ради з фінансової стабільності в 2015 році. Пізніше систему макропруденційного нагляду було удосконалено та ускладнено. Наразі можна виділити наступні рівні формування й реалізації макропруденційної політики в Україні: Рада з фінансової стабільності здійснює оцінку загроз сталого розвитку фінансової та банківської систем держави; на Комітет Національного банку України з фінансової стабільності покладено завдання ідентифікації й моніторингу системних ризиків, а також застосування інструментів макропруденційної політики; за організацію діяльності комітету відповідальним є Департамент фінансової стабільності [4, с. 242].

Сьогодні виділяють такі основні системи макропруденційного контрциклічного регулювання банківського сектору: 1) система нормативів та важелів контрциклічного регулювання «Базель III»; 2) програма кількісного пом'якшення ФРС США (QE); 3) програма довгострокового інвестування ЄЦБ (LTRO) [2, с. 142].

Макропруденційна політика містить набір процедур, а також стратегічних й тактичних інструментів, які використовуються з метою забезпечення виконання фінансовою системою своїх функцій навіть в умовах дії зовнішніх шоків. Основними завданнями цієї політики є: збереження стабільності фінансової системи, зниження проциклічності розвитку фінансової системи, зменшення системних взаємозалежностей.

До макропруденційних інструментів регулювання кредитних операцій за документами Базельського комітету з банківського нагляду належать: контрциклічний буфер капіталу; граничне співвідношення розміру кредиту та вартості забезпечення (LTV); граничне співвідношення розміру кредиту та доходу позичальника (LTI); граничне співвідношення суми обслуговування боргу та доходу позичальника (DSTI); галузеві вимоги; буфер системного ризику; підвищення власних коштів та посилення вимог до буферного капіталу; коефіцієнт левериджу [5, с. 28].

Ефективне використання таких інструментів покликане забезпечити створення системи попередження мінімізації негативного впливу зовнішніх шоків

на фінансовий сектор країни яка повинна передбачати циклічність розвитку економіки та стримувати надмірну активність учасників ринку в період підйому.

Інструменти, що пов'язані з кредитуванням (“credit-related”), не суттєво відрізняються впродовж фази зростання та кредитного кранчу. Ці інструменти створюють прямі кредитні обмеження, які дають змогу більш прямим чином (порівняно з капітальними інструментами) контролювати кредитну активність та виконують роль попереджувальних буферів скоріше з боку позичальників, ніж банків. Обмеження, що встановлюються за певними показниками, мають за мету зниження ризику кредитного портфеля банків та збереження банківського капіталу в кризовий період. До таких показників передусім відносять співвідношення розміру позички та застави (“Loan-to-value ratios, LTV”) та співвідношення боргового навантаження та доходів (“Loan-to-income ratios, LTI” чи “debt-to-income ratio, DTI”) [4, с. 243-244].

Отже, макропруденційна політика передбачає прийняття на загальнодержавному рівні та застосуванні комплексу заходів спрямованих на виявлення, упередження або ж мінімізацію системних фінансових ризиків. Саме ефективна макропруденційна політика може забезпечити країні фінансову стабільність в цілому а не окремих її елементів і стійкість до системних ризиків. Макропруденційне регулювання банківської системи повинно бути орієнтоване на протидію зростанню коливань кредитного циклу і мати ефективний комплекс контрциклічних важелів та інструментів.

Список використаних джерел:

1. Жердецька Л.В. Системний ризик банківського сектору економіки: теорія, оцінка та регулювання : автореф. д-ра. екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л.В. Жердецька – Одеса, 2018. – 36 с.
2. Кретов Д. Ю. Особливості макропруденційного регулювання банків України в умовах економічної циклічності / Д. Ю. Кретов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2017. – Вип. 13(1). – С. 141-146.
3. Полікарпова О. С. Фінансові дисбаланси та макропруденційна політика у валютному союзі / О. С. Полікарпова // Проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 46-52.
4. Жердецька Л. В. Макропруденційна політика: світовий досвід та українська практика / Л. В. Жердецька // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2016. - № 1. – С. 239-246.
5. Белова І. В. Інструменти капіталу та їх вплив на рівень фінансового стресу в країнах ЄС / І. В. Белова, О. В. Дідик, Н. М. Нілова // Modern Economics. – 2019. – № 17. – С. 26-32. – Режим доступу: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-05)

ВИКОРИСТАННЯ ЗОЛOTOВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ У СИСТЕМІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У тезах розглядається роль, призначення та результати використання золотовалютних резервів у системі валютного регулювання. Визначено джерела формування резервів.

Ключові слова: *золотовалютні резерви, транзакційне призначення, інтервенційне призначення, валюта, центральний банк.*

Золотовалютні, або міжнародні, резерви – це зовнішні фінансові активи України, визнані світовим співтовариством як міжнародні і призначені для міжнародних розрахунків, які відображені в балансі Національного банку і перебувають в його управлінні [1].

Питання щодо золотовалютних резервів розглядалося як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Вагомий внесок було зроблено вітчизняними вченими А. Морозом, С. Боринцем, М. Савлукою, В. Романишином та іноземними вченими К. Блекменом, Р. Алібером, С. Едвардсом та іншими.

Однією зі складових національної валютної системи є саме формування золотовалютних резервів та їх використання. Основним призначенням золотовалютних резервів є здійснення міжнародних розрахунків (транзакційне призначення) та регулювання курсу національної грошової одиниці (інтервенційне призначення). Золотовалютні резерви у транзакційному призначенні спрямовані на зв'язок національної економіки зі світовою. Вони є запасом, який гарантує та забезпечує платоспроможність країни, тобто є запасом ліквідних коштів. Потреби у цьому призначенні золотовалютних резервів визначаються обсягами платежів за зовнішніми зобов'язаннями, експортом капіталу та обслуговуванням державного боргу. Інтервенційне призначення полягає у підтримці внутрішньої та зовнішньої вартості національної грошової одиниці. Валютна інтервенція – один із напрямків валютного регулювання, яке полягає у втручанні центрального банку у функціонування валютного ринку шляхом купівлі-продажу іноземної валюти з метою впливу на курс національної грошової одиниці. Якщо центральний банк не проведе необхідної валютної інтервенції, це може призвести до падіння курсу

національної валюти та подорожчання імпорту, що, у свою чергу, призведе до зростання цін на внутрішньому ринку та загрози інфляції [2].

Потреби у інтервенційному призначені золотовалютних резервів залежать від обсягів грошової маси, яка знаходиться у внутрішньому обороті країни. Основними джерелами формування міжнародних резервів є притоки іноземних капіталів, надходження валютної виручки експортерів та доходи від іноземних інвестицій. Якщо пропозиція грошей буде недостатньою, центральному банку доведеться викупити надлишок валюти, шляхом емісії у центральний резерв, що може призвести до девальвації національної валюти, значного скорочення експорту та дестабілізації економіки країни. Якщо ж пропозиція грошей буде більшою за попит, то може виникнути загроза знецінення грошей, а отже, центральному банку за рахунок золотовалютних резервів доведеться викупити надлишок національної валюти. У такому випадку зменшиться грошова маса в обороті та обсяги золотовалютного резерву.

Отже, аналізуючи вищевказане, можна побачити, що основними критерієм, якими має керуватися центральний банк для валютного регулювання, є ліквідність та рентабельність. Необхідно зазначити, що загалом, у більшості розвинених країн 50% від загального обсягу активів складають саме короткострокові ліквідні активи. Але, у зв'язку із частою потребою проведення валютних інтервенцій, в країнах із перехідною економікою, обсяги короткострокових ліквідних активів досягають 80-90% від загального обсягу активів.

Центральний банк має оптимізувати розміри золотовалютних резервів, адже заниження їх розміру обмежує можливості країни у грошовій сфері та ставить під загрозу платоспроможність країни на світовому ринку в цілому. Наприклад, зниження рівнів резерву внаслідок тривалого дефіциту платіжного балансу може призвести до неможливості задоволення життєво необхідних потреб країни за допомогою імпорту, або виконанню зовнішніх боргових зобов'язань. Але і завищення розміру золотовалютних резервів несе не дуже позитивні наслідки, бо це може призвести до «заморожування» на тривалий проміжок часу значної частини національного багатства країни. Або ж, внаслідок постійного перевантаження зовнішніх надходжень над видатками, буде сприяти збільшенню грошової маси в обігу, що буде стимулювати інфляцію [2].

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про політику управління міжнародними (золотовалютними) резервами України: Рішення Правління Національного банку України від 26.04.2018 № 229-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr229500-18> (дата звернення: 14.03.2020).
2. Бодрова Н. Е. Управління золотовалютними резервами в системі валютного регулювання України // Науковий вісник Херсонського державного університету / Херсонський державний університет. – Херсон, 2014. – (Економічні науки; вип. 6; част. 4). – С. 178–183.

Радова Наталія Володимирівна
к.э.н., ст. преподаватель кафедры банковского дела
Гинда Валерия Александровна
студентка 2 курса факультета международной экономики
Одесского национального экономического университета
г. Одесса, Украина

СУЩНОСТЬ, ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И ПОСЛЕДСТВИЯ ИНФЛЯЦИИ

В тезисах рассматриваются сущность и причины инфляции. Раскрыты внешние признаки инфляции: открытая инфляция, скрытая инфляция; их характеристика. Выяснены последствия и способы регулирования инфляции.

Ключевые слова: инфляция, цена, деньги, эмиссия.

Инфляция – это явление, которое неразрывно связано с деньгами и существует практически с момента их возникновения. Поначалу инфляция зачастую возникала в чрезвычайных ситуациях, таких как войны, длительные неурожаи, эпидемии и иные стихийные бедствия. В подобные периоды государство было вынуждено выпускать большое количество бумажных денег для финансирования своих экстренных расходов. Но, к сожалению, сейчас инфляция является основным дестабилизирующим фактором развития современной рыночной экономики почти всех стран мира.

Инфляция – это процесс обесценивания денег и общее повышение цен на товары и услуги вследствие чрезмерной эмиссии и переполнения каналов обращения денежной массой, которая оказалась не обеспеченной экономическими благами [2, с. 119]. Она не является сугубо денежным феноменом, а прежде всего – это социально-экономическое явление, связанное с дисбалансом воспроизводства в различных областях рыночной экономики.

Существуют внутренние и внешние факторы возникновения инфляции. Среди внутренних факторов можно выделить неденежные и денежные - монетарные. Неденежные факторы – это нарушение диспропорций хозяйства, циклическое развитие экономики, монополизация производства, несбалансированность инвестиций, государственно-монополистическое ценообразование, кредитная экспансия, экстраординарные обстоятельства социально-политического характера и тому подобное. К денежным относят кризис государственных финансов, а именно: дефицит бюджета, рост государственного долга, эмиссия денег, а также увеличение кредитных орудий обращения в результате расширения кредитной системы, увеличения скорости обращения денег и тому подобное. Внешними факторами инфляции являются мировые структурные кризисы (сырьевая, энергетическая, валютная), валютная политика государств, направленная на экспорт инфляции в другие страны, нелегальный

экспорт золота, валюты [1, с. 39]. Из этого можно выделить три основные причины инфляции. *Денежный рост* в экономике может быть следствием ошибочной денежно-кредитной политики Центрального банка, а также дефицитом бюджета, побуждающим государство выпускать дополнительные деньги. Вторая причина инфляции – *уменьшение реального объема национального производства*, которое может быть связано с увеличением заработной платы, что приводит к росту издержек производства, циклическому спаду экономики, и т. п. Третья, основная причина инфляции – *рост денежной массы и скорости обращения денег*. Он вызывает так называемую инфляцию спроса. Падение производства обуславливает инфляцию издержек [4]. Таким образом корни инфляции находятся как в сфере обращения, так и в сфере производства и очень часто связаны с экономической и политической ситуацией в стране. Источником инфляции может быть высокий уровень монополизма в экономике, а также рыночная власть государства, реализующаяся в административном повышении цен.

Внешним проявлением инфляции является повышение цен – прямое отражение обесценения денег. Но не только рост цен является основным проявлением инфляции. Инфляция может быть явной и скрытой. Явная инфляция проявляется в наблюдаемом росте общего уровня цен, скрытая – в товарном дефиците и в большой разнице в ценах: низких на конечную продукцию и высоких на все виды сырья. Также скрытая инфляция наиболее негативно влияет на рыночную экономику, лишая производителей экономических стимулов, требуя постоянных государственных дотаций, разрушая рыночные отношения, порождая «теневую» экономику, спекуляцию и взяточничество. Последствия инфляции многообразны и при определенных условиях могут быть выгодными отдельным слоям предпринимателей и государству. Государство за счет инфляции покрывает свои, как правило, непроизводительные расходы и финансирует государственный сектор экономики, облагая все население эмиссионным налогом. Определенную выгоду также получают предприятия, особенно на ранней стадии, поскольку спрос на товары растет и увеличивается деловая активность. Но эта выгода может произойти только в том случае, если увеличение прибыли опережает увеличение инфляционных цен. Среди предпринимателей особенно выигрывают те, кто занимается экспортом продукции, что обусловлено уменьшением затрат на ее производство в условиях инфляции. Еще более широкий диапазон негативных последствий инфляции в экономической сфере. Особенно ощутимо она влияет на сферу производства, торговлю, кредитную и денежную системы, государственные финансы, валютную систему и на платежный баланс страны и ведет за собой: обесценение денег, сбережений, ценных бумаг; рост цен и падение валютного курса; обостряется проблемы эмиссии денег. Так же происходит перераспределение доходов, в результате которого проигрывают кредиторы, продавцы, экспортеры и работники бюджетных предприятий. Например, кредиторы получают возвращения кредита деньгами, которые потеряли свою покупательную способность. Инфляция оказывает влияние на объем национального производства, приводит к снижению реального объема

национального производства, увеличению безработицы, закрытию предприятий и банкротству [5].

Одним из самых сложных заданий экономической политики является регулирование инфляции. Управление инфляцией включает использование ряда мер, которые помогают в определенной степени сочетать рост цен со стабилизацией доходов. Инструменты управления инфляцией различаются в зависимости от ее характера, особенностей экономической ситуации в стране. США и большей части Западной Европы, которые являются высокоразвитыми странами) удастся удерживать инфляцию в довольно узких пределах. Антиинфляционная политика большинства стран с развитой рыночной экономикой проводится по нескольким направлениям – дефляционной политики (урегулирования спроса), политики доходов или по одному и второму направлениям одновременно. инфляция может легко с контролируемой превратиться в неконтролируемую, достичь галопирующих темпов и привести к тяжелым экономическим и социальным последствиям. Поэтому более надежной оказалась четко выраженная антиинфляционная политика [3, с. 229].

Уровень инфляции является одной из важнейших характеристик экономики страны, ключевым атрибутом состояния экономики. Он определяется на основе изменения цены набора определенных товаров и услуг за определенный промежуток времени, и, как следствие, изменения покупательской способности денег в стране. Инфляция оказывает негативное влияние на общество в целом, ухудшая экономическое положение страны, но мировая экономическая практика свидетельствует, что определенный уровень инфляции может выполнять стимулирующую функцию по экономическому росту.

Список использованных источников:

1. Афанасьев А. А. Гроші та кредит : [навч. посібник] / А. А. Афанасьєв. – 90 с. URL: http://ef.donnu-support.ru/emk/Data/Den_Kredit/Up/Dn_Kr_Afan.pdf (дата обращения: 08.03.2020).
2. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 344 с. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Kovalenko_Dmytro/Hroshi_ta_kredyt_teoria_i_praktyka.pdf (дата обращения: 07.03.2020).
3. Славук М. І. Гроші та кредит: підручник. — 3-тє вид., перероб. і доп. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2002. — 598 с. URL: <https://studentbooks.com.ua/content/view/562/54/1/1/#870> (дата обращения: 10.03.2020).
4. Сущность и причины инфляции, ее основные виды. URL: <https://works.doklad.ru/view/Q-wwJjOhZ0Y.html> (дата обращения: 09.03.2020).
5. Инфляция. URL: <https://www.audit-it.ru/terms/accounting/inflyatsiya.html> (дата обращения: 10.03.2020).

Радова Наталія Володимирівна

к.е.н, ст. викладач кафедри банківської справи

Єндилєтов Артем Володимирович

студент 2 курсу факультету міжнародної економіки

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ США ТА ПОРІВНЯННЯ З УКРАЇНОЮ

У тезах розглядається становлення та розвиток грошової системи в Сполучених Штатах Америки та Незалежної України. Досліджено напрямки використання валюти в Україні. З'ясовано сучасне становище грошових систем обох країн у період діджиталізації.

Ключові слова: грошова система, золоті запаси, валюта, обмін, НБУ.

З XVIII ст. грошовий обіг у США обслуговувався англійськими фунтами стерлінгів та іспанськими срібними доларами. У 1873 р. було прийнято закон про заборону вільного карбування срібних монет, що означало перехід від біметалізму до золотого монометалізму. У 1959 році кількість доларів що перебувала в обігу у світі перевищувала резерви золота у США. З 1971 року золото перейшло з грошової одиниці в товар, а долари та інші валюти стали фіатними грошима.

Після скасування золотого стандарту, ціни на золото сильно виросли – до майже \$200 за унцію у 1975 та \$800 у 1980. Після переходу на плаваючий курс, а також на тлі зростання інфляції у Великій Британії, долар США остаточно утвердився як основна резервна валюта світу. Так за даними МВФ, якщо у 1965 на долар США припадало 72% світових валютних резервів, а на фунт стерлінгів, який був на другому місці, 25%, то у 1975 році на долар припадало 84%, на німецьку марку, яка піднялась на друге місце, 6%, на фунт 3% [1].

Функції центрального банку США виконують 12 федеральних резервних банків, які входять до Федеральної резервної системи (ФРС). Грошова одиниця США – долар США, якій дорівнює 100 центам. В обігу знаходяться: банкноти в 100, 50, 20, 10, 5, 2, 1 долар, а також срібно-мідні і мідно-нікелеві монети в один долар, а також 50, 25, 10, 1 цент.

Долар США – провідна платіжна і резервна валюта світу. На валютний курс долара значно впливає використання його в міжнародних розрахунках.

Федеральні резервні банки юридично не є державними інститутами, їх капітал належить банкам – членам ФРС. Складовим елементом грошово-кредитної системи США є комерційні банки. За сумою активів вони займають перше місце серед кредитно-фінансових установ [2, с. 43-45].

Експортно-імпортний банк США – державний спеціальний кредитний інститут США, призначений для сприяння експорту та імпорту. Цей банк був заснований в 1934 р., його капітал належить Міністерству фінансів США.

Експортно-імпортний банк США надає в основному середньо – і довгострокові експортні кредити (до 12 років, в окремих випадках до 20 років). Всі кредити пов'язані з поставками товарів і наданням послуг Американськими фірмами, що стимулює експорт США. Відсоткові ставки по кредитах банку диференційовані для різних країн-імпортерів. Експортно-імпортний банк США підтримує тісні зв'язки з Міжнародним валютним фондом, регіональними банками. Основними джерелами ресурсів банку є власні кошти і позики.

За останні два десятиріччя банки США значно розширили масштаби своїх міжнародних операцій. Експансія великих банківських монополій США в інших країнах полягає в формі відкриття закордонних філіалів, купівлі частки капіталу закордонних банків, участі в багатонаціональних консорціумах і концернах [3, с. 52-54].

Грошова система України в період становлення державної незалежності була неринковою. Державне регулювання рівня цін в умовах економічної кризи, яка поєднала падіння виробництва із значним зростанням грошової маси, спричинило розпад споживчого ринку. Крім НБУ, вагому роль у побудові та забезпеченні ефективного функціонування грошової системи України займають Кабінет Міністрів України та Верховна Рада України. Основні напрями та характер діяльності Національного банку України, його правовий статус та організаційна побудова визначаються Конституцією України, а також Законом України «Про Національний банк України», Законом України «Про банки та банківську діяльність».

Відповідно до статті 99 Конституції України грошовою одиницею України є гривня. Таке ж найменування мала грошова одиниця Київської Русі, яка була однією із високорозвинених держав тих часів (в період з X до XI ст.), розташовувалась вона на території сучасної України. Масштаб цін - характеристика грошової системи країни, яка визначає купівельну спроможність одиниці її валюти на внутрішньому ринку. У деяких випадках можуть проводитися часткові грошові реформи, пов'язані із збільшенням масштабу ціну, а саме - деномінацією. Наприклад, в 1996 р. деномінація була проведена в Україні, у Франції у 1960 році. В Україні функціонують банкноти номіналом: 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500, 1000 грн. Монети використовуються, як засіб розмінювання невеликих сум, що знаходяться в обігу. Їх сумарна вартість невелика порівняно із загальною масою грошей. Вона обмежена потребами населення. Банкноти і монети потрапляють до населення через комерційні банки, які отримують їх від НБУ. На відміну від готівкових грошей, гроші безготівкових розрахунків не мають речовинної форми вираження. Вони існують лише у формі депозитів на рахунках у банках.

Повноцінний перехід до безготівково грошового обігу є основою формування прозорої фінансової системи держави, шляхом зменшення рівня «тінізації» економіки, внаслідок чого збільшать обсяги надходжень до державного та місцевих бюджетів України, що є досить позитивним. Повинна здійснюватися активна робота у сфері стандартизації та уніфікації національних законів про діяльність банків, здійснювана в повній відповідності з затвердженими світовими стандартами в банківській діяльності. На міжнародному рівні розробляються єдині стандарти і критерії в оцінці та аналізі фінансово – економічного стану комерційних банків органами банківського нагляду, відповідних прийнятим Базельським угодами. НБУ спільно з банківським співтовариством буде продовжена робота з уніфікації законодавства України і норм банківського регулювання відповідно до міжнародних правил і практикою в області документарних операцій [4].

На даний момент потрібно «посилувати» гривню, тому що сильна гривня – це важлива передумова зміцнення інвестиційного потенціалу, зокрема залучення в національну економіку іноземних капіталів. Зараз усе більше країн переходять на нові засоби оплати, через сервіси PayPass, ApplePay, Google Pay та інші. Нажаль зараз в Україні, на відміну від США, безготівкова оплата не є настільки розвинутою, але вже зараз в Україні починають переходити на нові способи оплати рахунків, та вводиться політика «діджиталізації».

Нажалі на відміну від американської валюти, українська, менш стабільніша. Американська валюта використовується в багатьох країнах світу, багато транзакцій проводяться саме в доларах, у цьому і полягає мінус української валюти, однак є і плюси: в останній час українську гривню «посилують» відносно долару, була випущена нова купюра – 1000 гривень, а також 1,2,5 гривні у вигляді монет, останній час також поширюється безготівковий спосіб оплати, однак варто зазначити, що американський долар – найбільш поширена та стабільна валюта у світі.

Список використаних джерел:

1. Згідно статистичних даних Міжнародного валютного фонду. Світовий валютний склад офіційних валютних резервів. URL: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=41175> (дата звернення: 13.04.2020).
2. Кодацький В. П. Грошово-кредитна система Сполучених Штатів Америки/ В.П. Кодацький // Економічний вісник Донбасу № 1 (23). – 2011. – С. 43-45.
3. Данилов В. О. Грошово-кредитні системи світу / В. О. Данилов // Гроші. – 2006. – №11. – с. 52 – 54.
4. Михайловська І.М. Гроші та кредит. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/638-grosh-ta-kredit-mihaylovska-m.html> (дата звернення: 14.04.2020).

*Радова Наталія Володимирівна
к.е.н, ст. викладач кафедри банківської справи
Керманова Мадина Чаріївна
студентка 2 курсу факультету міжнародної економіки
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

У тезах розглядається історія та особливості формування валютної системи України. Розкрито сутність та функції гривні як національної валюти України.

Ключові слова: курс, валютна система, гривня, регулювання.

Валютний курс є вагомим інструментом державної політики, ефективно регулювання якого має забезпечувати створення сприятливих умов для нарощування виробництва та зростання чистого експорту – визначального фактору економічного розвитку країни. Формування валютної системи України розпочалося одночасно з формуванням національної грошової системи, складовою якої вона є. Законом України «Про банки і банківську діяльність», ухваленим 1991 р., були визначені деякі правові норми щодо організації валютного регулювання і контролю в Україні: встановлено ліцензування НБУ комерційних банків на здійснення операцій в іноземній валюті; дозволено НБУ купувати і продавати іноземну валюту, представляти інтереси України у відносинах з центральними банками інших країн та у міжнародних валютно-фінансових органах; зобов'язано НБУ організувати накопичення та зберігання золотовалютних резервів. Це були перші кроки до перетворення НБУ на головний центральний орган валютного регулювання країни, що започаткували перший етап розбудови валютної системи [1, с. 64]. Майже до кінця 1992 р., поки Україна перебувала в рублевій зоні, вона змушена була керуватися найчастіше валютним законодавством СРСР. Зокрема продовжувалася радянська практика обов'язкового продажу державі 50 % валютної виручки експортерів за надто завищеним курсом карбованця. Діяли дуже жорсткі валютні обмеження. Все це не сприяло розвитку валютних відносин, штовхало підприємства на шлях тінізації своїх валютних операцій, на приховування валютних коштів за кордоном. За експертними оцінками, вплив коштів за кордон тільки у 1992 р. становив близько 10-12 млрд. дол. США.

Практичну розбудову власної валютної системи Україна розпочала з виходом з рублевої зони, проголошеним Указом Президента України "Про реформу грошової системи України" від 16 листопада 1992 р., яким було визначено статус рубля як іноземної валюти й упорядковано використання іноземної валюти на території України, тобто єдиним законним платіжним засобом визнавався український карбованець. 19 лютого 1993 р. Кабінет Міністрів

прийняв Декрет «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», яким було проголошено курс на лібералізацію валютного ринку, зокрема остаточно визначено статус українського карбованця як єдиного законного платіжного засобу [2, с.528].

Гривня – це внутрішня валюта України, яка не користується попитом за межами країни. Тому для стабілізації курсових коливань Національний банк України у 2009 році досить ефективно використовував певні обмеження на здійснення валютних операцій суб'єктами ринку, зокрема, комерційними банками. Важливим кроком на шляху вдосконалення процесу валютного регулювання в Україні є підвищення гнучкості обмінного курсу, що сприятиме запровадженню стратегії зниження темпів інфляції у сучасних умовах розвитку економіки країни. НБУ має чітко і послідовно стабілізувати ситуацію у валютній сфері, проте ризики девальвації слід долати переважно за допомогою інших, не пов'язаних з інтервенціями засобів – зокрема, шляхом підвищення жорсткості регулювання валютного ринку, концентрації зусиль на поліпшення стану платіжного балансу [3, с.53]. В Україні протягом останніх років валютне регулювання було спрямоване на запобігання відпливу капіталів та на залучення в країну іноземних інвестицій. За даними Держкомстату, обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІ) в Україну в 2005 р. сягнув 9039 млн дол. США, що становить лише 190,6 дол. на одного мешканця крани (для порівняння: у країнах Східної Європи обсяги на одного мешканця коливаються в середньому від 3603 дол. у Чехії до 1191 дол. у Польщі). Хоча майже 10570 українських підприємств мають у своїх активах іноземні інвестиції, частка ПІ у фінансуванні нагромадження їх капіталу є незначною і становить приблизно 5%. Такі невеликі обсяги інвестицій свідчать про низьку привабливість інвестиційного клімату в Україні [4].

Отже, в Україні протягом останніх років валютне регулювання було спрямоване на запобігання відпливу капіталів та на залучення в країну іноземних інвестицій. Аналізуючи сучасні тенденції розвитку національного валютного ринку України, необхідно відмітити, перш за все падіння обсягів торгівлі в кризові періоди. Також, на сьогодні більшість валютних обмежень зняті оскільки з 2016 р. уряд став на шлях стратегічної трансформації валютної системи та лібералізації валютної сфери в цілому.

Список використаних джерел:

1. Яременко О.Р. Гроші та кредит. Конспект лекцій / О.Р. Яременко. – Х.: Видання ХНЄУ, 2002. – 64 с.
2. Демківський А.В. Гроші та кредит: навч. посіб. / А.В. Демківський. – К.: Дакор, 2005. – 528 с.
3. Юрій С.М. Національний валютний ринок в контексті світового економічного простору. Фінанси України.- 2008.-№7.- с.51-55
4. Аналітичний звіт НБУ «Дії Національного банку України в період загострення світової фінансової кризи» № 676 от 10.04.15 р. URL: <http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/v6876790-19> (дата звернення 15.04.2019).

JEL Classification: B22

Радова Наталія Володимирівна

к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи

Коржановська Анастасія Сергіївна

студентка 2 курсу факультету міжнародної економіки

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ВНЕСОК ДЖОНА МЕЙНАРДА КЕЙНСА У РОЗРОБЛЕННЯ КІЛЬКІСНОЇ ТЕОРІЇ ГРОШЕЙ

У тезах розглядається кількісна теорія грошей. З'ясовано основні погляди робіт Дж. М. Кейнса. Визначено внесок англійського економіста у розвиток теорії грошей.

Ключові слова: гроші, капітал, кредитно-грошова політика, попит, державне регулювання.

Результатом зображення економічної реальності в провідних країнах світу в період Великої депресії 1929–1933 рр. з'явилася кількісна теорія грошей англійського економіста Джона Мейнарда Кейнса (1883-1946), в часи масового безробіття й недовикористання наявних виробничих потужностей. Теорія грошей займає вагоме місце в науковій скарбниці видатного економіста, маючи низку присвячених їй робіт, а саме: «Трактат про грошову реформу», «Трактат про гроші» і «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей» [1]. На відміну від представників класичного напрямку кількісної теорії грошей, для Дж. Кейнса гроші – важливий елемент в організації суспільного виробництва. Заперечуючи уявленням про внутрішню збалансованість ринкової економіки, Дж. Кейнс своїми працями довів, що механізм ринкової конкуренції за нових умов економічного розвитку не в змозі самотійно, без втручання держави, забезпечити ефективне використання головних факторів виробництва й відповідну рівновагу процесу розширеного відтворення. В теорії економіста перевага надавалася активному використанню щонайперше фіскальної та грошово-кредитної політики, яким відводилась провідна роль у системі державного регулювання.

Дж. Кейнс розробив нові підходи у визначенні місця грошей у структурі виробничого відтворення. На базі тези "гроші мають значення" розробив теоретичну концепцію "керованих грошей", яка ґрунтується на систему їхнього широкого державного регулювання й використання з метою стимулювання ефективного платоспроможного попиту, а відтак – інвестиційного процесу.

Гроші, за Дж. М. Кейнсом, – це не просто життєво важливий елемент економічної структури суспільства, її важливий чинник. Вони, з одного боку, –

об'єкт державного регулювання економіки, а з іншого – безпосередній інструмент здійснення такого регулювання [2].

Дж. М. Кейнс як політик і вчений мав славу людини, яка завжди пливла проти суспільної та політичної течій, твердо відстоюючи власні принципи та переконання. У 1923 році побачив світ його «Трактат про грошову реформу», головна ідея якого полягала в демонстрації впливу на населення зрушень у рівні цін. У даному трактаті автор підкреслював, що: інфляція не вигідна рантє і корисна, як помірна, для підприємців та робітників; золотий стандарт є пережиток варварства; ідея керованої валюти, тобто визнання грошей активним чинником економічного процесу [3].

Кейнс обґрунтував висновок, що гроші активно впливають на мотиви поведінки суб'єкта економіки та їх господарські рішення. У традиціях кембриджської школи Кейнс надавав важливого значення аналізу мотивів накопичення грошей: *транзакційний* – мотив зберігання грошей, що впливає зі зручності їх використання як засобу платежу; *обачності* – мотив зберігання грошей як можливість розпоряджатись певною часткою своїх ресурсів у формі готівки в майбутньому; *спекулятивний* – мотив зберігання грошей, який виникає із бажання уникнути втрат капіталу при зберіганні активів у формі облігацій у період очікування підвищення норми позичкового процента. Кейнс допускає, що індивіди можуть тримати своє багатство у двох видах активів: гроші або довгострокові облігації. Дж. Кейнс розкрив недоліки класичної теорії та показав, що класична кількісна теорія грошей та цін, що оперує на довгострокових часових інтервалах, виявилася нездатною розв'язувати проблеми, які були спричинені кризою у період «великої депресії». У своїй відомій роботі «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей» (1936 р.) Дж. Кейнс запропонував власний підхід до економічних процесів. У цій роботі докладно обґрунтовано форми й інструменти фіскальної (податково-бюджетної) і кредитно-грошової політики уряду, за допомогою яких він може впливати на стан економіки в цілому. Дж. Кейнс вважав, що грошово-кредитна політика є менш надійною, ніж фіскальна, оскільки певна кількість додаткових грошей, що збільшують грошову пропозицію, може бути використана для спекуляцій з цінними паперами замість витрат на реальні товари та послуги. Ефективніше за все, коли два види політики використовуються одночасно. Наприклад, якщо уряд, як захід фіскальної політики, вирішив реалізувати програму суспільних робіт і профінансувати її шляхом збільшення грошової пропозиції, то це викликало би значне зростання обсягів виробництва та зайнятості [4].

Отже, в «Загальній теорії» Дж. Кейнса остаточно було відкинуто ідею нейтральності держави щодо функціонування економічної системи й утвердилась концепція державного втручання в економіку, яка передбачає використання всіх засобів економічної політики для досягнення оптимальної зайнятості.

Таким чином, діалог Кейнса з представниками класичної школи має скоріше символічний характер, відображаючи, у загальному підсумку, перехід економічної думки до нової парадигми в економічній теорії, яка поклала початок аналізу економічних процесів на макрорівні. У цьому сенсі дійсно новою якістю системи Кейнса було його прагнення за допомогою агрегованих показників сформулювати теорію у формі моделей, переклавши всі складнощі пристосування до економічних умов, що постійно змінюються, на обсяг випуску продукції, а не на ціни [5]. Реалізація теорії державного регулювання економіста та її основного компонента, варіанта кількісної теорії грошей Кейнса, здійснилася в час падіння виробництва в розвинутих країнах Заходу, посилення кризової ситуації та безробіття. Основною метою якої був пошук шляхів припинення кризи та розквіту економіки. Це вдалося керуючись теорії Кейнса, пов'язаної зі зменшенням відсотка за кредитами й посиленням інвестиційної активності. З уведенням механізму відсотка та інвестицій значно розтягнулося коло зв'язку між масою грошей і цінами, збільшенням пропозиції грошей без інфляційних наслідків, а саме політика дешевих грошей.

Завдяки основними підґрунтями теоретичних та практичних знань англійського економіста кількісна теорія грошей отримала вагомий внесок у свій розвиток та лише його позитивні наслідки. Провідним зосередженням праці Кейнса в теорії грошей залишалися питання місця і ролі грошей у відтворювальному процесі, які видатний економіст вирішував повністю використовуючи методології монетаристської теорії грошей, за якою головним об'єктом наукових досліджень є прикладні аспекти використання грошей в економіці. Дж. М. Кейнс лишив за собою значний плід власного напрацювання, який й досі допомагає сучасним економістам.

Список використаних джерел:

1. Дж. М. Кейнс. Трактат про грошову реформу, 1923. Трактат про гроші, 1930. Загальна теорія зайнятості, процента і грошей, 1936.
2. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – с. 189-190 URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Kovalenko_Dmytro/Hroshi_ta_kredyt_teoria_i_praktyka/ (дата звернення: 01.04.2020).
3. Несененко П.П., Артеменко О. А., Патлатой О. Є.. Сучасні економічні теорії: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, 2017. 326 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/> (дата звернення: 02.04.2020).
4. С.М. Макуха. Макроекономіка: Навч. посібник, С.210-211 URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/np_2015.pdf (дата звернення: 03.04.2020).
5. С.В. Максименко. Макроекономіка: Навч. посібник, с.60-66 URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/np_2015.pdf (дата звернення: 04.04.2020).

JEL Classification: E52

Радова Наталія Володимирівна

к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи

Мушка Дмитро Сергійович

студент 2 курсу факультету міжнародної економіки

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

СТІЙКІСТЬ ГРОШЕЙ ТА МЕТОДИ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ

У тезах розглядається сутність сталості грошей та її чинники. Аналізуються методи досягнення стійкості національної валюти в країні.

Ключові слова: *сталість грошей, метод, стабілізація, обмін.*

Сталість грошей означає тривалу постійність величини їх мінової вартості, що визначається у певній кількості товарів і послуг, які приходяться на грошову одиницю. Чим довший період, протягом якого можна купити за одну і ту ж суму грошей однакову масу товарів чи послуг, тим вища сталість грошей і тим краще вони виконують свої функції.

Основними чинниками сталості грошей з боку товарів є затрати на їх виробництво, якість та асортимент товарів; з боку грошей - їх внутрішня вартість, маса грошей в обігу та швидкість обертання.

В минулому, коли в обігу перебували повноцінні гроші, їх внутрішня вартість була вирішальним фактором сталості купівельної сили не тільки для повноцінних грошей, а й розмінних на грошовий метал банкнот. З переходом до неповноцінних грошей на краще місце у забезпеченні сталості грошей висунулися фактори кількості грошей в обігу й швидкості їх обертання. В Україні до цих факторів додалися такі негативні чинники, як структурна незбалансованість суспільного відтворення, монопольне становище окремих галузей і підприємств, колосальний зовнішньоекономічний і ціновий тиск щодо енергоносіїв і матеріальних ресурсів. Це ще раз наголошує, що грошова система є лише структурним елементом і частиною загальноекономічної системи.

Провідними методами подолання наслідків інфляційної нестабільності грошової системи стали методи нуліфікації, ревалоризації і реставрації. Найпоширенішим із них є метод нуліфікації знецінених грошей.

Нуліфікація означає деномінацію знеціненої грошової маси й заміну її новою укрупненою грошовою одиницею з одночасним перерахуванням у встановленому порядку доцільним співвідношенням як грошових знаків, так і усіх цін, тарифів і заробітної плати. Тобто в процесі використання методу нуліфікації проводиться зміна масштабу цін, розрахунковим способом визначається

купівельна сила нової грошової одиниці з урахуванням збалансованості емітованої кількості нових грошей з товарною масою. В минулому, коли в обігу оберталися повноцінні гроші та розмінні банкноти, знецінені паперові гроші законодавчо визначалися недійсними і проголошувалося повернення до повноцінних металевих грошей.

Протилежними за механізмом дії є методи ревалоризації і реставрації. Ревалоризація означає реалізацію комплексу економічних перетворень для поступового відновлення доінфляційної вартості паперових грошей. Однак метод ревалоризації успішно діє тоді, коли інфляція лише підважила купівельну силу грошей, коли знецінення грошей охопило 40-60% їх вартості. Тоді політика ревалоризації стає сильним важелем усунення інфляційних чинників, започаткуванням динамічного зростання виробництва й підвищення його ефективності за одночасного проведення заходів систематичного вилучення з обігу знецінених грошей.

У реставрації провідною метою стає забезпечення товарно-грошової рівноваги, яка фактично означає досягнення реставрації на основі відновлення доінфляційної купівельної сили грошової одиниці. В умовах золотомонетного обігу реставрація означає відновлення обміну банкнот на золото за їх номінальною вартістю [1].

Сучасними найпоширенішими методами проведення стабілізаційних заходів стали методи: девальвації, ревальвації та проведення політики дефляції. Зокрема, причиною застосування методу девальвації може бути виконання платіжного балансу з хронічним пасивним сальдо і означає офіційне пониження вартості грошової одиниці або зниження курсу національних грошей відносно іноземних валют або до золота. Девальвація здатна принести позитивний результат лише тоді, коли вона здійснюється одночасно з реалізацією комплексу заходів щодо оздоровлення економіки і фінансів, нарощення експортного потенціалу країни, підвищення конкурентноспроможності її товарів на світовому ринку. Без проведення цих заходів і піднесення ефективності виробництва девальвація лише стимулює зростання цін на товари і послуги, що імпортуються до країн, відносно валют яких було знижено курс національної валюти. Світова практика використовує два методи девальвації: 1) відкритої девальвації, коли обмін паперових грошей здійснюється на металеві монети за курсом, що є нижчим від номіналу; 2) прихованої девальвації, якщо обмін паперових грошей здійснюється за номіналом, але з одночасним пониженням вагової кількості металу у грошовій одиниці.

Протилежним за своєю дією є метод ревальвації. В минулому він передбачав збільшення золотого вмісту національної грошової одиниці за умов дії золотовалютного стандарту, а нині - підвищення вартості грошової одиниці щодо курсів інших валют. Ревальвація означає зростання цін експортних товарів у іноземній валюті і зниження їх конкурентноспроможності на світовому ринку.

Ревальвация проводиться за умов хронічного активного сальдо платіжного балансу.

Стабілізацію національної валюти можна розпочати з традиційної для багатьох країн політики дефляції. Дефляція означає процес вилучення з обігу певної частини надлишкової маси грошей аж до відновлення товарно-грошової рівноваги.

У процесі розвитку сучасної змішаної економіки важливим є вибір міри державного втручання, а у рамках останнього – вибір адекватної макроекономічної політики, що дозволяє запобігти порушенню стабільності економіки. Наслідком цього порушення є перевищення кількості грошових одиниць, що знаходяться в обігу, над сумою товарних цін і поява внаслідок цього грошей, не забезпечених товарами, що означає інфляцію. Інфляція – це переповнення фінансових каналів паперовими грошима, що призводить до їх знецінювання. До засобів, які ліквідують інфляцію та стабілізують грошову систему належать: регулювання загальної маси грошей, позикового і облікового процесу, процентних ставок комерційних банків через управління ними центральним банком; обов'язкові резерви комерційних банків, операції центрального банку на відкритому ринку цінних паперів; операції центрального банку на відкритому ринку цінних паперів; пряме і безпосереднє регулювання державою кредитів і тим самим – грошової маси; державне регулювання цін, регулювання заробітної плати, зовнішньої торгівлі, операцій з іноземним капіталом і валютного курсу.

Отже, можна зробити висновок, що зміцнити фінансову систему, піднести ефективність суспільного виробництва та прискорити економічне зростання нині здатна й Україна. Ефективними заходами стабілізації могли б стати: збільшення кредитно-фінансових інститутів; стимулювання припливу іноземних інвестицій та збільшення частки іноземного капіталу в національній банківській системі; зміцнення банківського нагляду [2]. Саме цими засобами потрібно керуватися Україні в становищі, в якому вона опинилась зараз. Стабілізації грошового обігу через механізм стримання інфляції займає нині найважливіших напрямків і, як показує досвід, досягає своєї мети лише в системі науково обґрунтованого управління. Перехід України до ринкових економічних відносин різко підвищив значення грошей. Проблеми грошового господарства стають основними і в теоретичних дослідженнях, і в практичних заходах по реконструкції народного господарства.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua (дата звернення: 04.04.2020).
2. Методи стабілізації грошей. URL: www.info-library.com.ua (дата звернення: 04.04.2020).

JEL Classification: E52

Радова Наталія Володимирівна

к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи

Петрук Тетяна Дмитрівна

студентка 2 курсу факультету міжнародної економіки

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

МОНЕТАРИЗМ І ЙОГО СУЧАСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

У тезах розглядається сутність сучасного монетаризму на основі вчень різних представників економічних шкіл. Акцентовано увагу на теоретичних та практичних витоках впливу монетаризму на економічну політику різних країн.

Ключові слова: монетаризм, економічна школа, кейсіанська школа, інфляція.

Монетаризм – течія у сучасній економічній науці неокласичного напрямку, у якій зосереджено вплив господарського життя на процес грошового обігу. Сучасний термін введений К. Бруннером у 1968 р. і застосовувався як визначення ознак економічної школи і є опозицією кейсіанству. Представники чиказької школи вважають сукупний грошовий дохід найбільш впливовим на грошову масу. Після другої світової війни вони прогнозували глибокий спад і депресію у виробництві. Однак максимізувались інфляційні процеси, які пов'язані насамперед з швидким зростанням грошової маси [1].

Розбіжності вчених щодо питання про роль держави у господарському житті в кінцевому підсумку – протиставлення двох інструментів макроекономічного контролю уряду для впливу на кон'юнктуру: грошово-кредитної і фіскальної політики. Перший вид політики, пов'язаної з впливом центрального банку на величину грошової маси з точки зору монетаристів – найефективніший. Другий, на ґрунті зміни податкових ставок і управління державним боргом, пов'язується зі свавіллям уряду і розцінюється як малоефективний для господарського розвитку.

Л. Андерсен і Дж. Джордан із федерального резервного банку Сант-Луїса протиставили два головні методи економічної політики. Вони прагнули перевірити обґрунтованість трьох важливих тверджень: 1) фіскальні заходи чинять сильніший вплив на стан економічної активності, ніж грошові; 2) реакція економічної кон'юнктури на фіскальні заходи більш передбачувана, ніж реакція на грошову політику; 3) вплив фіскальних заходів на економічну ситуацію виявляється швидше, ніж вплив грошової політики.

У результаті розрахунків, реакція економічної кон'юнктури на заходи грошової політики сильніша, передбачуваніша, швидша, ніж на фіскальні заходи. Сант-Луїська модель багато в чому сприяла зміцненню позицій монетаризму і росту його популярності [2]. Згодом монетаристи запропонували кардинальну

перебудову традиційних грошово-кредитних і банківських інститутів, які пристосувалися до кейнсіанських методів економічного регулювання. Вони намагаються скоротити до мінімуму можливість урядів впливати на кредитну експансію і відповідно на емісію платіжних засобів, що викликало жорсткі межі використанню урядами емісійного механізму для фінансування бюджетних дефіцитів. Програма кардинального реформування кредитно-грошової системи США розроблена М. Фрідменом у «Програмі для монетарної стабільності». Один з найголовніших елементів – «грошове правило», згідно з яким центральний банк США повинен взяти зобов'язання підтримувати, наскільки це можливо, стійкі темпи зростання кількості грошей, не припускаючи сезонних коливань грошового запасу. М. Фрідмен вважав, що при виборі темпів зростання кількості грошей необхідно орієнтуватися на стабільний рівень цін кінцевого продукту тривалого періоду. Він пропонував ввести правило механічного приросту грошової маси в середньому на 4% за рік: 3% приросту реального продукту і 1% довготривалого зниження швидкості обігу грошей. Пропонувалось встановити “вилку” допустимих коливань річних темпів приросту кількості грошей. Жодна капіталістична країна не застосувала правила М. Фрідмена у «чистому вигляді». Керівники грошової політики намагалися зберегти свободу маневру, за умовами нестійкої кон'юнктури механічного приросту грошей в обігу, що може порушити нормальний хід платежів і викликати дезорганізацію ринків позичкового капіталу. Таргетування всюди поєднувалося із дискрецією. Обраний в 1979 р в Англії консервативний уряд М. Тетчер взяв на озброєння монетаристські рецепти і став проводити політику грошового гальмування, що незабаром дало зниження інфляції. Було підготовлено ґрунт для ряду важливих структурних реформ, поліпилися зовнішні позиції фунта стерлінгів.

Підводячи підсумки зазначимо, що наукові роботи монетаристів займають почесне місце у сучасній економічній літературі з питань грошей. Майже усі підручники з макроекономічної теорії, грошей і кредиту включають монетаристські дослідження грошового обігу, інфляції, методів грошового прогнозування. Довговічність ідей монетаристів забезпечуються послідовною боротьбою цієї школи за “здорові гроші”. Монетаризм став підґрунтям виникнення низки нових доктрин ліберальних поглядів, розвиток яких відбувається відповідно до сучасних вимог. Зокрема, монетаристська теоретична конструкція знайшла відображення в теоріях нового напрямку сучасної економічної думки – «раціональних очікувань» та «економіки пропозиції».

Список використаних джерел:

1. Історія економічних учень: 16.1. Сучасний монетаризм. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-2573.html> (дата звернення: 04.04.2020).
2. Юхименко П. І., Леоненко П.М. Історія економічних учень. Навчальний посібник / К.: Знання-Прес, 2005.- 583 с.

Радова Наталія Володимирівна

к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи

Чакір Діана Ігорівна

студентка 2 курсу факультету міжнародних відносин

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ СТАНОВЛЕННЯ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

У тезах розглядається становлення валютної системи в Україні. Розглянуто основні тенденції та фактори розвитку валютного ринку. Проаналізовано етапи еволюції валютних відносин в Україні. Зроблено висновки щодо ситуації на валютному ринку.

Ключові слова: валютна система, грошові відносини, криза, валютний курс, Національний банк України.

У сучасному світі зв'язки між різними країнами породжують грошові відносини. Одним з найважливіших елементів грошових відносин виступає валютна система, що представляє собою організаційно-правову форму реалізації валютних відносин.

За економічним змістом: валютний ринок – це сектор грошового ринку, на якому врівноважується попит і пропозиція на такий специфічний товар – валюту. За своїм призначенням і організаційною формою валютний ринок – це сукупність спеціальних інститутів та механізмів, які у взаємодії забезпечують можливість вільно продати-купити іноземну та національну валюту [1].

За весь період незалежності, Україна й досі в пошуках такого режиму валютного курсоутворення, який забезпечив би довгострокове економічне зростання та стабілізацію грошово-кредитного сектору. Періоди валютно-курсової стабільності часто змінюються девальваційними шоками, боротися з якими НБУ доводиться не тільки через механізм валютних інтервенцій, а й використовуючи інструментарій адміністративного регулювання.

Взагалі, еволюція валютної системи в Україні пройшла 8 етапів. Впродовж кожного з них, параметри вітчизняної валютної системи зазнавали певних структурних змін, що дозволяє визначити тривалість кожного етапу, а також виявити причини, які призводили до його завершення. Основні засади валютної політики були сформовані в умовах економічної кризи, що супроводжувалася значним зростанням рівня інфляції, дефіциту бюджету, спадом виробництва та порушенням існуючих зв'язків між республіками колишнього Радянського Союзу [1].

Перший етап (1991 р. – 1992 р.) характеризувався відсутністю національного законодавства з питань валютного регулювання, недосконалістю монетарної та фінансової політики та низьким рівнем організації роботи банківської системи. Крім того, Україна не мала власну національну валюту, тому продовжувала перебувати в рублевій валютній зоні, що посилювало залежність від емісійного центру, який знаходився за межами країни. На другому етапі (1992 р. – 1996 р.) важливим фактором було введенням в готівковий та безготівковий обіг на території України купоно-карбованця. З'явилась власна національна грошова одиниця, яка хоча і була тимчасова, але зумовила необхідність формування власної системи валютного регулювання та розбудови відповідної інфраструктури, що забезпечувала б розвиток валютних відносин в країні. Вже наприкінці 1992 р., зі створення валютної біржі при НБУ, почав працювати вітчизняний валютний ринок.

Третій етап становлення валютної системи (1996 р. – 1997 р.) характеризується проведенням грошової реформи та введення в обіг національної грошової одиниці – гривні. В цей період починає з'являтися в країні іноземний капітал у формі інвестицій та позичкових ресурсів. Як наслідок, надходження іноземної валюти збільшилося і зріс попит на національну валюту [2, с. 24]. На четвертому етапі (1997 р. – 2000 р.) відбулися певні зміни. Світова фінансова криза загострилася і спричинила різкий відтік капіталу. На Україну це вплинуло погіршенням платіжного балансу та різкій девальвації гривні. В даних умовах запроваджувалися стабілізаційні заходи та перехід до практики встановлення валютного коридору [3, 50].

На п'ятому етапі (2000 р. – 2005 р.) було припинено спад виробництва, знизився рівень інфляції та дефіцит бюджету. Завдяки позитивним показникам стабілізувався валютний курс та відновилися торги на міжбанківському валютному ринку [4, с. 16]. Впродовж усього етапу Національний банк, в умовах офіційного проголошення режиму плаваючого валютного курсу, фактично утримував курс на встановленому рівні, дозволяючи лише незначні коливання.

На шостому етапі (2005 р. – 2008 р.) по суті, Україна нарощувала валовий зовнішній борг і отримані кошти спрямовувала на фінансування імпортої діяльності. Далі почала розвиватися світова фінансова криза, яка зумовила в 2008 р. необхідність більш жорсткого регулювання сфери валютних відносин. В даній ситуації почався сьомий етап (2008 р. – 2014 р.) розвитку валютної системи України. В цей час відбулося скорочення надходження іноземної валюти з-за кордону. В Україні відбулося загострення кризових явищ через зниження надходження виручки від експорту продукції через падіння світових цін на традиційні товари експорту [5].

Восьмий етап характеризується (2014 р. – до тепер) посиленням політичної нестабільності в державі, що на початку 2014 року переросла у політичну та суспільну кризу. Саме політичні явища здійснюють найбільший вплив на

економіку і функціонування валютного ринку, зокрема. Розв'язання військового конфлікту на Сході України сприяло різкому погіршенню ситуації на валютному ринку. Паніка серед господарюючих суб'єктів з приводу можливої девальвації гривні, масштабний відтік капіталу з банківської системи, глибоке падіння економіки та експансіоністська грошово-кредитна політика центробанку врешті-решт спричинили стрімке знецінення національної грошової одиниці.

Підводячи підсумки зазначимо, що становлення валютної системи в Україні є складним процесом, який супроводжується труднощами з приводу побудови її структури, розробки та застосування ефективних методів регулювання. Кожний етап еволюційного розвитку валютної системи України характеризується своїми особливостями та помилками, що підривали валютний ринок та дестабілізували національну грошову одиницю. Особливо відмітимо надзвичайну складність 2014 р., пов'язаного з початком військових дій на Сході країни.

Таким чином, для належного функціонування та розвитку валютного ринку України існує потреба у вдосконаленні валютного законодавства для збільшення можливостей суб'єктів ринку, а також адекватного і оперативного реагування Національного банку України на виклики і загрози, пов'язані з реалізацією грошово-кредитної політики в державі.

Список використаних джерел:

1. Ткач С.В. Становлення та розвиток системи валютних відносин в Україні : Економіка та трансформація управління національним господарством.-2017. URL:<http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/STANOVLENNYA-TA-ROZVYTOK-SYSTEMY-VALYUTNYH-VIDNOSYN> (дата звернення: 14.04.2020).
2. Міщенко В.І., Нідзельська І.А., Кулінець А.П., Шульга С.О. Гнучкий режим курсоутворення: етапи запровадження та можливі наслідки для економічного розвитку України: Науково-аналітичні матеріали. Випуск 15. К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2010. – 124 с.
3. Колдовський А.В. Особливості валютного регулювання у країнах СНД / А.В. Колдовський // Науково-практичний журнал «Інвестиції: практика та досвід». – Київ: ТОВ «ДКС центр», 2013. – № 6. – С. 49-52.
4. Нідзельська І.А. Валютна політика: основні етапи та особливості її реалізації в Україні / І.А. Нідзельська // Банківська справа. – 2009. – № 4. – С. 12-18.
5. Дзюблюк О. Особливості реалізації валютної політики в Україні в умовах світової фінансової кризи /О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2010. – №10 – С. 55-64

Флерко Светлана Леонидовна

*к.э.н., доцент кафедры коммерческой деятельности и
рынка недвижимости*

Матюшонок Екатерина Геннадьевна

*студентка 3 курса факультета
коммерческой деятельности и туристической индустрии
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТЕХНОЛОГИИ БЕСКОНТАКТНЫХ ПЛАТЕЖЕЙ APPLE PAY В СОВРЕМЕННЫХ ПЛАТЕЖНЫХ СИСТЕМАХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В тезисах рассматриваются основные направления развития технологии бесконтактных платежей Apple Pay, обусловленные усложнением потребностей общества и развитием информационных технологий. Дается анализ перспектив развития новой технологии в современных платежных системах, используемых на белорусском рынке банковских услуг. Рассмотрены статистические данные использования технологии Apple Pay. Представлены основные проблемы и перспективы развития технологии бесконтактных платежей Apple Pay в Республике Беларусь.

***Ключевые слова:** бесконтактные платежи, платежные системы, Apple Pay, безналичные расчеты.*

Финансовый рынок Республики Беларусь на современном этапе своего развития претерпевает изменения, обусловленные новейшими мировыми трендами, требующими как соответствия текущему моменту, так и традиционным стандартам. Стремление к расширению клиентской базы, обеспечение все большей комфортности и безопасности для потребителя спровоцировало необходимость активного внедрения инновационных технологий в финансовой сфере, напрямую повлияв на развитие системы платежей. Одним из нововведений для белорусских клиентов стал мобильный платежный сервис Apple Pay – продукт, разработанный корпорацией Apple и в сентябре 2014 г. представленный на мировом финансовом рынке.

Технологии бесконтактных платежей представляют собой беспроводную связь, осуществляемую на высокой частоте и позволяющую обмениваться данными между устройствами, находящимися на небольшом расстоянии. В Республике Беларусь инфраструктура приема бесконтактных платежей еще недостаточно развита. Именно поэтому сотрудничество белорусских

коммерческих банков с компаниями Apple позволит ускорить этот процесс и сделать данный сервис более привлекательным для пользователей.

Проведение платежных операций через Apple Pay возможно при соблюдении определенных условий, в частности:

- наличия мобильных устройств системы Apple (смартфона iPhone, 6-го поколения и выше, «умных» часов Apple Watch, планшета iPad или ноутбука Mac Book Pro);
- банковской или дебетовой карты учреждения, поддерживающего сервис, программ Wallet (приложения, сохраняющего большое количество платежной информации, а также билеты, купоны, посадочные талоны, различные виды карт, т. е. своеобразный «электронный кошелек»);
- Touch ID (датчик для идентификации пользователя путем сканирования отпечатка пальца) с входом в учетную запись iCloud и технологии «коммуникация ближнего поля» NFC (Near Field Communication – беспроводная высокочастотная связь малого радиуса действия для осуществления бесконтактного обмена данными между близко расположенными устройствами) [1].

Основным преимуществом такой платежной системы является то, что платежи онлайн не требуют создания учётной записи, привязки карты и вхождения в систему, являются одним из самых удобных, быстрых и безопасных способов расчетов.

19 ноября 2019 г. в Беларуси официально заработала система бесконтактных платежей Apple Pay. Республике Беларусь стала 58 страной, которая внедрила такой сервис. На данный момент система работает с платежными системами Mastercard и Visa. БПС-Сбербанк стал первым банком в Беларуси, запустившим мировой сервис Apple Pay. Более 15 тысяч белорусов подключились к данному сервису с момента его запуска. С 4 декабря 2019 г. следующие банки также объявили о запуске сервиса: Альфа-Банк, Банк ВТБ (Беларусь), Беларусбанк, Белагропромбанк, Белгазпромбанк, БСБ-Банк, МТБанк, Приорбанк. В некоторых банках при подключении сервиса Apple Pay пользователям становятся доступны различные бонусы, скидки и подарки. Например, бесплатные поездки в метро, шоколад в магазине, попкорн в кинотеатре (в сети кинотеатров Silver Screen cinemas) и другие.

Чаще всего белорусы используют Apple Pay в магазинах «Евроопт», «Соседи», «Гиппо» и «Green». Стандартный чек - 21 рубль. 78% пользователей Apple Pay живут в Минске. Их средний возраст - 25 - 34 года [2].

Статистические показатели популярности бесконтактных платежей через Apple Pay говорят об интересе клиентов к данному виду услуг: например, с начала работы сервиса более 15 тыс. клиентов Сбербанка совершили порядка 50 тыс. мобильных транзакций.

Однако ситуация на финансовом рынке Республики Беларусь, как и в других странах, характеризуется рядом проблем, ограничивающих скорость распространения мобильного платежного сервиса. Например, существенно тормозит процесс сохраняющееся недоверие клиентов к новому виду платежных услуг, его надежности и безопасности. Как следствие, Apple Pay используется ими, в основном, для совершения мелких платежных операций. При этом пользователями данной формы оплаты являются, в первую очередь, жители областных центров. Одной из главных проблем является медленное переоснащение торговых сетей и розничных точек продаж NFC-терминалами.

Однако стоит отметить и перспективы развития технологии Apple Pay в Республике Беларусь:

1. использование Apple Pay безопаснее, чем оплата банковской картой, так как Apple Pay не хранит даже номер карты, а присваивает ей номер учетной записи, который находится на защищенном чипе и не загружается ни на серверы, ни в iCloud;

2. согласно экспертным данным общее число пользователей Apple Pay на 1 марта 2020 г. превысило 50 тыс. человек и ожидается значительное увеличение количества пользователей;

3. анализ объемов денежного оборота за три месяца (декабрь-февраль) показал, что через систему Apple Pay проведено более 1 миллиона руб.

4. объем продаж телефонов марки «Apple» вырос на 20 % в 2019 г. по сравнению с 2018 г., что позволит увеличить количество пользователей технологии бесконтактных платежей в Республике Беларусь.

Таким образом, бесконтактная форма расчетов выгодна со всех точек зрения. Она значительно ускоряет процесс оплаты, упрощает его, способствует снижению издержек обращения. Стоит предположить, что бесконтактные технологии, постепенно завоевывая популярность у населения, будут неизбежно замещать традиционные способы осуществления платежей с использованием банковских карт и наличных средств и в ближайшие годы станут одним из самых перспективных направлений развития белорусского и мирового финансового рынка в целом.

Список использованных источников:

1. Популярность Apple Pay растет небывалыми темпами. URL: <https://appleinsider.ru/analysis/populyarnost-apple-pay-rastet-nebyvalymi-tempami.html> (дата обращения: 30.03.2020).

2. Сколько и где: узнали, в каких сетях белорусы рассчитываются Apple Pay. URL: <https://www.kp.by/daily/27084/4155912/> (дата обращения: 30.03.2020).

**ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**FINANCIAL INSTITUTES AND INSTRUMENTS FOR ENHANCING
INNOVATIONS**

JEL Classification: O13

Антипенко Надежда Анатольевна
к.э.н., доцент кафедры менеджмента, учета и финансов
Дусенок Илья Геннадьевич
*магистрант 2 курса Минского филиала Российского экономического
университета имени Г. В. Плеханова*
г. Минск, Республика Беларусь

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЗЕЛЕННОЙ
ЭНЕРГЕТИКИ В УКРАИНЕ**

В тезисах рассмотрена важность внедрения достижений в сфере зеленой энергетики, её инвестиционная привлекательность, условия для потенциальных инвесторов и дальнейшие перспективы в Украине. Доказано, что проблема экологии и назревающего экологического кризиса сегодня не может остаться без внимания среднего и крупного бизнеса, а также правительств ведущих государств.

Ключевые слова: *климат, инвестиционная привлекательность, международные обязательства.*

За последние 100 лет средняя температура на поверхности нашей планеты выросла на один градус. Эксперты говорят, что это только начало – к 2055 году температура вырастет еще на два градуса, а к 2100 еще на четыре с половиной. Такое температурное отклонение уже имеет свои последствия – ледники тают, уровень воды поднимается, аномальная жара начинает проявляться в разных регионах планеты. Температура на планете увеличивается из-за парникового эффекта, вызванного избытком углекислого газа в атмосфере. Все сегменты человеческой жизни сейчас так или иначе наносят вред планете. Климатический кризис обусловил ускорение перехода мира на зеленую энергетику [1]. Благодаря гарантиям и привлекательным условиям, предложенным государством начиная с 2015 года, зеленая энергетика находится на подъеме и в Украине.

Сегодня одним из способов уменьшения вреда от климатического кризиса является переход на зеленую энергетику – возобновляемые источники энергии, неисчерпаемые в природе, прежде всего – солнце, ветер и воду. Идея объединить усилия, чтобы преодолеть климатический кризис, была высказана еще в середине

XX века. Однако только в 2015 году 195 государств подписали первый совместный документ, который предлагает совместный план действий [2], который предусматривает переход на зеленую энергетику. Так, Великобритания провела без угля «зеленую неделю», Германия планирует к 2035 году повысить долю используемой «зеленой энергии» до 65%, Швеция планирует стать первой страной, которая откажется от сжигания полезных ископаемых.

В последние годы экологические движения стали гораздо большим, чем декларации о гибели планеты. Бизнес обсуждает возможность сотрудничества с правительствами государств в сфере борьбы с экологическим кризисом. В вопросах «зеленой» энергетики Украина – среди тех государств, которые активно ее внедряют. За первые шесть месяцев 2019 года солнечные, ветровые и другие «зеленые» источники произвели 2,37 миллиарда киловатт-часов, то есть в 1,9 раза больше, чем в тот же период в 2018 году. Сейчас доля зеленой энергетики в Украине составляет 8.6%. К 2020 году этот процент в конечном потреблении должен составить 11%. Среди прочего это предусмотрено обязательствами Украины перед Европейским энергетическим обществом. К 2035 году доля зеленой энергетики в общей первичной поставке энергии должна составить 25%.

Инвестиции в зеленую энергетику уже давно стали считаться выгодными. Именно поэтому в последние годы можно увидеть бум в сфере возобновляемой энергии. Так, с 2014 по 2017 год общая мощность станций, работающих на биотопливе солнечных, ветровых и гидроэлектростанций в Украине выросла с 967 до 1426 мегаватт. С 2017 года по 2018 год – до 2274 мегаватт. В 2019 произошел скачок более чем вдвое – общая мощность составила 4866 мегаватт.

За последние пять лет в зеленую энергетику Украины было инвестировано более четырех миллиардов евро. Общее количество инвестиционных проектов превышает сотню. В украинскую зеленую энергетику вкладывают средства инвесторы из Китая, Испании, Норвегии, Канады и других стран. Мощность установленных в частных хозяйствах солнечных панелей выросла с 0,1 мегаватта в 2014 до 345 мегаватт в третьем квартале 2019 года, а количество солнечных электростанций в частных хозяйствах возросло с 21 до 14790. Ключевая причина инвестиционной привлекательности зеленой экономики Украины является так называемый «зеленый тариф». «Зеленый тариф» — это фиксированная цена, по которой государство (или другие покупатели) закупает электроэнергию, произведенную с помощью возобновляемых источников. Цена за энергию закреплена с привязкой к курсу евро. Тариф отличается для различных типов источников энергии и временами варьируется. Однако, он выше, чем в европейских государствах. Гарантированная выгодная продажа энергии и страхование валютных рисков, предложенные Украиной, создали привлекательные условия для инвестиций. Это и обусловило бум, который наблюдается с 2015 года в украинской зеленой энергетике. Однако, прослеживаются и негативные тенденции. В 2019 году Верховная рада Украины поддержала законопроект №8449-д, в котором говорится о введении системы

аукционов в возобновляемой энергетике. Согласно закону, квоты государственной поддержки зеленой энергетики будут разыгрываться между инвесторами на открытых аукционах. Также предусмотрено снижение «зеленого тарифа» начиная с 2020 года: для солнечных электростанций – на 25%, для ветровых – на 10%. Также в Верховную раду были поданы законопроекты о внесении изменений в закон Украины «О рынке электрической энергии». Они предусматривают изменения условий для «зеленых» и отмену гарантий того, что государство будет покупать произведенную электроэнергию. В случае, если «зеленый тариф» будет пересмотрен ретроспективно, Украину ждут суды ввиду нарушений обязательств со стороны государства, закрепленных в законе «Об альтернативных источниках энергии». Кроме того, защита прав инвесторов, среди прочего – инвесторов в энергетическом секторе, провозглашена в Договоре к Энергетической хартии, которую Украина подписала еще в 1994 г. Кроме этого, Украина подписала более 45 соглашений с другими странами о защите их инвестиций.

Опыт других стран показывает, что инвесторы, скорее всего, выиграют суды. Так, ретроспективный пересмотр «зеленого тарифа» ранее приводил к тому, что в международных делах против Испании, Италии и Чехии инвесторы зеленой энергетики уже получили решение международных арбитражей о компенсации убытков, которые измеряются миллиардами долларов. Кроме того, затраты на юридические процедуры измеряются миллионными потерями для бюджета. А там, где есть проблемы с инвесторами, падает и инвестиционная привлекательность. Кроме того, ретроспективный пересмотр «зеленого тарифа» вносит непредвиденные коррективы в воплощение энергетической стратегии Украины. Неизвестно, сможет ли рынок развиваться так же стремительно, как это происходило с 2015 и особенно в 2017 году.

Есть два сценария развития зеленой энергетики в Украине. Первый – снизить «зеленый тариф», потерять доверие инвесторов и деньги. Второй – продолжить развитие инновационной отрасли, которая уже продемонстрировала свою привлекательность для местных и иностранных бизнесов. Риски первого сценария понимают представители власти, которые понимают, как работает рынок финансов и что такое интересы акционеров.

Подводя итог, стоит сказать, что решение экологической проблемы, стоящей перед человечеством, невозможно без совместных усилий как власть имущих и руководителей ведущих технологических корпораций, так и от простых граждан в их стремлении использовать экологически безопасные технологии и идти в ногу со временем.

Список использованных источников:

1. Menzhauzen The Green Vaults / Grunes Gewolbe / Зеленые Своды / Menzhauzen, Joachim. – М.: ГДР: Лейпциг, 2017. – 260 с.
2. "Зеленая экономика" как глобальная стратегия развития в посткризисном мире / И.Г. Животовская и др. – М.: ИНИОН РАН, 2016. – 190 с.

НОВАЯ ПАРАДИГМА СОВРЕМЕННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ БУДУЩЕГО

В тезисах рассмотрена возможность создания необходимых условий и системы функционирования современного менеджмента в условиях цифровизации экономики Республики Беларусь. Доказано, что цифровая экономика требует разработки новых современных подходов к менеджменту во всех сферах функционирования субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: *менеджмент, информационные технологии, управление, цифровые знаки*

Цифровая экономика имеет неограниченный потенциал для трансформации традиционной экономики, которой не свойственно широкое внедрение информационных технологий в бизнес-процессы. Так как главным содержанием цифровой экономики является трансформация традиционных подходов под влиянием ИТ-технологий, то необходимым условием для устойчивого развития хозяйствующих субъектов является не только оценка влияния цифровизации на результаты деятельности бизнес-субъектов, но и определение комплекса критериев эффективности деятельности организаций [2].

Сегодня бизнес-субъекты Республики Беларусь активно включаются в процесс интернетизации и кибернетизации бизнес-процессов на основе интеллектуальных производств. В 2017 году была принята Концепция создания условий для цифровой трансформации промышленности стран, входящих в Евразийский экономический союз (ЕАЭС), которая предполагает синхронизировать программы цифровизации всех стран-членов ЕАЭС. Приоритетными направлениями для интеграции в цифровизацию экономик стран-участниц ЕАЭС названы практически все отрасли. С этой целью разработаны сквозные проекты по созданию цифровой платформы взаимодействия предприятий стран-членов ЕАЭС, Евразийской сети трансфера технологий и сети промышленной кооперации и субконтракции, реализация которых предусмотрена до 2025 года [1].

Современное состояние отраслей белорусской экономики можно характеризовать как неустойчивое, что связано с влиянием как внешних, так и

внутренних факторов. Внешние факторы определяются существенными изменениями в конъюнктуре мирового рынка, санкциями в отношении предприятий -партнеров, социальной нестабильностью во многих регионах мира, которые не позволяют их рассматривать как целевые рынки. Внутренние факторы определяются значительной изношенностью основных производственных активов, недогрузкой мощностей, недостаточным ростом производительности труда, низким уровнем инноваций и неэффективным управлением [3].

Цифровые системы дают возможность оперативно использовать объективные данные для создания аналитических отчетов, а также текущих и перспективных стратегий повышения эффективности деятельности бизнес - субъектов. Используя аналитику, специалисты могут найти причины отклонений от прогнозных показателей и определить пути оптимизации бизнес – процессов для повышения эффективности конечных результатов деятельности организации.

Цифровизация также позволяет сократить расходы на сбор, хранение, обработку и использование фактических данных бухгалтерского баланса, а это, в свою очередь, позволяет принимать рациональные и обоснованные решения и обеспечить субъекту хозяйствования успешно конкурировать на целевом рынке.

Основным условием перехода бизнес-субъектов к использованию цифровых технологий является быстрое и всестороннее внедрение инноваций в области информационных технологий, основным ресурсом которых является информация, составляющая основу цифровой экономики.

Однако в Республике Беларусь большинство бизнес-субъектов сталкиваются с существенными проблемами в области цифровизации своей деятельности. В первую очередь, это связано с отсутствием организационного опыта, достаточного количества квалифицированных специалистов и отсутствием взаимодействия между разными подразделениями организации [2].

Помимо этих проблем при внедрении цифровых технологий можно отметить также проблему некомпетентности пользователей и отсутствие заинтересованности в работе с использованием цифровых технологий. Кроме того, большинство хозяйствующих субъектов не имеют стратегий развития, связанных с внедрением и использованием цифровых технологий. Такая ситуация в белорусской экономике связана с недостаточным развитием информационно-коммуникационной инфраструктуры и неготовностью сотрудников бизнес - субъектов к использованию информационных систем.

Так, по данным Белстата в 2018 году использование информационных технологий в Республике Беларусь: только 22,3% обследованных организаций использовали облачные сервисы; 25,3% организаций осуществляли электронные продажи товаров (работ, услуг) по заказам, преданным посредством специальных форм, размещенных на веб-сайте или Экстранете или с использованием системы автоматизированного обмена сообщениями; электронные закупки с помощью таких сервисов осуществляли 34,7% организаций; в Беларуси лишь 16,6%

административных процедур осуществляемых в отношении субъектов хозяйствования, реализуются в электронном виде.

Кроме того, можно также отметить высокую стоимость цифровых систем и отсутствие у организаций достаточных средств на внедрение, дальнейшее использование и их обслуживание, а также уверенность руководства организаций в том, что цифровизацией в организации должны заниматься специалисты в области цифровых технологий, что является в корне неверным, так как, в первую очередь, цифровая трансформация предполагает не только внедрение и использование новых информационных технологий, но что важнее, трансформацию всех бизнес- процессов и внедрение новой системы управления в организации. Именно понимание такого подхода позволяет получить преимущества на целевом рынке и стать более конкурентоспособным, так как цифровая трансформация касается всех сторон деятельности организации, а не только информационного отдела [3].

Проведенный анализ свидетельствует о том, что для развития современного менеджмента в условиях цифровизации экономики Республики Беларусь необходимо органичное сочетание квалифицированного анализа и цифровых платформ, применение четких методических рекомендаций и методических инструментов и генерации нестандартных творческих аналитических подходов, совместно призванных обеспечить адекватность и объективность аналитического обоснования и оценки стратегических управленческих решений в целях достижения эффективности и результативности бизнеса в долгосрочной перспективе, его устойчивого и сбалансированного стратегического развития.

Список использованных источников:

1. О развитии цифровой экономики [Электронный ресурс]: Декрет Президента Респ. Беларусь, 21 дек. 2017 г., № 8 // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2020.
2. Антипенко, Н.А. Особенности устойчивого развития бизнес-субъектов в условиях цифровизации экономики Республики Беларусь / Н.А. Антипенко // Бухгалтерский учет и анализ. – 2020. – № 1. – С. 46-50.
3. Антипенко, Н.А. Инструменты дополненной реальности как эффективные элементы политики продвижения в электронной коммерции / Н.А. Антипенко, В.Ю. Белоновская // Инновационная экономика, стратегический менеджмент и антикризисное управление в субъектах бизнеса: сборник статей I Международной научно-практической конференции (5 июня 2018 г.). – Орел: Орловский государственный аграрный университет имени Н.В. Парахина, 2018. – С. 476-481.

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ НА ВІТЧИЗНЯНУ ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У тезах доповіді розглянуто вплив інвестиційного клімату України на інноваційну діяльність, окреслено основні причини гальмування притоку інвестицій у країну. Визначено аграрний сектор вітчизняної економіки, як такий, що має перспективу та інвестиційну привабливість.

Ключові слова: *інвестиції, інноваційна діяльність, аграрний сектор, рейтинг, корупція, шахрайство.*

Високі технології породжують виникнення і розвиток нових галузей, у межах яких згодом знову з'являються нові технології, утворюючи замкнене коло науково-технічного розвитку. Нові галузі і, відповідно, інновації, дозволяють знизити рівень безробіття шляхом створення нових робочих місць, виробляти нову продукцію, що задовольняє вимоги споживачів, і в цілому оновлювати економіку як кожної країни окремо, так і світову економіку в цілому.

Одним із пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку є застосування сучасних інформаційних технологій у різних економічних процесах, у тому числі в банківській сфері. Це обумовлено у першу чергу неминучим зростанням конкуренції на фінансових ринках, що змушує банки шукати способи самовдосконалення для утримання своїх позицій. Для вітчизняної економіки загалом та її фінансово-банківської сфери зокрема важливе місце у вирішенні цих питань відіграє інвестиційний клімат.

Інвестиції – це вкладення (матеріальні, духовні, грошові, розумові) у об'єкт, котрий через певний період дасть очікуваний дохід і не обов'язково у матеріальному вираженні. Якщо розглядати поняття «фінансові вкладення» – це не завжди прямий взаємозв'язок «гроші – гроші», хоча вдалі капіталовкладення дозволяють так чи інакше окупити себе і принести відчутну вигоду для інвестора [1].

Інвестиції бувають різних типів: прямі інвестиції (депозит, нерухомість, бізнес); портфельні інвестиції (добірка потенційно прибуткових на думку інвестора проектів); інтелектуальні, їх ще називають венчурні інвестиції, це засоби, що вкладаються у розвиток і популяризацію нових технологій (стартапи), розробку інтернет-ресурсів, додатків і програм. Слід зазначити, що інвестиції в Україні пов'язані з високим ступенем ризику і головними причинами тут є не

лише зовнішні, а й внутрішні фактори. Останнім часом з'явилася велика кількість ошуканих інвесторів – це «робота» шахраїв, які за будь-який спосіб ставлять собі на меті отримання коштів любою ціною. Питання недопущення шахрайства хвилюють науковців із права, фінансів, банківської справи – у цьому напрямку працює багато відомих фахівців. Перспективною формою протидії шахрайству у сфері кредитування є фрод-моніторинг інформації, отриманої банківською установою під час проведення аналізу та прийняття рішення щодо задоволення заявки клієнта, для чого доцільним є створення і функціонування внутрішньобанківського підрозділу з фрод – моніторингу [2].

Низькі рейтинги України – це ще одна з причин, чому українські, навіть прогресивні компанії, отримують так мало інвестицій. Відомо, що рейтинг – це, зокрема, похідна від якості бізнес-клімату в країні. Слід зазначити, що на цей показник впливає і захист прав власності, і прозорість судової системи, і рівень корупції, і рівень розвитку інфраструктури.

Українське представництво найбільшої у світі некомерційної лобістської організації США, Американської торгової палати, повідомляє, що кількість корупційних проявів в Україні збільшується з кожним роком, а це не додає оптимізму щодо можливого покращення інвестиційного клімату [3]. Тобто, чим вище рейтинг у компанії або країні – тим більше коло потенційних кредиторів. Інвестиційний клімат в Україні починаючи з 2016 року погіршується: сьогодні в Україні у 4 рази менше іноземних інвестицій на душу населення, ніж у Румунії; у 7 разів менше, ніж у Хорватії і майже у 15 разів менше, ніж в Естонії. Що ж стримує іноземного інвестора вкладати кошти у нашу вітчизняну економіку? Питання є складне, але зрозуміло єдине – це корупція і відсутність у країні верховенства права.

За даними Національного банку України, чистий приплив прямих іноземних інвестицій у 2018 р. склав 2,4 млрд. дол., тоді як за 2017 р. – 2,6 млрд. дол. (рис. 1).

Велике значення для формування довгострокових інвестиційних зв'язків має встановлення довірчих відносин між урядом та інвесторами – стосунків, що створюють захищеність, надійність та сприяють мінімізації ризиків.

Важливим залишається питання: куди ж вкладати гроші? Слід зазначити, що у світлі зростання населення планети і збільшення потреби у продуктах харчування, особливо актуальними стають інвестиції у сільське господарство. У цілому, з початку 2014 р. інвестиції у вітчизняне сільське господарство зросли на 81%. Однак, згідно з даними Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» за перші 9 місяців 2019 р. обсяг інвестицій в український агросектор зменшився на 11,3 %.

На тлі майбутнього відкриття ринку землі, все більше внутрішніх та іноземних інвесторів зацікавлені у входженні в агросектор України шляхом придбання агропромислових компаній.

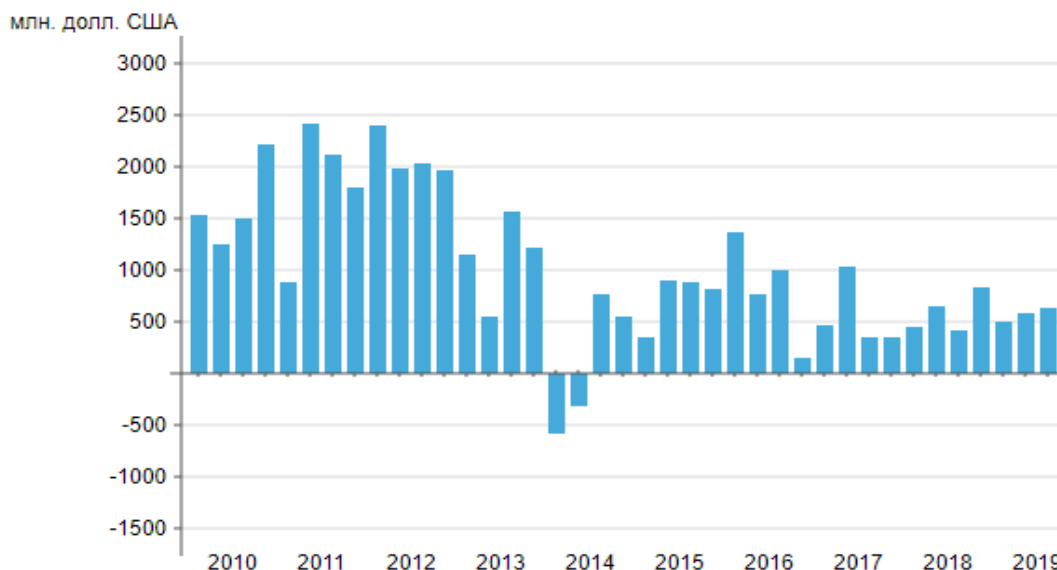

Рис. 1. Приплив іноземних інвестицій в Україну за період 2010-2019 рр.
Джерело: складено за даними [1].

Перспектива відкриття земельного ринку в Україні, при правильній його організації, може здійснити великий вклад у розвиток аграрної сфери. Перехід з постійної оренди землі різними компаніями до її покупки може значно збільшити надійність даних підприємств. Тому, з точки зору інвестора, є доцільним інвестувати в аграрний сектор до початку реформи, через можливість збільшення прибутковості даних підприємств. Також стимулом для інвесторів може стати підвищення України у рейтингу Doing Business з 152 місця у 2012 р. до 64 місця у 2020 р., що говорить про покращення процесу ведення бізнесу.

Отже, український аграрний сектор має великий потенціал, і в ході майбутніх подій його розвитку сприятливим буде інвестиційний клімат, що має принести позитивний ефект для аграрних підприємств, розвитку нових прогресивних технологій та інновацій.

Список використаних джерел:

3. InVnture.URL: <https://inventure.com.ua/> (дата звернення: 04.04.2020).
1. Болгар Т. М. Удосконалення моніторингу банківського кредитного процесу / Т. М. Болгар // Академічний огляд: зб. Наук. пр. Вип. 2 (39) – Дніпропетровськ.: ДУЕП, 2013. – С. 36–42
4. Минфин. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 14.04.2020).
5. НВ. URL: nv.ua (дата звернення: 04.04.2020).

Дзюблюк Олександр Валерійович,
д.е.н., професор, зав. кафедри банківського бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Тези присвячено дослідженню ролі банківської системи, кредитна активність якої є потужним джерелом фінансових ресурсів для інноваційної діяльності як головного чинника стимулювання економічного зростання. Визначено переваги банків порівняно з іншими учасниками фінансового ринку, що обумовлює ключову роль банківської системи в інноваційному розвитку. Сформульовано сукупність інституційних та економічних заходів, реалізація яких на макро- і мікрорівні може сприяти активному залученню банківської системи до механізму стимулювання інноваційних процесів.

Ключові слова: інновації, банківська система, кредитування інновацій, інноваційний проект.

Ефективне функціонування висококонкурентних національних економік на інноваційних засадах можливе лише на основі належної фінансової підтримки. Тому надзвичайно важлива роль у цьому процесі належить саме банківській системі, кредитна активність якої може слугувати потужним джерелом фінансових ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності як головного чинника стимулювання інвестицій та економічного зростання.

Сучасний стан інноваційної сфери економіки України можна охарактеризувати як вкрай незадовільний, адже спостерігається постійна тенденція до скорочення витрат на наукові дослідження і розробки, зменшення питомої ваги підприємств, що здійснюють впровадження нововведень, а відтак має місце як зниження ефективності інвестицій зокрема, так і результатів економічного розвитку загалом. Однією із головних причин цього є недостатність фінансування інноваційної діяльності, що пов'язано із високою вартістю впровадження і освоєння нововведень, а також довготривалим періодом їх окупності, у зв'язку із чим підприємства, не маючи власних ресурсів, не спроможні активно провадити інноваційну діяльність. Тому наявність в країні ефективно діючого механізму спрямування фінансових ресурсів на інноваційні проекти можна вважати одним із ключових факторів успішного економічного розвитку. При цьому зарубіжна практика розвинутих країн – лідерів у запровадженні інновацій – свідчить, що даний механізм зазвичай охоплює два рівні – макроекономічний та мікроекономічний, відображаючи інституційні засади функціонування національної економіки, структуру банківської системи і особливості та інструменти фінансового ринку.

З огляду на недостатній рівень організації і функціонування у нашій країні небанківських кредитно-фінансових установ, слід наголосити, що саме банківська система нині може виступати єдиним інституційним елементом інноваційної інфраструктури, що володіє належним організаційним, технологічним і фінансовим потенціалом, достатнім для акумулювання і перерозподілу тих інвестиційних ресурсів, які необхідні для активізації інноваційного процесу в масштабах всього національного господарства. Саме у цій якості комерційні банки можуть розглядатися як основний ринковий інститут, що виступає організаційною і фінансовою основою генерування інноваційних процесів в економіці України.

Ключова роль банківської системи в інноваційному розвитку економіки, окрім їх фінансового потенціалу, визначається також цілим рядом вагомих переваг банків у порівнянні з іншими учасниками фінансового ринку. Зокрема, йдеться про: здатність банківських установ до реалізації індивідуального підходу до клієнтів, заснованого на виявленні та моніторингу їхніх потреб; можливості прийняття підвищених ризиків, що притаманні кредитуванню інноваційних проектів, в силу більшої диверсифікації кредитного портфеля і широкого набору інструментів ризик-менеджменту; наявність методик і навичок проектного аналізу; володіння гнучкими інвестиційними та кредитними технологіями; наявність досвіду взаємодії з міжнародними та іноземними фінансовими організаціями, органами державної влади, цільовими фондами, а також практика взаємодії на міжбанківському ринку, що важливо для розвитку ринку синдікованих кредитів.

У загальній системі фінансових посередників саме банківські установи володіють найбільш розвиненою інфраструктурою та кваліфікованим персоналом. Крім того, комерційні банки займають унікальну позицію в сфері акумулювання необхідної економічної інформації, часто володіючи відомостями, недоступними для інших економічних суб'єктів. Тому банки здатні відігравати вирішальну роль у процесі мобілізації ресурсів, виступаючи у якості інвесторів (а в ряді випадків і гарантів) здійснюваних інноваційних заходів. З-поміж усіх інститутів фінансового ринку саме комерційні банки мають найбільш потужну ресурсну базу, а відтак вони природно, в силу специфіки своєї діяльності, зацікавлені у поверненні кредитів і, відповідно, у здійсненні добросовісної експертної оцінки інноваційних проектів та отриманні ефективних результатів від інвестування коштів у ці проекти. У той же час нині має місце досить низький рівень розвитку кредитування банками інноваційних проектів, що пов'язано із коротким горизонтом інвестування та високими ризиками вкладення коштів у інноваційну діяльність. Проте підприємства, що реалізують інноваційні проекти, потребують саме довгострокових банківських кредитів, позаяк отримання доходу від завершення проекту можливе лише після порівняно тривалого проміжку часу, що охоплює період від початкових наукових досліджень і розробок до виходу на ринок готової продукції, а саме у цей період підприємства можуть відчувати гостру нестачу грошових ресурсів на поповнення оборотних коштів і формування необоротних активів.

Водночас самі комерційні банки мають достатньо обмежені можливості надавати підприємствам довгострокові кредити на інноваційні проекти з огляду на відсутність довгострокових кредитних ресурсів і жорсткі процедури оцінки кредитних ризиків. Ресурсна база банків формується в умовах відсутності або обмеженості доступу більшості з них до зовнішніх ринків і структурного дефіциту ліквідності. У зв'язку із цим банки не в змозі у достатньому обсязі фінансувати довгострокові активи за рахунок короткострокових пасивів з тим, щоб не спричинити проблем із власною ліквідністю і платоспроможністю.

А тому з метою активного залучення банківської системи до механізму стимулювання інноваційних процесів необхідним є забезпечення цілого ряду інституційних та економічних умов, серед яких можна відзначити наступні: 1) створення дієвої системи довгострокового рефінансування з боку Національного банку; 2) розвиток правової бази та державної підтримки синдикуваного кредитування; 3) зміни у механізмі банківського регулювання і нагляду, спрямовані на стимулювання довгострокового кредитування; 4) реалізація заходів щодо збільшення строків ресурсної бази банківського сектора; 5) створення системи гарантування для інноваційного кредитування; 6) формування належної нормативної бази щодо сек'юритизації довгострокових інноваційних кредитів банків; 7) застосування ряду преференцій і пільг щодо банків, які надають кредити на інноваційні цілі; 8) формування належного набору кредитних продуктів, які забезпечують потреби інноваційної діяльності; 9) визначення специфіки умов і методів надання банківських кредитів на реалізацію інноваційних проектів; 10) активізація проектного фінансування у якості інструменту здійснення інновацій.

Система вказаних заходів, реалізованих як на макро-, так і на мікрорівні, загалом має сприяти формуванню оптимального бізнес-середовища, у якому банківська система має ширші можливості щодо активізації кредитування інноваційної діяльності підприємств за прийняттого рівня ризику. Завдяки цьому банківські установи можуть отримати належні стимули щодо формування власної кредитної політики уже із врахуванням інноваційної сфери економіки як привабливого напрямку розміщення грошових ресурсів, під який банками можуть бути розроблені належні кредитні продукти, специфіка котрих власне і визначає активізацію банківського кредитування інноваційної діяльності. Дана специфіка визначається обранням банківськими установами адекватних пріоритетів при виборі напрямів розміщення ресурсів у ті інноваційні проекти, які найбільшою мірою відповідають високим стандартам якості кредитного портфеля банків.

Список використаних джерел:

1. Трансформація банківської системи у контексті глобалізаційних викликів: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Vienna : Premier Publishing s.r.o. Vienna, 2018. – 354 с.
2. Дзюблюк О.В. Інноваційні вектори розвитку банківської системи // Світ фінансів. – 2019. – №3. – с. 8-25.

Дорофеев Дмитро Анатолійович
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ

Тези присвячено дослідженню особливостей виникнення та реалізації додаткових ризиків у діяльності небанківських фінансових установ у процесі цифровізації економіки через ускладнення фінансових продуктів і послуг та управління ними. Розроблено класифікацію таких видів ризику, запропоновано нові класифікаційні ознаки та охарактеризовано характер і рівень їх впливу на діяльність вітчизняних небанківських фінансових установ і споживачів інноваційних послуг і продуктів. Охарактеризовано особливості використання ІТ-технологій, технологій «великих даних», «розумних контрактів», нових он-лайн фінансових інструментів та обґрунтовано систему заходів щодо управління ризиками інноваційної діяльності.

Ключові слова: *фінансові послуги, інноваційна діяльність, цифрові технології, «розумні контракти».*

Фінансовий сектор за своєю природою є ризиковою сферою діяльності, а впровадження фінансових інновацій може наражати як фінансові установи, так і споживачів фінансових послуг на специфічні ризики, що пов'язані з неправильно обраним напрямом бізнес-діяльності, зі збереженням інформації та облікових даних, використанням електронних грошей, послуг комерційних агентів, виникненням регуляторних ризиків тощо [3, с. 34; 4, с. 53]. Крім того, в процесі цифровізації через ускладнення фінансових продуктів і послуг посилюється інформаційна асиметрія між постачальниками, споживачами та регуляторами фінансового ринку, внаслідок чого відбувається трансформація вже існуючих видів ризиків у інші, що потребує посилення контролю, запровадження нових методів їх оцінки та управління ними.

Проведений аналіз дозволив розробити класифікацію видів ризику, що виникають у процесі впровадження інновацій, за окремими ознаками та охарактеризувати характер і рівень їх впливу на діяльність небанківських фінансових установ і споживачів інноваційних послуг. Запропоновано до головних ознак інноваційних ризиків віднести такі як: сфера впливу, характер і форми прояву, технічна та технологічна складність і рівень захисту інформаційних систем від кіберзагроз. Практична реалізація такого підходу

дозволяє чітко охарактеризувати форми прояву ризиків, що пов'язані з упровадженням фінансових інновацій, особливо цифрових, і визначити сфери їх впливу.

Найбільш суттєвий вплив на фінансові результати діяльності небанківських фінансових установ спричиняє реалізація інформаційних, технічних, технологічних та комплаєнс-ризиків. Такий характер впливу ризиків використання інноваційних інструментів і технологій обумовлений тим, що в процесі цифровізації фінансового сектору відбувається перехід від, переважно, роздрібних операцій до інституційного застосування нових технологій в межах всієї фінансової системи [2, с. 64].

Однією із ознак такої трансформації фінансового сектору є розширення обсягів дистанційного надання фінансових послуг та інформування клієнтів, збільшення кількості споживачів і агентів, розширення спектра використовуваних інструментів і послуг, підвищення рівня їх інноваційності, технічної складності, що може наражати суб'єктів ринку не лише на інформаційні та технічні ризики, але й на ризики, що пов'язані з доступом до ІТ-платформ, шахрайством і кіберзагрозами [1, с. 71].

Актуалізуються питання захисту електронної грошової маси, що потребує додаткових зусиль щодо запобігання або уникнення таких ризиків. Перш за все, це стосується електронних грошей, які зберігаються не на банківських депозитах, а на поточних рахунках, а також щодо електронних грошей, емітованих небанківськими фінансовими установами, в результаті чого вони не можуть бути «ізолювані» та виявляються незахищеними в разі визнання емітентів неплатоспроможними.

Варіантами вирішення такої проблеми можуть бути страхування електронної грошової маси в межах загальної системи страхування банківських депозитів або відкриття довірчих рахунків, захищених від кредиторів емітента електронних грошей в разі його неплатоспроможності. Наприклад, у США електронна грошова маса, що знаходиться в застрахованій депозитній установі, розглядається як застрахований депозит, а на кошти кожного клієнта, що зараховані на об'єднаний довірчий рахунок, поширюється дія опосередкованого страхування в межах суми страхового ліміту.

Упродовж останніх років набувають поширення ІТ-технології, зокрема, технології блокчейн, технології «великих даних», «розумні контракти», нові он-лайн фінансові інструменти, нові технічні рішення, а також створення віртуальних фінансових установ.

Суттєвий вплив на посилення ризиків в умовах діяльності фінансових установ у цифровому форматі спричиняють збільшення потоків інформації, швидка зміна попиту на фінансові послуги та необхідність орієнтації на індивідуальні або групові запити, а також збільшення кількості контрагентів, що

зумовлює необхідність постійного оновлення бізнес-моделей та регламентів діяльності небанківських фінансових установ.

Одним із ключових напрямів трансформації діяльності небанківських фінансових установ і зниження рівня ризиковості є використання розподілених реєстрів, особливості використання яких полягають у відсутності єдиного центру управління, просторовому розподілі ідентичних копій виконаних транзакцій, спільному використанні даних на основі узгоджених алгоритмів консенсусу всіма учасниками, а також у забезпеченні високого рівня захисту інформації.

Переваги використання блокчейн-технології полягають у забезпеченні децентралізації управління, надійності та прозорості всіх транзакцій та їх миттєвій доступності для всіх учасників. Сьогодні такі технології використовують провідні банки, платіжні організації та нефінансові компанії: JP Morgan Chase (міжбанківська інформаційна мережа Interbank Information Network на базі блокчейна Quorum), MasterCard, IBM, British Petroleum, Oracle, Nasdaq, Банк Англії та багато інших приватних і державних установ. Податкове управління США, ФБР та Європол використовують блокчейн-сервіс Chainalysis з метою контролю за операціями з криптовалютами [5, с. 203]. Технологія блокчейн дозволяє активно використовувати так звані «розумні контракти», перспективним напрямом застосування яких у діяльності вітчизняних небанківських фінансових установ може бути страхування, надання гарантійних і факторингових послуг.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що управління ризиками повинно відбуватися шляхом реалізації певних організаційних, методологічних, технологічних та адміністративних процедур, які передбачають послідовне виконання сукупності дій відповідно до внутрішніх документів, правил і вимог щодо управління ризиками.

Список використаних джерел:

1. Гнучкий режим курсоутворення: етапи запровадження та можливі наслідки для економічного розвитку України: науково-аналітичні матеріали. Вип.15. Центр наукових досліджень Національного банку України. Київ, 2010. 124 с.
2. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Організація ф'ючерсного валютного ринку. *Фінанси України*. 1998. № 10. С.60-69.
3. Міщенко С. Визначення основних факторів розвитку та ефективності функціонування фінансового сектору України. *Банківська справа*. 2008. № 4 (82). С.31-47.
4. Науменкова С.В. Обстеження збалансованості попиту та пропозиції на кредитному ринку: досвід центральних банків. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. №10(163). С.51-57.
5. Naumenkova S., Mishchenko S., Dorofiev D. Digital financial inclusion: evidence from Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. №3(16). P.194-205. DOI: 10.21511/imfi.16(3).2019.18.

JEL Classification: G21; O31; O33; H81

Zvieriakov Mykhailo

*Dr. Sc. (Econ.), Professor, Corresponding Member of
the NAS of Ukraine, Rector*

Zavadska Diana

*Dr. Sc. (Econ.), Associate Professor of the Banking Department
Odessa National Economic University
Odessa, Ukraine*

PROBLEMS OF STATE STIMULATION OF BANK LENDING TO INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ECONOMY

The thesis is devoted to the problems of institutional support of bank lending for innovative projects. The implementation of programs and measures of the National Bank of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine has been studied. Sources of incentives for banks to lend to the real sector of economy have been identified.

Key words: *innovative development of economy, state, stimulation, bank lending.*

In modern conditions of innovation development in Ukraine the issues related to the expansion of funding for innovative projects of state importance, which are formed and implemented in priority areas to address the systemic problems in the socio-economic development of the country become especially relevant [1, p. 14]. In the long run, they will ensure sustainable economic growth and economic diversification. In this regard, the importance of bank lending is updated, along with other tools for stimulating innovative projects.

It should be noted that the transition to an innovative model of Ukraine's development is ensured by measures to modernize the economy, import substitution, and active integration into the world economy. This requires significant investments, which are insufficient in Ukraine. In recent years the dynamics of capital investment in the domestic economy has been characterized by unstable trends. Among the main factors influencing the formation of these trends are the following: structural disparities in investment activities, imperfect legal framework, burdensome taxation system, instability of the national currency, loss of trust in the banking sector, inability to attract credit resources due to their high cost and low transformation of the population's savings and business profits in investment, the uncertainty of the economic situation in the country. It should also be noted that the problems that have been characteristic of Ukrainian industry in recent years have not been resolved, which leads to the search for alternative sources of funding for innovative projects.

According to the experience of developed countries, the processes of economic modernization are provided by governments and are accompanied by the creation of the

most favorable conditions for innovative initiatives, such as soft loans, tax breaks and more. Supporters of John M. Keynes believe that only the joint coordinated activities of the government with the Central Bank can bring the economy out of recession, increasing costs and easing monetary policy.

Thus, in accordance with the Strategy for the Development of the Banking System 2016-2020 “Synergy of Banking Development and Industrialization of the Economy” [2], hereinafter the Strategy, a system of measures to stimulate bank lending to finance the industrial development of Ukraine has been formed. It should be noted that the effectiveness of the Strategy implementation largely depends on the coordination of joint programs and activities of the National Bank of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine. This involves the development of a comprehensive program of bank lending to priority areas of economic development. According to the Strategy, the main source of incentives for banks to lend to the real sector is structural refinancing by the National Bank of Ukraine (funding for lending scheme). State-owned banks, in particular the Development Bank, PJSC “Ukreximbank”, PJSC “Oschadbank” and other banks, have been identified to implement targeted financing of priority development programs. The Development Bank has been identified as the main institution for providing long-term financing. PJSC “Ukreximbank” is identified as the main intermediary in the organization of lending to priority areas of exports of goods and services with high added value and imports of new technologies. A key organizational role in stimulating the development of exports of high value-added goods was given to PJSC “Export Credit Agency” [2] to attract public and private institutions, including financial ones.

Based on the fact that the deadline for the tasks of the current Strategy is coming to an end, therefore, to determine the results of banks` participation in lending to the country's economic development, a study was conducted on the implementation of the declared measures.

In Ukraine during 2016-2019, no mechanism was created for structural refinancing by the National Bank of Ukraine of both state-owned banks and the Development Bank, as an agent for allocating financial resources of the state and international financial organizations to lend to investment projects in the list of priority sectors. The implementation of national priorities is based on the financial resources of the state using the resources of external sources of financing with the participation of international financial organizations, state banks (JSC “Ukreximbank”, JSC “Oschadbank” and PJSC “UkrGasBank”) and private banks. It should be noted that Ukraine is in such a financial and economic situation that one of the tools to get out of it, along with the rigorous implementation of reforms, can only be fruitful cooperation with international financial organizations. At the same time, the format of such cooperation should be based solely on the national interests of the country.

Taking into account that the National Bank of Ukraine does not analyze the participation of banks in external financing processes, the authors used data from the

Ministry of Economic Development and Trade and the Ministry of Finance of Ukraine. Among the total number of donor support programs and projects for the formation of an effective industrial policy of Ukraine, it is possible to assess the participation of banks in the implementation of the Strategy for Small and Medium Business Development [3]. Thus, the Eastern Partnership implements several flagship initiatives aimed at promoting the development of small and medium-sized enterprises, energy, environment, emergencies, integrated border management and sustainable municipal development. During 2018-2020, it is planned to spend 20% of the total amount of aid on this sector (86.76 million euros – 106.04 million euros) [3, p. 7]. However, among the 40 development projects (including 8 donor support programs of the Eastern Partnership in Business Development and Export – Small and Medium Business Development), only one is aimed at supporting enterprises focused on innovative development (investment in new technologies). It should also be noted that the areas of institutional support for Ukraine's competitiveness related to economic growth in industry (introduction of modern innovative industrial technologies), increasing the innovation component and modernization of industry (research and development in priority areas of science and technology, modernization of industrial sector of economy) are not marked as a priority for financing in Ukraine by International Financial Institutions.

According to the results of the study, we draw conclusions about the institutional unpreparedness of domestic economic agents, in particular banks, to participate in the implementation of an innovative model of economic development. Analysis of areas of cooperation between commercial banks and enterprises in developed countries provides an opportunity to state that the implementation of innovative projects by Ukrainian industrial enterprises is possible due to the application of project financing schemes.

References:

1. Розвиток фінансів підприємств корпоративного сектора економіки України: наукова доповідь / за ред. д.е.н. В.В. Зимовця; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – К., 2019. – 62 с.
2. Проект Стратегії розвитку банківської системи 2016-2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки». Валютна, цінова, фінансова стабільність та створення передумов розвитку високотехнологічної промисловості України. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+banksprav/proekt_strategi.pdf (дата звернення: 14.02.2019).
3. Стратегічна Програма допомоги ЄС Україні (2018-2020 pp.) / Міністерство економічного розвитку і торгівлі. URL: <http://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 21.02.2019).

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ У НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ

У тезах розглядається питання трансформаційних змін розвитку фінансових інновацій у небанківських фінансових установах. Визначено принципи та цінності запровадження фінансових інновацій у небанківських фінансових установах. Визначено пріоритети цифрових ініціатив і встановлення чіткої їх узгодженості до корпоративної стратегії розвитку фінансової установи; відображення цифрових ініціатив у ключових показниках ефективності.

Ключові слова: фінансові інновації, небанківські фінансові установи, фінансовий ринок, цифровізація, екосистема.

Орієнтація національних економік на цифрову, потребує використання новітніх інноваційних технологій у небанківському фінансовому секторі. Як зазначається у «Цифровому порядку для країн ЄС», світова фінансова криза 2008 р. привела до втрати значної частини надбань, що з'явилися протягом довгих років економічного та соціального прогресу та продемонструвала структурні слабкості національних економік, а для забезпечення сталого росту у майбутньому потрібно розробити низку заходів, які би передбачали створення передумов для довгострокових перетворень, які будуть викликані розвитком цифрової економіки [1].

Відповідно до прийнятої «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року», визначено основні напрями інноваційного розвитку фінансового ринку, а саме: розвиток відкритої архітектури фінансового ринку та оверсайта; забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій та платформ регуляторів; забезпечення розвитку SupTech&RegTech; розвиток цифрової економіки [2]. З цього приводу, слід звернути увагу на те, що розвиток фінансового ринку на сучасному етапі пов'язаний з використанням новітніх інформаційних технологій. Особливо це відчутно на фінансовому ринку, де інновації у сфері інформатизації впроваджуються та використовуються завдяки можливостям та потребам небанківських фінансових інституцій. Основні принципи запровадження фінансових інновацій (цифровізації) у небанківських фінансових установах полягають у наступному:

Доступність – повинні забезпечувати кожному громадянину рівні можливості доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Цільове призначення – мають бути спрямована на створення переваг (вигід) у різноманітних аспектах повсякденного життя.

Крапка зростання – механізм (платформа) економічного зростання завдяки приросту ефективності та збільшенню продуктивності від використання цифрових технологій.

Різнomanітність засобів масової інформації – мають сприяти розвитку інформаційного суспільства, засобів масової інформації, «креативного» середовища та «креативного» ринку.

Відкритість та співпраця – має орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської і біржової діяльності, співробітництво та взаємодію на регіональних ринках.

Стандартизація – стандарти посилюють конкуренцію, дозволяють знизити витрати і вартість продукції, гарантують сумісність, підтримку якості, збільшують ВВП країни.

Довіра та безпека – Зміцнення довіри, включаючи інформаційну безпеку, кібербезпеку, захист конфіденційності персональної інформації, недоторканності особистого життя та прав користувачів ІКТ, є передумовою одночасного розвитку та безпеки фінансових інновацій у небанківських фінансових установах.

А. Семенов, спираючись на дослідження колективу авторів Global Center for Digital Business Transformation Дж. Бредл, Дж. Лоукса, Дж. Макалая, А. Норохні та М. Вейда, визначає три види цінностей, використовуючи різні типи бізнес-моделей за рахунок введення новітніх фінансових інновацій у небанківських фінансових установах, а саме: 1) цінність економії на витратах (cost value) – передбачає конкурентну перевагу в пропозиції клієнту меншої вартості товару чи послуги; 2) цінність досвіду (experience value) – передбачає конкурентну перевагу в пропозиції клієнту нового якісного досвіду; 3) цінність співучасті (цінність платформи) – передбачає конкурентну перевагу в пропозиції клієнту переваг мережі та спільноти [3, с. 43-44].

Введення фінансових інновацій у діяльність небанківських фінансових установ, змінює підхід до ведення бізнесу, а саме: систем управління маркетингом, продажами і сервісом; телефонії і месенджерам; системам документообігу і управління персоналом; облікових систем. Особливості запровадження та використання фінансових інновацій у небанківському фінансовому секторі, на відміну від банківського, полягають у наступному: небанківський фінансовий сектор завдяки диверсифікації ринків фінансових послуг характеризується більшою глибиною проникнення та значно ширшим колом клієнтів, які пред'являють попит на специфічні фінансові послуги, зокрема, у віддалених районах, що потребує нових підходів і технологій; значна частина фінансових інновацій передається із банківського сектору в небанківський у зв'язку з використанням схожих фінансових інструментів; окремі фінансові послуги надають виключно небанківські фінансові установи, що потребує

забезпечення високого рівня охоплення ринку; для небанківських фінансових установ характерним є короткий життєвий цикл інновацій, що частково обумовлено їх дифузією із банківського сектору та значною кількістю небанківських установ, які можуть використовувати нововведення, внаслідок чого насичення ринку відбувається дуже швидко; наукомісткість і капіталомісткість запровадження та використання фінансових є достатньо високою, що потребує значних капітальних вкладень; для небанківських фінансових установ характерна висока швидкість дифузії інновацій від фінансових установ-новаторів до установ послідовників; для більшості небанківських фінансових установ частка власного капіталу в забезпеченні своєї діяльності є значно більшою, ніж у банках; ризики впровадження та використання фінансових інновацій у небанківському фінансовому секторі є значно вищими в порівнянні з банками через недостатнє законодавче та нормативне врегулювання; діяльність небанківських фінансових установ має важливе соціальне значення, зокрема, це стосується недержавного пенсійного забезпечення, страхування життя [4, с. 247].

Сучасний етап цифровізації економіки визначив тенденції та напрями розвитку небанківських фінансових установ, тому вони повинні сконцентрувати увесь власний потенціал, а саме: визначення пріоритетів цифрових ініціатив і встановлення чіткої їх узгодженості до корпоративної стратегії розвитку фінансової установи; відображення цифрових ініціатив у ключових показниках ефективності, а також під час оцінювання приросту вартості бізнесу до і після впровадження фінансових інновацій.

Аналіз ефективності впровадження фінансових інновацій повинен ґрунтуватися на оцінці одержаних результатів з точки зору їх впливу на рівень конкурентоспроможності, фінансової стійкості, дохідності та репутації небанківської фінансової установи. З точки зору оцінки ефективності фінансової інновації для споживачів, за необхідне є проведення аналізу відповідності результатів її використання їх запитам і потребам, тобто прийнятності фінансової інновації на предмет її якості, доступності та вартості. Узгодженість організаційних і планових заходів щодо запровадження фінансових інновацій, сприятиме підвищенню рівня інноваційності та показників діяльності небанківського фінансового сектору України.

Список використаних джерел:

1. The Concept of a “Digital Economy”, 2010. URL: <http://odec.org.uk/theconcept-of-a-digital-economy> (дата звернення: 03.03.2020).
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf (дата звернення: 03.03.2020).
3. Семенов А.Ю. Екосистеми цифрових платформ як фактор трансформації бізнесу в умовах цифрової економіки. *Вісник КНУТД*. 2019. № 4 (137). С. 39-50.
4. Коваленко В. В. Розвиток фінансових інновацій у небанківських фінансових установах. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 1 (18). С. 244-250.

JEL Classification: E52

Коваленко Вікторія Володимирівна

д.е.н., професор кафедри банківської справи

Васильєва Вікторія Сергіївна

студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БАНКАМИ В УКРАЇНІ

У тезах описується сучасне положення фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Визначено обсяги та динаміка структури джерел фінансування підприємств. Проаналізовано напрями покращення фінансового забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: банки, глобалізація, інвестиційно-інноваційна діяльність, кредитування, джерела фінансування.

Основним завданням фінансування інноваційної діяльності підприємств є науково-технічний прогрес, технологічна модернізація виробничих потужностей. На сьогоднішній день активність інноваційної діяльності змінилась на головний фактор забезпечення високих показників економічного зростання, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Протягом 2014-2018 рр. питома вага інноваційно активних підприємств в Україні становила 19,3% (рис. 1).

Рис. 1. Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності у 2014-2018 рр.

Джерело: складено авторами за даними [1].

Якщо проаналізувати дані останніх років, то можна визначити, що саме питома вага підприємств, що впроваджують інноваційні процеси має тенденцію до постійного зростання. Проаналізувавши табл. 1, можна впевнено стверджувати, що в Україні інноваційна діяльність розвивається, повільно, але впевнено. Якщо порівняти 2018 рік з 2014 роком, то витрати на інноваційну діяльність зросли на 58% [2]. На сьогоднішній день інноваційна політика України має головне завдання – активізація інвестиційно-інноваційної діяльності та створення основної системи фінансового забезпечення, яка повинна опиратися на використання фінансових ресурсів із різними джерелами походження. Основне джерело фінансування – це вітчизняні банки. Інструмент фінансування – банківський кредит, а саме кошти, які надаються банком на встановлений строк для використання на визначені цілі.

Зауважимо, що в Україні спостерігається позитивна динаміка зростання банківської інноваційної діяльності. В інвестиційному процесі бере участь комерційний банк, який виступає за допомогою механізмів кредитування. Основним інструментом повинні буди довгострокові кредити, але, на жаль, вони займають малу частку в загальному обсязі кредитних вкладень в Україні.

Відмітимо, що за 2019 рік показник вкладення банків у ціні папери та довгострокові інвестиції зріс на 4% [3]. Для підтримки та розвитку ситуації щодо фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності необхідно: стимулювати створення спеціалізованих інноваційних банків на державному рівні, забезпечити ефективну реалізацію довгострокових кредитів фінансового оздоровлення економіки, забезпечити зменшення кредитних ставок для стимулювання інвестиційної діяльності; зниження ставки податку на ту частку прибутку банків, яка іде на фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, переглянути виробників на підтримку споживачів, що сприятиме більш рівномірному розподілі чистих заощаджень.

На наш погляд, банківський інвестиційний бізнес в Україні почав розвиватися у позитивну сторону, але є ряд проблем, які не дають активно розвиватися. Якщо пробувати розвиватися в різних напрямках, шукати альтернативи щодо інвестицій, якщо залучати банки приймати участь у розвитку банківської інноваційної діяльності, то це тільки збільшить темп розвитку і буде мати позитивні результати.

Список використаних джерел:

1. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2014-2018 років. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html (дата звернення: 05.04.2020).
2. Офіційний сайт Держстат України. Інноваційна активність. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ni/ind_pp/zov_id_u.xlsx (дата звернення: 04.04.2020).
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 05.04.2020).

Краснова Ірина Вікторівна
д.е.н., професор кафедри банківської справи
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Тези присвячено цифровим трансформаціям в умовах COVID-19. Виявлено напрями зрушень у банківській сфері щодо доступності цифрових послуг. Визначено засади розвитку цифрових банківських послуг за кризових умов.

Ключові слова: криза, доступність, цифрові платежі, платіжні картки, інфраструктура.

До COVID-19 банківська сфера була більш капіталізованою та фінансово стабільною, ніж до фінансової кризи 2008 року. Разом з тим потреба у нових бізнес-моделях, інноваціях та цифрових технологіях була очевидною задовго до розповсюдження пандемії. За цих умов постає дилема: глобальна пандемія викликана Covid-19 з однієї сторони може виступити драйвером розвитку цифрових банківських послуг, а з іншої сторони може призвести до поглиблення розриву у доступності банківських послуг для різних верст населення.

Щодо першої тенденції, то пандемія Covid-19 призвела до безпрецедентного занепокоєння населення щодо передачі вірусу через готівку. Хоча дослідження van Doremalen et al (2020) виявило, що Covid-19 може зберігатися три години на повітрі, 24 години на папері і 72 години на твердих поверхнях (пластик, сталь) [1]. При цьому вчені відзначають, що ймовірність передачі через банкноти низька. Більшість провідних центральних банків виступили зі зверненнями до громадян щодо використання готівкових коштів. Зокрема Бундесбанк поінформував громадськість про те, що ризики передачі через банкноти мінімальні і що гарантується достатня пропозиція банкнот. Центральні банки ряду країн (США, Китай, Корея, Росія, Україна) перейшли на стерилізацію або карантин банкнот від семи днів до двох тижнів. Центральні банки Індії, Індонезії, Грузії та інших країн активно заохочують безготівкові платежі. На думку R. Auer et al (2020) у середньостроковій перспективі карантин може призвести як до збільшення запасів грошових заощаджень населенням, так і до структурного збільшення використання мобільних, карткових та онлайн-платежів [2]. Ці зміни можуть відрізнятися в різних суспільствах і між різними споживачами. В будь-якому випадку ситуація з Covid-19 підкреслює важливість цифрових можливостей та продуктів, а також важливість швидкості та побудови екосистем в банківській сфері. *Варто зазначити, що сьогоднішні швидкі короткострокові заходи здатні принести довгострокові вигоди.* Однак, хоча ці технологічні рішення є найкращим способом мінімізувати втрати банків від скорочення операцій та сприяють

збереженню лояльності клієнтів, разом з тим банки наражаються на ризик втрати частини клієнтів. Це посилює нерівномірність у доступі до банківських послуг різних верств населення. Інтенсивне впровадження інноваційних та цифрових технологій у сфері безготівкових розрахунків впливає на забезпеченість населення платіжними картками та проведення цифрових платежів за допомогою онлайн-банкінгу та мобільного банкінгу.

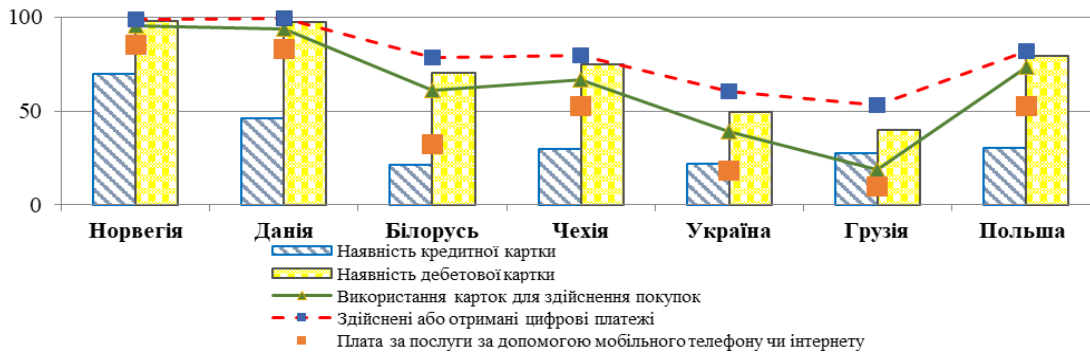

Рис. 1. Рівень використання платіжних інструментів в окремих країнах за 2017 рік (% , вік 15+)

Джерело: складено автором за даними [3].

Зокрема рівень володіння платіжними картками в Україні становить 49,4%, тоді як такий же показник, наприклад, в Данії та Норвегії складає 97,4% та 98,1% відповідно. Проте в Україні рівень використання карток для здійснення платежів не такий активний порівняно з цими країнами, і становить близько 40%. Ще менше рівень обізнаності та використання українцями мобільного та онлайн банкінгу. Цей показник підкреслює важливість переходу від готівкової форми розрахунків до «cashless & digital payments» економіки. Разом з тим посилюється значення концепції персоналізації в роботі банків.

Щодо другої тенденції варто зазначити що вона позначається на доступності до платіжних інструментів осіб, що не залучені до банківського сектору та людей старшого віку. Індикатором доступності банківських послуг є показник кількості діючих структурних підрозділів банків у розрахунку на 100 тис. осіб і для населення України становить 0,4, що не відповідає європейській практиці. Для порівняння: у країнах ЄС такий показник складає станом на кінець 2018 р. 21, зокрема, у Іспанії – 55, Грузії – 31, Польщі – 30, Словаччині - 25, Чехії та Данії – по 21, Латвії - 15, Німеччині – 11, Норвегії – 6, Білорусь – 0,8. СБ також розраховує цей показник для країн залежно від рівня доходів [4]. За результатами кризи COVID-19 багато банків закривали філії та розвивали мережу банкоматів. COVID-19 виявив та може посилити розрив рівня користування фінансовими послугами в розрізі різних вікових груп та статків. В Україні, як у світі, більш активними споживачами фінансових послуг є молоде та середнє покоління (рис. 2).

До потреб міленіумів у зручних та швидких банківських послугах, що актуалізують розвиток цифрових платформ, слід додати, в сучасних умовах, фактор карантину.

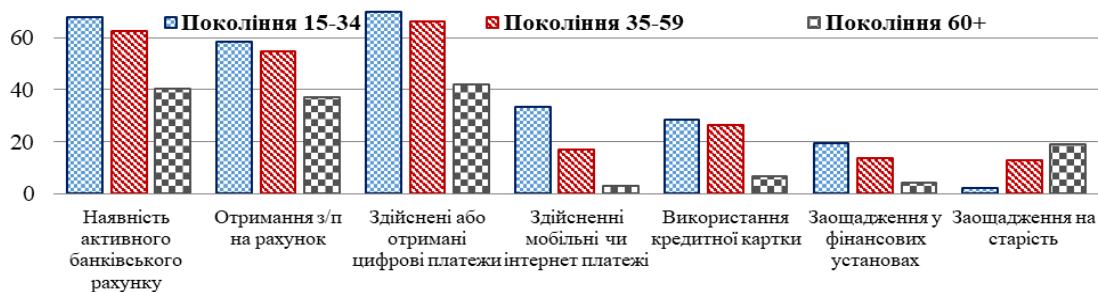

Рис. 2. Використання окремих фінансових послуг в Україні у розрізі вікових груп (у %), 2017 рік

Джерело: складено автором за даними [4].

Банки наразі мають можливість розширити коло користувачів мобільного та інтернет-банкінгу в сегменті клієнтів, які раніше не висловлювали зацікавленості в цих послугах. Користування цими банківськими продуктами та послугами в умовах невизначеності має формувати у клієнта відчуття доступності, зручності, гнучкості та безпеки в управлінні власними грошима у цифровій формі (рис.3).

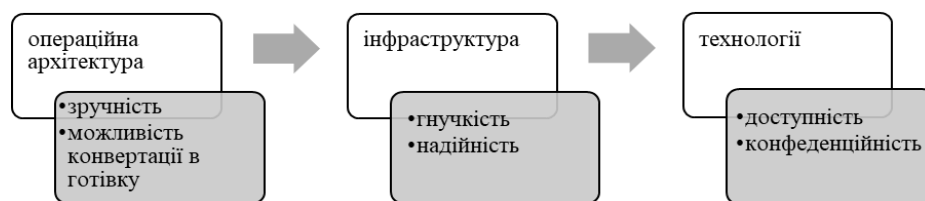

Рис. 3. Основні засади розвитку цифрових банківських послуг для населення

Джерело: власна розробка.

Отже завдання банків розробити потенційно ефективні архітектури, розвинути мережу інфраструктурних засобів та впровадити такі технічні інтерфейси, які є прийнятними та дозволять залучити широке коло потенційних користувачів. Варто пам'ятати, що навіть після того як закінчиться період корона вірусу, цифрові рішення будуть мати значення як для клієнтів, так і для банків.

Список використаних джерел:

1. van Doremalen, N, T Bushmaker, et al. (2020): "Aerosol and surface stability of SARSCoV-2 as compared with SARS-CoV-1", NEJM.org, March.
2. Auer, R, G Cornelli and J Frost (2020): "Covid-19, cash, and the future of payments", BIS Bulletin, №3 April. 2020. URL: <https://www.bis.org/publ/bisbull03.pdf> (дата звернення 03.04.2020).
3. Financial Inclusion Data. Global Findex. World bank. Orgfinancial Inclusion. URL: www.worldbank.org (дата звернення 23.03.2020).
4. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (дата звернення 23.03.2020).

Лемеш Валентина Николаевна
к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита
Дехтерёнок Валерий Леонидович
студент 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь

АУДИТ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ВОПРОСОВ КАК ИНСТРУМЕНТ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИЙ

Тезисы посвящены влиянию инноваций в аудите экологических вопросов. Определено понятие аудита экологических вопросов, его цели и процедуры проведения.

Ключевые слова: *аудит, инновации, экологические вопросы, аудитор.*

В Республике Беларусь с каждым годом растет количество предприятий, которые в процессе своей деятельности негативно влияют на окружающую среду, что приводит к росту внимания к аудиту экологических вопросов [1]. В ст. 1 Закона Республики Беларусь от 26 ноября 1992 г. № 1982-ХІІ «Об охране окружающей среды» закреплено понятие аудита экологических вопросов, как независимой комплексной документированной проверки соблюдения юридическими лицами и индивидуальными предпринимателями, осуществляющими хозяйственную и иную деятельность, требований, нормативов в области охраны окружающей среды, требований международных стандартов и подготовка рекомендаций по снижению (предотвращению) вредного воздействия такой деятельности на окружающую среду [2].

Важность аудита экологических вопросов объясняется тем, что он помогает организациям, оказывающим негативное воздействие на окружающую среду определить размер ущерба, оценить эффективность работы менеджеров-экологов, подсчитать возможные риски и внести коррективы в применяемые технологии для минимизации последствий. Инновации в сфере экологических вопросов необходимы, так как они способствуют снижению негативного воздействия деятельности предприятий на окружающую среду. К инновациям можно отнести разработку новых технологий, способствующих повышению ресурсосбережения; создание экологически чистой продукции, минимизирующей негативные экологические эффекты; использование новых методов организации производства, таких как экологический маркетинг и менеджмент. Применение этих инноваций приводит к положительным эффектам в аудите экологических вопросов. Под экологическими вопросами, в свою очередь понимаются: действия по предотвращению, уменьшению или устранению вреда, причиняемого окружающей среде; последствия нарушений экологического законодательства;

последствия вреда, причиненного окружающей среде, жизни, здоровью и имуществу граждан и юридических лиц в результате воздействия на окружающую среду; последствия вреда, нанесенного окружающей среде предыдущим владельцем (пользователем, собственником) имущества.

Экологические вопросы оказывают сильное влияние как на бухгалтерскую, так и на хозяйственную деятельность. Изменение в экологическом законодательстве могут стать результатом обесценения активов, что в свою очередь приводит к снижению их реальной стоимости. Изучение экологического законодательства необходимо также по той причине, что в случае его несоблюдения могут возникнуть финансовые проблемы, связанные с возмещением вреда, выплатой компенсаций и т.д., а также проблемы возможности аудируемого лица продолжать свою деятельность непрерывно.

Экологические вопросы, в свою очередь, регулируются постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 28 сентября 2004 г. № 142: Национальные правила аудиторской деятельности «Учет экологических вопросов при аудите бухгалтерской (финансовой) отчетности» [4]. Основными целями в проведении аудита экологических вопросов являются, в первую очередь, обеспечение экологической безопасности, определение путей и способов уменьшения риска вредного воздействия на окружающую среду хозяйственной и иной деятельности путем независимой проверки такой деятельности на соответствие требованиям в области охраны окружающей среды и иным показателям, установленным законодательством Республики Беларусь [3]. Аудит экологических вопросов также может проводиться тогда, когда предприятию нужно достигнуть ряд косвенных целей таких как: Снижение числа штрафов, так как нарушение требований экологической безопасности приводит к штрафу для индивидуальных предпринимателей в размере от 30 до 200 и для юридических лиц в размере от 40 до 500 базовых величин соответственно; Снижение расходов, связанных с утилизацией отходов; Нивелирование риска появления чрезвычайных происшествий и иных катастроф, связанных с загрязнением окружающей среды; Укрепление репутации благодаря выпуску экологически чистой продукции, что в свою очередь может привести к привлечению инвестиций [5]. Аудит экологических вопросов проводится индивидуальными предпринимателями и юридическими лицами, что, несомненно, является плюсом, так как обеспечивается независимость проверки. Эта независимость гарантируется репутацией аудитора, ведь если он нарочно не укажет на нарушения, которые позже выявит проверка, выполненная государством, то тогда пострадает не только предприятие, заказывающее аудит экологических вопросов, но и репутация аудитора.

Законодательством Беларуси предусмотрены два типа аудита экологических вопросов: добровольный и обязательный. Отсюда следует, что данный аудит не имеет императивный характер, то есть это выбор предприятия проводить аудит или нет. Добровольно процедура проводится по инициативе руководства предприятия или его владельца. Обязательный же аудит проводится по заказу государственных органов. Обязательный аудит в области охраны окружающей

среды производится в таких ситуациях, как: переход предприятия в государственную собственность; банкротство компании; приватизационные процедуры; с целью передачи объектов из гос. собственности; при передаче в аренду на длительный срок; при оформлении страхования; договоров о перераспределении продукции и т. д. [3]. Процедура аудита любого вида состоит из нескольких основных этапов, включающих: заключение договора между экологическим аудитором и аудируемым субъектом; сбор и анализ экологическим аудитором информации, представленной аудируемым субъектом; составление экологическим аудитором плана проведения аудита; привлечение к проведению аудита экологических вопросов при необходимости лаборатории, аккредитованной в Национальной системе аккредитации Республики Беларусь; подготовка экологическим аудитором заключения о проведении аудита экологических вопросов; подготовка экологическим аудитором рекомендаций о снижении (предотвращении) вредного воздействия хозяйственной и иной деятельности аудируемого субъекта на окружающую среду.

Подводя итоги, можно сказать, что аудит экологических вопросов является неотъемлемой частью деятельности предприятий, а инновации, в свою очередь, способствуют повышению эффективности этих предприятий с одной стороны, а с другой- решению проблем, связанных с негативным воздействием на окружающую среду. Расширение применения аудита экологических вопросов стимулирует природоохранную деятельность, а исследования в этой сфере способствуют лучшей оценке экологической опасности предприятий, величины возможных ущербов и т.д.

Список использованных источников:

1. Лемеш, В. Н., Малиновская, О. В. Бухгалтерская (финансовая) отчетность: учеб. пособие / В. Н. Лемеш. –2-е изд., перераб. и доп. – Минск: Амалфея, 2020. – 164 с.
2. Об охране окружающей среды: Закон Республики Беларусь, от 26 ноября 1992г. № 1982- XII с изм. от 16.12.2019 г. URL: <https://normativka.by/lib/document/500072858/sid/e7631d636acc4596b682dee5b61dd0a8> (дата обращения: 29.03.2020).
3. Об утверждении Положения о порядке проведения экологического аудита: Постановление Министерства природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь от 26 мая 2006 г. № 412 URL: http://www.pravo.by/upload/docs/op/C21600412_1464642000.pdf (дата обращения: 29.03.2020).
4. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 28 сентября 2004 г. № 142: Национальные правила аудиторской деятельности «Учет экологических вопросов при аудите бухгалтерской (финансовой) отчетности». URL: http://minfin.gov.by/upload/audit/rules/postmf_280904_142.pdf (дата обращения: 29.03.2020).
5. Экологический аудит в области охраны окружающей среды Республики Беларусь. URL: <https://e-vent.by/jekologicheskij-audit> (дата обращения: 30.03.2020).

Лемеш Валентина Николаевна

*к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета,
анализа и аудита в отраслях народного хозяйства*

Чайка Алина Анатольевна

*студентка 3 курса факультета финансов и банковского дела
Белорусского государственного экономического университета
г. Минск, Республика Беларусь*

ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ АУДИТА РАЗЛИЧНЫХ СТРАН В УСЛОВИЯХ СТАНОВЛЕНИЯ ИХ ИНСТИТУТОВ

В тезисах рассматривается влияние стандартов на различия аудита в мировой практике. Выявлены общие и различные черты аудита в разных странах.

***Ключевые слова:** аудит, стандарты, аудитор, Международные стандарты аудиторской деятельности, Национальные правила аудиторской деятельности.*

В современном мире огромную роль в аудиторской деятельности играют стандарты аудита. Стандарты определяют общий подход и базовые принципы к проведению аудита и виды аудиторских отчетов [1, с. 47].

Стоит отметить, что по масштабу применения стандарты подразделяются на международные и национальные. Основными стандартами, в соответствии с которыми осуществляется аудиторская деятельность, являются Международные стандарты аудиторской деятельности (далее МСА). Данные документы формулируют единые требования к качеству и надежности аудита. МСА разрабатываются Международной Федерацией Бухгалтеров (далее IFAC) с целью внедрения качественных международных стандартов [2].

Выделяют 4 группы стран по типу использования МСА: 1) страны, на законодательном уровне закрепившие применение МСА. К таким странам относятся Латвия, Словения, Эстония и др; 2) страны, использующие МСА как локальные стандарты без каких-либо изменений. Отметим, что первая группа стран начинает использовать новый вид стандарта, как только IFAC осуществили нововведение в МСА или изменили текст. Вторая же группа стран сначала переводит на локальный язык, далее принимает измененный стандарт МСА с помощью законодательного акта. К таким странам относятся Чехия, Канада, Великобритания и др.; 3). страны, которые на основе МСА разрабатывают собственные стандарты (Германия, Италия, Франция и др.). Отличия между собственными стандартами стран и МСА незначительны и соответствуют политике IFAC; 4) страны, разрабатывающие национальные стандарты на основе МСА. Однако не факт, что данные стандарты не нарушают политику IFAC. К таким странам относятся США, Япония и др.

Беларусь не участвует в программе IFAC. Однако данная страна относилась бы к четвертой группе стран в соответствии с типом использования международных стандартов. МСА вводятся в действие Советом Министров Республики Беларусь в соответствующих законодательных актах и являются обязательными для исполнения при проведении аудита годовой финансовой отчетности, составленной в соответствии с МСФО. Таким образом, в нашей стране разрабатываются национальные правила аудиторской деятельности (далее НПАД).

НПАД – это единые требования к порядку осуществления аудиторской деятельности, в том числе к оказанию сопутствующих аудиту услуг и профессиональной подготовки будущих аудиторов [3, с. 17].

Отметим, что именно отличие НПАД от МСА в разных странах является основополагающим для определения различий аудиторской деятельности в мировой практике. Рассмотрим основные различия аудита в мировой практике. В Российской Федерации Аудит понимается как независимая проверка бухгалтерской (финансовой) отчетности аудируемого лица в целях выражения мнения о достоверности данной отчетности [4].

В Республике Беларусь законодательно не определено понятие аудита. Однако внутри страны используется следующее понятие. Аудит – система внешнего контроля, осуществляемого независимыми квалифицированными специалистами с целью выражения независимого мнения о достоверности бухгалтерской (финансовой) отчетности [1, с.19].

В Америке, согласно определению Комитета по основным концепциям аудита Американской ассоциации бухгалтеров, аудит - процесс объективного сбора и оценки свидетельств об экономических действиях и событиях с целью определения соответствия этих утверждений установленным критериям и представления результатов проверки заинтересованным пользователям.

Комитет по аудиторской практике в Великобритании понимает аудит как деятельность по независимому рассмотрению специально назначенным аудитором финансовых отчетов предприятия и выражению мнения о них при соблюдении правил, установленных законом [5].

Можно выделить общие термины при определении аудита в мировой практике: независимость, достоверность бухгалтерской (финансовой) отчетности, выражение мнения. Таким образом, данные термины являются основополагающими при определении основ аудиторской деятельности. Также в различных странах профессия аудитора имеет различные названия. Рассмотрим несколько из них: США – общественный (дипломированный) бухгалтер; Франция – бухгалтеры-эксперты, комиссары по счетам; Германия – контролеры хозяйства, контролеры книг. Великобритания – ревизор, присяжный бухгалтер и т. п.

Стоит отметить, что в различных странах существуют и разные квалификационные требования к аудиторам. Требованиями к аудиторам в Республике Беларусь, являются: наличие высшего образования; стаж не менее 3 лет; отсутствие судимости и нахождения на учете в учреждениях

здравоохранения. В Японии чтобы получить звание аудитора, нужно сдать три тура экзаменов. Первый тур включает сдачу математики, сочинения и японского языка. Второй тур включает письменные экзамены на получение звания младшего аудитора. На третьем этапе сдаются 5 экзаменов по практике.

Для того чтобы стать аудитором в Швеции, претендент должен: проживать в Швеции или другом государстве ЕС; не быть в состоянии банкротства, не иметь запрета на хозяйственную деятельность, не иметь запрета на осуществление консультативной деятельности; сдать экзамен на аудитора. В США требования зависят от штата, где аудитор осуществляет свою деятельность. Сертификация осуществляется по трем специальностям: присяжный бухгалтер, присяжный внутренний аудитор, присяжный аудитор информационных систем. В Германии при отсутствии высшего образования, опыт работы должен быть более 10 лет. При наличии высшего образования практический опыт должен быть более 6 лет и участие в контрольных функциях не менее 4 лет. Во Франции обязательными требованиями являются: высшее образование, стаж работы не менее 15 лет. Таким образом, к обязательным требованиям для начала осуществления официальной профессиональной аудиторской деятельности можно отнести стаж работы на предприятии и наличие высшего.

Подводя итоги отметим, что в современном мире постоянно растет спрос на аудиторские услуги и, соответственно, на квалифицированных аудиторов, имеющих достаточно опыта для оказания услуг. Стоит отметить, что именно НПАД устанавливает различия в аудите по всему миру, что оказывает большое влияние на качество проводимого аудита квалифицированными специалистами. Но несмотря на большие различия аудита в мировой практике, основные аспекты аудиторской деятельности во всем мире одинаковы и их совершенствование будет являться базой для улучшения качества проводимого аудита во всем мире.

Список использованных источников:

1. Аудит: пособие / В. Н. Лемеш. – 4-е изд., перераб. и доп. – Минск: Амалфея, 2020. – 292 с.
2. Международная федерация бухгалтеров. Кто мы такие. URL: <https://www.ifac.org/who-we-are/our-purpose> (дата обращения: 01.04.2020).
3. Лемеш, В. Н., Малиновская, О. В. Бухгалтерская (финансовая) отчетность: учеб. пособие / В. Н. Лемеш. – 2-е изд., перераб. и доп. – Минск: Амалфея, 2020. – 164 с.
4. Федеральный закон от 30.12.2008 № 307-ФЗ (ред. от 26.11.2019) "Об аудиторской деятельности". Статья 1. Аудиторская деятельность. https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_83311/5662200f71fec9b8ab1a6e0615896613d3852b5a/ (дата обращения: 04.04.2020).
5. Кучеров А. В., Козичева Я. М. Особенности аудита за рубежом // Молодой ученый. – 2013. – №5. – С. 339-343.

Матусевич Олексій Олександрович

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Чаркина Тетяна Юріївна

к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту

Дніпровського національного університету залізничного транспорту

імені академіка В. Лазаряна

м. Дніпро, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЩОДО УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В СФЕРІ ЗАЛІЗНИЧНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Тези присвячено дослідженню світової практики щодо управління змінами підприємств залізничного транспорту в сфері пасажирських перевезень. Розглянуті можливості їх застосування в Україні. Досліджені сучасні особливості розвитку пасажирських перевезень, а також визначені напрямки забезпечення їх ефективності та шляхи реформування вітчизняних залізниць, як складової управління змінами.

Ключові слова: управління змінами, підприємство, залізничний транспорт, пасажирські перевезення, реформування.

В Україні реалізується структурна реформа Укрзалізниці. Мета цієї реформи – розділення монопольного та конкурентного секторів. Світовий досвід вказує, що реформування галузей інфраструктури є довгостроковим процесом з непередбаченими обставинами. При цьому світовий ринок встановлює нові вимоги до якості послуг залізничного транспорту. В свою чергу фінансово-економічне становище залізничного транспорту України вимагає реформування залізничного транспорту з метою оздоровлення галузі залізничних перевезень.

Транспорт – це одна з найважливіших галузей суспільного виробництва. Його метою є задоволення потреб населення та суспільного виробництва в перевезеннях. При цьому слід зазначити, що важливим чинником поступу економіки країни є зростання саме пасажирських перевезень, розвиток яких залежить від вмілого проведення управління змінами на підприємствах транспорту. Однак, хоча пасажирські перевезення і мають велике значення, організація та управління ними дослідженні гірше ніж вантажні.

До того ж недостатньо повністю використовується світовий досвід управління змінами. Серед видів транспорту слід виділити залізничний, який має особливе значення оскільки саме на нього припадає основна частина пасажирських перевезень та вантажообігу. Крім того, порівняно з іншими видами пасажирського транспорту саме залізниці мають низку таких переваг, як:

- транзитне розташування (геополітичне) України

- достатньо невисока вартість перевезення;
- точність прибуття вантажів і пасажирів.
- надійність і регулярність перевезень;
- збереження екосистеми.
- пропускна спроможність ліній, станцій
- зручне розташування вокзалів та станцій відносно транспортних вузлів.

А оскільки залізничні пасажирські перевезення збиткові, слід зосередити зусилля у дослідженнях відносно підвищення їх ефективності. Одним з напрямків підвищення ефективності є вміле управління змінами, яке має включати [1.a.i.1.a.i.1- 1.a.i.2]:

- реформування,
- стратегічний розвиток,
- формування нових структурних підрозділів,
- розробку нових видів послуг;
- адаптація пасажирських перевезень та послуг до вимог Євросоюзу.

При формуванні своєї успішної програми управління змінами слід враховувати європейський досвід щодо цього виду діяльності, а також проблеми розвитку залізничного транспорту в Україні та пасажирських перевезень на залізничному транспорті.

Серед основних проблем розвитку слід виділити:

- відсутнє системне відновлення основних фондів;
- низький рівень залучених інвестицій та бюджетного фінансування;
- недосконалість базових положень тарифної політики;
- недосконалість механізму компенсації за пільгові перевезення;
- низька конкурентоспроможність вітчизняного транспорту на світовому ринку;
- суттєві вади в організації та забезпеченні пасажирських перевезень;
- проблема підвищення якості пасажирських перевезень та надання послуг;
- недостатня державна підтримка розвитку галузі;
- недостатня конкурентоспроможність українських залізниць;
- низька ефективність системи державного регулювання діяльності залізничного транспорту України;
- недостатній рівень організації міжнародних перевезень.

Аналіз європейського досвіду щодо реформування залізничного транспорту свідчить про неможливість його застосування в Україні у чистому виді з позитивним результатом. Він може бути отриманий тільки завдяки інтеграції підходів європейських залізничних компаній з урахуванням особливостей АТ

«Укрзалізниця» з можливістю Створення приватних залізничних компаній та інших підприємств під контролем держави.

Тобто залізничний транспорт функціонує в умовах мінливого та агресивного зовнішнього середовища, що негативно впливає на фінансово-економічний та відповідно техніко-технологічний стан галузі. Все це вимагає прийняття кардинальних рішучих дій, які б враховували зміни та імперативи зовнішнього середовища, а також базувалися б на явному економічному потенціалі галузі. Ефективно здійснити зазначене можливо за рахунок використання методів та моделей стратегічного управління в системі менеджменту залізничного транспорту [3].

В першу чергу це стосується високошвидкісних пасажирських перевезень, адже зміни в цьому виді діяльності залізничного транспорту кардинальні, а вітчизняні пасажирські перевезення в цьому бізнес-напрямку майже не змінилися.

Для того, щоб займати гідне місце вітчизняному залізничному транспорту на світовому ринку високошвидкісних залізничних перевезень, в першу чергу слід дослідити зміни в цьому напрямку, які відбувалися в інших країнах світу. Досвід країн світу демонструє, що найбільшої ефективності в пасажирських перевезеннях залізничним транспортом можна досягти за швидкості руху – 200 – 350 км / год., для таких швидкостей необхідна спеціальна інфраструктура та відповідний рухомий склад, що вимагає значних капіталовкладень для їх створення.

Таким чином, усі вищезазначені структурні зміни, якісні зміни, технологічні зміни та інновації дуже потрібні в Україні, так як і впровадження високошвидкісних залізничних перевезень, та вагонів нового покоління. Проведення організаційних змін на залізничному транспорті сприятиме прискоренню темпів європейської інтеграції, налагодженню більш тісного міжнародного економічного співробітництва та підвищенню конкурентоспроможності українських залізниць на ринку транспортних послуг.

Список використаних джерел:

1. Бараш Ю.С., Чаркіна Т. Ю. Стратегія управління реформування залізничним транспортом України / Ю. С. Бараш, Т. Ю. Чаркіна. // Зб. науково-практ. ст. «Вісник економіки транспорту і промисловості». – Харків : УкрДУЗТ, № 53, 2016. – С. 24-30.
2. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 р. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2018р. № 430-р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT3764.html (дата звернення: 04.04.2020).
3. Овчиннікова В.О. Стратегічне управління високошвидкісними пасажирськими залізничними перевезеннями. Овчиннікова В.О., Габелков М.В., (УкрДУЗТ) Вісник економіки транспорту і промисловості № 59, 2017

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

У тезах досліджено особливості розвитку механізмів цифрової трансформації діяльності вітчизняного фінансового сектору на основі використання фінансових інновацій. Обґрунтовано доцільність запровадження окремих інноваційних методів та інструментів надання фінансових послуг, використання цифрових технологій на основі онлайн- і мобільних сервісів, поєднання традиційних банківських технологій з інноваціями фінтех-компаній та вдосконалення управління новими видами ризиків, що виникають унаслідок цифровізації економіки з метою формування нової структури індустрії фінансових послуг.

Ключові слова: *фінансові послуги, цифрові інновації, кредитування, цифровий банкінг, цифрова інфраструктура.*

Забезпечення стабільного розвитку фінансового сектору потребує переходу на цифрові технології надання фінансових послуг, використання яких дозволяє максимально повно враховувати споживчі настрої та побажання клієнтів. Впровадження цифрових сервісів є каталізатором трансформації всіх фінансових технологій, посилює конкуренцію між фінансовими установами та fintech-компаніями, які можуть надавати значні обсяги фінансових послуг, що потребує розроблення нових методів і підходів до використання цифрових інновацій на ринку фінансових послуг [2, с. 7; 4, с. 33].

Сьогодні цифрові інновації на ринку фінансових послуг охоплюють широке коло продуктів, операцій, послуг і технологій, які пов'язані зі здійсненням платежів і розрахунків, кредитуванням, управлінням персональними фінансами, використанням фінансових технологій та допоміжних сервісів [1, с. 52; 5, с. 8].

Найпопулярнішою цифровою послугою є здійснення розрахунків і платежів з мобільних пристроїв. Найбільших успіхів у сфері мобільних платежів досягли Нідерланди, Норвегія, Південна Корея, США, Швеція, Японія. На ринку таких послуг активно конкурують між собою як банки, так і небанківські установи – Google, Apple, платіжні платформи Samsung, LG, Microsoft, окремі національні та приватні платіжні системи. У 2019 р. світовий обсяг мобільних платежів перевищив триліон доларів США. Широкі перспективи для здійснення розрахунків і платежів має використання технології blockchain [3, с. 77; 5, с. 21].

В умовах цифровізації суттєвої трансформації набуває така традиційна банківська послуга як кредитування. Починаючи 2008 р., активно розвивається P2P-кредитування, яке використовують, переважно, небанківські установи. У 2019 р. світові обсяги P2P-кредитування склали близько 250 млрд. дол. США. Найбільш відомими провайдерами таких послуг є компанії Funding Circle, Zopa (Великобританія), Prosper, Lending Club (США), Communitylend (Канада), Smava (Німеччина) та міжнародна компанія Kiva. У 2019 р. в Китаї функціонувало майже 5 тис. платформ P2P-кредитування [3, с. 78].

Особливість цифровізації послуги P2P-кредитування полягає в тому, що банк функціонує не як фінансовий посередник, а лише виконує технічні функції, які пов'язані з пошуком потенційних кредиторів і позичальників. Тому для вітчизняних умов важливого значення набувають питання законодавчого та нормативного врегулювання надання такої послуги, а також забезпечення високої надійності здійснюваних транзакцій та зменшення рівня їх ризику.

Головні переваги використання P2P-кредитування для банків полягають у тому, що для них відсутній ризик ліквідності, і вони не зобов'язані формувати резерви під кредитні операції. Для споживачів такої послуги переваги полягають у можливості одержати необхідні ресурси або додатковий дохід. Однак такі операції потребують високого технологічного рівня їх здійснення, компетенції фахівців і надійного хеджування потенційних ризиків.

Головним ризиком P2P-кредитування є відсутність чітко визначеної відповідальності учасників угоди і гарантування вкладів. Однак ці питання підлягають регулюванню як, наприклад, у Великобританії, де регулятор встановлює для окремих груп фінансових компаній граничні розміри P2P-кредитів, процентних ставок і критерії відповідності.

Перспективним напрямом використання цифрових технологій, які принципово змінюють традиційну структуру банківської системи, є поява цифрових банків, які почали з'являтися у світі після кризи 2008-2009 рр. Специфіка їх діяльності полягає в тому, що вони функціонують в онлайн-режимі на основі використання технологій цифрового доступу та управління рахунками з використанням мобільних додатків.

Перший і поки що єдиний в Україні цифровий банк «Monobank» було створено в 2017 р. Відкриття і використання рахунку в цьому банку безкоштовні, а клієнти підключені до платіжної системи MasterCard. Сьогодні Monobank працює у партнерстві з ПАТ «Універсалбанк» та активно розвиває власну клієнтську базу.

Останнім часом з'являються цифрові технології, які дають можливість формувати певну структуру портфеля цінних паперів з використанням цифрових алгоритмів, управляти персональними фінансами тощо. Так, американська Credit Karma забезпечує своїм клієнтам доступ до кредитного рейтингу та кредитної історії, а також веде облік усіх фінансових продуктів, якими користується клієнт. Використання цифрових технологій сприяє формуванню цифрових фінансових

установ нового покоління – ІТ-корпорації. Так, у структурі корпорації Google налічується понад 30 fintech-стартапів у сфері автентифікації, безпеки, API для банківських послуг, кредитування, платіжних і розрахункових технологій.

Разом з тим варто зазначити, що з поширенням цифрових технологій зростають і обсяги кіберзагроз, кібершахрайства та інших видів ризиків, що потребує від фінансових установ використання нових інструментів і механізмів управління ризиками, посилення уваги до організації та контролю за процесами надання цифрових послуг і побудови адекватної системи внутрішнього контролю та моніторингу транзакцій. Найчастіше за все в таких випадках застосовують принцип «нульової відповідальності», відповідно до якого фінансові установи компенсують втрати клієнтів автоматично за власний рахунок. На наш погляд, такі механізми повинні бути доповнені додатковими інструментами, включаючи інституційні (наприклад, посилення регулювання та нагляду), хеджування нових видів ризиків, зокрема, шляхом використання нових продуктів для страхування кіберзагроз CyberEdge, створення спеціальних страхових фондів, розвитку систем солідарного страхування ризиків тощо.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що використання фінансовими установами цифрових технологій стає незворотнім процесом, який потребує особливої уваги з точки зору законодавчого врегулювання, розроблення нових організаційно-управлінських заходів щодо їх використання та запровадження дієвих механізмів хеджування нових видів ризиків з метою формування нової структури індустрії надання фінансових послуг.

Список використаних джерел:

1. Жупанин В.В. Організація залучення заощаджень населення на основі випуску казначейських зобов'язань України. *Фінанси України*, 2008. №2. С. 44-58.
2. Кротюк В.Л. Еволюція підходів до оцінки капіталу в Базельських угодах. *Банківська справа*. 2005. № 4. С.3-9.
3. Міщенко В.І., Міщенко С.В. Маркетинг цифрових інновацій на ринку банківських послуг. *Фінансовий простір*. 2018. №1(29). С.75-79.
4. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Проблеми вдосконалення управління державними корпоративними правами. *Економіка України*. 2002. № 5. С. 29-36.
5. Науменкова С.В., Міщенко В.І. Сучасні проблеми капіталізації банківської системи України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2013. № 2. С. 3-11.

Синчак Віктор Петрович

*д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування*

Грехова Олександра Володимирівна

*студентка магістратури факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

У тезах розглядаються організаційно-фінансові аспекти впровадження дуальної форми здобуття освіти в Україні. Виокремлено деякі проблеми у запровадженні дуальної форми здобуття освіти в Україні. Сформульовано основні напрями забезпечення реалізації дуальної форми здобуття освіти. Визначено загальні переваги та кожного із суб'єктів в трьохсторонніх угодах реалізації дуальної форми здобуття освіти.

Ключові слова: *дуальна форма навчання, дуальна форма здобуття освіти, заклади вищої освіти, реформування освіти, фінансування освіти.*

Сучасний стан системи вищої освіти, зокрема її практичної складової, характеризується зменшенням конкурентоспроможності українських фахівців на світовому ринку праці, що спричинено недостатніми обсягами фінансування та неефективними методами перерозподілу коштів між суб'єктами надання освітніх послуг. Ці проблемні аспекти спричиняють необхідність реформування вищої освіти, в основі якої повинні бути закладені зміни форми здобуття освіти, а також запровадження нової моделі фінансування здобуття освіти за дуальною формою зокрема. Вдосконалення цього напрямку здобуття освіти допоможе покращити ситуацію з працевлаштуванням студентів, здобуттям ними практичних навичок ще під час навчання, а роботодавцям забезпечить отримання молодих, проте вже фахово підготовлених спеціалістів.

Поетапне впровадження дуальної форми здобуття освіти передбачено Міністерством освіти і науки України у відповідній Концепції [2]. Проте її реалізація у нинішніх умовах, пов'язаних у тому числі і з COVID – 19, залишається проблематичним, зважаючи на використання ЗВО за такого стану елементів дистанційної форми навчання. Це з одного боку, а з іншого – навпаки, виникає можливість посилити роботу над впровадженням дуальної форми здобуття освіти, використовуючи вимушено набутий досвід теоретичного навчання в умовах карантину з використанням різних форм навчання. При цьому доцільно використовувати уже відомі підходи, опубліковані в науковій літературі,

зважаючи на зарубіжний досвід і набуту вітчизняну практику впровадження дуальної форми здобуття освіти.

Однак, стан впровадження Концепції залишається не зовсім визначеним, так як у ній не описані шляхи залучення, розподілу та використання фінансових ресурсів для реалізації такої форми навчання. При цьому спостерігаються непоодинокі випадки звернень до ЗВО представників компаній, які бажають залучити на роботу молодих і фахових спеціалістів.

Вивчення зарубіжного досвіду та узагальнення результатів власного дослідження дозволили виокремити основні проблеми у запровадженні дуальної форми навчання, серед яких – відсутність дієвого механізму реалізації такого навчання та неготовність роботодавців активно долучатися до реалізації проекту. Вважаємо, що її сприйняттю на етапі впровадження сприятиме запропонований механізм (більш детально див. [1]). При цьому дуальна форма здобуття освіти повинна базуватися на: якісному реформуванню освіти та її фінансуванню з урахуванням змін; підвищенні ефективності і результативності навчання як теоретичного, так і практичного; використанні системи показників для оцінювання ефективності та результативності дуальної форми здобуття освіти; задоволенні потреб роботодавців у кваліфікованих фахівцях і зменшенні терміну їх адаптації до умов суб'єктів господарювання.

Тож, реалізувавши вказані напрями та наведені в Концепції етапи [2], використовуючи зарубіжний досвід, завдяки яким можливо досягти [1]: подолання проблем зношеності обладнання освітніх закладів (на 60-80%); диференційованого розподілу кредитів ECTS (до 50% на робочому місці залежно від спеціальності); підвищення якості професійної підготовки студентів (до 40%); додаткових грошових надходжень до ЗВО (за прогнозами МОН [2]); підвищення рівня працевлаштування (60-90% студентів по закінченню дії договору зможуть залишатися на робочих місцях); зниження рівня безробіття серед молоді (8% в Німеччині проти 20% в Україні); відшкодування підприємству інвестованих у студентів коштів (біля 70%).

В умовах дії дуальної форми здобуття освіти важливе місце відводиться роботодавцям як в частині організації навчання, так і фінансування. Тому роботодавцям варто укласти договори співпраці з ЗВО про підготовку фахівців за заздалегідь узгодженою навчальною програмою. Очевидною перевагою запропонованого механізму є можливість долучення роботодавця до формування навчального плану студента. На нашу думку, один із напрямів співпраці з роботодавцями можливо зреалізувати на базі вітчизняних банків, які реалізують програми «тепліх кредитів» для використання альтернативної енергії (ПАТ АБ «Укргазбанк», АТ КБ «ПриватБанк», ПАТ «Ощадбанк»). Для цієї роботи необхідне залучення фахівців із вузькоспеціалізованими знаннями, зокрема за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», що здобувається у ЗВО, як одному із суб'єктів тристоронньої угоди.

Зауважимо, що Міністерство освіти і науки України передбачає практичну складову у межах 25-50% кредитів. Зупинимось на нижній межі, запропонованій

Міністерством, тобто 25% на 75 % від загальної кількості кредитів. На початковому етапі вважаємо її найбільш оптимальною, з точки зору ЗВО і бази практики. Поряд із цим порахуємо витрати заробітної плати НПП із розрахунку на одного студента на 2020 рік за даними Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова [3].

За результатами розрахунків загальний фонд економії коштів склав 7396 грн. на одного студента. Його можна буде використати на оновлення матеріально-технічного забезпечення ЗВО, виплати матеріального заохочення наставнику, який здійснюватиме підготовку студента від бази практики. Така форма здобуття освіти дасть можливість наставнику навчати від 1 до 5 осіб і цим самим збільшувати свою винагороду. Отже, успішна реалізація впровадження дуальної форми здобуття освіти забезпечить для кожної зі сторін ряд переваг. Зокрема, для ЗВО її реалізації дасть можливість підвищити конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг, отримати доступ до актуальної інформації про поточний стан розвитку професій та видів економічної діяльності, що дозволить готувати фахівців, які завжди є затребуваними на ринку праці, тощо.

Відповідно, студенти, які навчатимуться за дуальною формою, зможуть отримати переваги у поєднанні теоретичних знань з практичним досвідом роботи з метою підвищення рівня кваліфікації; отримання першого робочого місця за спеціальністю ще під час навчання та здобуття стажу роботи, необхідного для подальшого професійного зростання.

Роботодавець, взявши участь у такому проєкті, отримає такі переваги: можливість впливу на процес підготовки фахівця для забезпечення його необхідними знаннями, вміннями та компетентностями; отримання кваліфікованих кадрів, готових якісно працювати без додаткових витрат на ознайомлення із робочими процесами на підприємстві чи на додаткове вузькоспеціалізоване навчання (підвищення кваліфікації); відбір найперспективніших здібних студентів для постійного подальшого працевлаштування.

Список використаних джерел:

1. Грехова О.В. Механізм впровадження концепції дуальної освіти в український освітній простір. Потенціал сучасної науки: зб. матеріалів доп. учасн. IV Міжнар. наук.-практ.конф. МЦНД. Київ, 2019. С. 28-30.
2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти від 19 вересня 2018 року № 660-р.
URL: <https://btsau.edu.ua/sites/default/files/Faculties/osvita/dualna/pidgotovki-fakhivtsiv-za-dualnoyu-formoyu.pdf> (дата звернення: 04.04.2020).
3. Розрахунок планових витрат на 1 студента бюджетної форми навчання на 2020 рік за освітнім ступенем Бакалавр, освітнім ступенем Магістр у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКОМУ ПРОЕКТНОМУ ФІНАНСУВАННІ

У тезах досліджено особливості управління кредитними ризиками в процесі банківського проектного фінансування. Розвинуто науково-методичний підхід до визначення «коридору» процентних ставок за банківським кредитом під інвестиційний проект залежно від умов обслуговування і погашення боргу та кількісних значень показників фінансової стійкості проекту, що дозволяє підвищити рівень обґрунтованості оцінки компонентів кредитного ризику та оптимізувати вартість капіталу для фінансування інвестиційного проекту. Запропоновано систему заходів щодо вдосконалення діючих підходів до оцінки кредитних ризиків з урахуванням фінансової стійкості проекту та необхідності формування стабільних майбутніх грошових потоків, які генерує інвестиційний проект.

Ключові слова: *проектне фінансування, інвестиційний кредит, фінансова стійкість проекту,*

Рівень кредитного ризику безпосередньо впливає на вартість позичкового капіталу, що обумовлює необхідність його мінімізації при обґрунтуванні умов реалізації інвестиційного проекту та обчислення порогових значень основних показників ефективності проекту. Тому головним завданням повинно бути вдосконалення інструментарію розрахунку прийнятного значення вартості позичкового капіталу з урахуванням вимог потенційних кредиторів щодо мінімізації ризиків і максимізації грошових надходжень за інвестиційним проектом.

При розрахунку ймовірності дефолту за кредитом обов'язково враховують результати аналізу фінансового плану інвестиційного проекту, спроможність досягти запланованих результатів з урахуванням ризиків, що можуть виникнути впродовж строку користування кредитом, та інших умов, які можуть негативно впливати на реалізацію інвестиційного проекту та виконання зобов'язань позичальника перед кредитором [1, с. 68; 3, с. 19].

Найбільш важливими з точки зору оцінювання ймовірності дефолту позичальника при реалізації інвестиційного проекту є показники його фінансової стійкості:

- 1) $DSCR_i$ – інтервальний коефіцієнт покриття боргу.

- 2) $DSCR_c$ – кумулятивний коефіцієнт покриття боргу.
- 3) ICR_c – кумулятивний коефіцієнт покриття боргу за нарахованими банком доходами за кредитом.
- 4) $LLCR_c$ – кумулятивний коефіцієнт покриття боргу за кредитом.
- 5) $Ч_{кк}$ – частка кредитів у загальній сумі фінансування проекту.

Проведене дослідження дозволило запропонувати методичний підхід, застосування якого дає можливість визначити «коридор» процентних ставок за кредитом під інвестиційний проект залежно від умов погашення й обслуговування боргу та кількісних значень наведених вище показників фінансової стійкості проекту, що дозволяє підвищити обґрунтованість оцінки компонентів кредитного ризику та оптимізувати вартість позичкового капіталу для фінансування інвестиційного проекту [5, с. 80].

Разом з тим, при розрахунку фінансової стійкості проекту на основі аналізу проектних грошових потоків виникає потреба у вдосконаленні діючих підходів за такими напрямками.

1. Потребує уточнення статусу та вимог до компанії спеціального призначення (SPE) як установи, що здійснюватиме використання залучених коштів [4, с. 261].

2. При визначенні класу боржника за кредитом у разі спільного фінансування, зокрема, при фінансуванні проектів публічно-приватного партнерства, коли ініціатором може бути державна установа або органи місцевої громади.

3. Необхідне встановлення обмежень щодо терміну кредитування інвестиційних проектів, реалізація яких здійснюється на умовах залучення коштів юридичною особою, яка відповідає критеріям віднесення її до боржників 4-го класу.

4. Потребують суттєвого уточнення підходи до поділу проектів залежно від їхньої спрямованості. Критерії поділу інвестиційних проектів повинні також мають враховувати специфіку активів, які створюються в процесі їх реалізації, про що банк має сформулювати відповідне об'єктивне судження. Це обумовлено тим, що саме спрямованість (галузева, економічна, екологічна, соціальна тощо) проекту впливає на період, з якого інвестиційний проект починає генерувати грошові потоки, що позначається на його фінансовій стійкості та дохідності. Крім того, фінансові показники, які банки використовують для оцінювання стійкості проекту, доцільно диференціювати за галузевою приналежністю та тривалістю, що повністю узгоджується з діючою міжнародній практикою.

5. При розрахунку показника, що характеризує частку кредитних коштів у фінансуванні інвестиційного проекту, внесок ініціатора у фінансування проекту у формі основних засобів повинен здійснюватися за справедливою вартістю на дату, що відповідає початку експлуатації такого активу.

6. На наш погляд, за банком-кредитором доцільно залишити контроль за дотриманням фінансових умов реалізації інвестиційного проекту. Подальшої конкретизації та нормативного уточнення потребують порядок організації контролю за грошовими потоками боржника з боку банку-кредитора [11, с. 79].

Для проектів, які передбачають використання коштів публічного або приватного партнерів, додатково необхідно здійснювати:

- оцінку проектів відповідно до пріоритетів економічної політики держави з урахуванням ризику країни [2, с. 14];
- оцінку правового та інституційного середовища;
- оцінку фінансових ризиків (визначення, обчислення та реєстрація фінансових ризиків за державними інвестиційними проектами, зокрема, концесіями та ДПП). Міністерство фінансів України також повинно мати право приймати рішення щодо рівня фінансової стійкості інвестиційних проектів державно-приватного партнерства, здійснювати оцінку та розподіл ризиків між державним і приватним партнерами.

Дискусійними аспектами процесу управління ризиками банківського проектного фінансування залишаються розбіжності у підходах щодо оцінювання ризиків різними учасниками проекту, в оцінках ймовірності настання ризику та при визначенні наслідків його впливу на проект.

Список використаних джерел:

1. Науменкова С.В. Підходи до вибору інструментів захисту від проектних ризиків. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. №1. С.60-70.
2. Науменкова С., Міщенко С., Тіщенко Є. Фінансові інструменти забезпечення від політичних ризиків у проектному фінансуванні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. №10(187). С.6-17.
3. Науменкова С.В., Мищенко С.В. Влияние устойчивости денежного обращения на экономический рост. *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета*. 2013. №3. С.14-23.
4. Mishchenko V., Naumenkova S., Ivanov V., Tishchenko I. Special Aspects of Using Hybrid Financial Tools for Project Risk Management in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. Vol. 15 Is. 2. P.257-266.
5. Naumenkova S., Tishchenko I., Mishchenko S., Mishchenko V., Ivanov V. Assessment and Mitigation of Credit Risks in Project Financing. *Banks and Bank Systems*. 2020. Vol.15, Is.1. P.72-84. DOI: 10.21511/bbs.15(1).2020.08.

ПЛАНУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ МІНЕРАЛЬНОЇ ВОДИ УКРАЇНИ

У тезах розглядається поняття «ефективність функціонування підприємства». Досліджено та виділено основні підходи до планування ефективності функціонування підприємства. Проаналізовано ефективність функціонування підприємств на ринку мінеральної води України та виявлено перспективні напрямки для її покращення.

Ключові слова: підприємство, планування, ефективність функціонування, ринок, мінеральна вода.

Поняття «ефективність функціонування підприємства» є одним з найважливіших питань діяльності підприємства. У існуючій науковій літературі ефективність функціонування підприємства – це всебічна оцінка кінцевих результатів його діяльності за визначений проміжок часу. Роботи таких вчених як Друкер П., Тейлор Ф., Орлов П. А., Осипов В.І. та інші, присвячені дослідженню проблемам підвищення ефективності функціонування підприємства.

Так, Друкер П. описує ефективність функціонування підприємства як найбільш сприятливе співвідношення загальних витрат до економічних результатів [1, с.120]. Орлов П. А.: «ефективність функціонування підприємства – це співвідношення результату та витрат, які були понесені на його отримання» [3, с. 175]. В роботі [4, с 120] вказують, що «ефективність функціонування підприємства – відношення обсягу виходів підприємства до обсягу входів, які виміряні в сумірних одиницях. Ф. Тейлор зауважив, що максимальний результат комерційної структури та її команди, а також акціонерів, інвесторів, держави, службовців та покупців продукції – всіх зацікавлених сторін, є похідним від ефективності функціонування компанії [5, с. 29]. Але в той же час отриманий показник для компанії та колективу різний.

Ефективність функціонування – це показник розвитку, це стимул для всіх суб'єктів господарювання. З метою підвищення ефективності функціонування

розробляються конкретні орієнтовані на розвиток заходи, ефект яких має грошову цінність та має економічний ефект.

Основними підходами до ефективності функціонування підприємства є: *ресурсний* (співвідношення результату і обсягу витраченого ресурсу для отримання даного результату); *витратний* (співвідношення результату і витрат, необхідних для досягнення даного результату); *структурний* (ефективність як одна зі складових результативності, що визначає економічність використання ресурсів); *цільовий* (ефективність оцінюється як ймовірність досягнення підприємством власних локальних і стратегічних цілей); *інституційний* (ефективність з точки зору різних груп зацікавлених осіб).

В Україні є великі запаси мінеральної води. Ринок мінеральної води дуже привабливий для інвесторів, але деяким підприємствам дуже складно функціонувати на ринку, тому розглянемо ситуацію на ринку більш детально.

Ринок мінеральної води завжди цікавий для споживачів. Попит на продукцію присутній щороку. Сезонність попиту – головна відмінна риса ринку: літній період завжди відрізняється зростанням споживання даного продукту. В цілому, ринок відрізняється низьким рівнем попиту, який потребує штучного стимулювання (реклами).

Ринок мінеральної води відносять до числа висококонкурентних. Кількість великих компаній близько 10, а число дрібних локальних виробників – більше сотні. Ринок мінеральної води продовжує тенденцію до зростання: в 2018 році в порівнянні з 2017 роком зріс на 13,9% в натуральному і на 30,15% в грошовому вираженні. Через 5 торговельних мереж («АТБ-маркет», «Сільпо», «Метро», «Фора» і «Auchan») проходить 70% продажів в грошовому вираженні і 72% в натуральному по досліджуваній категорії «мінеральна вода» [6].

Частка ринку негазованої води зростає, тоді як сильногазованої знижується, що, можливо, обумовлено двома факторами: 1) середня ціна на сильногазовану воду зросла більш істотно, ніж на негазовану (на 25% і на 15% відповідно); 2) збільшення числа споживачів, що орієнтуються на більш здорові напої – вода негазована.

За 2018 рік частка негазованої води зросла майже на 25%, в той час, як, сильногазованої води всього на 14%. Можна прогнозувати і подальше зростання ринку як в грошовому вираженні, виходячи з інфляційних чинників, так і в натуральному. Сучасний українець сьогодні віддає перевагу, перш за все корисним напоям, а з усього асортименту безалкогольної продукції лідирує саме мінеральна вода.

Виділимо компанії, що виробляють та реалізують мінеральну воду на ринку України, ефективність функціонування яких найбільша (частка в натуральному виразі близько 85%):

– IDS (ТМ «Borjomi», ТМ «Aqua Life», ТМ «Миргородська», ТМ «Моршинська»);

- The Coca Cola Company (ТМ «Bon Aqua»),
- ТОВ «Корпорація Українські мінеральні води» (ТМ «Поляна Квасова», ТМ «Лужанська»);
- ПАТ «Оболонь» (ТМ «Оболонська», ТМ «Кремінка»);
- Компанія Бон Буассон (ТМ «Bon Boisson»);
- Buvette Smart water (ТМ «Buvette»),
- ТОВ «СТМ» (ТМ «Розумний вибір», ТМ «Varto», ТМ «Своя Лінія»).

Вітчизняні виробники мінеральної води в даний час зосереджені на внутрішньому ринку. Експортний потенціал реалізований поки дуже слабо, хоча він досить значний і може дати великий економічний ефект. Разом з тим, незважаючи на те, що експорт мінеральної води поки в 8 разів менше імпорту, він все ж показує позитивну динаміку з 2015 року після падіння в 2013-2014 рр.

На основі аналізу ринку мінеральних вод можна виділити основні напрями діяльності підприємства для підвищення їх ефективності функціонування: найбільш перспективним є експортний напрям, а саме експорт продукції в країни Євросоюзу, з яким в Україні підписано договір про вільну торгівлю. Нашим виробникам необхідно тільки пройти процедури сертифікації своєї продукції. Європейська мода на здоровий спосіб життя і правильне харчування є запорукою попиту на українську мінеральну воду, особливо преміум-сегмента, розлиту в скляні пляшки.

Таким чином, загострення конкурентної боротьби на ринку мінеральної води, зміни в смаках і перевагах споживачів, зростання інформаційної насиченості вимагають від підприємств використання планування і підвищення ефективності функціонування підприємств за допомогою сучасних підходів до управління.

Список використаних джерел:

1. Друкер П. Практика менеджмента. – М.: Вільямс, 2007. – 400 с.
2. Орлов П.А. Экономика предприятия: Учеб. пособие. – Х.: РИО ХГЭУ, 2000. – 401 с.
3. Комплексные оценки в системе управления предприятием / Белый А.П., Лысенко Ю.Г., Мадых А.А. и др.; Под общ. ред. Ю.Г. Лысенко. – Донецк: ООО «Юго-Восток», Лтд», 2003. – 120 с.
4. Тейлор Ф. У. Принципы научного менеджмента. – М.: Контроллинг, 1991. – 104 с.
5. Огляд українського ринку безалкогольних напоїв 2017-2018 URL: https://trademaster.ua/ryinki_food/312974 (дата звернення: 04.04.2020).

Шевалдіна Валентина Геннадіївна
к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ БАНКІВСЬКІ ПРОДУКТИ В УПРАВЛІННІ ВКЛАДНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

Тези присвячено структурованим фінансовим інструментам як інноваційним засобам захисту від ризиків. Визначено сутність структурованих фінансових інструментів. Розглянуто особливості та правила побудови структурованих депозитів при управлінні заощадженнями населення банком.

Ключові слова: інформаційна асиметрія, інноваційні продукти, вклад, опціон, структурований депозит.

Банківська індустрія постійно розвивається, набуває нових рис, нових інструментів, нових учасників. Конструювання нових фінансових продуктів, що відповідають специфічним потребам учасників ринкових відносин в дохідності, ризиковості та ліквідності є ключовою детермінантою, що сприяє підвищенню ефективності банківської діяльності в умовах турбулентності економіки та волатильності фінансових ринків. Фінансовій діяльності притаманна інформаційна асиметрія за якої складається ситуація коли один із учасників угоди володіє більшим обсягом інформації, можливостями необхідними для оперативного прийняття найбільш ефективного та найменш ризикованого рішення. Використання ринкових недосконалостей для отримання прибутку створює основу для появи фінансових інновацій. Одним із напрямів розвитку фінансових інновацій є структуровані продукти як різновиди змішаної угоди відносно різних видів активів, або зобов'язань із різними частками з можливими додатковими умовами, що поєднанні в деривативах. Перевага цих продуктів полягає в можливості встановлення оптимальної пропорції ризику та прибутковості, мінімальних комісійних витрат, індивідуальної стратегії, необов'язковості присутності спеціальних навичок в інвестора [1, с. 64]. До факторів розвитку структурованих фінансових продуктів відносимо: волатильність валютних курсів; наявність на глобальних інтегрованих ринках арбітражних можливостей, високу інфляцію, зниження процентної ставки за депозитами.

Структурований фінансовий продукт (СФП) – це комплексний продукт із нестандартними характеристиками співвідношення ризику і прибутковості, або структурою фінансових потоків. Структуровані продукти працюють за принципом розподілу капіталу на частини – надійний актив (70-90%) з наперед визначеною дохідністю та ризиковий актив (10-30%) з потенційно високою дохідністю. За результатами угоди інвестор прагне гарантовано отримати 100% вкладеного

капіталу та прибуток від ризикового вкладення. Особливістю СФП на відміну від похідних фінансових інструментів є те, що кожен продукт є результатом довільного конструювання, перелік можливих інструментів є безмежним. Тим самим він дозволяє регулювати і управляти частиною фінансового капіталу та розподіляти фінансові ризики між учасниками фінансового ринку.

В останні роки на ринку банківських послуг набуває розвитку так званий «структурований депозит». Цей структурований продукт в основі має комбінаційний характер, що базується на синергії активів і похідних фінансових інструментів. При цьому одна частина капіталу (зазвичай 70-90%) вкладається в дуже надійний актив із заздалегідь відомою прибутковістю, наприклад, в банківський депозит або в облігації з вищими рейтингами. Друга частина (10-30% капіталу) інвестується в ризиковий актив з потенційно високою прибутковістю – акції, опціони, ф'ючерси. Ця частина покликана фактично або потенційно збільшити прибутковість інвестованого капіталу порівняно з дохідністю від розміщення коштів на звичайному банківському депозиті, або забезпечити збереження інвестованого капіталу. Частки розподіляються так, що за результатами операції інвестор, як мінімум, гарантовано отримує певну суму (зазвичай 100% вкладеного капіталу) плюс прибуток від ризикового вкладення, якщо він виникає. Тим самим, структурований депозит має відповідати двом основним умовам: по-перше – забезпечення повної гарантії повернення коштів клієнта, розміщених на банківському депозиті і, по-друге – це потенційна можливість отримання додаткового інвестиційного доходу, порівняно з рівнем інфляції і ставками за стандартними банківськими депозитами. Для задоволення цих двох фундаментальних умов проводиться поділ коштів заощаджених на депозиті на дві непропорційні частини, які будуть генерувати постійний і змінний грошовий потік. Більша частина від загальної суми розміщується на банківському депозиті з фіксованою прибутковістю. Інша, менша частина інвестується в високоприбуткові, але, так само, і високоризикові похідні інструменти - опціони. Саме опціонна частина структурованого депозиту і повинна приносити рівень прибутковості, що буде перевищувати рівень інфляції і рівень ставки за звичайними банківськими депозитами [2, с.14].

Традиційно попит на структуровані депозитні продукти зростає за умов, коли ставки за звичайними депозитами нижче інфляції, або наявні умови зростання невизначеності, пов'язаної з певними подіями (політичними, військовими). Це потребує пошуку інноваційних продуктів клієнтоорієнтованого управління капіталом вкладників.

Для управління вкладними операціями з метою збереження коштів вкладників та їх довіри, банкам варто використовувати в своїй діяльності структуровані депозитні продукти до яких відносимо: депозит з майбутньою конвертацією, депозити на акцію, структурований депозит з вбудованим опціоном, депозити на індексовані облігації, інвестиційні депозити, тощо.

Депозит з майбутньою конвертацією (бівалютний депозит) – до нього можна віднести договори, що передбачають розміщення гривневого депозиту під

фіксовану ставку з одночасним укладенням форварда на покупку валюти або з купівлею опціону на право купити валюту (CALL опціону).

Структурований депозит з вбудованим опціоном може бути, на нашу думку, віднесений до класу класичних структурованих інструментів, оскільки дозволяє отримати фіксовану дохідність за гривневим депозитом і додаткову прибутковість за опціоном CALL. Якщо ж замість опціону CALL в інструмент вбудований бар'єрний форвард, то, залежно від характеру бар'єрної умови, можуть бути обмежені або збитки за ним, або прибуток, або і те, і інше. Це дозволяє сформувати інвестиційну стратегію з використанням даного інструменту залежно від ризик-апетиту інвестора. У разі додавання до депозитної угоди форвардної, прибуток і збитки по ньому стають необмеженими, що призводить до ризику втрати інвестором основної частини капіталу.

Альтернативним варіантом структурованого депозиту є поєднання звичайного депозиту з продажем інвестору (вкладнику) PUT опціону. За рахунок цього банк може запропонувати інвестору більш високу ставку за депозитом. Прибутковість капіталу по даному продукту фіксована і обмежена розміром процентної ставки за депозитом та отриманою премією за проданий банку опціон. Зазвичай премія в такому інструменті окремо не вказується, а додається до процентного доходу. Інструмент на західному ринку користується попитом, оскільки дозволяє отримувати більш високу ставку за вкладами. Однак за рахунок вбудованого опціону PUT потенційні збитки інвестора нічим не обмежені. Це різко відрізняє подібний інструмент від класичного структурованого інструменту з фіксованою мінімальною прибутковістю.

Придбання інструментів цієї групи призводить до виникнення у інвесторів валютного ризику, якого у нього з самого початку не було (оскільки активи у інвестора були гривневі). Динаміка ризику буде залежати від того, який ПФІ вбудований в «структуровані депозити». Прибуток і збитки по інструменту можуть бути як обмеженими, так і без обмежень, що може привести до втрати основного капіталу. Інструменти цієї групи більше відповідають поняттю «бівалютний депозит», що набагато більше відображає їх економічну природу, ніж термін «структурований депозит».

В цілому варто зазначити, що структуровані фінансові продукти в цілому, та структуровані депозити зокрема, дозволяють вибудовувати інвестиційну стратегію за інструментом ризик-апетиту інвестора.

Список використаних джерел:

1. Пантелєєва Н.М. Інноваційні підходи формування ресурсної бази банків на засадах клієнтоцентричної депозитної політики. *Банківська справа*. 2013. № 2(110).С. 59-72.
2. Витвицкий М. Структурированные депозиты и их роль в современном банковском деле. *Вестник Ассоциации белорусских банков*. 2009. № 22(522). С. 13-15.

НОТАТКИ

Proceedings of the Conference

DIGITAL TRANSFORMATION OF THE FINANCIAL SECTOR OF ECONOMY

Edited and prepared by Associate Professor D. Zavadska

Printed by ONEU, Odessa, Ukraine on acid-free paper.
Conventional printed sheets 21,75 Circulation of 100 copies
Preobrazhenska Str., 8 Odesa 26, conf.oneu@gmail.com

Наукове видання

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Секція 1. Економічні відносини в умовах цифрової трансформації.
Секція 2. Банківська система під впливом розвитку цифрової економіки.
Секція 3. Регулювання фінансових ринків в умовах діджиталізації.
Секція 4. Фінансові інститути та інструменти активізації інноваційної діяльності.

*Мовою оригіналу
(українською, англійською та російською)*

**Відповідальна за випуск,
форматування та комп'ютерна верстка**

Завадська Д. В.

Підписано до друку 26.05.2020 р. (*Протокол № 7*)
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 21,75 Тир. 100 прим.
ОНЕУ, м. Одеса, вул. Преображенська, 8

Надруковано в друкарні ТОВ «ПромАрт»
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12.
Тел. (057) 717-28-80 e-mail: promart_order@ukr.net